

ՀԱՅՐԵՆՆԵՐ

Ո՞ր էիր, ուսկի՞ց եկար, քան զամեն ծաղիկ դու պայծառ.
Եկիր ի՞նչ հոգիս մտար, չես ի տար պահիկ մի դադար.
Մտիս մեջն ի ծնունդ եկար, ի՞նչն երևա՞ր ճարակ չի գտար.
Զարկիր ի գլխուս վերա, ի՞նչ երևա՞ր ի վար քափեցար:

Ես աչք ու դու լույս, հոգի՛, առանց լույս՝ աչքն խավարի.
Ես ծուկ ու դու ջուր, հոգի՛, առանց ջուր՝ ծուկն մեռանի.
Երբ զծուկն ի ջրեն հանեն ի՞նչ այլ ջուր ձգեն, նա ապրի,
Երբ զիս ի քեն գառեն, քան զմեռնելն այլ ճար չի լինի:

Քանի՛ ու քանի՛ ասեմ. «Զիմ յարին կապան կարեցեր.
Արևն յուր երե՛սք արեք, զլուսնկան աստառ ձևեցեր.
Թուխ ամպն այլ բամբակ արեք ի՞նչ ծավեն դերձան քաշեցեր.
Աստղերն այլ կոճակ արեք, զիս ի ներս ողկիկ շարեցեր»:

Մտիկ իմ յարին արեք, զինչ հագեր՝ ամենն է կանաչ,
Հագեր գույնզգույն կապա, կոճակ ու օղակն է կանաչ,
Ատեր ու պաղչան մտեր, ջուր կերթա, եզերն է կանաչ.
Մտիկ ծառերուն արեք, ծառն ծաղկեր, տերևն է կանաչ:

ԵՐՆԵԿ ԱՅՆ ՕՐԵՐՈՒՆ

- Էս փայտը երկնցուցեր ես, որ անցած ատեն աչքս մխալի, հա՞: Ես
չպի մեռնիմ Մխալի, Մխալի. քեզ պես քառսուն քափքաները որ
չքաղե՞մ...

Կպտար, կորդրար Մնուշ պաճին՝ իր տանիքեն փռված լաթերը վար առնելով:
Մխալն, կերակուրի խոնջայի շուրջ դեռ նոր նստած, կլսեր Մնուշին ձայնը,
կշղայնանար, զղալը վայր կղներ ու բարձր ձայնով կխոսեր ինքնիրեն.

- Տե՛ր Աստված, դուն սապա ու լռանք տաս: Սատանան կըսե...

- Չե՛մ, չեմ ուզեր, որ բռնե՞րդ էս իմ տանիքիս կողմը անցնին, էս տեղերը
փորվա՞րեն: Հեղ մըլ ատենե՛մ՝ ծնկները կկոտրեմ,- կշարունակեր Մնուշ:

- Հե՛յ ջատո՛ւ, ջատո՛ւ, ալ հերիք եղավ. որ ելլեմ... (Մխալն կեղեր) որ կնիկմար-
դն վար պի մնամ՝ ալ ի՞նչ բանի համար եմ էս բեղերը,- կխոսեր ինքնիրեն՝ ձեռքին
փայտը փնտրելով:

Մնուշ ալ իր կարգին կոշիկին քեքը կքաշեր... քերև նորեն սկսե՛ր երկու ծերե-
րու կռիվը, երև տվորականին պես Մխալին տղան չմիջամտեր:

Մխալի ու Մնուշի կռիվը նոր չէր: Ուղիղ երեք տարի էր: Օր չէր անցեր, որ
չորդրային, չհայհոյեին, չպառային իրարու: Ըլլար այդ տանիքը կամ եկեղեցիին
ճամփան: Դրացիները շատ բան չէին գիտեր. շատ բան չէր գիտեր նաև Մխալին
սողան՝ Արուրը:

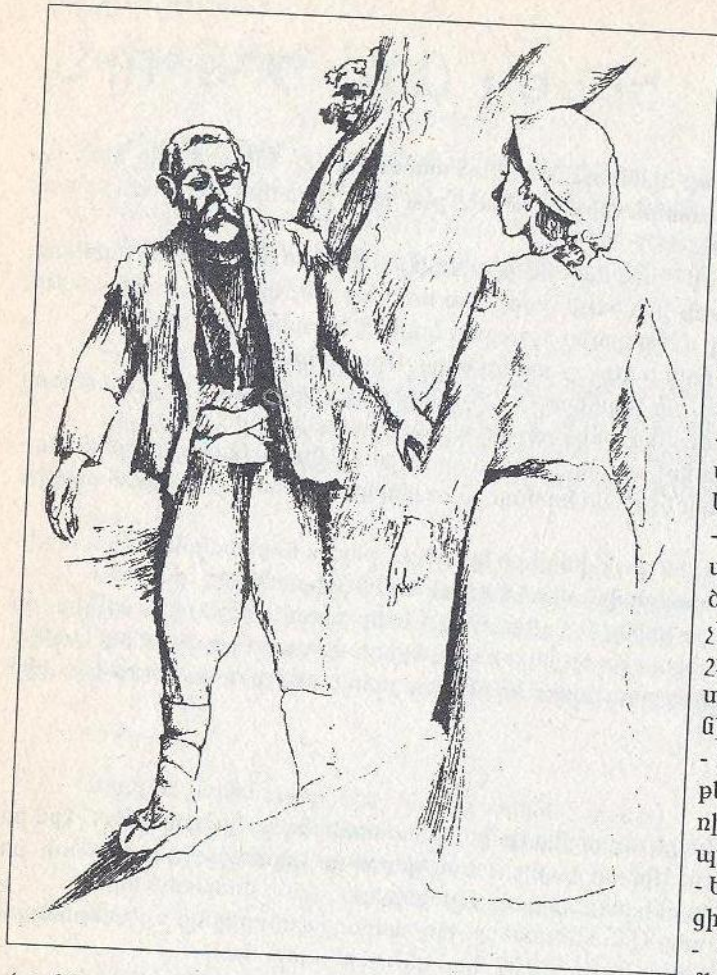
Այն օրերուն Մխալն սուգի մեջ էր. հագիվ տասնհինգ օր կար, որ քաղել էին իր
միակ ընկերը՝ կինը: Մխալի համար շատ դժբախտ կորուստ էր, որովհետև իր
կնոջ՝ Աննիկին հետ մեկ բարձի վրա ծերացեր էր:

Է՛հ, ի՛նչ լավ օրեր էին: Ամառները, երբ ամբողջ գյուղը կալի աշխատանքին
լծված էր, երկու ծերերը դռան սեմին վրա կնստեին պահ մը:

Երբ արևը իրենց վրա զար ու դիմացի կխապատին վրա իյնար, Մխալ ու Ան-
նիկ այս անգամ իրենց բռնե՛րուն հետ ցածկեկ տանիքը կեղեկն ու, արևոտ պա-
տին կռքնած, կնստեին հանդարտ:

Անոնք հանդարտ էին ու լուռ, սակայն անոնց շուրջ, միջոցին մեջ, կհորդեր
գյուղին կյանքն ու առատությունը:

Թոռները տանիքին վրա փայտերով ձի կխաղային: Հեռվեն կլավեր աղմկոտ
աշխատանքը կալերուն: Միջօրեին, երբ ստվերները տքրվեին, շատ անգամ եր-
կու ծերերու վերևն կանցնեին մեղուները խառնախիտ, իրենց ետև ձգելով հա-
զարավոր լարերով հսկա նվազարանի մը խուլ ձայնը:

ձայն կուտար թոռներեն մեկը, որոնք նույնպես իրենց խաղերեն դադարած կողմնին հետաքրքրությամբ:

- Հա՞, Էդպե՞ս: Կերևի Արևիկենց մեղուներն են: Դե՛հ, վագե՛, իմ ասլան՝ թոռնիկ,- կխոսեր Մխսին.- գնա՛ Արևիկենց կալը. հիմա Էնոնց տունը մարդ չկա. բանի, գործի ատեն է, ի՞նչ պի գիտնան: Գնա՛, ըսե, որ ձեր մեղուները պարս տվին Մինասենց Էգին: Թո՛ղ երթան առնեն, քանի չեն հեռացեր:

Թոռները, բոլորը մեկ, կվագեին՝ քարվառ հավերը փախցնելով, թե իրենցմե՛ն ո՛րը պիտի խլե լուրը տալու առաջնությունը:

Ամառ ժամանակ, երբ գյուղին մեջ մարդ չկար, երկու ծերերու աշխատանքնե-

րկու ծերերը, այն հովանի, իրեն ձեռքերը ճակատանը քսելով փրա բռնա մեղուներու անցքը իզուր կփորձեին հետևել: Անոնց հոս մար կարևոր գիտնալ, թե ո՞ր ծառի կամ ո՞ր այգու մեջ մեղուները պարս տվին:

- Տեսա՞ր՝ որ կողմն անցան,- կհարցնե Մխսին:

- Ես ի՞նչ տեսնեմ. տնաշեն, ալ ծեր եմ ծեր, աչքերս շատ չեն զատեր. միայն շուքի պես բան մը տեսա,- կխոսեր Աննիկ:

- Ինձ Էնպես կուգա, թե Մարկոսենց ունիներուն վրա պարս եկան:

- Ես Էնոնց ձեռք լսեցի միայն:

- Մինասենց Էգուն մեջ պարս տվին,-

րեն մեկը կըլար այդ: Այդ աշխատանքն հետո երկու ծերերը նորեն կնստեին թուղ թուղի: Հեղ մԺալ տեսնես՝ երկու աքլորներ, կըտ-կըտ՝ կտուցնին գետնին ծերերը՝ իրարու կմտնեային ու կովի կրոնվեին ճիշտ Մխսին ձեռնափայտին ջուլ:

Մխսին, երբ կտեսներ աքլորներու կռվուքը, իր մեջ կզգար հրճվանք մ., որ հեթանոսական էր: Թող կուտար, որ կովեին. շատ անգամ ինք կուտ կնետեր, իրարու մոտ բերելով՝ կկովեցներ: Այդ պահուն էր, որ Մխսի կատակ մը կփորձեր Աննիկին հետ, իր չպովսին ծուխը կնոջ երեսին կփչեր, քնը անոր վզին շուրջ կփաթեր, լաչակին ձևը կավրեր և կամ, կապ մը երկնցնելով, կխոսեր.

- Դե՛հ, Աննիկ, փորձե կարել էս կապը: Տեսնեմ՝ ուժդ տե՞ղն է:

Աննիկ կխնդար իր նիհար ծնոտով ու կապույտ լինդերով: Կտոներ կապը և իզուր կփորձեր կարել, մինչև աքլորները կկովեին՝ հորինելով նկար մը նավասարդյան հին օրերու:

Օր մը սակայն եկեղեցիին ճամփուն, Աննիկ ըսավ Մխսին, թե եկեղեցիին մեջ, երկրպագություն ըրած պահուն, կոնակը ցավ մը շուլվեցավ: Ու Աննիկ ուղիղ անկողին գնաց: Երեք օր պառկելէ հետո մեռավ հանգիստ մահով մը:

Մխսին ինքզինք մինակ զգաց այն ատեն, երբ գերեզմանն վերադարձին տեսավ, որ իր հարսը ծալված վերցուցած է մեռելին անկողինը:

Մխսին որքան կբաղձար, որ միասին մեռնեին, որովհետև միասին ապրած էին քարի ու չար օրեր:

Ամիս մը վերջ Մխսին մոռցավ իր կինը այնպես, ինչպես կմոռցվին բոլոր մեռելները: Սակայն Մխսին իր միմակությունը չկրցավ մոռնալ:

Այս անգամ, առանձին տանիք կեղեր, աքլորները կկովեցներ, թոռներուն հետ կկատակեր, կալի աղմկոտ աշխատանքին կունկնդրեր, սակայն մինակ էր, միմակ: Մխսին օր մը տեսավ, որ դրացի Մնուշը իր լաթերը փռելու համար իրենց տանիքեն կապ մը կկապեր:

- Կեցի՛ր, Մնու՛շ, Էդպես չըլար,- խոսեցավ Մխսին.- Կեցի՛ր, վարեն երկաթե հալխիկը բերեմ: Էնպես լավ է:

Մխսին բերավ երկաթե օղակը, կապը ինք անցուց, մյուս ծայրը սյունի մը հաստատեց ու օգնեց, որ Մնուշ լաթերը փռե:

Երեկոյին, երբ Մնուշ լաթերը վար կտոներ, մոռեցավ նորեն ու ուզեց օգնել: Աշխատանք մը, որ իր կյանքին մեջ ցույց տված չէր դրացիներուն, ոչ իսկ իր կնոջ: Մնուշ զարմացավ լուռ:

Ու ալ ամեն օր Մխսին կոնակը պատին կոթնցուցած կապսեր, որ Մնուշ տանիք ելլե: Մխսի ինքն ալ չէր գիտեր, թե ինչո՞ւ այդ սպասումը: Չէ՞ որ ծեր էին ինք ու Մնուշ:

Մխսին և Մնուշը երկար տարիներու դրացիներ էին: Մնուշ վաղուց կոթնցուցած էր իր երկը. այժմ, մոտ հիսուն տարեկան, Մխսինց պատկից իր բրիշակը

քաշված, ապրելու համար շայր կմաներ, հաց կեփեր ու իրիկուն առավոտ եկեղեցի կերթար:

Օր մըն ալ հաց եփած տեղեն Մնուշ տանիք ելած էր ու ձայն ձգած ճո՛ւ-ճո՛ւ-ճո՛ւ, հավերը կկանչեր:

Մխսին հոն՝ պատին կռքնած՝ իր համրիչը կքաշեր: Այդ օրը Մնուշին ձայնը եկեղեցիին մեջ երգված սաղմոսին չափ անուշ եղավ, մանավանդ որ Մնուշ՝ հացեփող լաթերուն մեջ փաթկված՝ ավելի գեր կերևեր: Երեսը թոնիքի բարկ կրակեն կարմրած, ճակատին, երեսին վրա քրափնքը կպաղեր:

- Ի՞նչ կընես, Մնուշ, հավե՞րը կկանչես: Հա՛ ձեր հավերեն մեկը էդ բակը անցավ,- խոսեցավ Մխսի՝ ձայնը երեքցնելով:

Մնուշ Մխսինց տանիքն անցավ ու, բակին հավերը կանչելու համար, նորեն իր ձայնը ձգեց:

- Հա՞ց ես եփեր, Մնուշ, եկ, նստե՛, հե՛ր օրինած, աշխարհը մեռնիլ կա,- շարունակեց Մխսին:

- Է՛հ, ի՞նչ ընենք, քանի ուժ կա՝ ապրուստնիս ճարենք:

- Որ քանի պետք ունիս, ինձի ըսե, Մնուշ, ախր դրացիներ ենք:

Եվ ավելի մոտենալով ու ձեռքը բեղերին տանելով՝ ըսավ.

- Էս տարի մեր կալը լավ էր: Թե՛ որ ցորենի պետք ունիս, մի քանի պարկ ցորեն ձեր տունը կձգեմ. թող աղաս՝ Արթուրը, չգիտնա:

Մնուշ կասկածեցավ:

Չորս կողմերեն, բակեն, բարձր տանիքեն, սանդուղներեն հավերը եկած հավաքված էին Մխսիի և Մնուշի շուրջ: Փոքրիկ կենդանիները վիզերնին տնկած կրովնային և իգուր կսպասեին անհամբեր, որ Մնուշ իրենց կուտ ցաներ: Բոլորովին անգիտակ այն ոտքերգության, որ պիտի պայքեր անձրևով հողի ամպի մը պես: Մխսի հարմար առիթը գտած էր իր ցանկությունը հայանելու: Գյուղն ամբողջ աշխատանքի մեջ էր: Թռռները վար՝ փողոց դրկած էր: Ցածկեկ տանիքին վրա հավերեն գառ ոչ ոք կար:

- Հա՛, փա՛ռք Աստուծու, ինձի պես ուժղ տեղն է,- շարունակեց Մխսին՝ աչքերը խլրցնելով:

- Երեսդ ալ, ըսես, Մնուշ, փառվա՛ն վարդ է դարձեր:

Մնուշին կասկածը ճիշտ էր:

Երկինք ինչո՞ւ չէր փլեր, արևն ինչո՞ւ չէր խավարեր...

Մնուշ, հակառակ որ հայհոյող, պորպուռ կին էր, լռեց: Է՛հ, ի՞նչ պիտի ըսեն, երբ դրացիները իմանան: Ու հերքոտ սանդուղներեն վար իջավ՝ իր ետև ձգելով հավերու երամ մը:

Մխսին հանցավոր աշակերտի մը պես պահ մը զոջացած՝ մնաց իր կանգնած տեղը՝ շրթներուն տալով սուլելու ձև:

Մխսին ինքն ալ գիտեր, որ այդ կատակը ծերունու համար չէ: Է՛հ, ի՞նչ կըլլար, դրացիներ էին, կրնային քով քովի նստիլ. միևնույնությունը չէր քաշվեր...

Հաջորդ օրը Մխսին նորեն իր սովորական տեղն էր, արևոտ պատին ներքև: Մնուշն ալ երդիքին փայտը շտկելու համար տանիք ելավ, պորպուռ, բարկացավ ու իր տանիքի սահմաններեն անդին թռեց Մխսիին թռռները՝ անոնց ետևեն նետելով իր կոշիկը, որ քիչ մնաց Մխսիի գլխին վրա իյնար:

Մխսին գիտցավ պատճառը: Գրեթե ջղայնացած՝ անորոշ բաներ մը մրքմըրթաց: Ի՞նչ պիտի ըսեն, եթե դրացիները իմանան: Զգաց, որ հանցավորը ինքն էր ու լռեց շատ դժվարությամբ:

Ուրիշ օր մը Մխսինց աքաղաղը Մնուշին կիսապատին վրա թառեցավ, քիտերը թափահարեց, վիզը երկարեց ու սկսավ երգել: Կո՛ւ-կո՛ւ՝ հագիվ ըրած էր, երբ Մնուշ վրա հասավ, իր պատեն վար թռեց աքաղաղը՝ ձայնը կես խեղդելով:

Մխսի կտեսներ այս բոլորը: Այ ինչպե՞ս համբերեր: Ի՞նչ բանի համար էին իր բեղերը:

- Ինչո՞ւ աքլորը վար ձգեցիր,- պոռաց Մխսին՝ ձեռքը-տաքը դող ելած:

- Ինչո՞ւ պատիս վրա կքառի:

- Պիտի թառի:

- Չպիտի թառի. որ թառի՝ գլուխը կկտրեն:

- Ես ալ քո ծնկներդ կջարդեն:

Թերևս կռիվը ավելի տաքնար, եթե դրացիները վրա չհասնեին:

- Աքլորը պատին վրա է թառել. ի՞նչ կըլլա եղեր,- կխոսեին դրացիները՝ իհարկե ոչինչ գիտնալով:

Ուրիշ անգամ Մխսին կրելադրեր իր թռռներուն, որ Մնուշին երդիկեն վար քար ձգեն, ցվիքը քակեն:

Մնուշ կողորար, կանիծեր, տանիք կելլեր, Մխսիի թռռներուն ետևեն կվազեր: Եվ դրացիները նորեն կսեին անոնց կռիվն ու հայհոյությունը:

Մխսիի և Մնուշի ատկությունը հետզհետե խորացավ: Մխսին նույնիսկ չէր ուզեր, որ Մնուշին փռած լաթերուն շուրջ իրենց տանիքին վրա իյնար: Վա՛յ այն օրվան, որ Մնուշին մեկ հավը իրենց տանիքին կողմը անցներ:

Ի՞նչ լավ օրեր էին. երկու դրացի աքաղաղները, հակառակ իրենց ասպետական կոչումին, գրեթե միշտ հաշտ էին իրարու հետ:

«Է՛հ, մարդիկ զարմանալի են. ինչպե՞ս հավերու հաշիվներուն կթափանցեն, գիշեր-ցերեկ իրենց քայլերը կհսկեն», - կմտածեր Մնուշենց աքաղաղը. որովհետև Մխսին իր ձեռքի փայտը կնետեր ամեն անգամ, երբ աքաղաղը ուզեր Մխսինց պատին տակ կախացող նախշուն հավին մոտենալ:

Մխսին ձեռնափայտով Մնուշին հավերուն կեսը հաշմանդամ դարձուցած էր: Անձրևոտ երեկոյ մը Մնուշ, սավան մը ձգած վրան, տանիք ելավ՝ տեսնելու, քե

կտորն ինչո՞ւ կկաթն: Տեսա՞մ, որ ճոթոնը խախտած էր, այն ճոթոնը, ուրկե երկու տանիքներու ջուրը վար կվազեր:

Անձրևոտ, այդ աղմկոտ տարափին մեջ Մխիթն ինչպե՞ս խմացավ Մնուշին ոտնաձայնը: Վեր ելավ ու տեսավ, որ ճոթոնը իր դրած տեղը չէր, և, նորեն իրենց տանիքին կողմը տեղափոխելով, վար իջավ:

Մնուշ նկատեց, որ հազիվ կաթիլը դադրած էր, նորեն սկսավ: Նորեն վեր ելավ, Մխիթն ալ՝ իր տեղեն: Ու ցվիքին վրա իրարու հանդիպեցան:

- Էդ ճոթոնը չմոտենաս,- խոսեցավ Մխիթ՝ բարկացած:

- Հե՛, անաստված, դժոխքի կրակ, ընկողինս ջուրերու մեջ մնաց,- ձայն տվավ Մնուշ մութին մեջեն:

- Էս ճոթոնին տեղը, էստեղ է, էստեղ. հասկցա՞ր,- կխոսեր Մխիթ:

- Երեսուն տարի է՝ էս տունն եմ, ես էս ճոթոնը հոս եմ տեսեր:

- Է՛հ, դուն ի՞նչ գիտես, ջաղո՞ւ. ես իմ պապիս օրով կհիշեմ, որ էս ճոթոնը հոս դնելու իրավունք չունեք: Թուղթ, կառավարություն կա:

Մխիթ և Մնուշ մութին, անձրևին մեջ կպոպոտային:

- Որ բռնեմ՝ ցվիքեն վար կնետեմ,- կպոտար Մխիթ:

Գրացիները կհավաքվեին, կմիջամտեին: Մխիթ և Մնուշ դողալով վար կիջնային՝ իրենց ետև ձգելով աղմուկն անձրևին:

Այլևս ամեն անձրևի Մխիթ ու Մնուշ իրար կհսկեին, իրարու ոտնաձայն կառնեին, կելլեին, կպոպոտային: Գրացիները ծանձրացած էին:

Գիշեր մը սկսած էր միահորդ տարափ մը անձրևի: Գարանքներուն դռները կրացվեին կամաց ու կոցովեին ժիր: Ամպը լեռներու ուժգնությունով կպայթեր: Մերք ընդ մերք կայծակն էր, որ մթության մեջ կճեղքվեր: Փողոցներուն մեջ հովը աղմկոտ քիթեղե կտոր մը կզլտորեր, և կամ տանիքներեն թշված հին վերարկու մը իր թևերով բարդիներուն կփաթթվեր:

Այդ ահավոր գիշերին Մխիթ և Մնուշ՝ երկու ուրվականներու մման, ցվիքին վրա իրար կքաշքշեին:

- Էս ճոթոնը հոս պիտի ըլլա:

- Հո՞ղ չպի ըլլա:

- Հոս պի ըլլա:

Հեղ մըն ալ, չգիտես՝ ինչպե՞ս եղավ, Մխիթն ոտքը սահեցավ ու՝ քը՛փ, ցվիքեն վար ընկավ:

Տանիքը բարձր չէր, սակայն իր ծեր ոսկորները ինչպե՞ս դիմանային:

Մխիթն ինկավ անկողին:

Մխիթն մեռնիլը չէր հոգար: Է՛հ, որո՞ւ հասկցնես, թե իր ոտքը սահեցավ, այլապես կնիկմարդե վար մնացող չէր: Մխիթ ամբողջ երեք ամիս անկողին մնաց. իր կռնակը չէր կրնար շարժել, ոսկորները իրարմե կփրթեին կարծես:

Գրացիները կայցեկն Մխիթին: Կպատմեր, որ էդ ճոթոնը իր հոր ժամանակ իրենց տանիքին կողմը եղած է: Եթե ուզե, նույնիսկ փողոցին վրա բացված Մնուշենց տան ելոյիքն ալ կոցոցե: Թուղթ, կառավարություն կա: Գրացիներու շարքին օր մըն ալ գյուղի քահանան այցեկեց:

- Օրինա՛մ, գալածը ծնունդ է. էս լավ բան չէ, ձեզ պես ծերերուն վայել բան չէ. եկ, հաշտեցնենք:

- Տերպա՛ւ, գերեզմանիս վրա մեկ թիզ խոտ բուսնի՝ նորեն ես չեմ հաշտվիր: Վա՛յ, կողս... դու չգիտես էդ կնիկը, Տերպա՛ւ. ողորմած հոգի էրիկը էդ կնկան սեպեպով մեռավ: Վա՛յ ոսկորներս... թերս է, Տերպա՛ւ, թերս: Ըսե՛ տեսնեմ, դուն գիր, Նարեկ գիտցող մարդ ես:

Կփորձե նստիլ, սակայն ոսկորներու ցավն գլուխը նորեն բարձի վրա կդնե:

- Ըսե՛ տեսնեմ, ինք միևնույն կնիկ՝ իրեն բուխերիկն էղքան մուխ հանելու ինչ պետք ունի: Թերսություն է Տերպա՛ւ թերսություն: Հեղ մը տեսնես՝ էդ մեր տանիքը պոչություն իրեն մուխով ու հավերուն ծրուով է լեցուն: Հա՛, հա՛, մեր հավերը ատանկ բան չեն ըներ: Վա՛յ մեջքս... Է՛հ, որ էս ընկողնես ելլեմ, ես գիտեմ ընելիքս: Էն գիտե, որ էս ընկողնես չիմ կրնար ելել, վիրա-վիրա մեր տանիքին վրայեն կանցնի, էնպես կանցնի, որ կքսես առաստաղը վար պի գա: Հա՛, հա՛, ինքն է, ուրիշ մարդ չէ: Ո՞րը ըսեմ, Տերպա՛ւ. ես էսպես կմեռնիմ. էդ կնկան հետ չեմ հաշտվիր:

Քահանան իզուր հորդորեց, չին կտակարանեն, բուղթ Առաքելոցն վկայություններ իզուր բերավ. Մխիթն հաշտվող մարդ չէր, նույնիսկ եթե Աստված վար իջներ իր կրակե աչքերով:

Մխիթն բժշկվելու համար նոր մոտքված այծի փոստի մեջ պլվեցավ, մեջքը, կռնակը ճիպար ձգեց ու վերջապես ելավ անկողնեն:

Վա՛յ Մնուշի գլխին...

Ծնունդի օրն էր: Մխիթ խմացավ, որ Մնուշ եկեղեցի գացեր, հաղորդություն առնելու:

Մխիթն ամբողջ երկու տարի իր ոտքը եկեղեցինն ներս չդրավ, քահանային հետ չխոսեցավ:

- Սուտ է, Տերպա՛ւ, էդ քու եկեղեցիդ, էդ քու սուրբերդ սուտ են: Աստված որ եկեղեցիին մեջ չպատժեց էդ կինը, էդ հաղորդություն տված ատեն էդ քու ձեռքերդ որ չքաշեց, ալ ի՞նչ բանի հավատամ: Եկեղեցի չեմ գար, կմեռնիմ էսպես: Է՛հ, Աստված որ ինձմե հաշիվ հարցնե, ես իմ հաշիվիս տերն եմ, Տերպա՛ւ, գիտցած ըլլաս,- Մխիթն խոսեցավ քահանային, երբ օր մը քահանան ուզեց եկեղեցի տանիլ:

Անցավ երեք տարի:

Վրա հասան տեղահանության օրերը: Գյուղացիները վաղուց սարսափի մը

հոտը առեր էին: Իրենց երագներուն մեջ մարդագել, հարսնիք տեսած էին:

Կեսգիշերին տակավին Մարկոսենց աքաղաղը իր առաջին ձենը չձգած դռները քակվեցան:

Գյուղին մեջ ինկավ շվարում մը: Սայլերը լծվեցան: Ախուռի կենդանիներուն մեջ ինկավ օտարոտի բառաչ ու անհանգստություն: Մեկն իր պղնձե պարոշը շաղկած էր, ուրիշ մը տանիքեն անկողինը վար կձգեր, մայր մը՝ հացի ծրարին հետ իր կոնակին կապած էր մասողաշ մանուկը. ավելի ուրիշ մը իր ձեռքին տակ ակնիշը, մաղն ու տապակը բռնած էր: Մնչիկը ուռիներու ճյուղերով շինված վանդակի մը մեջ իր լավագույն աղավնիներեն դրած էր:

Ու բոլորը մեկ հավաքվեցան կալատեղին: Ո՞ր պիտի երթային՝ ոչ ոք գիտեր:

Այդ բոլորին մեջ ուրախ ու գոհ երևույթ մը պատգնողը Հայրապետանց Դանիելն էր:

Հագած էր իր սուրբ օրերու նուփնոր լաթերը ու շատ բան գիացողի մը պես կիտրոյեր և կպատվիրեր գյուղացիներուն, որ հետերնին շատ բան առնելու պետք չունին, որովհետև ինք լավատեղյակ աղբյուրե խմացեր էր, որ իսկական Հայաստանը՝ Պին Այուլի կողմերը պիտի երթան, հոն, ուր մեղրը գետակով կիռսի: Կպատմեր, որ ինքը էդ կողմերը եղած է և մանավանդ կպատվիրեր, որ որքան կրնան խաշխաշի հունդ վերցնեն հետերնին, որովհետև էն կողմերը չկա:

Մխին ալ, իր տան դռները իր ձեռքով գոցած և փայտյա խոշոր բանալին իր գոտիին մեջ դրած, կեցած էր անկյուն մը ու կհարցներ հարսին, քե տանիքին երդիքը ծածկեցի՞ր: Կհաշվեր, որ եթե անձրև գա, ամբողջ ջուրը վար պիտի իջնե, մանավանդ որ ճոթոնին նայած չէր՝ արդյոք Մնուշ ձեռք զարկա՞ծ էր: Մխին չէր հավատար, որ իսկապես կրածանվեր իր տունեն:

Հրամանի մը վրա շարժեցան: Ճամփա ինկան սայլերու եղերական ճշոցներուն հետ՝ իրենց ետև ձգելով արտ ու այգի, տուն ու տավար:

Ճամփու ընթացքին իրենց խառնվեցան կարավաններ զանազան գյուղերէ: Հաջորդ գիշեր եղերական գիշերն էր. երիտասարդ տղամարդիկ գատվեցան, կիները հափշտակվեցան, մայրը՝ հարավի, իսկ զավակը հյուսիսի ճամփանրոնեց: Այս բոլորը գեշ երագի մը պես եկան: Մխին ցնցվեցավ. այլևս հասկցած էր, որ բաժանված էր իր տունեն ու սիրելիներեն:

Ու ինք քշվեցավ անձանոթներու հետ անձանոթ վայրեր:

Երեք օր վերջ՝ միջօրեի բարկ արևին տակ, երբ Մխինեց կարավանը հանգիստ կառներ, հեռվեն տեսնվեցավ, որ փոշոտ մառախուղին մեջեն կմոտենար ուրիշ կարավան մը:

Ամեն անգամ, որ կարավան մը տեսնեին, ճամփուն վրա կեցած՝ անոնց մոտենալուն կսպասեին. իրենց սիրելիները կփնտրեին, իրենց տնեցիներուն մասին տեղեկություններ կհարցնեին:

Մխին ալ, իր ձեռնափայտին վրա ծռած, իրենց տան փայտյա խոշոր բանալին գոտիին մեջ, աչքերը հառած կսպասեր կարավանին, որ կմոտենար փոքորիկի մը պես:

Երկու կարավանները իրար խառնվեցան. կհարցուփորձեին. ոմանք կցանեին զիրար: Մխին ալ հարցուց իր սիրելիները, աչքերը պատուցուց և ո՞վ տեսնե՞ Մնուշը:

Մխին ձեռնափայտը ձգեց, դողդողաց, քևերը լայն բացած կանչեց, կարծես մեկ բարձի վրա ծերացած երկու ամուսիններ ըլլային.

- Մնու՜շ:

- Մխի՛:

Մխին ու Մնուշ իրարու զիրկ ինկան ու լացին երկու փոքրիկ մանուկներու նման:

Մխին արցունքներուն մեջեն հագիվ ինքզինք զսպեց, ու կարմիր քաշկինակով աչքերը սրբելով, խոսեցավ.

- Է՛հ, Մնուշ, երնե՛կ այն օրերուն:

սապո -	համբերություն
սոթովել -	այստեղ անհետանալ, չքվել
անցքին -	անցնելուն
բրիշակ -	ավերակ
գաբանք -	փեղկ
ցվիք -	տանիքի՝ դեպի բակի կողմի մասը
Հին Կտակարան -	Աստվածաշնչի երկու հիմնական մասերից մեկը
Թուրքք Առաքելոց -	Աստվածաշնչի մասերից մեկը
ակիշ -	կեռ ծայրով երկաթե ծող

1. Տրված արտահայտություններն արևելահայերեն դարձրու:
Հեղ մ'ալ տեսնեն: Ըլլար այդ տանիքը կամ եկեղեցիին ճամփան: Ինձ էն-
պես կուգա: Մխսին ալ հարցուց իր սիրելիները, աչքերը պտտցուց և ո՞վ
տեսնե՝ Մնուշը:
2. Բացատրի՛ր տրված արտահայտությունները:
Ամիս մը վերջ Մխսին մոռացավ իր կինը այնպես, ինչպես կմոռցվին բոլոր
մեռելները: Սակայն Մխսին իր մենակությունը չկրցավ մոռնալ:
Տանիք կելլեր, աքլորները կկռվեցներ, թռռներուն հետ կկատակեր, կալի
աղմկոտ աշխատանքին կունկնդրեր, սակայն մի՛նակ էր, մի՛նակ:
Ի՛նչ լավ օրեր էին. երկու դրացի աքաղաղները հակառակ իրենց ասպետա-
կան կոչումին, գրեթե միշտ հաշտ էին իրարու հետ:
3. Ե՞րբ և որտե՞ղ են տեղի ունենում պատմվածքում ներկայացված դեպքե-
րը:
4. Մխսիի կյանքի ո՞ր փուլերն են ներկայացված. թվի՛ր և նկարագրի՛ր:
5. Հիմնավորի՛ր Աննիկի կերպարի անհրաժեշտությունը:
6. Համեմատի՛ր Աննիկին և Մնուշին:
7. Բնութագրի՛ր Մխսիին՝ Աննիկի կենդանության օրոք և վերջինիս մահա-
նալուց հետո:
8. Մխսիին՝
ա) մեղադրի՛ր,
բ) արդարացրու՛:
9. Համեմատի՛ր Մխսիին և Մնուշին:
10. Մխսիի և Մնուշի հարաբերությունների վրա ինչպե՞ս էին ազդում դրա-
ցիները (գտի՛ր բոլոր նախադասությունները, որոնցից կարող ես բխեցնել
պատասխանը):
11. Համոզի՞՛չ է Մխսիի՝ Մնուշի պատճառով քահանայից խռովելն ու եկեղե-
ցի չզնալը: Պատասխանող պատճառաբանի՛ր:
12. Բացատրի՛ր պատմվածքի ավարտը:
13. Ո՞րն է ստեղծագործության ասելիքը:

ԱՆԿԵՁ ՄՈՐԵՆԻ

Այրվում է, այրվում... Եվ բոցը բոսոր,
Կապույտ է ու հիբ,
Այրվում է, այրվում... Եվ բոցը մորմոք,
Կարոտ է ու կանչ,
Անկեզ մորենին այրվում է, այրվում
Եվ չկա մոխիր,
Չկա սպառում և չկա վախճան...
Եվ բոցերի մեջ հուրհրատում է
Աշխարհ մի հեռու,
Եվ բոցերի մեջ տեսիլքն է վառվում
Կապույտ ու կանաչ,
Արևածագ է բռնկվել ասես
Չյունոտ լեռներում,
Եվ հովիտն ի վար ցղանք է ցանաձ:
Եվ հովիտն ի վար ծփում է խաղաղ,
Արևոտ մի ծովս,
Մի մայր արագիլ ճաճանչն ուզում է
Կտուցին առնել,
Բոցերի մման կարմիր ձիերն են
Այստեղ արածում,
Եվ արածում են սպիտակ գառներ:
Եվ բոցը դողում, գալարվում է բոցն
Ու ողջը ջնջում,
Եվ բոցը նորից դառնում է մորմոք
Ու անշեջ կրակ,
Եվ բոցի միջից մի զարմանալի
Բարբառ է հնչում,
Եվ ծավալվում է մի սուրբ պատարագ:
Ծավալվում է նա, իջնում ամայի
Դաշտին ու հանդին,
Ծավալվում է նա, խունկի պես օծում
Մատուց ու աճյուն,
Ծավալվում է նա այրված ու ծարավ
Այն անապատին,
Որ իր հրեղեն ողբն է հառաչում:

Եվ այրվում է նա... Եվ բոցը բռնոր,
Կապույտ է ու հիր,
Այրվում է, այրվում... Եվ բոցը մորմոր,
Կարտա է ու կանչ,
Անկեզ մորենին այրվում է, այրվում
Եվ չկա՝ մոխիր,
Չկա՝ սպառում և չկա՝ վախճան...

ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Անծանոթ բառերը դու՛րս գրիր և բառարանի օգնությամբ բացատրիր:
2. Պատմիր բոցերում երևացող առաջին տեսիլքը: Ինչո՞ւ է դա կապույտ ու կանաչ տեսիլք:
3. Բացատրիր տրված փոխաբերությունները.
ա) *Բոցերի մեջ հուրհրատում է աշխարհ մի հեռու:*
բ) *Հովիտն ի վար ցուլանք է ցանած:*
4. Երկրորդ տեսիլքում ի՞նչն է հակադրվում ձյունոտ լեռների, խաղաղ ու կենդանի հովտի պատկերներին:
5. Երկրորդն ինչի՞ տեսիլք է:
6. Բացատրիր բանաստեղծության առաջին տունը: Պատկերը վերջում ինչո՞ւ է կրկնվում:
7. Բանաստեղծության մեջ ինչպիսի՞ տրամադրություն է արտահայտված:

Մշուշի միջից՝ տեսիլ է դուրսական՝
Բացվում է կրկին Նաիրին տրտում.
Ո՞ր երկրի սրտում թախիժ կա այնքան,
Եվ այնքա՛ն ներում՝ ո՞ր երկրի սրտում...
Որտե՞ղ են քարերն այնպես վերամբարձ
Ձեռների նման պարզաժ երկնքին,
Որտե՞ղ է աղոթքն այնպես վեհ ու պարզ
Եվ զոհաբերումն այնպես խնդագին...
Որտե՞ղ է խոցում այնպես չար ու խոր
Սիրտը մարդկային դաշույնը քինոտ.
Որտե՞ղ է հոգին այնպես վիրավոր,
Եվ անպարա երկիրն այնպես արյունոտ...

ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Անծանոթ բառերը դու՛րս գրիր և բառարանի օգնությամբ բացատրիր:
2. Բացատրիր տրված մակդիրները.
վերամբարձ ձեռներ, վեհ ու պարզ աղոթք, խնդագին զոհաբերում, քինոտ դաշույն, վիրավոր հոգի, անպարտ երկիր:
3. Ո՞ր բառին է վերաբերում *չար ու խոր* բնորոշումը՝ *խոցե՞լ, թե՞ սիրտ:*
4. Ո՞ր բառին է վերաբերում *մարդկային* բնորոշումը՝ *սի՞րտ, թե՞ դաշույն:*
5. Բացատրիր բանաստեղծության առաջին երկու տողը:
6. Հայրենիքի արտաքինի նկարագրությունն ինչպե՞ս է կապվում նրա բնութագրման հետ:
7. Բանաստեղծության մեջ ինչպիսի՞ զգացումներ են արտահայտված:

ԻՄ ՍԻՐՏԸ ԼԵՈՆԵՐՈՒՄ Է

Նրան,
Ով սրտով անկեղծ է,
Ով կյանքում բանաստեղծ է,
Բարձրին ու ցածրին, ուն կյանքը երգ է,
Ե՛վ ծերին մանուկ, և՛ մանկանն անվիշտ,
Ով սրտով լեռներում է միշտ:

Ռոբերտ Բըրնս

Իմ սիրտը լեռներում է, այստեղ ծանր եմ շնչում,
Իմ սիրտը լեռներում է, ուր քարայծն է թռչում,
Վայրի վիթ է որսում և հալածում այծյամ,
Իմ սիրտը լեռներում է, ուր էլ, որ ես գնամ:
Մնաս բարո՛վ, Սկովդիա, մնա՛ս բարով, Հյուսի՛ս,
Դու վեհ ծննդավայր խիզախ ժողովրդիս,
Ուր էլ քափառեմ ես ու դեզերեմ տրտում,
Դուք կմնաք հավետ իմ կարոտած սրտում:
Մնաք բարով, լեռներ՝ ձյունոտ ու լուսալանջ,
Մնա՛ք բարով, կիրճեր և հովիտներ կանաչ,
Մնա՛ք բարով, մթին, թա՛վ անտառներ քարվեժ,
Մնա՛ք բարով, գետեր և քնդացո՛ղ ջրվեժ:

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

Ջոնի
Բեն Ալեքսանդր - *բանաստեղծ,*
Ջոնիի հայրը
Ջոնիի տատը
Ջասպըր Մեր-Գրեգոր - *մի մարդ, որի սիրտը լեռներում է*
Պարոն Կոսակ - *նպարավաճառը*
Եսեր - *նրա սիրունիկ դուստրը*
Ռուֆ Էյլի - *ատաղձագործը*
Ֆիլիպ Կարմայթ - *մի երիտասարդ՝ ծերանոցից*
Հենրի - *առավոտյան քերթերն առաքողը*
Պարոն Վիլի - *փոստատարը*
Պարոն Քանինգհեմ - *տները վարձու տվող գործակալ*
Երիտասարդ ամուսինը,
Կինը և նրանց երեխան
Լավ բարեկամներ
և հարևաններ
Մի շուն

ՎԱՅՐԸ՝

Մի տուն՝ Կալիֆոռնիայի Ֆրեզնո քաղաքի Սան Բենիտո փողոցում:
Պարոն Կոսակի նպարեղենի խանութը:

Ժամանակը՝

1924 թվականի օգոստոս և նոյեմբեր ամիսները:

Մի հին, սպիտակ, խաբխուղ, փայտաշեն տուն՝ Կալիֆոռնիայի Ֆրեզնո քաղաքի Սան Բենիտո փողոցում: Առաջը զավթի ունի: Շրջապատում ուրիշ տներ չկան: Դժգույն ամայություն և կարմիր երկինք՝ ահա ամբողջը: 1914 թվականի օգոստոսյան օրերից մեկն է, իրիկնաղեն: Արևը թերվում է մուսքին:

Իննամյա Ջոնին, որի մասին արտաքուստ դժվար է ասել՝ քանի տարեկան է, շարժուն և ճարպիկ, նստել է զավթի աստիճաններին՝ աշխարհից վերացած, սուզված բարձր ու նվիրական երագների մեջ: Հեռվում մի գնացք է սուրում տխրագին կանչելով: Լարված ուշադրությամբ լսում է Ջոնին, գլուխը հավի ճտի պես մի կողմի վրա, ճգնելով հասկանալ այդ կանչերի իմաստը և միաժամանակ ըմբռնել ամեն ինչ իր շրջապատում: Նրան այդ բանը չի հաջողվում, և երբ կանչերը դադարում են, նա հանդարտվում է: Տասնչորսամյա մի տղա, հեծանիվ նստած, պաղպաղակ ուտելով և շախկին լրագրերի կտրուկներ՝ լուռ անցնում է ճանապարհի եզրով, մոռացած թե՛ իր ուսերի ծանրությունը, թե՛ հեծանիվը, որին նստած է՝ ամբողջապես կլանված պաղպաղակ փայլելով մեծագույն հաճույքով ու երանությամբ: Ջոնին ցատկում է տեղից և ձեռքով է անում տղային, իր մանկական հոգու ամբողջ բարությանը ժպտում է նրան, սակայն անուշադրության է մատնվում: Նորից նստում է իր տեղը և ակնաջ դնում զվարթաձայն, բայց և բարկացած մի թռչնակի, որը ուժգին, սակայն անիմաստ գեղգեղանքից հեռու թռչում հեռանում է:

Տանից լսվում է Ջոնիի հոր մթագին ձայնը՝ իր հորինած բանաստեղծությունն արտասանելիս:

ՋՈՆԻ Ի ՀԱՅՐԸ - Զանճրալի օրը լռիկ սահում է վշտոտ, վիրավոր սրտի միջով, և... (Գառնագին դադար): Նվ... (Արագորեն): Զանճրալի օրը լռիկ սահում է վշտոտ, վիրավոր սրտի միջով և... (Դադար): Զեղալ: (Մռնչոց է հանում և սկսում նորից): Ողբագին, դողող օրը գայթում է լքված, մենավոր, խեղճ սրտի միջով:

Ներսում բարկությամբ դեն է ըշվում մի ինչ-որ սեղան կամ արոտ: Տնքոց, լուրջությամբ:

Ջոնին լսում է: Նա վեր է կենում և փորձում է գլխի վրա կանգնել, չի ստացվում, նորից է փորձում, ծախտողվում է, նորից է փորձում և հաջողվում է: Գլխի վրա կանգնած միջոցին նա լսում է աշխարհի ամենահամայի և ամենահիասքանչ նվագը՝ շեփոթով մենամնավազ. «Իմ սիրտը լեռներում է» երգի մեղեդին է:

Շեփոթահարը՝ շատ ծեր մի մարդ, մենամնավազն ավարտում է տան առաջ: Տղան ռստնելով վազում է դեպի ծերունին՝ ապշած, հիացած և շփոթահար:

ՄԵԲ-ԳՐԵԳՈՐ - (Բարձրաձայն): Շուտանդական լեռներում: (Մեղմ): Ես աստիկ ծարավ եմ, երիտասարդ:

ՋՈՆԻ - Այդ ինչպե՞ս է, որ ձեր ընտանիքի անդամներն իրենց սրտերը միշտ լեռներում են թողնում:

ՄԵԲ-ԳՐԵԳՈՐ - (Շեքսպիրյան ոճով): Մենք այդպես ենք: Այսօր այստեղ ենք, վաղը՝ չկանք:

ՋՈՆԻ - (Մեկուսի): Այսօր այստեղ ենք, վաղը չկա՞նք: (Մեք-Գրեգորին): Այդ ո՞նց պետք է հասկանալ:

ՄԵԲ-ԳՐԵԳՈՐ - (Փիլիսոփայորեն): Այս րոպեին ողջ ենք, հաջորդին՝ մեռած:

ՋՈՆԻ - Իսկ ձեր մոր մայրը որտե՞ղ է:

ՄԵԲ-ԳՐԵԳՈՐ - (Մի բան հնարելով, բայց բարկացած): Վերմոնտում է,

ՋՈՆԻ - Հրաշալի է: Էլի եմ ուզում լսել:

ՄԵԲ-ԳՐԵԳՈՐ - Երիտասարդ, կարո՞ղ ես մի բաժակ ջուր բերել մի ծերուկի, որի սիրտը այստեղ չէ, այլ լեռներում:

ՋՈՆԻ - Ո՞ր լեռներում:

ՄԵԲ-ԳՐԵԳՈՐ - Շուտանդական լեռներում: Զե՞ որ ես ջուր ուզեցի:

ՋՈՆԻ - Ի՞նչ է անում ձեր սիրտը շուտանդական լեռներում:

ՄԵԲ-ԳՐԵԳՈՐ - Իմ սիրտը բախժում է այնտեղ: Կարո՞ղ ես մի բաժակ պաղ ջուր բերել:

ՋՈՆԻ - Զեր մա՞յրը որտեղ է:

ՄԵԲ-ԳՐԵԳՈՐ - (Մի բան հնարելով մանկան համար): Իմ մայրը Տալսայում է, Օկլախոմա նահանգում, բայց նրա սիրտը այնտեղ չէ: **ՋՈՆԻ** - Որտե՞ղ է նրա սիրտը:

Ուայթ Բիլը կոչվող մի փոքրիկ քաղաքում, բայց նրա սիրտը այնտեղ չէ:

ՋՈՆԻԻ - Նրա խեղճ, բորշոմած սիրտը նույնպես լեռներում է:

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - Հենց այնտեղ է՝ լեռներում: Տղա՛ս, ես ծարավից մեռնում եմ:

Տանից դուրս է գալիս Ջոնիի հայրը, կատաղած, կարծես վանդակից նոր պրծած լինի, և որդու վրա մոնչում է վազրի նման, որ նոր է արթնացել, ահեղ տեսիլներից:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ջոնի, ի՞նչ ես կպել եղ խեղճ ծերունուց: Մի սափոր ջուր բեր նրան, քանի դեռ չի ընկել մեռել: Էդպես եմ ես քեզ կրթել, սատանան տա-նի:

ՋՈՆԻ - Ճամփորդ մարդ է, ուզում եմ հարցուփորձ անել: Ի՞նչ է չի՞ կարելի:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ջոնի հասցրու ծերունուն, սատանան տանի: Ի՞նչ ես ցցվել, մնացել: Ջոնի տուր նրան, ասում եմ, քանի դեռ չի ընկել մեռել:

ՋՈՆԻ - Ի՛նքդ նրան ջուր տուր: Ոչինչ չես անում:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ինչպես ոչինչ չեմ անում: Դու գիտես, Ջոնի, որ ես հենց հիմա էլ մտքումս մի նոր բանաստեղծություն եմ գրում:

ՋՈՆԻ - Ի՞նչ իմանամ: Պարզապես կանգնած ես գավթում՝ քեզը քշած:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Բարկացած): Դու այդ պարտավոր ես իմանալ: (Գռռալով): Դու իմ որդին ես: (Չարմանքով): Դու որ չիմանաս, ո՞վ պիտի իմանա:

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - (Չվարք): Բարի երեկո: Ձեր որդին ինձ պատմում էր, քե որքա՛ն մաքուր ու գով է եղանակը այս կողմերում:

ՋՈՆԻ - (Շփոթված, բայց հասկանալու փափագով՝ մեկուսի): Սուրբ Մովսես, ես եղանակի մասին բան չասացի: Որտեղի՞ց է հնարում:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Արիստոկրատական մեծաշքությամբ): Բարև՝ ձեզ: Չէի՞ք կամենա ներս մտնել և մի փոքր հանգստանալ: Մեզ համար պատիվ կլիներ ձեզ սեղանակից ունենալ մեր ընթրիքին:

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - (Առանց ավելորդ ձևականության): Պարո՛ն, ես քաղցից մեռնում եմ: Անմիջապես կգամ: (Ուզում է մտնել, Ջոնին, առաջը կտրելով, դիմում է նրան):

ՋՈՆԻ - (Երագողի պես): Կարո՞ղ եք նվազել «Լեռնացի խմիր քո աչքերով» երգը: Թե իմանա՞ր որքա՛ն եմ ուզում այդ երգը լսել շեփորով: Իմ սիրած երգն է: Աշխարհում դրանից լավ երգ չկա:

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - (Առանց պատրանքի): Տղա՛ս, երբ դու հասնես իմ տարի-քին, կիմանաս, որ երգերը կարևոր չեն, կարևորը հացն է:

ՋՈՆԻ - (Սրտանց): Մեկ է՝ շատ կուգեի, որ նվազեք այդ երգը: (Մեք-Գրեգորը

քր գնում է դեպի գավիթը և սեղմում է Ջոնիի հոր ձեռքը):

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - (Բազմանշանակալից): Իմ անունը Ջասպեր Մեք-Գրեգոր է: Ես դերասան եմ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Բերկրալից): Մեծապես ուրախ եմ ձեզ հետ ծանոթանալու համար: (Ինչպես արքան է հրամայում): Ջոնի, մի սափոր ջուր բեր պարոն Մեք-Գրեգորի համար:

Ջոնին վազում է տան հեռակ:

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - (Շարավից մեռնելով, հոգոց հանելով, բայց, այնուամենայնիվ, ասելով ճշմարտությունը): Հիանալի տղա է:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Կարծես սովորական մի բան ասի): Ինձ նման հանճար է:

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - (Հոգնած մոնչալով): Դուք նրան շատ եք սիրում, չէ՞:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Ուրախացած, որ ապրում է): Մենք միևնույն մարդն ենք: Նա իմ շունչն ու հոգին է: Նկատեցի՞ք՝ ինչ ժիրն է:

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - (Ուրախացած, որ տակավին ողջ է): Նկատեցի:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Հպարտությամբ և բարկությամբ): Ինքս էլ եմ այդպես, միայն քե ավելի մեծ եմ և նվազ պայծառամիտ:

Ջոնին վազելով բերում է՝ Դի սափոր ջուր և մեկնում է պարոն Մեք-Գրեգորին: Ծերունին հետ է գցում ռսերը, բարձրացնում է գլուխը, ռունգերը լայնանում են: Նա խոնչում է, աչքերը լայն բացված են. սափորը մոտեցնելով շուրթերին՝ մի երկար ունայտ խմում է ամբողջ ջուրը, իսկ Ջոնին ու հայրը ապշած ու հիացած դիտում են այդ տեսարանը: Ծերունին խոր շունչ է քաշում, նայում է շուրջը, ապա դեպի երկինք և ապա Ման Բենիտո փողոցի ծայրը, ուր երեկոյան արևն արդեն մայր է մտնում:

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - (Մտախոհ, տրամազին, ուժասպառ, ցածրաձայն): Երևի իմ տունը մի հինգ հազար մղոն հեռու կլինի՝ Էստեղից: Բան կա՞ ուտելու, գոնե մի կտոր հաց ու պանիր, որ իմ մարմինն ու շունչն իրար կպած մնան:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Իսկը Նապոլեոնը): Ջոնի, վազիր նպարավաճառի մոտ և մի ֆրանսիական հաց ու մի ֆունտ պանիր բեր:

ՋՈՆԻ - (Օրհասական ձայնով): Տո՛ւր փողը:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Բանաստեղծորեն, հպարտությամբ): Դու գիտես, որ ես մի պենս էլ չունեմ, Ջոնի: Պարո՛ն Կուսկին ասա՝ թող ապառիկ տա:

ՋՈՆԻ - (Հնազանդ որդի, բայց դժկամ): Չի՛ տա: Առանց այդ էլ հոգնել է մեզ

ապառիկ տալուց: Ասում է, որ մենք չենք աշխատում և երբեք չենք մարում մեր հաշվեգրերը: Մենք նրան պարտք ենք քառասուն սենթ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Անհամբեր, գրգռված): Գնա և մեր վիճակը բացատրիր նրան: Դու գիտես, որ դա քո պարտականությունն է:

ՋՈՆԻ - (Պաշտպանելով իր իրավունքները): Նա բացատրություն չի ուզում: Ասում է, որ լսել անգամ չի կամենա: Նա իր քառասուն սենթն է ուզում: Ուրիշ ոչինչ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Նապոլեոն): Գնա մոտը և համոզիր, որ հաց տա և մի ֆունտ պանիր: (Զննչորեն, խնդրանքով, փաղաքշական): Էդ գործը գլուխ բեր, Ջոնի: Դու կարող ես:

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - (Անհամբեր և քաղցած): Գնա՛, տղա՛ս, ու պարոն Կոսակին ասա, քող քեզ հաց տա ու մի ֆունտ պանիր:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Գնա՛, Ջոնի: Դու դեռ երբեք դատարկ չես հեռացել այդ խանութից, միշտ մի բան բերում ես: Տասը թույլ ժամանակ եմ տալիս: Կվերադառնա արքայալվայել ուտելիքով: (Իր զվարճության համար): Կամ առնվազն դուքսին վայել...

ՋՈՆԻ - Չգիտեմ: Պարոն Կոսակն ասում է, որ մենք նրան հիմարի տեղ ենք դրել: Նա ուզում է իմանալ, քեզ դու ի՞նչ աշխատանք ես անում:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Մոլեգին): Դու էլ գնա և պատմիր: (Հերոս): Ես քաքցնելու ոչինչ չունեմ: Ես բանաստեղծություն եմ գրում գոր ու գիշեր:

ՋՈՆԻ - (Վերջապես տեղի տալով): Լավ, բայց չեմ կարծում, որ դա ազդի նրա վրա: Նա ասում է, որ դու շարունակ նստած ես տանը և աշխատանք չես փնտրում: Նա ասում է, որ դու ծույլ ու պարսպ մարդ ես:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Գոռալով): Գնա՛ նրա մոտ, Ջոնի, և ասա այդ մեծասիրտ սլովակին, որ ինքը խենթ է: Շտապի՛ր այնտեղ և ասա՛ այդ իմաստուն, այդ բարեկիրք ու փառավոր մարդուն, որ քո հայրը մեր ժամանակի չճանաչված ամենամեծ բանաստեղծներից մեկն է:

ՋՈՆԻ - Նրա ի՞նչ հոգն է, պա՛, բայց ես կգնամ: Կաշխատեմ ամեն ինչ անել: Տանը բոլորովի՞ն բան չունենք:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Ողբերգորեն, գոչելով): Միայն բոված եգիպտացորեն: (Մեք-Գրեգորին): Այս վերջին չորս օրը միայն բոված եգիպտացորեն ենք կերել: Ջոնի, եթե ուզում ես, որ իմ պոեմն ավարտեմ, գնա՛ և հաց ու պանիր ճարիր:

ՋՈՆԻ - Կաշխատեմ մի բան բերել:

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - Շատ չուշանաս, Ջոնի: Ես հինգ հազար մղոն հեռու եմ իմ տնից:

ՋՈՆԻ - Վազելով կգնամ, պարոն Մեք-Գրեգոր:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Ի զվարճություն Աստծուն): Թե ճանապարհին հանկարծ

փող գտնես, հիշիր՝ հավասար կրժառնենք:

ՋՈՆԻ - (Կառաակից ուրախացած): Շա՛տ լավ, պա՛:

Ջոնին դուրս է վազում փողոց:

Պարոն Կոսակի նպարեղենի խանութը: Կոսակը քնած է քեղերը՝ զլխի տակ ծալած: Ջոնին քափով ներս է մտնում: Կոսակը բարձրացնում է գլուխը: Նա մի սիրունատես, բարեկիրք, ծանրաբարո մարդ է, մեծ, խարտյաշ, հնաճև բեղերով: Ցնցում է գլուխը՝ ջանալով զարթոնել:

ՋՈՆԻ - (Դիվանագիտորեն): Պարոն Կոսակ, եթե դուք ընկնեիր Չինաստան և աշխարհում ոչ բարեկամ ունենայիր և ոչ էլ փող, չէի՞ք հուսա, որ որևէ մեկը ձեզ մի ֆունտ բրինձ տար:

ԿՈՍԱԿ - Ուզածդ ի՞նչ է:

ՋՈՆԻ - Հենց էնպես ուզում եմ մի քիչ խոսել: Դուք ուրախ կլինեիր, եթե արիական ցեղի անդամներից մեկնումեկը ձեզ մի փոքր օգնություն ցույց տար, այնպես չէ՞, պարոն Կոսակ:

ԿՈՍԱԿ - Ինչքա՞ն փող ունես:

ՋՈՆԻ - Խոսքս փողի մասին չէ, պարոն Կոսակ: Չինաստանում լինելու մասին է:

ԿՈՍԱԿ - Ինչ որ չեմ տեսել, չգիտեմ:

ՋՈՆԻ - Ձեզ ինչպե՞ս կզգայիր Չինաստանում, այդ վիճակի մեջ, պարոն Կոսակ:

ԿՈՍԱԿ - Չգիտեմ, Ջոնի: Ես ի՞նչ գործ ունեմ Չինաստանում:

ՋՈՆԻ - Ասեմք քե այցելել եք այդ երկիրը: Քաղցած եք և հինգ հազար մղոն տանից հեռու և աշխարհում ոչ մի բարեկամ էլ չունեք: Բա կլինե՞ք, պարոն Կոսակ, որ բոլորը մերժեին ձեզ նույնիսկ մի ֆունտ բրինձ տալ:

ԿՈՍԱԿ - Երևի չէր լինի, բայց ո՛չ դու ես Չինաստանում, Ջոնի, ո՛չ էլ քո հայրը: Դու էլ, հայրդ էլ պետք է տանից դուրս գաք և ի վերջո մի օր աշխատեք: Լավ է՝ հենց հիմիկվանից սկսեք: Ես ձեզ այլևս նպարեղեն չեմ տա, որովհետև գիտեմ, որ չեք կարող վճարել:

ՋՈՆԻ - Պարոն Կոսակ, դուք ինձ սխալ եք հասկանում: Սա 1914 թիվն է և ոչ թե 1913-ը: Իմ խոսքը նպարեղենի մասին չէ: Ես խոսում եմ Չինաստանում ձեզ շրջապատող կռապաշտ մարդկանց մասին, որոնք թույլ են տալիս, որ դուք սովից մեռնեք:

ԿՈՍԱԿ - Սա Չինաստանը չէ: Այստեղ պետք է գործ գտնես ու ապրուստդ ապահովես: Ամերիկայում ամեն մարդ պետք է աշխատի:

ՋՈՆԻ - Պարոն Կոսակ, ենթացրենք, քե ձեզ հարկավոր է հաց և մի ֆունտ

պանիր, որ սովից չմեռնեք: Դուք կբաշվեի՞ք այդ բաները խնդրել մի քրիստոնյա միսիոներին:

ԿՈՍՏԱ - Այո՛, կբաշվեի: Ես կամաչեի խնդրելուց:

ՋՈՆԻ - Նույնիսկ եթե գիտենայիք, որ նրա տված մեկ հացի և մեկ ֆունտ պանրի փոխարեն երկու հաց և երկու ֆունտ պանիր կվերադարձնե՞ք: Նույնիսկ ա՞յդ դեպքում, պարո՞ն Կոստա:

ԿՈՍՏԱ - Նույնիսկ այդ դեպքում:

ՋՈՆԻ - Այդ արդեն չեղավ, պարոն Կոստա: Դա պարտավորի խոսք է, և դուք այդ գիտեք: Ուրեմն դուք պարզապես սովից կմահանաք Չինաստանում, պարոն Կոստա:

ԿՈՍՏԱ - Հոգ չէ, թե կմահանամ: Դու և՛ քո հայրը պարտավոր եք վճարել հացի և պանրի համար: Ինչո՞ւ հայրդ մի աշխատանք չի գտնում:

ՋՈՆԻ - (Անմիջապես փոխում է գրոհի ձևը՝ մտքի փոխարեն դիմում է զգացմունքին): Ինչպե՞ս եք, պարոն Կոստա:

ԿՈՍՏԱ - Ես լավ եմ, Ջոնի: Դու ինչպե՞ս ես:

ՋՈՆԻ - Ավելի լավ լինել հնարավոր չէ, պարոն Կոստա: Երեխաներն ինչպե՞ս են:

ԿՈՍՏԱ - Բոլորն էլ լավ են, Ջոնի: Ստեփանն արդեն սկսել է քայլել:

ՋՈՆԻ - Հրաշալի է: Անջելա՞ն ինչպես է:

ԿՈՍՏԱ - Անջելան սկսում է երգել: Քո տատիկն ինչպե՞ս է:

ՋՈՆԻ - Տատիկս լավ է: Նա էլ երգելու փորձեր է անում: Ասում է, որ ավելի լավ է օպերայի երգչուհի լինել, քան թե Անգլիայի թագուհի: Չեր կինը՝ տիկին Մարթան, ինչպե՞ս է:

ԿՈՍՏԱ - Օհ՛, հրաշալի:

ՋՈՆԻ - Ինչքան ուրախ եմ, որ ձեր տանն ամեն ինչ լավ է: Ստեփանը մի օր մեծ մարդ է դառնալու՝ ես գիտեմ:

ԿՈՍՏԱ - Հույս ունեմ: Ես նրան կուղարկեմ քոլեջ և կիռգամ, որ բոլոր հնարավորություններն ունենա ուսում առնելու, մի բան, որից ես զուրկ մնացի: Չեմ ուզում, որ նա էլ ամբողջ կյանքում դժվարություններ քաշի:

ՋՈՆԻ - Ես մեծ հավատ ունեմ Ստեփանի հանդեպ, պարոն Կոստա:

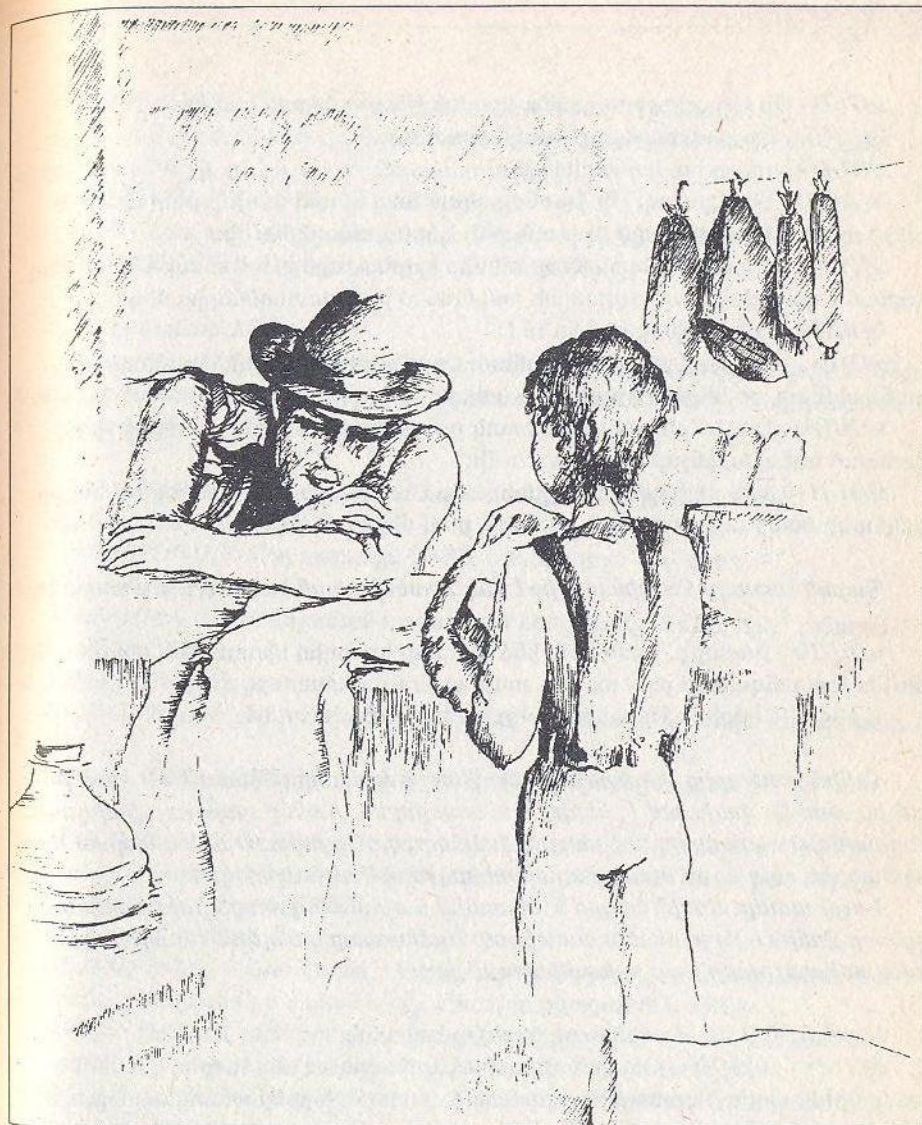
ԿՈՍՏԱ - Ի՞նչ ես ուզում, Ջոնի, և ինչքա՞ն փող ունես:

ՋՈՆԻ - Պարոն Կոստա, ես էստեղ չեմ եկել որևէ բան գնելու: Դուք գիտեք, որ ես սիրում եմ մեկ-մեկ էսպես հանգիստ փիլիսոփայել ձեզ հետ: (Արագորեն, աղաչական): Խնդրում եմ մի ֆրանսիական հաց տաք և մի ֆունտ պանիր:

ԿՈՍՏԱ - Դու պետք է կանխիկ վճարես, Ջոնի:

ՋՈՆԻ - Իսկ Եսթե՞րը: Ինչպե՞ս է Եսթերը, ձեր սիրունիկ դուստրը:

ԿՈՍՏԱ - Լավ է, Ջոնի, բայց դու պետք է կանխիկ վճարես: Դու և՛ քո հայրը

այս երկրի ամենավատ քաղաքացիներն եք:

ՋՈՆԻ - Ուրախ եմ, որ Եսթերը լավ է, պարոն Կոստա: Այսօր մեզ հյուր է եկել Ջասպըր Մեք-Գրեգորը: Մեծ դերասան է:

ԿՈՍՏԱ - Երբեք անունը լսած չկամ:

ՋՈՆԻ - Մի շիշ գարեջուր ավեր, պարոն Մեր-Գրեգորի համար:

ԿՈՍՍԿ - Ես քեզ գարեջուր չեմ կարող տալ:

ՋՈՆԻ - Կարող եք, համոզված եմ:

ԿՈՍՍԿ - Չեմ կարող: Մի ֆրանսիական հաց կտամ ու մի ֆունտ պանիր, ուրիշ ոչինչ: Հայրդ որ գործ է անում, ի՞նչ գործ է անում, Ջոնի:

ՋՈՆԻ - Հայրս բանաստեղծություններ է գրում, պարոն Կոսակ: Միայն այդ գործով է զբաղված: Նա աշխարհի ամենամեծ բանաստեղծներից մեկն է:

ԿՈՍՍԿ - Երբեք փող ստանում է:

ՋՈՆԻ - Նա փող երբեք չի ստանում: Հորս արածը ոնց որ ձեր քիսած կարկանդակները, որ ինքներդ ուտել չեք կարող:

ԿՈՍՍԿ - Ես չեմ սիրում այդ տեսակ աշխատանք: Ինչո՞ւ քո հայրը չի աշխատում այնպես, ինչպես բոլորը, Ջոնի:

ՋՈՆԻ - Նա ավելի դժվար աշխատանք է անում, քան մյուսները: Իմ հայրը կրկնակի ծանր աշխատանք է տանում, քան միջին մարդը:

Պարոն Կոսակը Ջոնիին տալիս է մեկ ֆրանսիական հաց և մի ֆունտ պանիր:

ԿՈՍՍԿ - Իմացի՛ր՝ այժմ դուք ինձ պարտք եք ուղիղ հիսունհինգ սենթ, Ջոնի: Այս անգամ մի բան ավեցի, բայց այլևս չեմ տա:

ՋՈՆԻ - (Շեմքին): Ես երբեք ասեք, որ ես իրեն սիրում եմ:

Ջոնին խանութից վագում է դուրս: Պարոն Կոսակը ընկնում է մի ճանճի հետևից, ճանճը փախչում է, նորից է հետապնդում, ճանճը դարձյալ փախչում է, նա ճանճին հետապնդում է ամբողջ խանութով մեկ, ամբողջ ուժով հարվածելով պատերին, այդ ծևով արտահայտելով իր բողոքն աշխարհի դեմ:

Նույն տունը: Ջոնիի հայրը և ծնրունին նայում են փողոցն ի վար՝ ակնկալելով, որ Ջոնին կվերադառնա ուտելիքով: Նրա տատը կանգնած է գավթում, նույնպես անհամբերությամբ սպասելով ուտելիքի:)

ՄԵՔ-ԳՐԵԳՈՐ - Կարծես քե ուտելիք է քերում:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Հպարտությամբ): Անկասկած: (Նա ձեռքով է անում գավթում կանգնած պառավին, որը ներս է վագում սեղանը պատրաստելու: Ջոնին վագում է դեպի հայրը և Մեր-Գրեգորը): Ես գիտեի, որ դատարկ չես դառնա:

ՄԵՔ-ԳՐԵԳՈՐ - Ես նմանապես:

ՋՈՆԻ - Պարոն Կոսակն ասաց, որ մենք պարտք ենք իրեն ուղիղ հիսունհինգ սենթ: Ասաց, որ այլևս մեզ ապառիկ ոչ մի բան չի տա:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Այդ իր կարծիքն է: Ինչի՞ մասին խոսեցիր:

ՋՈՆԻ - Սկզբում խոսեցի Չինաստանում սովամահ լինելու մասին: Հետո հարցուվորձ արի, քե ինչպե՞ս է նրա ընտանիքը:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Է՛, ինչպե՞ս են բոլորը:

ՋՈՆԻ - Հրաշալի: Բայց փող չգտա: Նույնիսկ մի պենսանոց:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Օ՛, ոչինչ: Փողը դեռ ամեն ինչ չէ:

Նրանք մտնում են տուն:

Հյուրասենյակ: Բոլորը նստած են սեղանի շուրջ: Ընթերիքը վերջացած է: Մեր-Գրեգորը էստեղ-էնտեղ մի փշրանք է զտնում և զգում քերանք: Նա դետողեն է նայում, տեսնի՝ էլ բան չկա՞ տալելու:

ՄԵՔ-ԳՐԵԳՈՐ - Այդ վերևի կանաչ ամանը, Ջոնի, ի՞նչ կա մեջը:

ՋՈՆԻ - Բարե գնդիկներ:

ՄԵՔ-ԳՐԵԳՈՐ - Այդ դարակը, Ջոնի, ուտելու բան կա՞ մեջը:

ՋՈՆԻ - Ծղրիդներ:

ՄԵՔ-ԳՐԵԳՈՐ - Անկյունում դրված այն մեծ անոթը, Ջոնի, որևէ անուշահամ բան կա՞ մեջը:

ՋՈՆԻ - Մեջը մի լորտու է:

ՄԵՔ-ԳՐԵԳՈՐ - Ինչ մեծ ախորժակով մի պատառ խաշած լորտու կուտեի, Ջոնի:

ՋՈՆԻ - (Կենդանիներին պաշտպանելով): Չի կարելի, պարոն Մեր-Գրեգոր:

ՄԵՔ-ԳՐԵԳՈՐ - Իսկ ինչո՞ւ չի կարելի, Ջոնի: Ինչո՞ւ չէ, տղա՛ս: Ես լսել եմ, որ Բորնեոյի բնիկները օձ և մորեխ են ուտում: Տանը քանի՞ հատ չաղ մորեխ ունես: Մի վեց հատ կունենա՞ս...

ՋՈՆԻ - Ընդամենը չորս հատ ունեմ:

ՄԵՔ-ԳՐԵԳՈՐ - Շուտ արա, տղա՛ս, մորեխներին քեր: Ուտելուց հետո ես քեզ համար կնվազեմ քո սիրած երգը: Ահավոր քաղցած եմ, Ջոնի:

ՋՈՆԻ - Ես էլ եմ շատ քաղցած, բայց ոչ որի քույլ չեմ տա սպանել անմեղ արաքածներին: Նրանք էլ մարդկանց պես իրավունք ունեն ապրելու:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Մեր-Գրեգորին): Գուցե մի բա՞ն նվազեք: Կարծում եմ՝ տղաս շատ կուրախանա:

ՋՈՆԻ - (Ցատկելով ոտքի): Նվազե՛ք, պարոն Մեր-Գրեգոր:

ՄԵՔ-ԳՐԵԳՈՐ - Շատ լավ, Ջոնի: Հա՛ց: Հա՛ց: Աստված իմ, որքա՛ն վայրագորեն է հացը մաքառում սրտի հետ:

Մեր-Գրեգորը վեր է կենում և սկսում է շեփորել: Հեագիտես նրա շեփորը ավելի քարճաղաղ է հնչում, ավելի գեղեցիկ և ողբազին, քան հնչել է որևէ շեփոր աշխարհում: Տասնևութ հարևաններ հավաքվում են դռան առաջ և ծափահարում են, երբ նա ավարտում է նվագը:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Նվագով հիացած): Ես ուզում եմ ձեզ ներկայացնել ժողովրդին:

Նրանք դուրս են գալիս գավիթ:

Նույն տունը, բազմությունը նայում է գավթում կանգնած Ջոնիի հորը, Մեր-Գրեգորին և Ջոնիին:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ազնիվ հարևաններ և բարեկամներ, ահավասիկ ձեր առաջ կանգնած է Ջասպըր Մեր-Գրեգորը, մեր ժամանակի շեքսպիրյան ամենամեծ դերասանը: (Դադար) Դա իմ կարծիքն է:

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - (Ուրպես դերասան): Ես հիշում եմ իմ առաջին ելույթը Լոնդոնում 1851 թվականին. կարծես երեկ լինեք: Տասնչորսամյա մի տղա էի Գլադգոյի աղքատ թաղամասերից: Իմ անդրանիկ դերը՝ սուրհանդակ էր մի թատերգության մեջ, որի անունը, դժբախտաբար, մոռացել եմ: Խոսքեր չունեի, իսկ շարժում՝ ինչքան կուզեք. շարունակ վագում էի մի սպայից մյուսը, սիրահարից՝ իր սիրուհուն և նորից դեպի հետ. ու այսպես անվերջ:

ՈՌԻՖ ԷՊԼԻ - (Ափսոսանքով ընդմիջելով այդ մեծ ճառը): Մի ուրիշ բան էլ չե՞ք նվագի, պարոն Մեր-Գրեգոր:

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - Դուք տանը հավկիթ ունե՞ք:

ՈՌԻՖ ԷՊԼԻ - Իհարկե ունեմ: Մի տասներկու հատ ունեմ տանը:

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - Ներդրյուն չէ՞ արդյոք ձեզ համար գնալ և այդ տասներկու հավկիթներից մեկը բերել այստեղ: Երբ վերադառնաք, ես մի այնպիսի երգ կնվագեմ, որ ձեր սիրտը թրթռա հրճվանքից ու վշտից:

ՈՌԻՖ ԷՊԼԻ - Գնացի՛: (Գնում է):

ՄԵԼ-ԳՐԵԳՈՐ - (Դիմելով բազմությանը): Իմ բարեկամներ, հաճույքով կուզենայի ձեզ համար մի նոր երգ նվագել այս ոսկեփող շեփորով, բայց երկար ժամանակ է՝ ինչ հեռացել եմ տանից և սաստիկ հոգնած եմ: Եթե բարի լինեք, ամեն մեկը ձեր տուն գնաք և շտապով մի-մի պատառ ուտելիք բերեք, ապա ես, հպարտությամբ ոգեպնդվելով, ձեզ համար կնվագեմ մի երգ, որը հիմնովին կփոխի յուրաքանչյուրիդ կյանքի ընթացքը, մղելով այն դեպի լավը:

Մարդիկ ցրվում են: Վերջին զնացողը լինում է Եսթեր Կոսակը, որը լսում է ամ

բողջ ճառը և ապա վագում է տուն: Մեր-Գրեգորը, Ջոնիի հայրը և Ջոնին նստում են աստիճաններին և լուռ սպասում: Գնացողները մեկ առ մեկ վերադառնում են՝ լուռելիք բերելով Մեր-Գրեգորի համար. ձու, երշիկ, մի փունջ կանաչ սոխ, երկու տեսակ պանիր, կարագ, երկու տեսակ հաց, խաշած կարտոֆիլ, թարմ պոմիդոր, մի սեխ, թեյ և ուրիշ շատ բաներ:

Շնորհակալ եմ, բարեկամներս, շնորհակալ եմ:

Նա կանգնում է հանդիսավոր դիրքով, սպասելով կատարյալ լռության, շտկում է իրեն, կատաղորեն նայում է շուրջը, շեփորը մոտեցնում է շուրթերին, սակայն մի-պահ զրգովում է Եսթեր Կոսակի պատճառով, որը ձեռքին մի ամբուկ բռնած, շտապ-շտապ, աղմուկով գալիս միանում է բոլորին: Երբ տիրում է լռություն, նա նվագում է «Իմ սիրտը լեռներում է» երգը: Մարդիկ արտասովում են, ծունկի են իջնում, երգում են խմբով և ապա հեռանում: Մեր-Գրեգորը հանդիսավորությամբ դիմում է հորը և որդուն:

Պարո՛ն, եթե ձեզ համար ներդրյուն չէ, ես կուզենայի միառժամանակ ձեր տանը ապրել:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Ուրախացած և զարմացած): Պարո՛ն, իմ տունը ձեր տունն է: (Մտնում են ներս):

Նույն սենյակը: Անցել է տասնութ օր: Մեր-Գրեգորը քնած է հատակին, մեջքի վրա պառկած: Ջոնին կամացույց գնում-գալիս է, մեկ սրան, մեկ նրան նայում: Նրա հայրը, սեղանի առաջ նստած, բանաստեղծություն է գրում: Տատր ճոճաթոռում նստած ճոճվում է: Դուռը բախում են: Բողորը, բացի Մեր-Գրեգորից, վեր բռչելով վագում են դեպի դուռը:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Դռան մոտ): Ո՞վ է:

ԵՐԻՏՄԱՐԴԸ - Ես դերասան Մեր-Գրեգորին եմ փնտրում:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ի՞նչ եք ուզում:

ՋՈՆԻ - Ասա թող ներս գա, պա՛:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Դե իհարկե: Ներողություն: Ներս համեցեք, խնդրեմ:

Ներս է մտնում մի երիտասարդ:

ԵՐԻՏՄԱՐԴԸ - Իմ անունը Ֆիլիպ Կարմայթլ է՝ ծերանոցից: Ինձ ուղարկել

են, որ պարոն Մեք-Գրեգորին տուն տանեմ:

ՄԵՔ-ԳՐԵԳՈՐ - (Արթնամալով և հատակին նստելով): Տո՛ւմ: Ո՞վ տվեց այդ անունը: (Գոռալով): Ես հինգ հազար մղոն հեռացել եմ տնից, միշտ հեռու եմ եղել և միշտ կլինեմ: Այս երիտասարդը ո՞վ է:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՂ - Պարոն Մեք-Գրեգոր, ես Ֆիլիպ Կարմայքլն եմ՝ ծերանոցից: Ինձ ուղարկեցին, որ ձեզ տուն տանեմ: Երկու շաբաթից մենք պետք է ցուցադրենք մեր տարեկան ներկայացումը: Ձեր կարիքն են զգում գլխավոր դերի համար:

ՄԵՔ-ԳՐԵԳՈՐ - (Վեր բարձրանալով Ջոնիի և նրա հոր օգնությամբ): Այդ ի՞նչ տեսակ դեր է: Ես, երիտասարդ, արկածային դերեր վաղուց է, որ չեմ կարողանում խաղալ:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՂ - Դուք պետք է Լիբ Աքքա խաղաք, պարոն Մեք-Գրեգոր: Հրաշալի դեր է ձեզ համար:

ՄԵՔ-ԳՐԵԳՈՐ - (Որպես բեմի կանչն առած դերասան): Մնաք բարով, իմ բանկազին բարեկամներ: (Վերադառնում է գավիթից): Կյանքիս և ոչ մի պահին այցելածս ոչ մի վայրում, երբեք և ոչ մի տեղ ես պատվով ու հաճույք չեմ ունեցել հաղորդակից լինելու ձեզ նման վսեմ, անարատ և բերկրալի հոգիների հետ:

Ծերունին և երիտասարդը գնում են: Մի պահ լռություն է տիրում՝ ցավով և մեծությամբ լի:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Քաղցած, բարձրաձայն): Ջոնի, գնա՛ պարոն Կոսակի խանութը և մի քիչ բան բեր ուտելու: Դու ձևը գիտես, Ջոնի: Գնա՛ մի որևէ բան ճարիր:

ՋՈՆԻ - (Քաղցած, բարկացած և բարձրաձայն): Մենք պարոն Կոսակին պարտք ենք ութսունհինգ սենթ: Նա մեզ այլևս ոչ մի բան չի տա առանց վաղի:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Մոտը գնա, Ջոնի: Բեզ կհաջողվի այդ հիանալի սլովակից մի քիչ ուտելիք ստանալ մեզ համար:

ՋՈՆԻ - (Հուսահատորեն): Էհ, պա:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Չարմազած, գոռալով): Ի՞նչ: Դու՛ իմ որդին, և այդպես հուսալքվա՞ծ: Հառա՛ջ: Ես այդ ձևով եմ մաքառել անգութ աշխարհի դեմ, երբ դու դեռ ծնված չէիր: Բռ ծնունդից հետո մենք միասին ենք մաքառել և պիտի մաքառենք մինչև վերջ: Մարդիկ բանաստեղծություն սիրում են, բայց չեն հասկանում, ահա ամբողջ ցավը: Ոչ մի բան չի կարող մեզ կասեցնել, Ջոնի: Գնա այդ խանութը և մեզ համար ուտելիք ճարիր:

ՋՈՆԻ - Շատ լավ, պա: Կաշխատեմ: (Վազում է դեպի շենքը):

ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱՂՐԱՆՔՆԵՐ

1. Անժանոթ բառերը դո՛ւրս գրիր և բառարանի օգնությամբ բացատրիր:
 2. Բննարկիր «Իմ սիրտը լեռներում է» բանաստեղծությունը:
 3. Ինչպիսի՞ն է հեղինակի վերաբերմունքը Ջոնիի նկատմամբ:
 4. Գտիր Ջոնիի հոր արժանավայել պահվածքի օրինակներ:
 5. Գտիր հունորային երանգներ ունեցող հատվածներ:
 6. Մեկնաբանիր Մեք-Գրեգորի խոսքերը.
- Տղա՛ս, երբ դու հասնես իմ տարիքին, կիմանաս, որ երգերը կարևոր չեն, կարևորը հացն է:
- Աստվա՛ծ իմ, որքան վայրագորեն է հացը մաքառում սրտի հետ:
7. Ցույց տուր մարդկանց վերաբերմունքը երգի նկատմամբ:
 8. Բնութագրիր Ջոնիին՝ Կոսակի խանութում առևտուր անելիս:
 9. Ինչպիսի՞ն է Ջոնիի վերաբերմունքը հոր նկատմամբ:

Նույն տունը: Վրան այժմ մի ցուցանակ կա՝ «Տրվում է վարձով»:

1914 թվականի նոյեմբեր ամսի առաջին օրերից մեկը, արշալույսից առաջ: Մոտալուտ ձմեռ է: Բարձր երկնքում կռնչալով դեպի հարավ է չվում սագերի մի երամ: Ջոնին նստած է գավիթի աստիճաններին, ձեռքը կզակին: Նա առնում է սագերի ծայրը, ցատկում է ոտքի և նայում է երկինք՝ տեսնի նրանց երամը: Սագերի կանչը հետզհետե նվազում է և ապա մարում: Ջոնին վերադառնում է և նստում աստիճաններին: Արևը ծագելիս մի մեծ, շքեղ ժպիտ ողողում է նրա դեմքը: Նա աչքի ծայրով նայում է առավոտյան լույսին, կարծես դա իր բաքուն խաղընկերը լինի, որի հետ իրար շատ լավ են հասկանում: Որքան լույսը առատանում է, այնքան այդ խաղը Ջոնիի և արևի միջև զնալով զարգանում է, ինչպես մի երաժշտական թեմա, և Ջոնին, ոտքի կանգնելով, դեմքը դարձնում է լույսին: Նա թևերը բարձրացնում է, մեծ հանդիսավորությամբ մի քանի անգամ գլուխկոնձի է տալիս, ապա տեղից պոկվում է, վազում տան շուրջը և վերադառնում մյուս կողմով՝ համարյա պարելով:

Ոչ հեռվում անցնում է մի բեռնատար գնացք՝ գետինը ցնցելով:

Առավոտյան լույսը շատանում է:

Սուլեյով անց է կենում լրագրեր առաքող տղան: Գալառական փոքրիկ քաղաքի ցրիչ է, մոտ տասներեք տարեկան: Իր աշխատանքը կատարած մարդու լուրջ և ինքնուրույն տեսք ունի: Նրա լրագրերի տուպրակները դատարկ են: Գիշերն անցել է: Օրավարձը վաստակված է: Լրագրերը ցրված են ընթերցողների

դռներին: Աշխարհի վրա բացվել է նոր օր: Երկու ժամ, դեռ լույսը չբացված, տղան շրջել է քաղաքի մութ փողոցներով: Այն երգը, որ նա սուլում է, մեղմ է և իմաստալի: Նա ինքն է հնարել այդ երգը, լուսաբացի երգը:

ՁՈՆԻ - (Աստիճաններից ներքև վազելով): Հելլո՛:
ՏՂԱՆ - (Կանգնելով): Հելլո՛:
ՁՈՆԻ - Դա ի՞նչ երգ է:
ՏՂԱՆ - Ո՞րը:
ՁՈՆԻ - Որ սուլում էիր:
ՏՂԱՆ - Մի՞թե սուլում էի:
ՁՈՆԻ - Իհարկե: Չգիտեի՞ր:
ՏՂԱՆ - Դե՛, ես միշտ էլ սուլում եմ:
ՁՈՆԻ - Մի բան սուլում էիր: Ի՞նչ էր:
ՏՂԱՆ - Չգիտեմ:
ՁՈՆԻ - Երանի ես էլ կարողանայի սուլել:
ՏՂԱՆ - Ամեն մարդ էլ կարող է սուլել:
ՁՈՆԻ - Ես չեմ կարող: Ինչպե՞ս ես անում:
ՏՂԱՆ - Յույց տալու բան չէ: Ուղղակի սուլիր:
ՁՈՆԻ - Ո՞նց:
ՏՂԱՆ - Ա՛յ, էսպես: (Հանապատրաստից մի բան հնարելով՝ սուլում է ամենայն ճարտարությամբ):
ՁՈՆԻ - (Հիացած): Երանի ես էլ կարողանայի էդպես սուլել:
ՏՂԱՆ - (Իրեն շոյված զգալով, փափագելով ավելի ուժեղ տպավորություն գործել): Դատարկ բան էր: Հապա սա լսիր:

Նույն եղանակին դարձյալ մի քանի շեշտ ու երանգ է ավելացնում:

ՁՈՆԻ - Կարո՞ղ ես ինձ սովորեցնել:
ՏՂԱՆ - Սուլելը չեմ սովորեցնում: Պարզապես սուլիր: Սա էլ մի ուրիշ ձև է: (Նա սուլում է մի փոքրիկ եղանակ, նման լրացրավաճառ տղաների ականջ ծակող սուլոցին, բայց մի քիչ ավելի մեղմ):
ՁՈՆԻ - (Փորձելով սուլել): Սրա պե՞ս:
ՏՂԱՆ - Դա սկիզբն է: Էդպես շարունակիր ու քիչ հետո բերանդ կգտնի իր ձևը և ինքը էլ չես նկատի, թե ոնց եղավ, որ սուլում ես:
ՁՈՆԻ - Ազնի՞վ խոսք:
ՏՂԱՆ - Հավատա:
ՁՈՆԻ - Մայրդ մեռա՞ծ է:

ՏՂԱՆ - Ո՞նց իմացար:
ՁՈՆԻ - Իմ մայրն էլ մեռած է:
ՏՂԱՆ - Ճի՞շտ:
ՁՈՆԻ - (Հոգոց հանելով): Հա՛, մայրս մեռավ:
ՏՂԱՆ - Ես մորս չեմ հիշում: Դու քո մորը հիշո՞ւմ ես:
ՁՈՆԻ - Էնքան էլ պարզ չեմ հիշում: Թեև երբեմն երագում տեսնում եմ նրան:
ՏՂԱՆ - Ես էլ էի տեսնում:
ՁՈՆԻ - Հիմա էլ չե՞ս տեսնում:
ՏՂԱՆ - (Սքախ): Էհ, դրանից ի՞նչ օգուտ:
ՁՈՆԻ - Մայրս գեղեցիկ էր:
ՏՂԱՆ - Հա՛, գիտեմ: Հիշում եմ: Իսկ հայր ունե՞ս:
ՁՈՆԻ - (Պարծամքով) Օ՛, իհարկե: Տանն է հիմա, քնած է:
ՏՂԱՆ - Իմ հայրն էլ է մեռած:
ՁՈՆԻ - Հա՞յրդ էլ:
ՏՂԱՆ - (Իրողությունը հաստատելով): Հա՛:

Սկսում են մեկը մյուսին գցել-քոցել թենիսի մի հին զնդակ:

ՁՈՆԻ - Որևէ հարազատ ունե՞ս:
ՏՂԱՆ - Մորաքույր ունեմ, բայց իսկական մորաքույրս չէ: Ես որբանոցում եմ մեծացել: Որդեգրված եմ:
ՁՈՆԻ - Որբանոցն ի՞նչ բան է:
ՏՂԱՆ - Մի տեսակ տեղ է, ուր ապրում են անհայր-անմայր երեխաները, մինչև մեկնումեկը նրանց որդեգրի:
ՁՈՆԻ - Որդեգրելը ո՞րն է:
ՏՂԱՆ - Մեկը, որ տղա կամ աղջիկ է ուզում, գալիս է որբանոց և բոլորի միջից մեկին վերցնելով՝ տանում է իր տունը: Թե քեզ վերցրին, ուրեմն դու կգնաս ու կապրես նրանց մոտ:
ՁՈՆԻ - Գո՞հ ես, որ քեզ որդեգրել են:
ՏՂԱՆ - Դժգոհ չեմ: (Տղան մի կողմ է նետում զնդակը):
ՁՈՆԻ - Անունդ ի՞նչ է:
ՏՂԱՆ - Հենրի: Իսկ քո՞նր:
ՁՈՆԻ - Ձո՛նի:
ՏՂԱՆ - Լրագիր ուզո՞ւմ ես: Եվրոպայում պատերազմ է:
ՁՈՆԻ - Ես փող չունեմ: Մենք հարուստ չենք: Չենք աշխատում: Իմ հայրը բանաստեղծություն է գրում:

ՏՂԱՆ - (Ջոնիին լրագրի մի հավելված տալով): Օ՛, էդ լավ բան է: Մոտոդ երբեք փող չի՞ լինում:

ՋՈՆԻ - Երբեմն: Մի անգամ ես մի քառորդ դոլար գտա: Ընկած էր ուղիղ իմ դիմաց, մայթին: Մի անգամ էլ հայրս Նյու Յորքից տասը դոլարի չեկ ստացավ: Մենք մի հավ առանք և շատ դրոշմանիշներ և թուղթ ու ծրարներ: Հավը հավկիթ չէր ածում, էնպես, որ տատս մորթեց և ճաշ եփեց մեզ համար: Դու հավ կերած կա՞ս:

ՏՂԱՆ - Իհարկե: Մի վեց-յոթ անգամ կերած կլինեմ:

ՋՈՆԻ - Ի՞նչ ես ուզում դառնալ, երբ մեծանաս:

ՏՂԱՆ - Ո՛ւի, չգիտեմ: Զգիտեմ, թե ի՞նչ եմ անելու:

ՋՈՆԻ - (Պարծանքով): Ես հորս պես բանաստեղծ եմ դառնալու, ինքը էդպես ասաց:

ՏՂԱՆ - Իսկ ես երևի դեռ որոշ ժամանակ լրագրավաճառ կմնամ: (Ուզում է գնալ): Լա՛վ: Ցտեսություն:

ՋՈՆԻ - Նորից կգա՞ս էստեղ:

ՏՂԱՆ - Ես ամեն առավոտ էս ժամին անցնում եմ էստեղով, բայց քեզ երբեք չեմ տեսել: Առաջին անգամ է:

ՋՈՆԻ - (Ժպտալով): Երազ տեսա, արթնացա և քունս արդեն փախավ: Որոշեցի վեր կենալ ու էստեղ գալ: Երագում մորս տեսա:

ՏՂԱՆ - Դե՛, ուրիշ անգամ էլ, որ քունդ չտանի, իրար կտեսնենք:

ՋՈՆԻ - Հույս ունեմ: Ցտեսություն:

ՏՂԱՆ - Ցտեսություն: Դու պարզապես փորձիր և ինքդ էլ չես իմանա, թե ոնց եղավ, որ արդեն սուլում ես:

ՋՈՆԻ - Շնորհակալ եմ:

Տղան գնում է սուլելով: Ջոնին ծալած լրագիրը նետում է գավիթն ի վեր և նստում է աստիճաններից:

Նրա տատը գավիթ է ելնում ավելը ձեռքին և սկսում է ավելել:

ՋՈՆԻԻ ՏԱՏԸ - (Հայերեն, որ նրա իմացած միակ լեզուն է, բացի թուրքերենից, քրդերենից և մի քիչ էլ արաբերենից, որոնք այդ շրջապատում ոչ ոք չի հասկանում): Իմա՞լ ես, գա՛ռ ջան:

ՋՈՆԻ - (Որը հայերեն հասկանում է, բայց չի խոսում անգլերեն): Լավ եմ:

ՋՈՆԻԻ ՏԱՏԸ - Քու հեր իմա՞լ է:

ՋՈՆԻ - Զգիտեմ: (Բարձրաձայն՝ հորը): Է՛յ, պա՛, ինչպե՞ս ես: (Դադար: Ավելի բարձրաձայն): Պա՛: (Դադար: Լռություն): Քնած կլինի:

ՋՈՆԻԻ ՏԱՏԸ - Տուն փող կա՞:

ՋՈՆԻ - Փո՞ղ (Գլուխը տարուբերելով): Ոչ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Ներսիս): Ջո՞նի:

ՋՈՆԻ - (Ոտքի ցատկելով): Պա՛:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Դու ինձ կանչեցի՞ր:

ՋՈՆԻ - Հա՛: Ինչպե՞ս ես:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Լավ եմ, Ջո՞նի: Դու՞ ինչպես ես:

ՋՈՆԻ - Ես լավ եմ, պա՛:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Դրա՞ համար ինձ արթնացրիր:

ՋՈՆԻ - (Տատին): Նա լավ է: (Հորը, ավելի բարձր ձայնով): Պառավա՛ր ուզում է իմանալ, թե ինչպե՛ս ես:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (մորը՝ հայերեն): Աղեկ եմ, մարե՛: Բարի լույս: (Ջոնիին՝ անգլերեն): Ինչո՞ւ ես նրան պառավ ասում, նա այնքան էլ ծեր չէ:

ՋՈՆԻ - Ես ուզում էի տատիկ ասել և ոչ թե պառավ:

Ջոնիի հայրը գավիթ է ելնում, շապիկը կոճկելով, զլխով բարևում է մորը, աչքի պոչով նայում է արևին՝ ճիշտ այնպես, ինչպես Ջոնին էր նայել, ժպտում նույն ձևով, ամբողջ մարմնով ձգվում ու նայում է արևին, ապա ցատկելով իջնում է աստիճաններից և մեկ անգամ զլուխկոճի է տալիս, թեև անհաջող՝ գետին է փռվում մեջքի վրա:

ՋՈՆԻ - Ավելի շատ վարժություն պիտի անես, պա: Շարունակ նստած ես:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Մեջքի վրա): Քո հայրը մեծ բանաստեղծ է, Ջո՞նի: Դիշտ է, ես քեզ նման հաջող զլուխկոճի չեմ տալիս, բայց որպեսզի իմանաս, թե ինչ հզոր մարզիկ եմ ես, կարդա այն բանաստեղծությունը, որ երեկ գրեցի:

ՋՈՆԻ - Իսկապե՞ս լավն է, պա՛:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Լա՞վ: (Լարախաղացի պես ոտքի թռչելով): Հոյակա՛ւ պ է: Ուղարկելու եմ «Արևմտիկ» ամսագրին:

ՋՈՆԻ - Օ՛, մոռացա, պա՛: Դուան առաջ մի լրագիր կա:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Գավիթն ի վեր ելնելով): Առավոտյա՞ն լրագիր է, Ջո՞նի:

ՋՈՆԻ - Հա՛:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Օ՛, դա հրաշալի անակնկալ է: Որտեղի՞ց ճարեցիր:

ՋՈՆԻ - Հենրիին տվեց:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Հենրի՞ն: Ո՞վ է Հենրին:

ՋՈՆԻ - Մի տղա է, որ ոչ մայր ունի, ոչ էլ հայր: Ու շատ լավ սովել գիտի:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Վերցնելով լրագիրը և բանալով այն): Շնորհքով տղա է: (Կարդում է խորագրերը):

ՋՈՆԻԻ ՏԱՏԸ - (Իմնելով Ջոնիի հորը, Ջոնիին, ինքն իրեն և աշխարհին):

Էն դարիս մարդն ո՞ր է:

ՋՈՆԻ ՀԱՅՐԸ - (Լուրերով տարված): Հը՞մ:

ՋՈՆԻ - Ո՞ր մարդը:

ՋՈՆԻԻ ՏՄՏԸ - Դու գիտես, լաո՛: Էն հալիվորը, որ փող կիչեր: (Նա մնջա-
խաղով ցույց է տալիս, քե ինչպես են փող փչում):

ՋՈՆԻ - Օ՛հ, պարոն Մեք-Գրեգորը: Նրան հետ տարան ծերանոց:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Լրագիրը կարդալով): Ավստրիա, Գերմանիա, Ֆրան-
սիա, Անգլիա, Ռուսաստան: Ցեպելիններ: Սուզանավեր: Գնդացիներ: Ռուս-
բեր: (Գլուխը տարուրեքելով): Նորից գծվել են:

ՋՈՆԻԻ ՏՄՏԸ - (Ջոնիին, հանդիմանական): Հայերեն խոսա, լաո՛:

ՋՈՆԻ - Ես հայերեն խոսել չգիտեմ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Ջոնիին): Ի՞նչ է պատահել:

ՋՈՆԻ - Տառիկը պարոն Մեք-Գրեգորի մասին է հարցնում:

ՋՈՆԻԻ ՏՄՏԸ - (Ջոնիի հորը): Որտե՞ղ է նա:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Հայերեն): Հետ դառավ ծերանոց:

ՋՈՆԻԻ ՏՄՏԸ - (Գլուխը տխրությամբ օրորելով): Վա՛խ, վա՛խ, վա՛խ, խեղճ
հալիվոր բանտարկյալ:

ՋՈՆԻ - Ծերանոցը բա՞նտ է, պա՛:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Հաստատ չգիտեմ, Ջոնի:

ՋՈՆԻԻ ՏՄՏԸ - (Կատաղած, ճիշտ այնպես, ինչպես իր որդին ու բոռնիկն
են խոսում, երբ զայրացած են): Հորի՞ հալիվորներու տուն գնաց: Հիդա տուն
չէ՞: Ե՞րբ կիգա: (Մտնում է ներս):

ՋՈՆԻ - Ճիշտ է ասում, պա՛: Ինչո՞ւ պարոն Մեք-Գրեգորը չի վերադառնում
և մնում մեզ մոտ: Ինչ է՞ անպայման ծերանոցո՞ւմ պիտի ապրի:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Մարդը որ ծերանում է, Ջոնի, շատ ծերանում ու ոչ փող
ունի, ոչ էլ հարազատ, նրա տեղը ծերանոցն է:

ՋՈՆԻ - Ես պարզապես երբեմն կարոտում եմ նրան: Դու չե՞ս կարոտում:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ճշմարիտն ասած, կարոտում եմ, Ջոնի:

ՋՈՆԻ - Ես միշտ հիշում եմ նրան, մանավանդ նրա նվագը: Իսկ նրա ջուր
խմե՛լը: Մոռանալո՞ւ բան է:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Նա հոյակապ մարդ է:

ՋՈՆԻ - Իսկապե՞ս նրա սիրտը լեռներում է, պա՛, ինչպես ինքն էր ասում:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ոչ բառացիորեն:

ՋՈՆԻ - Եվ իսկապե՞ս նա հինգ հազար մղոն հեռու է տնից:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Առնվազն այդքան:

ՋՈՆԻ - Ի՞նչ ես կարծում, նա մի օր կհասնի՞ տուն:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Նա ծեր մարդ է, Ջոնի: Անպայման կհասնի:

ՋՈՆԻ - Ուզում ես ասել՝ նա գնացք և նավ կնստի և կհասնի՞ այդ լեռներին:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Այդպես չէ, Ջոնի: Նրա հասնելը մի քիչ տարբեր կլինի
դրանից: Նա կմեռնի:

ՋՈՆԻ - Դա՞ է տուն հասնելու միակ ճանապարհը:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Դա միակ ճանապարհն է:

Այս ամբողջ ժամանակ Ջոնիի հայրը քերթում է լրագիրը, իսկ Ջոնին զանա-
զան ճարպիկ շարժումներ է կատարում, քայլում է գավիթի բազրիքների վրայով,
ներքև է ցատկում, գլուխը ծի տալիս, տնկվում գլխի վրա և այլն, և այլն: Նա իր
հարցերից մի քանիսը տալիս է այդպես գլխի վրա տնկված: Մոռիկից լսվում է ա-
կանջ ծակող մի սուլոց:

ՋՈՆԻ - (Անհամբեր): Պարոն Վիլին է, պա՛, փոստատարը: (Ջոնիի հայրը
քոչում է ոտքի, լրագիրը ձեռքից վայր է ընկնում): Ի՞նչ ես կարծում՝ գուցե Նյու
Յորքից մեզ նամակ է եկել և գուցե մեջն էլ մի չե՞կ է դրված:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Չգիտեմ, Ջոնի:

Պարոն Վիլին հեծանիվ նստած գալիս է: Քիչ է մնում հեծանիվից ընկնի Ջո-
նիի հոր պատճառով:

ՊԱՐՈՆ ՎԻԼԻ - (Ցած քռելով հեծանիվից այնպես, կարծես ձիուց է իջ-
նում): Բարի լույս, պարոն Ալեքսանդր:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Բարի լույս, պարոն Վիլի:

ՋՈՆԻ - Մեզ նամակ կա՞, պարոն Վիլի:

ՊԱՐՈՆ ՎԻԼԻ - (Պայտուսակից նամակների մի կապոց հանելով և երիզը
թուլացնելով՝ սկսում է նայել): Թո՛ւյլ տուր տեսնեմ, Ջոնի: Եթե չեմ սխալվում, ես
այստեղ մի բան պետք է ունենամ հորդ համար:

ՋՈՆԻ - Նյու Յորքի՞ց է:

ՊԱՐՈՆ ՎԻԼԻ - (Դուրս քաշելով մի տավալ ծրար): Այո՛, Նյու Յորքից է,
Ջոնի: Պարոն Ալեքսանդր, կարծես ձմեռն արդեն մոտ է: Այս առավոտ սազերը
չկան էին:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Հուզված, լարված, սակայն արտաքուստ անփութ): Այո՛,
գիտեմ: (Ինքն իրեն): Գիտեմ: Գիտեմ:

ՋՈՆԻ - Երբև իցե քե Նյու Յորքից նամակ ստանամ, միշտ պահելու եմ:

ՊԱՐՈՆ ՎԻԼԻ - (Ջրուցելու ցանկությամբ): Ինչպե՞ս եմ գործերը, պարոն
Ալեքսանդր:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ես առ այսօր բախտավոր եմ եղել իմ գործով, պարոն

Վիլի, շնորհակալ եմ:

ՋՈՆԻ - Հայրս մի անգամ եղել է Նյու Յորքում: Եղել ես, չէ՞, պա՛:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Այո՛, եղել եմ, Ջոնի: Ինչպե՞ս է ձեր ընտանիքը, պարո՞ն Վիլի:

ՊԱՐՈՆ ՎԻԼԻ - Բոլորը լավ են, բացի Ջոյից, որ ամենափոքրն է: Շարունակ լաց է լինում: Իսկ ես երեխայի լացին դիմանալ չեմ կարող: Հետո չգիտեմ, քե ինչ է կատարվում, դրանից ասես ամեն բանի նկատմամբ հավատը կորցնում եմ: Երբ Ջոն լաց է լինում, ես ինքս ինձ ասում եմ՝ ախր, օգուտը ո՞րն է:

ՋՈՆԻ - Կարծում եմ, ես էլ կյանքումս մի օր Նյու Յորք կընկնեմ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Դատարկ բան է, պարո՞ն Վիլի: Միառժամանակ հետո երեխան ձայնը կկտրի:

ՊԱՐՈՆ ՎԻԼԻ - Անշուշտ, և որքան շուտ, այնքան լավ: (Նա հեռանում է՝ ծրարը ձեռքին): Յոթնություն, պարոն Ալեքսանդր, ցտեսություն, Ջոնի:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Պարո՞ն Վիլի:

Պարոն Վիլին ծրարը մեկնում է նրան: Նրանք իրաժեշտ են տալիս, և պարոն Վիլին, հեծանիվ նստելով, գնում է: Ջոնիի հայրը ծրարը պահում է իր առաջ՝ ակնհայտորեն ցանկանալով բանալ, բայց վախենում է:

ՋՈՆԻ - (Անհամբեր): Դե լավ, պա՛: Բա՛ց արա նամակը: Ի՞նչ ես սպասում:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Բարկացած, գոռալով): Ջոնի, ես վախեցած եմ: Չեմ հասկանում, քե ինչպես ես՝ քո հայրը, կարող եմ այսքան վախեցած լինել:

ՋՈՆԻ - Վախեցած չես երևում, պա՛: Նամակը ումի՞ց է:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - «Աթլանթիկ» ամսագրից: Հիշո՞ւմ ես էն բանաստեղծությունները, որ ես գրեցի պարոն Մեք-Գրեգորի էստեղ լինելուց հետո:

ՋՈՆԻ - Գուցե նրանք գնել են էդ բանաստեղծությունները:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Գնել են, ո՞նց չէ: Նրանք բանաստեղծություններ չեն գնում, Ջոնի: Նրանք մարդու ահաբեկելով մեղցնում են: (Կարդալով իր անունը և հասցեն մեծ հանդիսավորությամբ, ահավոր արարափով և սոսկալի գայլույթով): Բեն Ալեքսանդր. Սան Բենիտո փողոց 2226, Ֆրեզնո, Կալիֆոռնիա:

ՋՈՆԻ - Նամակը քեզ է հասցեագրված, պա՛: Ինչո՞ւ բաց չես անում:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Գոռալով): Վախեցած եմ, ասի քեզ: Ես սոսկահար եմ ու ամոքահար: Այդ բանաստեղծությունները հոյակապ էին: Ինչպե՞ս կարող է պատահել, որ ես վախենամ:

ՋՈՆԻ - (Հանդուգն): Մի վախենա, պա՛:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Ձայրացած): Ինչո՞ւ նրանք բարձրաձայն փառաբանում են ամեն բան, բացի լավագույնից: Ինչո՞ւ են կործանում իրենք իրենց, մահվան

գործիքների հետևից ընկնելով, և դեն են նետում այն ամենը, ինչ ծառայում է կյանքին: Ես այդ բանը չեմ կարողանում հասկանալ: Ոչ մի հույս մեզանից և ոչ մեկի համար:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Մի հուսահատվիր, պա՛: (Կատաղած): Ո՞վ է այդ գրողի տարած «Աթլանթիկ» ամսագիրը:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Բարկացած): Հեռացիր, Ջոնի: Գնա՛ էստեղից: Գնա՛, խնդրում եմ:

ՋՈՆԻ - (Նույնպես բարկացած): Լավ, պա՛:

Ջոնին անցնում է տան հետև, դարձյալ երևում է, մի պահ նայում է հորը, ապա գիտակցում է, որ պետք է հեռանալ:

Ակներև է, որ Ջոնիի հայրը հասկանում է՝ «Աթլանթիկ» ամսագիրը հետ է ուղարկել իր բանաստեղծությունները: Նույնչափ ակներև է և այն, որ նա չի կարող դրան հավատալ: Այն էլ է պարզ, որ բանաստեղծությունները հոյակապ են, որովհետև ի՛նքը այդպիսին է: Վազրի պես քայլում է հետ ու առաջ: Թեև նրա շրթունքները փակ են, բայց քվում է, քե խոսում է շրջապատի հետ: Վերջապես նա մոլեգնությամբ պատռում է ծրարը: Ծրարը ցած է ընկնում: Ջոնիի հոր ձեռքին իր բանաստեղծությունների ձեռագիրն է: Ծանր, սպիտակ քղբի մի քերթիկ սահում ընկնում է գետնին: Նա կանգնում է ամբողջ հասակով, շատ բարձրահասակ, շատ հպարտ ու կարդում է բանաստեղծություններն իր համար, էջերն արագորեն դարձնելով:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Կատաղորեն): Օ՛, դուք՝ խելագարներ, ողբալի՛ ապուշներ:

Նստում է գավթի աստիճաններին ու երեսը քաղում ձեռքերի մեջ: Մի քանի րոպե հետո նա այդ բանաստեղծությունները, որոնք դրված էին աստիճանների վրա, ոտքով շարժում է գետնին և նորից վերցնելով առավոտյան լրագիրը, աչքի է անցկացնում խորագրերը:

Նրա ձայնը, որ սկզբում հանդարտ, բայց մոլեգին է, գնալով ուժգնանում է:

Առաջ, սպանեցե՛ք բոլորին, պատերա՛զմ հայտարարեք մեկը մյուսին: Ժողովե՛ք մարդկանց հազարներով և հռչակե՛ք նրանց: Հռչակե՛ք նրանց խեղճ սրտե՛րը, նրանց խեղճ հոգիները և նրանց թշվառ մարմինները: Այլանդակե՛ք նրանց: Պղծե՛ք նրանց երազները: Ահաբեկե՛ք նրանց. խեղեցե՛ք նրանց՝ իրար հանդեպ ատելություն բորբոքելով: Ապականեցե՛ք կյանքի առասպելը, դուք՝ խելագարներ, քանզի ձեր մեծությունը չափվում է ձեր կատարած ավերմունքով:

Ձոնին երևում է տան մոտ՝ հոր կողմից անտեսանելի: Նա տեղում քարացել՝
հորն է լսում: Երկինքը սկսում է մթնել:

Դուք՝ աշխարհի նենգամիտներ: Դուք՝ եղկելիներ ու անօրեններ:

Նա ոտքի է կանգնում, մատն ուղղում ասես ընդդեմ աշխարհի:

Առա՛ջ: Թող որոտան ձեր անգոր թնդանոթները: Դուք ոչ մի բան չեք կարող
սպանել: (Խաղաղված, ժպտալով): Աշխարհում բանաստեղծներ մի՛շտ կլինեն:

Լուռ փայլատակում:

Նույն տունը: Երկինքը խավար է, ինչպես լինում է փոթորկի ժամանակ: Հան-
կարծ լսվում է որոտի մի խոր. հեռավոր թնդյուն և երևում է մի սրընթաց փայլակ:
Ձոնիի հայրը գավիթի աստիճաններին կանգնած՝ ժպտում է անմիտ, անմխի-
թար, ողբերգական ժպտով: Շուրջը ամեն ինչ նույնն է. բանաստեղծությունների
թերթիկները ընկած են գետնին, ծրարը՝ անդաստակի հատակին, լրագիրը՝ նույն-
պես:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Գլուխը անմտորեն տարտբերելով, անկարող հաշտվելու
իրողությանը): Ձո՛նի: (Դադար, փոքր-ինչ բարձրաձայն): Ձո՛նի: (Դադար: Այս
անգամ ավելի մեղմ): Ձո՛նի: (Գոռալով): Ձո՛նի: (Տղան մտաեցում է և երկչու
կանգնում հոր առաջ: Հայրը վեր է նայում կրակվող աչքերով, կեցվածքը՝ հան-
դուգն, դառն, համառ, գորավոր):

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Գորովալից, բայց ստկալի ուժով): Նախաճաշե՞լ ես,
Ձո՛նի:

ՁՈՆԻ - (Երկչուությամբ) Ես քաղցած չեմ, պա՛:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ներս գնա և կե՛ր:

ՁՈՆԻ - Քաղցած չեմ:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Արա՛ ինչ ասում եմ:

ՁՈՆԻ - Մինչև դու չուտես, ես չեմ ուտի:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ես քաղցած չեմ:

ՁՈՆԻ - Ես կզնամ պարոն Կոսակի մոտ. տեսնեմ՝ մի բան կարո՞ղ եմ ճարել:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Նվաստացած, տղայի քեռ բռնելով): Ո՛չ, Ձո՛նի: (Լուռ է,
ակնհայտորեն աշխատելով դյուրությունը բացատրող բառեր գտնել): Ձո՛նի: Ես
կարծում էի, թե մենք մի քիչ փող կտանանք: Չէի կարծում, թե էսպես կլինի:
Դե, ներս գնա և կե՛ր:

ՁՈՆԻ - (Աստիճանները բարձրանալով): Դու էլ պետք է մի բան ուտես:
(Մտնում է տուն):

Փայլակ՝ առանց որոտի:

Գալիս են գրասենյակային աշխատողի հագուստով մի մարդ և մի երիտա-
սարդ ամուսին՝ իր կնոջ հետ, որի գրկին երեխա կա:

ՔԱՆԻՆԳԸՄ - Սա է տունը: Վարձը՝ ամսական վեց դոլար: Այնքան էլ չքեղ
չէ, բայց անձրևից ու ցրտից պաշտպանվելու համար լավ է: (Ձոնիի հայրը նա-
յում է այդ մարդկանց: Նրա հայացքը պաղել է: Քանինգը առաջանում է դե-
պի Ձոնիի հայրը՝ երկարելով ձեռքը, մինչ մյուսները մնում են խմբով կանգնած):
Հիշո՞ւմ եք ինձ: «Տրվում է վարձով» ցուցանակը ես փակցրի վերևում:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Բարձրանալով): Հիշում եմ: Բա՛րև ձեզ:

ՔԱՆԻՆԳԸՄ - (Շփոթված): Ը՛հ... Գիտե՞ք ինչ, պարոն Գորին՝ տան տերը,
քաղաքում չէ, իսկ այս մարդիկ տուն են որոնում: Շատ շտապ:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Անշուշտ ես կարող եմ ազատել, երբ կամենաք: Նրանք
կահ-կարասի ունե՞ն:

ՔԱՆԻՆԳԸՄ - (Աղքատ ընտանիքին դառնալով): Կահ-կարասի ունե՞ք:

ԱՄՈՒՄԻՆԸ - Ո՛չ:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Ամուսիններին): Կարող եք իմը վերցնել: Շատ բան չկա,
բայց գործ կտեսնի: Մի շատ լավ վառարան ունեմ:

ԿԻՆԸ - (Աղքատի արժանապատվությամբ): Մենք չենք ուզում ձեր կահ-կա-
րասին վերցնել:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Բարի՛: Ես երեք ամսվա վարձը չեմ վճարել: Կահ-կարա-
սին կթողնեմ վարձի դիմաց:

Տները վարձու տվող գործակալը ջանում է ինչ-որ բան ասել:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Բան չկա: Ցավում եմ, որ ես 18 դոլար չունեմ: Կահ կա-
րասու արժեքը մոտավորապես այդքան է: Դուք կարող եք թույլ տալ, որ այդ
մարդիկ օգտագործեն դրանք, մինչև պարոն Գորին վերադառնա: (Ամուսիննե-
րին): Ուզո՞ւմ եք տեսնել տունը:

ԱՄՈՒՄԻՆԸ - Վատ չի երևում:

ՔԱՆԻՆԳԸՄ - (Գնալով): Ուրեմն հարցը լուծված է: (Այդ մարդկանց): Վար-
ձը ամսական վեց դոլար է: Ձուրն էլ հաշված:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Դուք կարող եք տեղափոխվել, երբ կամենաք:

ԱՄՈՒՄԻՆԸ - Շատ շնորհակալ եմք: Մենք կվերադառնանք այսօր իրիկնա-
դեմին կամ վաղը:

Նրանց գնալու պահին հայտնվում է Ձոնին՝ ձեռքին մի ափսե. մեջը երկու

շերտ հաց և խաղողի մի փոքրիկ ողկույց:

ՁՈՆԻ - Ովքե՞ր էին այդ մարդիկ:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Հենց էնպես, անցորդներ էին:

ՁՈՆԻ - Ի՞նչ էիք խոսում:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Հենց էնպես խոսում էինք, Ձո՛նի:

ՁՈՆԻ - (Աղաղակելով, շատ բարկացած): Քեզ ամուր պահիր, պա՛:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Դառնալով և նայելով որդուն սիրով, հրճվանքով, հիացմունքով, խնդությամբ և հանկարծ ծիծաղելով): Ես ոգով ամուր եմ, Ձո՛նի: Թող աշխարհը աշխարհ լինի և Ասածու սերը ամենուրեք:

ՁՈՆԻ - (Կատակելով): Լավ, ուրեմն: Ե՛կ, ուտենք:

Նա ափսեմ դնում է սանդուղքի վերևի աստիճանին և նրանք միասին նստելով սկսում են ուտել: Ուտում են լուռ, իրար նայելով. տղան աչքի պոչով նայում է հորը, ինչպես նայել էր արևին. հայրը նույն կերպ նայում է որդուն: Տղան սկսում է ժպտալ: Հայրը նույնպես սկսում է ժպտալ:

ՁՈՆԻ - Խաղող սիրո՞ւմ ես, պա՛:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Իհարկե, սիրում եմ:

ՁՈՆԻ - Պա՞:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ի՞նչ է:

ՁՈՆԻ - Իսկապե՞ս դա նման է բանտի:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Երբեմն քվում է, քե նման է: Երբեմն էլ մտածում եմ, որ չի կարող բանտ լինել:

ՁՈՆԻ - Ի՞նչը, պա՛:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Կարծում եմ՝ քե՛ մեկը և քե՛ մյուսը, Ձո՛նի: Հասկացա՞ր: Երկուսն էլ:

ՁՈՆԻ - Ես ուրիշ բան եմ ուզում ասել. քո կարծիքն ի՞նչ է, նա տան կարտոը կզգա՞:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Անկասկած կզգա:

ՁՈՆԻ - Երանի հետ գար:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Որքա՞ն կուզենայի նորից տեսնել նրան:

ՁՈՆԻ - Ես շարունակ նրան եմ հիշում:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ես նույնպես: Եվ միշտ պիտի հիշեմ նրան:

ՁՈՆԻ - Ես էլ: Իսկ նա պարտավո՞ր էր վերադառնալ այնտեղ, պա՛:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Երևի պարտավոր էր:

ՁՈՆԻ - Դուրեկան երիտասարդ էր:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Խոսքդ էն երիտասարդի մասի՞ն է, որ եկավ ու տարավ նրան:

ՁՈՆԻ - Հա՛, դու գիտես: Էն երիտասարդը, որ այնպես վճռական ձայնով էր խոսում, կարծես ճառում էր ժողովրդին:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Լավ երիտասարդ էր:

Ափսեհ վրա մնացել էր խաղողի մի հատիկ:

ՁՈՆԻ - Վերցրու կե՛ր, պա՛:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Չվարքացած): Ո՛չ, դա քո բաժինն է, Ձո՛նի, ես հաշվեցի:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Չավելալով): Ոմանք ասում են՝ գողություն է, ոմանք ասում են՝ ոչ: (Դրամատիկ): Իմ կարծիքով, դա գողություն չէ: (Բղավելով): Վազե՛րի վրայից քաղեցիր, չէ՞:

ՁՈՆԻ - Վազերի վրայից քաղեցի, պա՛:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Չավելալով): Ուրեմն դա չի կարող գողություն համարվել:

ՁՈՆԻ - Իսկ ե՞րբ կարող է գողություն համարվել:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Չեռքով շարժում անելով, իբրև քե ոչինչ բան է): Իմ դատությամբ, Ձո՛նի, գողություն է, երբ դու առանց անհրաժեշտության վնաս ես հասցնում և կամ անգթությամբ ես վերաբերվում մի անմեղ էակի ու անարժան կերպով շահ կամ ուժ ես ստանում դրանից:

ՁՈՆԻ - Օ՛հ: (Դադար): Ուրեմն, եթե դա գողություն չէ, պա՛, գնամ մի քիչ էլ քաղեմ: (Վեր է կենում): Խաղողը շուտով կվերջանա: (Գնում է):

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Ծիծաղելով, տղայի գնալուց հետո): Որոյա՛կ իմ, Ձո՛նի: Ասոված իմ, որքա՛ն բախտավոր եմ ես: Որքա՛ն երախտապարտ: (Գետնից վերցնում է բանաստեղծությունների ձեռագիրը, դնում է վերարկուի գրպանը և վազում դեպի փողոց):

ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Անծանոթ բառերը դժուար գրիր և բառարանի օգնությամբ բացատրիր:
2. Քննարկիր այս հատվածը.
 Ջոնիի - Ի՞նչ ես կարծում, նա մի օր կհասնի՞ տուն:
 Ջոնիի հայրը - Նա ծեր մարդ է, Ջոնի: Անպայման կհասնի:
 Ջոնի - Ուզում ես ասել՝ նա գնացք և նավ կնստի և կհասնի՞ այդ լեռներին:
 Ջոնիի հայրը - Այդպես չէ, Ջոնի: Նրա հասնելը մի քիչ տարբեր կլինի դրանից: Նա կմեռնի:
 Ջոնի - Դա՞ է տուն հասնելու միակ ճանապարհը:
 Ջոնիի հայրը - Դա միակ ճանապարհն է:
- 3. Քննարկիր հետևյալ հատվածը.
 Ջոնիի հայրը - (Ջայրացած): Ինչո՞ւ նրանք բարձրածայն փառաբանում են ամեն բան, բացի լավագույնից: Ինչո՞ւ են կործանում իրենք իրենց, մահավան գործիքների հետևից ընկնելով, և դեն են նետում այն ամենը, ինչ ծառայում է կյանքին: Ես այդ բանը չեմ կարողանում հասկանալ:
- 4. Քննարկիր հատվածը.
 Ջոնիի հայրը - (Կատաղորեն): Օ՛հ, դուք՝ խելագարներ, ողբալի՜ ապուշներ: Առա՛ջ, սպանեցե՛ք բոլորին, պատերա՛զմ հայտարարե՛ք մեկդ մյուսին: Ժողովե՛ք մարդկանց հազարներով և հոշոտե՛ք նրանց: Հոշոտե՛ք նրանց խեղճ սրտերը, նրանց խեղճ հոգիները և նրանց թշվառ մարմինները: Այլանդակե՛ք նրանց: Պղծե՛ք նրանց երազները: Ահաբեկե՛ք նրանց. խեղեցե՛ք նրանց իրար հանդեպ ատելություն բորբոքելով:
 Դուք՝ աշխարհի ցենզամիտներ: Դուք՝ եղկելիներ և անօրեններ:
 Առա՛ջ: Թող որոտան ձեր անգոր թնդանոթները: Դուք ոչ մի բան չեք կարող սպանել: (Խաղաղված, ժպտալով): Աշխարհում բանաստեղծներ միշտ կլինեն:
- 5. Համաձայն ես Ջոնիի հոր հետ.
 Իմ դատողությամբ, Ջոնի, գողություն է, երբ դու առանց անհրաժեշտության վնաս ես հասցնում և կամ անգթությամբ ես վերաբերվում մի անմեղ էակի ու անարժան կերպով շահ կամ ուժ ես ստանում դրանից:
 Վ. Սարոյանի «Գեղեցիկ սպիտակ ձիու ամառը» պատմվածքում ի՞նչ է ասված գողության մասին: Համեմատիր այս մտքի հետ:
- 6. Կարդա՛ Վ. Սարոյանի «Գողացված հեծանիվը» պատմվածքը: Ո՞րն է այդ պատմվածքի արտահայտած գաղափարը:

3

Պարոն Կոսակի նպարեղենի խանութը: Նորից պարոն Կոսակը քնած է՝ ձեռքերը զլխի տակ ծալած: Խանութը ավելի աղքատիկ է թվում, քան առաջ: Ընտանիքը՝ ակներևաբար սպառել է պաշարը: Ջոնիի հայրը կամաց մտնում է խանութ, գրեթե երկշտաթյամբ: Պարոն Կոսակը բարձրացնում է գլուխը, քթում է աչքերը և կանգնում:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Գրեթե հանցավորի պես): Ես Ջոնիի հայրն եմ:

Երկուսն էլ կանգնած մի պահ նայում են իրար, նրանցից ամեն մեկը ե՛ր ուրախ է, ե՛ր շփոթված, ե՛ր զգացված, ե՛ր գոհացած, ե՛ր զայրացած աշխարհի միև մույն բաների՝ ազահության, նենգության, անազնվության, անհավասարության վրա: Նրանք սկսում են ժպտալ և ջերմորեն ձեռք են թոքվում:

ԿՈՍԱԿ - Ես ձեզ իսկույն ճանաչեցի: Ջոնին պատմել է ինձ ձեր մասին:

Պատիվ է ինձ համար:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Դուք բարի մարդ եք:

ԿՈՍԱԿ - Չգիտեմ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Դանդաղ): Ես եկել եմ մնաս բարով ասելու: Ներողություն խնդրելու: Շնորհակալություն հայտնելու:

ԿՈՍԱԿ - (Արագ): Չի՞նի՞ թե հեռանում եք:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Դժբախտաբար, այո:

ԿՈՍԱԿ - Ափսո՛ս, մենք բոլորս պիտի կարոտենք Ջոնիին:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ես փող չունեմ: Ես ձեզ պարտք եմ:

ԿՈՍԱԿ - Այդ ոչի՞նչ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Հնարավոր է, որ էլ չտեսնեմ ձեզ: (Գրպանից հանում է բանաստեղծությունների ձեռագիրը: Հուժկու): Ես բանաստեղծ եմ: Ահա մի բանիս իմ բանաստեղծություններից: (Արագ): Ես դրանք չեմ առաջարկում այն գումարի դիմաց, որ պարտք եմ ձեզ: Փողի հարցն ուրիշ է: (Խնդրելով): Չէի՞ք պահի արդյոք, ձեր արած լավության դիմաց:

ԿՈՍԱԿ - (Անկեղծորեն): Ես չեմ կարող ձեր բանաստեղծությունները վերցնել (Դադար):

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ես կարծում էի, թե ձեր գործերը լավ են:

ԿՈՍԱԿ - Ժողովուրդը փող չունի: Չգիտեմ, թե ինչպե՛ս եմ նոր մթերք բերելու:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ցավում եմ:

ԿՈՍԱԿ - Ձմռանը ավելի դժվար է: Մթերանոցները փակվում են: Գործ չկա: Ես կարող էի մարդկանց մի բան տալ պարտքով, բայց այս ձմեռ փող չունեմ նոր մթերքի համար: Երևի ստիպված լինեմ խանութը փակել: Հազիվ ընտանիքիս բավարարի:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Ձգացված և զայրացած): Այս բանաստեղծությունները... Թույլ ավեր ասել, որ սրանք իմ ամենալավ գործերն են: Ես ուզում եմ դրանք քողնել ձեզ մոտ:

Պարոն Կոսակի դուստր Եսթերը՝ յոթ տարեկան մի սիրունիկ աղջիկ, ներսի դռնից մտնում է խանութ:

ԿՈՍԱԿ - Սա իմ դուստր Եսթերն է: Եսթեր, սա Ջոնիի հայրն է:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ջոնին ինձ պատմել է քո մասին:

ԵՍԹԵՐ - (Ուրախացած, բայց ամաչելով): Բարև ձեզ:

ԿՈՍԱԿ - Նրանք էստեղից գնում են:

ԵՍԹԵՐ - (Ցնցված): Օ՛հ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ջոնին քեզից բաժանվելու է:

Աղջկա շուրթերը դողում են: Աչքերում երևում են արցունքներ: Նա հետ է դառնում և վազում է խանութից դուրս:

ԿՈՍԱԿ - Էսպես է միշտ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Երեխաներ են:

ԿՈՍԱԿ - Այո, բայց դա էղպես է եղել սկզբից և երբեք չի փոխվում: Միայն կանայք չեն կարողանում հաշտվել դրա հետ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Միգուցե այս բանաստեղծությունները կտաք նրա՞ն:

ԿՈՍԱԿ - Հաճույքով: Բան չկա, մի քիչ լաց կլինի և վերջ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Վերցրե՛ք: (Բանաստեղծությունները պարոն Կոսակին տալով): Դուք ինձ բարիք արած կլինե՛ք՝ դրանք ընդունելով: (Բարձրաձայն, Աստծուն և աշխարհին): Այն բանաստեղծությունը, որ չի կարդացվում՝ բանաստեղծություն չէ: Հնարավոր է, որ ես ընդամենը մեկ ընթերցողի եմ արժանի: Եթե այդպես է, ես ուզում եմ, որ այդ ընթերցողը դուք լինեք:

ԿՈՍԱԿ - Շնորհակալություն: Ես դրան անարժան եմ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Ժպտալով): Մնաց բարով:

Ջոնիի հայրը դուրս է գալիս խանութից: Նպարալանառը գրպանից հանում է ակնոցը, դնում աչքերին և, խանութի մեջտեղում կանգնած, սկսում է կարդալ:

ինքն իր համար, շրթունքները անձայն շարժելով: Նրա դեմքի արտահայտությունը հետզհետե փոխվում է: Անձրև է սկսվում: Փոքրիկ Եսթերը վերադառնում է խանութ:

ԿՈՍԱԿ - (Ցածրաձայն կարդալով բանաստեղծություններից մեկը): Երկրի ընդերքում և հեռու, կանաչ ծովերի խորքում և ապառաժի քար կրծքին կառչած՝ ես քեզ եմ հիշում, լուսեղեն իմ սեր: Դու էլ ի՞նձ հիշիր:

Աղջիկն սկսում է հեկեկալ, հայրը շրջվում և մոտենում է նրան:

Տան սենյակը: Որոշ ժամանակ անց: Անձրևը դեռ շարունակվում է: Ջոնիի հայրը, սեղանի առաջ նստած, աչքի է անցկացնում ձեռագրերի մի շեղջ: Նա հաճախակի վեր է կենում և մոտենում պատուհանին:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ի՞նչ պատահեց նրան:

Հետ է գնում, աչքի է անցկացնում մի քանի թերթիկ, ջղայնանում է, նետում մի կողմ և նորից գնում դեպի լուսամուտը: Ապա սկսում է հետ ու առաջ քայլել՝ սպասելով:

Վերջապես Ջոնին հայտնվում է գավթի աստիճաններից, ներս է ընկնում և, դուռը հետևից արագորեն փակելով, սողնակը գցում է: Նա շնչասպառ է և վախեցած: Այնպիսի տեսք ունի, ասես հետևից ընկել են: Ձեռքին՝ կարմիր խաղողի չորս ողկույզ, միջին մեծության, վեց հատ սև թուզ և երկու նուռ:

ՋՈՆԻ - (Հուզված և շնչակտուր): Որտե՞ղ թաքցնեմ սրանք, պա՛:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ի՞նչ է պատահել, Ջոնի:

ՋՈՆԻ - Դու ասացիր, որ գողություն չէ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Կատաղի ջղայնությամբ): Դիշտ է, գողություն չէ:

ՋՈՆԻ - Իսկ ի՞նչ կասես ազարակատիրոջ շան մասին:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ի՞նչ ես խոսում: Ի՞նչ ազարակատիրոջ շուն:

ՋՈՆԻ - Ազարակատիրոջ շունը, որ ինձ հալածեց մինչև էստեղ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Գոռալով): Շո՞ւն: Ուզում ես ասել, որ քո հետևից շո՞ւն է ընկել: Ի՞նչ տեսակ շուն էր:

ՋՈՆԻ - Կարգին չկարողացա տեսնել, բայց կարծես մեծ շուն լիներ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Սաստիկ զայրացած այդ ահավոր նվաստացումից): Չլի՞ն՞ էլ սատր արարածը փորձել է քեզ կծել, Ջոնի:

ՋՈՆԻ - Կարծես թե չէ, պա՛, բայց ամեն րուպե ինձ թվում էր, թե հիմա կկծի:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Գո՞նա՞ց վրադ:

ՋՈՆԻ - Իսկական գոմոռցի նման չէր:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ուրեմն՝ ի՞նչ եղավ:

ՋՈՆԻ - Ես մի՞նչ և տուն վազեցի, շունն էլ հետև իցս:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Հիմա ո՞ւր է:

ՋՈՆԻ - Դրսում կլինի, պա՛: Դու համոզվա՞ծ ես, որ դա գողություն չէ:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Սաստիկ գայրացած, երեք-չորս հատ խաղող ուտելով): Անշուշտ, գողություն չէ: Ես կգրադվեմ այդ շնով: Ոչ մի մարդ կամ զագան չի կարող քո հորն ահարեկել, Ջո՛նի: Միշտ հիշիր դա: (Նա զգուշորեն զնում է դեպի լուսամուտը և գողունի նայում է դուրս):

ՋՈՆԻ - Էնտե՞ղ է, պա՛:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Դռանը մի փոքրիկ շուն կա, Ջո՛նի: Քնած է, կարծես:

ՋՈՆԻ - (Դառնացած վեր ցատկելով): Էդպես էլ գիտեի, ագարակատիրոջ շունն է, ինձ է սպասում:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Մեծ շուն չէ, Ջո՛նի:

ՋՈՆԻ - Հա՛, բայց եթե արածս գողություն է, և դա ագարակատիրոջ շունն է, ի՞նչ անենք:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Անտեր փոքրիկ շուն է, Ջո՛նի: Իրեն ընկեր է փնտրում, գրագ եմ գալիս:

ՋՈՆԻ - Մինչև տուն վազեց հետև իցս: Համոզվա՞ծ ես, որ տեր չունի, պա՛:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Հաստատ համոզված եմ, Ջո՛նի: Իզուր չէ, որ բանաստեղծ եմ: Ես կյանքը հասկանում եմ: (Շունը սկսում է գոմոռ և հաչել: Ջոնիի հայրը վախեցած հետ է ցատկում պատուհանից: Ջոնին լարված, պապանձված ալկանջ է դնում):

ՋՈՆԻ - (Շշմջալով): Էդ ի՞նչ է, պա՛:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Կարծես մարդ է գալիս:

ՋՈՆԻ - Տեսա՞ր, պա՛, գողություն է: Ագարակատերը կլինի:

Նա վազում է դեպի սեղանը և մրգերը շտապ հավաքում: Վազելով ներս է ընկնում տատը:

ՋՈՆԻԻ ՏԱՏԸ - (Հայերեն): Էդ ի՞նչ իրարանցում է ես անձրևոցին:

Ջոնին մրգերը սենյակից դուրս է տանում: Վերադառնում է սաստիկ տագնապահար: Շունը դեռ շարունակում է գոմոռ և հաչել: Ջոնիի հայրն ալկելի տագնապահար է, քան քե Ջոնին:

ՋՈՆԻ - Գլուղը տանի, պա՛: Ա՛յ քե պատմության մեջ ընկանք:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ինչպե՞ս կուզեի ծխել:

ՋՈՆԻ - (Հոր համար մտահոգված, իր տառի՛ն հայերեն): Ներսը ջաղարալ կա՞:

Ջոնիի տատը վազում է մյուս սենյակը: Շան գոմոռը դադարում է:

ՋՈՆԻ - Տեսա՞ր, պա՛: Ագարակատերն է: Որտե՞ղ քաքնվեմ: Դուրը բաց չանես:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Դուրը բա՞ց անես: Օգնի՛ր՝ սեղանը քաշենք դռան առաջ:

Նրանք սեղանը հրելով՝ դեմ են տալիս դռանը և կամացույց վերադառնում սենյակի մեջտեղը: Ջոնիի տատը շտապ հետ է գալիս, բերելով մի ծխախոտ և լուցկի: Դռանը տալիս է Ջոնիի հորը, նա վառում է ծխախոտը, խոր շունչ է քաշում և շտկվում՝ կանգնում է:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Դրամատիկ): Պատուղ ես եմ քաղել, հասկացա՞ր, Ջո՛նի:

ՋՈՆԻ - Դուրը բաց չանես, պա՛:

Ջոնիի հայրը վերցնում է մի աթոռակ և կամաց դնում է սեղանի վրա, դռան դեմ, որ ալկելի ծանր լինի: Ջոնին մի աթոռ է դնում սեղանին: Պառավը դնում է մի անոթ: Ջոնիի հայրը այդ պատենչի վրա ալկելացնում է երեք գիրք: Քանի դեռ քակոցը շարունակվում է, նրանք հետզհետե տան ամբողջ կահ-կարասին բերում ու դեմ են տալիս դռանը:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Մի՛ վախենա, Ջո՛նի:

ՋՈՆԻ - Նա չի կարող ներս մտնել, չէ՞, պա՛:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Չեմ կարծում: (Տատը, հայրը և որդին կանգնած են մեկտեղ դատարկ սենյակում՝ աշխարհին դիմադիր):

Երկարատև դադար՝ սոսկալի վախով և կատաղի դիմադրությամբ լի: Ապա լռությունը խզվում է: Լսվում է շեփոթով մենամկազ՝ «Իմ սիրտը լեռներում է» երգը: Արևը դուրս է գալիս:

ՋՈՆԻ - (Յնձազին աղաղակում է): Պարոն Մեր-Գրեգո՛րն է:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Վազում է դեպի լուսամուտը, բացում է և բղավում): Բա՛նի գալո՛ւստ, պարո՛ն Մեր-Գրեգոր: Ջո՛նի, կահ-կարասին տեղը տար:

Ջոնիի հայրը վերադառնալով՝ օգնում է Ջոնիին և նրա տատին՝ կահ-կարասին վերադասավորելու: Վերջապես ամեն արգելք հեռացված է: Ջոնիի հայրը շրխկոցով բաց է անում դուռը: Շեփորեղով ներս է մտնում Ջասպըր Մեք-Գրեգորը՝ շունը առջևից: Շունը մի շատ փոքրիկ, փողոցային լակոտ է, աշխուժորեն վազվզում է, սաստիկ հուզված է: Մեք-Գրեգորի աչքերը լի են տխրության և ուրախության: Ջոնին վազում է խոհանոց, բերում է ափսեով խաղող և մի սափոր ջուր: Մեք-Գրեգորն ավարտում է մեհանվագը: Մի պահ բոլորը, նաև շունը, քար լուրջությամբ են պահպանում: Ջոնին Մեք-Գրեգորին առաջարկում է սափորով ջուր:

Մեք-Գրեգոր - (Հոգնած): Հիմա ժամանակը չէ, Ջոնի:

Ջոնիի ՀԱՅՐԸ - Բարի գալուստ, բարեկամս:

Մեք-Գրեգոր - Փախա այնտեղից: Նրանք հիմա փնտրում են ինձ, բայց ես չեմ ուզում հեռ գնալ: Նրանք գողացան իմ շեփորը: Նրանք ուզում էին ինձ գամել անկողնուն: Ասացին, որ ես հիվանդ եմ: Ես հիվանդ չեմ: Ես ծեր եմ: Ես գիտեմ, որ երկրային օրերս հաշված են: Ես ուզում եմ այդ օրերը ձեզ հետ անցկացնել: Թույլ մի՛ տաք, որ նրանք ինձ հետ տանեն:

Ջոնիի ՀԱՅՐԸ - Թույլ չեմ տա: (Աբոն է մատուցում ծերուկին): Նստեցեք, խնդրեմ: (Ամենքը նստում են: Մեք-Գրեգորը մեկ առ մեկ նայում է բոլորին):

Մեք-Գրեգոր - Ինչքա՞ն լավ է, որ ձեզ տեսնում եմ նորից:

Ջոնի - Ձեր սիրտը դարձյալ լեռներո՞ւմ է:

Մեք-Գրեգոր - (Գլխով է անում): Լեռներում է, տղա՛ս:

Ջոնիի ՀԱՅՐԸ - (Բարկացած): Ջոնի:

Ջոնի - (Նեղացած): Ի՞նչ է:

Ջոնիի ՀԱՅՐԸ - Բերանդ փակիր:

Ջոնի - Ինչո՞ւ:

Ջոնիի ՀԱՅՐԸ - Ինչո՞ւ: Ի՞նչ ես հիմար-հիմար մեջ ընկնում: Չե՞ս տեսնում, որ պարոն Մեք-Գրեգորը հոգնած է:

Ջոնի - (Մեք-Գրեգորին): Հոգնա՞ծ եք:

Մեք-Գրեգոր - Մայրդ որտե՞ղ է, տղա՛ս:

Ջոնի - Մեռած է:

Մեք-Գրեգոր - (Համարյա թե ինքն իրեն): Մեռած չէ, Ջոնի: (Օրորում է գլուխը): Լեռներում է:

Ջոնիի ՏԱՏԸ - (Ջոնիի հորը): Ի՞նչ կըսես:

Ջոնիի ՀԱՅՐԸ - (Օրորելով գլուխը): Ոչինչ: (Մեք-Գրեգորին): Ուտել չե՞ք ուզում:

Մեք-Գրեգոր - (Նայելով ափսեին): Մի հատիկ խաղող: Ավելին պետք չէ: (Նա, խաղողի ողկույզից մի հատիկ պոկելով, զգում է բերանը: Հանկարծ

շրջվում է ցնցված): Գալի՞ս եմ:

Ջոնիի ՀԱՅՐԸ - Մի՛ վախենաք, բարեկամս, պառկե՛ք և հանգստացե՛ք:

Ջոնիի հայրը ծերունուն տանում է դեպի թախար: Ծերունին պառկում է մեջքի վրա: Ջոնիի հայրը վերադառնում է սեղանի մոտ: Ոչ ոք չի ուտում: Հանկարծ ծերունին տեղից վեր է բռնում: Ոչինչ չի պատահել: Նա թախաից վեր է կենում և վերադառնում է սեղանի մոտ:

Մեք-Գրեգոր - Դուք չեք թողնի, որ նրանք ինձ տանեն, չէ՞:

Ջոնիի ՀԱՅՐԸ - Ոչ մի դեպքում: (Ճեղքում է մի նուռ և կեսը մեկնում Մեք-Գրեգորին): Գոնե մի բան կերեք:

Մեք-Գրեգոր - Շնորհակալ եմ, բարեկամս: (Մի քիչ նուռ է ուտում):

Դուռը բխում են: Մեք-Գրեգորը կատաղած վեր է ցատկում:

Մեք-Գրեգոր - (Գոռալով): Դուք ինձ հետ չե՞ք տանի: Ձգուշացնում եմ: Ես կընկնեմ ու կմեռնեմ: Իմ տեղն այս մարդկանց հետ է:

Ջոնիի ՀԱՅՐԸ - (Ահաբեկված): Բանա՞ցք դուռը:

Ջոնի - (Նույնպես ահաբեկված): Ի՞նչ անենք:

Մեք-Գրեգոր - (Հուժկու): Իհարկե բանա՞ք: (Մոտենում է ու բաց է անում դուռը: Ատաղձագործ Ռուֆ Էպլին է: Նա փոքր-ինչ ցնցված է Մեք-Գրեգորի կատաղությունից):

ՌՈՒՖ-ԷՊԼԻ - Բա՛րև ձեզ, պարոն Մեք-Գրեգոր:

Ջոնի - Ո՞վ է:

ՌՈՒՖ-ԷՊԼԻ - Ռուֆ Էպլին է:

Մեք-Գրեգոր - Բա՛րև, Ռուֆ:

Ջոնիի ՀԱՅՐԸ - (Շեմքին): Ներս մտի՛ր, Ռուֆ:

Ռուֆը մտնում է ներս: Նա հաց, երշիկ, երկու ձու է բերել:

ՌՈՒՖ-ԷՊԼԻ - Տանը նստած էի, երբ նորից լսեցի այդ երգը: Հաստատ համոզված էի, որ պարոն Մեք-Գրեգորն է:

Մեք-Գրեգոր - Շատ ուրախ եմ, որ ինձ հիշել եք:

ՌՈՒՖ-ԷՊԼԻ - Ոչ ոք չի կարող մոռանալ այդ երգը, պարոն Մեք-Գրեգոր: Մի բանի բան եմ բերել:

Մեք-Գրեգոր - (Բերածը վերցնելով և դնելով սեղանին): Շնորհակալ եմ, բարեկամս, շնորհակալ եմ:

Գուտը վերստին բախում են: Հեռագրալարեր նորոգող բանվոր Սեմ Ուղեսն է, հազին՝ աշխատանքային լայն կոմբինեզոն, որի վրա չորս կողմից գործիքներ են կախված, սրունքների շուրջը՝ հեռագրալարեր, փոկեր: Հետը բերել է պանիր, պոմիդոր և բուլկ:

ՈՒՈԼԵՍ - Ես գիտեի, որ պարոն Մեք-Գրեգորն է: Ինձ ու ինձ ասացի՝ մի քիչ ուտելիք տանեմ:

ՄԵԶ-ԳՐԵԳՈՐ - Սա իսկապես հաճելի անակնկալ է:

ՈՒՈԼԵՍ - Երևում է, որ ինչ որ բան է ուզում ասել, բայց դժվարանում է: Ա՛հ, պարոն Մեք-Գրեգոր...

ՄԵԶ-ԳՐԵԳՈՐ - Ի՞նչ կա, բարեկամս, համարձակ խոսիր: Ես պարզ մարդ եմ և ոչնչով չեմ տարբերվում քեզից:

ՈՒՈԼԵՍ - Քեզիս՝ իր ընտանիքով, կանգնած է դրսում: Ուզում են ձեր նվազը նորից լսել: Մի քանի ուրիշ մարդիկ էլ կան:

ՄԵԶ-ԳՐԵԳՈՐ - (Շոյված): Իհարկե կնվազեն: Ութսունն անց եմ և շուտով չվելու եմ աշխարհից: Գնալուց առաջ ուզում եմ դառնալ ձեր մասը, որ ապրելու եք իմ մահից հետո: Երեխանե՞ր էլ կան դրսում:

ՈՒՈԼԵՍ - Յոթը: Քենուս պստիկներն են:

Ներս են մտնում հարևաններից ևս մի քանի հոգի՝ ուտելիքով: Մեք-Գրեգորը վերցնում է շեփորը: Բոլորը, բացի Ջոնիի հորից, հետևում են նրան՝ սենյակից դեպի գավիթ ելնելով: Մեք-Գրեգորն սկսում է նվազել նույն երգը: Այս անգամ նա շատ է ծերացած ու թույլ՝ իր շեփորն առաջվա պես հնչեցնելու համար, բայց իր ուժից եկածն անում է ու ավարտում մենանվագը: Ջոնիի հայրը գնում-գալիս է սենյակում՝ մեկ ժպտալով, մեկ խոժռովելով: Այս տեղը նրա սրտովն է: Կամաց բացվում է խոհանոցի դուռը և Եսթեր Կոսակը երևում է շեմքին: Ջոնիի հայրը շրջվում և տեսնում է նրան: Աղջիկն ալիս լաց չի լինում: Նա ինչ-որ բան ունի պահած իր բռնում:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Հանդարտ): Բա՛րև, Եսթեր:

ԵՍԹԵՐ - Ջոնին ո՞ր է:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Գնած գտնեմ նրան: (Գնում է դեպի գավիթը: Աղջիկը սպասում է տխուր ու միայնակ: Մի բուլկ հետո ներս է խուժում Ջոնին, սաստիկ հուզված, բայց իսկույն խաղաղվում է, երբ գզում է աղջկա տրամադրությունը):

ՋՈՆԻԻ - Բա՛րև, Եսթեր:

ԵՍԹԵՐ - Բա՛րև, Ջոնի:

ՋՈՆԻԻ - Ի՞նչ է պատահել:

ԵՍԹԵՐ - Հայրս ինձ համար կարդաց այդ բանաստեղծությունները:

ՋՈՆԻԻ - Ի՞նչ:

ԵՍԹԵՐ - (Բուռը բանալով): Վերցրո՛ւ: Իմ ունեցածը սա է: (Ջոնին վերցնում է մի բուռ մանրադրամ): Շննդյան տոների համար էի հավաքել: (Լացը գալիս է, շրջվում և վազում է դուրս):

ՋՈՆԻԻ - (Մաստիկ ազդված և մոլեգին, զգալով մի ինչ-որ և՛ խոր, և՛ գեղեցիկ, և՛ ահավոր բան): Մո՛րթ Մովսես: (Նրա դեմքը-ստանում է պատանեկան ցավի ողբերգական արտահայտություն, և նա սկսում է լաց լինել: Գրամները պատվն է տալիս և վայր է փռվում հեկեկալով): Սա ո՞ւմ է պետք, գրողը տանի: (Ջոնիի հայրը վերադառնում է):

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - (Մոտենալով): Ջոնի:

ՋՈՆԻԻ - (Հեկեկալով և բարկացած): Եսթերն ինձ փող էր բերել:

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Լաց լինելն օգուտ չունի, Ջոնի:

ՋՈՆԻԻ - (Վեր ցատկելով): Ո՞վ է լաց լինում: (Հեկեկում է ավելի դառնագին):

ՋՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Գնա՛ երեսդ լվա: Իզուր բան է:

ՋՈՆԻԻ - (Գնալով): Ինչ-որ տեղ մի բան սխալ է, պա՛: (Մեք-Գրեգորը վերջացնում է մենանվագը, մարդիկ կանգնած են լուռ՝ ակնածանքով, այն գիտակցությամբ, որ մի բան սխալ է: Լսվում է Մեք-Գրեգորի ձայնը):

ՄԵԶ-ԳՐԵԳՈՐ - (Ուժասպառ): Տարիները, բարեկամներս... Ես հասել եմ նրանց վերջին սահմանին: Ցավում եմ, որ էլ չեմ կարող նվազել ձեզ համար: Շնորհակալություն: Շնորհակալություն:

Ջոնիի հայրը հետ ու առաջ է անում սենյակում: Նստում է սեղանի մոտ, նստում ուտելիքին: Մեք-Գրեգորը և Ջոնիի տատը վերադառնալով նստում են սեղան: Շունը պառկած է մի անկյունում:

ՄԵԶ-ԳՐԵԳՈՐ - (Բարձրացնելով սափորը՝ խմում է մի քիչ): Նրանք չէին բողմում, որ նվազեմ: (Մի քիչ էլ է խմում): Նրանք գողացան իմ շեփորը: Ասին, որ ես հիվանդ եմ: Ես ցուլի պես առողջ ու պինդ եմ: Եթե եկան ինձ տանելու, կձևացնեմ, որ մեռնում եմ: Ես կխաղամ Լիբ Արթայի մահվան տեսարանը: Ես կխաղամ բոլոր տեսարանները մահվան:

Ջոնին վերադառնում է լռջաղեն: Բոլորը հավաքված են սեղանի շուրջը: Բացի տատից ոչ ոք չի կարողանում հասց տալ: Երկար լռություն: Տատը դադարում է ուտելուց:

ՋՈՆԻԻ ՏԱՏԸ - Ի՞նչ եղավ: Հորի՞ հմալ արամեցիք: (Մեք-Գրեգորը ոտքի է

կանգնում):

ՄԵԶ-ԳՐԵԳՈՐ - (Արտասանում է՝ վերիիշելով Շեքսպիրի տողերը և հնարելով մի քանիսը իրենից):

Փչե՛ք, խե՛նք հողմեր, փչե՛ք, մինչև ձեր այտերը պայթեն:

Կատաղե՛ք, փչե՛ք:

Դո՛ւք, հեղեղատներ և փոթորիկներ՝ ճայքեցեք քափով,

Ջրով ծածկեցե՛ք աշտարակները ու հողմացույցները.

Ծմբաբոցե՛ր, որ սլանում եք մտքերից արագ,

Կաղնահեղձ շանթի դուք սուրհանդակներ,

Եկե՛ք, խանձեցե՛ք սպիտակ գլուխս:

Թնդա՛ որջ ձայնով, ժայթքի՛ր դու, կրա՛կ, տարափի՛ր անձրև՝

Չեմ տվել ես ձեզ թագավորություն, չեմ կոչել զավակ,

Կանգնած եմ այստեղ, ձեր սարուկն եմ ես,

Մի թշվառ, տկար, անարգված ծերուկ:

Լինե՛՞լ, թե չլինե՛լ...

Ողբերգորեն:

Լինե՛՞լ, լինե՛լ:

Ինչպե՛ս, խեղկատա՞կ: Բախտից ծանակվա՞ծ,

Դուրս նետված տնից,

Հայրենի ծխից ու սիրուց մերժված:

Իմ դեմ առավել հանցանք է գործված,

Քան թե գործել եմ:

Ձե՛նք, զե՛նք: Մո՛ւր վերցրեք, կրա՛կ:

Ավերե՛ք տեղը: Փոթորիկ շները հաչում են վրաս՝

Թրեմ, Բլանչո և Անուշակը: Տեսե՛ք՝ հաչում են:

Բայց սա շալիղն է խելագարության, դո՛ւրս գամ դրանից,

Բա՛վ է: Թողնենք այդ: Խելքս մաղում է:

Ջոնին մոտենում է նրան, ծուկկի է իջնում:

Մոտեցի՛ր, տղա՛ս: Ինչպե՛ս ես, տղա՛ս: Ինչպե՛ս, դու սառն ես:

Ինձ մենակ թողեք: Մի՛ պայթիր, սի՛րտ իմ,

Իմ խեղկատակը, ավա՛ղ, կախված է:

Ոչ, ոչ, չի շնչում:

Ինչո՞ւ ապրում եմ ձին, շունը, մուկը,

Իսկ դու չես ապրում:

Դու էլ հետ չես գա:

Երբեք չես դառնա, օ՛, երբե՛ք, երբե՛ք:

Արձակիր խնդրեմ, ա՛յ, այս կոճակը: Շնորհակալ եմ:

Շեփորն առջևը պահած:

Տեսնո՞ւմ եք, պարո՛ն: Դեմքին նայեցեք, տեսե՛ք շուրթերը:

Այնտե՛ղ նայեցեք, այնտե՛ղ նայեցեք:

Մեք-Գրեգորի արտասանության միջոցին Ջոնին վերադառնում է դեպի քափված դրամները և հատակից մեկ առ մեկ վերցնելով՝ նայում է դրանց:

Մենյակում քար լռություն է: Փողոցից լսվում է ձիակառքի մոտենալը, ապա ոտնաձայներ՝ նախազավթում և դրան քակոց: Ջոնիի հայրը գնում է դեպի դուռը: Եկողներն են Ֆիլիպ Կարմայքը և երկու պահակ՝ ծերանոցից: Պահակները մնում են շեմին:

ԿԱՐՄԱՅԸ - Նրա շեփորի ձայնն առանք: Նա շատ տկար է: Եկել ենք հետ տանելու:

ՋՈՆԻ ԿԱՅԸ - Նե՛րս համեցեք, խնդրեմ: (Կարմայքը մոտենում է Մեք-Գրեգորին): Պարո՛ն Մեք-Գրեգոր: (Պատասխան չկա: Բարձրաձայն): Պարո՛ն Մեք-Գրեգոր: (Ավելի մոտ գալով): Պարո՛ն Մեք-Գրեգոր: Պարո՛ն Մեք...

Կարմայքը դիմում է դեպի Մեք-Գրեգորը և զննում է նրան:

ԿԱՐՄԱՅԸ - Մեռած է:

ՋՈՆԻ - Ո՛չ, ճիշտ չէ: Նա դեռ էր խաղում...

ՋՈՆԻ ԿԱՅԸ - Վկա է Աստված, նա մեր ժամանակի շեքսպիրյան ամենամեծ դերասանն էր:

ԿԱՐՄԱՅԸ - Ցավում եմ, որ այդ բանը այստեղ պատահեց:

ՋՈՆԻ ԿԱՅԸ - Իսկ ինչո՞ւ ոչ: Ինչո՞ւ չպետք է այստեղ կատարվեր: Սա հենց այն տեղն է, ուր ինքը ուզում էր մեռնել:

ՋՈՆԻ - Նա խաղում էր, պա՛: Նա մեռած չէ: (Մոտենալով Մեք-Գրեգորին): Դուք մեռա՞ծ եք, պարո՛ն Մեք-Գրեգոր:

Հասկանալի է, որ պատասխան չկա:

ԿԱՐՄԱՅԸ - Մենք պետք է տանենք նրան:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Ահա իր շեփորը: Հետք դրեք:

Ձոնիի հայրը բարձրացնում է Մեք-Գրեգորին և տանում է դուրս:

Պահակները նրան հանում են փողոց: Իրիկնադեմի արև ալույսը ծավալվելով ստանում է նույն ուժգնությունը, ինչպես պիեսի սկզբում էր: Ձիակառքը հեռանում է: Մի պահ տիրում է արտասուի թռույթ, ապա հեռվից լսվում է մենավոր շեփորի բույլ ձայնը: Դուռը ծեծում են: Ձոնիի հայրը բաց է անում՝ երիտասարդ ամուսինն է կնոջ հետ, սրա ձեռքին՝ լացող երեխան: Նրանք մտնում են ներս:

ԿԻՆԸ - Էս երեխան հոգիս հանեց, քնել է ուզում:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Տունը պատրաստ է: (Ձոնիին): Մանրութներդ հավաքիր: (Մորը՝ հայերեն): Հայդե, կերթանք, մարե՛:

Նա անկողնու տակից դուրս է քաշում մի հարդե տուպրակ, որի մեջ գցում է իր բանաստեղծությունները, գրքերը, ծրարները, մի հաց և ուտելիքի մյուս մնացորդները: Ձոնիի տատը շալը գցում է գլխին և ուտեղին: Ձոնին իր բոլոր մանրութները թողնում է տանը: Վերցնում է միայն մի բոռ մանր դրամք: Երեխան ձայնը կարում է: Շունը գնում է Ձոնիի հետևից: Նվագը հետզհետե ալելի ուժեղ է հնչում:

ԱՄՈՒՍԻՆԸ - Շատ շնորհակալ եմք ձեզից:

ԿԻՆԸ - Տեղ ունե՞ք գնալու:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Այո՛, ունենք: Մնաք բարով:

ԱՄՈՒՍԻՆԸ ԵՎ ԿԻՆԸ - Գնաք բարով: (Նրանք տնից ելնելով՝ իջնում են փողոց):

ՁՈՆԻ - Մենք ո՞ր գրողի ծոցն ենք գնում, պա՛:

ՁՈՆԻԻ ՀԱՅՐԸ - Դու մի մտախոզվիր, Ձո՛նի: Դու միայն ինձ հետևիր:

ՁՈՆԻ - Ես ոչ մեկի անունը չեմ տալիս, պա՛, բայց ինչ-որ տեղ մի բան սխալ է:

Նվագը ուժգին է հնչում: Նրանք լուռ հեռանում են փողոցով:

ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Անծանոթ բառերը դո՛ւրս գրիր և բառարանի օգնությամբ բացատրիր:
2. Ցույց տուր, որ Կոսակն արժանի էր այս ընթերցողը լինելու:
Այն բանաստեղծությունը, որ չի կարդացվում՝ բանաստեղծություն չէ: Հնարավոր է, որ ընդամենը մեկ ընթերցողի եմ ես արժանի: Եթե այդպես է, ես ուզում եմ, որ այդ ընթերցողը դուք լինեք:
3. Գտիր երգիծական հատվածներ:
4. Կա՞ հակասություն Ձոնիի հոր գողության մասին ասածի ու նրա վարքագծի միջև:
5. Ո՞րն է ընդհանուրը Մեք-Գրեգորի և այս ընտանիքի միջև:
6. Մեկ բառով բնութագրիր ընտանիքն ու Մեք-Գրեգորին:
7. Դասարանում բարձրաձայն կարդա՛ Մեք-Գրեգորի արտասանած շեքսպիրյան տողերը: Աշխատիր փոխանցել այդ տողերում եղած զգացմունքներն ու գաղափարները:
8. Շեքսպիրյան այս հատվածները Ձոնիի հոր ո՞ր խոսքերի հետ ընդհանրություն ունեն: Ցույց տուր այդ ընդհանրությունը:
9. Մեկնաբանիր Ձոնիի խոսքերը:
Ես ոչ մեկի անունը չեմ տալիս, բայց ինչ-որ տեղ մի բան սխալ է:

1. Ցույց տուր Ձոնիի նկատմամբ՝
 - ա) Ձոնիի հոր,
 - բ) շրջապատի,
 - գ) հեղինակի,
 - դ) քո վերաբերմունքը:
2. Բնութագրի՛ր Ձոնիին:
3. Ձոնիի հորը՝
 - ա) մեղադրի՛ր,
 - բ) արդարացրո՛ւ,
 - գ) բնութագրի՛ր:
4. Ցույց տուր Ձոնիի հոր նկատմամբ՝
 - ա) Ձոնիի հոր,
 - բ) Ձոնիի,
 - գ) շրջապատի (Մեք-Գրեգոր, Կոսակ ...),
 - դ) հեղինակի,
 - ե) քո վերաբերմունքը:
5. Պատճառաբանի՛ր այս կերպարների կարևորությունը.
 - ա) Ձոնիի տատի,
 - բ) լրագրավաճառ տղայի,
 - գ) Եսթերի:
6. Պատճառաբանի՛ր հետևյալ տեսարանների անհրաժեշտությունը.
 - ա) Գալիս են գրասենյակային աշխատողի հագուստով մի մարդ և մի երիտասարդ ամուսին իր կնոջ հետ, որի գրկին երեխա կա:
 - բ) Սուլեյով անց է կենում լրագրեր առաքող տղան: Գավառական փողբիկ քաղաքի ցրիչ է, մոտ տասներեք տարեկան:
7. Ինչի՞ց է երևում, որ նկարագրված է ոչ հայկական միջավայր:
8. Ո՞ր կերպարներին է վերաբերում հղումը պիեսի մուտքում:
9. Ո՞րն է Ռ. Բըրնսի բանաստեղծության կապը այս պիեսի հետ:

ՍԻՐԻՈՒՄԻ ՇՐԱԺԵՇՏԸ

Սիրիոս, երկնից ահեղ անցվոր.
 Ռ՞րկից եկել,
 Ռ՞ր ես թեքել,
 Ռ՞ր ես ճեպում էլքան հզոր,
 Անճառ քափով,
 Անձեր ճամփով,
 Դարե՛ր, դարեր հազարավոր:
 Սիրիոս, երկնից շքեղ գոհար,
 Որ խաղում ես,
 Փաղվաղում ես
 Ճերմակ ու բիլ լուսով քո վառ,
 Ու զարդարում,
 Չվարք վառում
 Մեր գիշերվան ճակատը մառ:
 Ինչքա՛ն աչք է վրադ հառել,
 Նայում են քեզ
 Հիմա մեզ պես,
 Ինչքա՛ն աչք է նայել, մարել,
 Եվ կամ ինչքա՛ն
 Դեռ պիտի գան,
 Որ անհայտից կյանք չեն առել:
 Ռ՞վ առաջինն ասավ ողջերք
 Քեզ մեր հողից,
 Մարդու ցեղից,
 Կամ ո՞ւմ աչքում պիտի անհետ
 Մի օր հաանի,
 Մարի մթնի,
 Հրաժեշտի շողդ հավետ...
 Բարի ճամփա՛, հյո՛ւրդ մեր հին.
 Եվ թե տեսնես՝
 Մեզնից էսպես
 Մի հարցում առաջ հզոր մահին.
 - Մարդու քանի՞
 Մերունդ կանի
 Մի հրաժեշտն աստեղային:

1. Անծանոթ բառերը դուրս գրիր և բառարանի օգնությամբ բացատրիր:
2. Դուրս գրիր աստղին բնորոշող բոլոր մակդիրները և պատճառաբանի՛ր յուրաքանչյուրի գործածությունը:
3. Դուրս գրիր փոխաբերությունները:
4. Ինչպե՞ս է կառուցված բանաստեղծությունը (ուշադրություն դարձրու բանաստեղծական տներին, տողերին). քո կարծիքով ինչո՞ւ է այդպես:
5. Ինչո՞վ ես բացատրում հարցման առատությունը բանաստեղծության մեջ:
6. Գտի՛ր բանաստեղծության մեջ հիասթափության, ափսոսանքի, ցավի, խաղաղ փիլիսոփայության, կենսուրախության արտահայտություններ. դրանցից ո՞րն է իշխում:
7. Բանաստեղծությունը համեմատի՛ր հեղինակի՝ ընթերցարանում զետեղված քառյակներից յուրաքանչյուրի հետ:

ՏԱՂ ԱՆՁՆԱԿԱՆ

Թողած Կարսում, զետի ափին,
տունս՝ շինված անտաշ քարով,
Կարսը թողած,
Կարսի այգին ու հայրենի երկինքը մով
Եվ Կարինե Զոքանճյանին անգամ
չասած մնաս քարով՝
Անց եմ կենում հիմա օտար
քաղաքների ճանապարհով:
Անց եմ կենում. շուրջս՝ մարդիկ,
շուրջս դեմքեր հազա՛ր-հազա՛ր.
Շուրջս աշխարհն է աղմկում,
մարդկային կյանքն անհավասար.
Եվ ո՞վ կասի՝ ինչո՞ւ ես դու,
և ո՞վ կասի, թե ո՞ւր հասար,
Դեմքերը, ա՛խ, բութ են այնպես,
կարծես շինված են տապարով:
Գորշ, տաղտկալի ու խելագար երգ է
կարծես այս կյանքը մի.
Ինչ-որ մեկի սրտում բացված վերք է
կարծես այս կյանքը մի.
Եվ ո՞ւմ համար, էլ ո՞ւմ համար
կարոտակեզ երգե հիմի
Սիրտս՝ լցված տարիների սեղմ
արճիճով ու կապարով:
Բայց շուրջս թող որքան կուզե
աշխարհը այս խնդա, ցնդի -
Ես՝ հաշմանդամ ու խելագար ու
հավիայա՛ն վտարանդի՝
Դեպի երկի՛նք պիտի գնամ,
դեպի եզերքը Ամենտի,
Իմ քա՛րձը, հիմ ու աստղային
երազների ճանապարհով...
Ու էլ ամե՛ն մեղքի համար
սիրտս հիմա ունի ներում.
Պիտի անդարձ ես հեռանամ,

պիտի գնամ՝ ա՛յքս է հեռուն.
Թե՛ Կարինե Զոքանճյանին տեսներ
Կարսի փողոցներում,
Ասե՛ք նրան՝ Չարենցն ասավ՝ մնաս բարո՛ վ,
մնաս բարո՛ վ...

ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Անծանոթ բառերը դո՛ւրս գրիր և բառարանի օգնությամբ բացատրիր:
2. Բացատրիր.
ա) Ես՝ հաշմանդամ ու խելագար ու հավիտյան վտարանդի....
բ) Ու էլ ամեն մեղքի համար սիրտս հիմա ունի ներում....
3. Բանաստեղծության մեջ ինչպե՞ս է ներկայացված անհատի և հասարակության հարաբերությունը:
4. Բացատրիր բանաստեղծության վերնագիրը. ի՞նչ է հուշում այն:
5. Բնութագրիր բանաստեղծության քնարական հերոսին:
6. Ո՞րն է բանաստեղծության ասելիքը:
7. Բանաստեղծությունից դո՛ւրս գրիր նրա գաղափարի հետ ամենից շատ կապված տողը, բառակապակցությունը, բառը և բացատրիր ընտրությունը:
8. Ինչպե՞ս է հանգավորված բանաստեղծությունը: Ի՞նչ է տալիս դա:
9. Համեմատիր բանաստեղծության տները.
ա) ո՞րն է ավելի խիտ պատկեր,
բ) որտե՞ղ է ավելի ցայտուն ասելիքը,
գ) ո՞րն է ավելի զգացմունքային:

ՄԻՐՇԱԿ

Աշուն էր, պայծառ աշուն...

Օղբ մաքուր էր, արցունքի պես ջինջ: Կապտավուն սարերն այնքան մոտ, այնքան պարզ էին երևում, որ հեռվից կարելի էր համարել նրանց մաքուր լանջերի բոլոր ձորակները, կարմրին ավող մասրենու բլիերը:

Աշուն էր՝ տերև աթափով, արևի նվազ ջերմությամբ, դառնաշունչ քամիով, որ ծառերի ճղներից պոկում էր դեղնած տերևները, խմբերով քշում, տանում հեռու ձորերը: Նույնիսկ քարափի հաստաբուն կաղնին խոնարհվում էր քամու առաջ: Ամայի ձորերում, դեղնակարմիր անառառի և հնձած արտերի վրա իջել էր մի պայծառ տխրություն: Ջինջ օդի սառնության մեջ զգացվում էր առաջին ձյունի շունչը:

Այգում երիտասարդ կեռասենիները մրսում էին, քամուց խշշում: Սիմինդրի երկար տերևները թրերի նման քսվում էին իրար, պողպատի ձայն հանում: Կարծես ձիավորներ էին արշավում իրար դեմ, և սիմինդրի տերևը՝ որպես բեկված սուսեր, ընկնում էր քամու առաջ:

Արևի տակ ժպտում էր վերջին արևածաղիկը և օրորում՝ դեղին գլուխը:

Դիլան դային նստել էր հնձանի պատի տակ, ընկուզենու չոր կոճղին: Նա սովորություն ուներ ուշ աշմանը վերջին անգամ այգին մտնելու, դուռ ու ցանկապատ ամրացնելու և հնձանը փակելու, որպեսզի ձմռան ցուրտ զիշերներին գայլ ու գազան չպատասխարվեն ներսը:

Չորացած ռստերի ու ցողունների մի կապ ժողովել էր, դրել մոտը: Եվ հոգնությունից հանգստանում էր՝ աչքը հեռու սարերին: Նստել էր ու միայն էր անում՝ ականջը սիմինդրի տերևների խշշոցին:

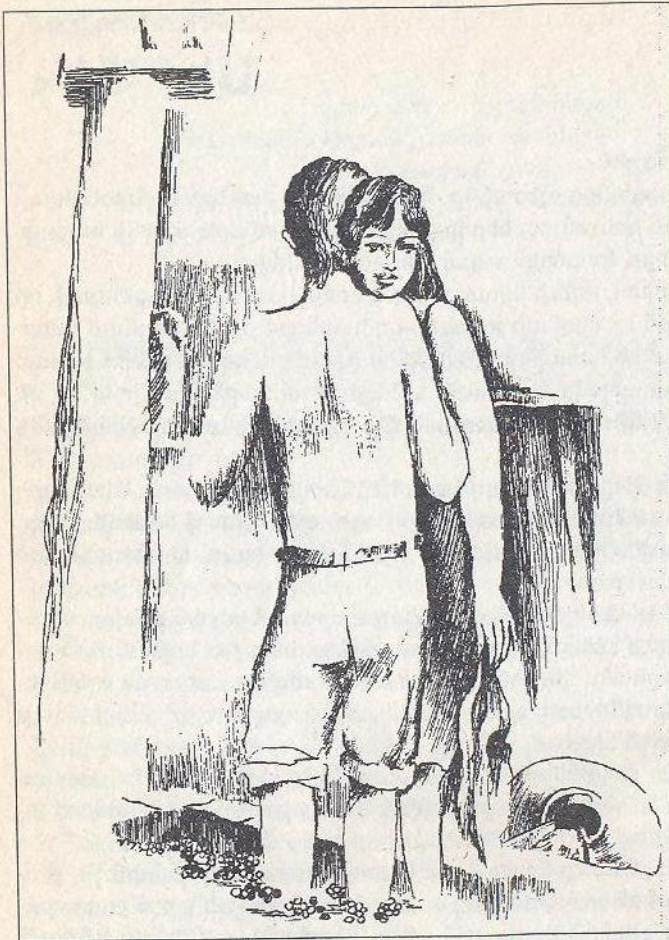
Աշման արևը ջերմացնում էր նրան. ձորի խաղաղությունը դուրեկան էր: Ծառերին փաթարված վագերն օրորվում էին քամուց, Դիլան դայու միաբն էլ տարուբեր էր լինում՝ ինչպես քամիների բերանն ընկած չոր տերև: Քամուց հնձանի դռակը մեղմ ճռնչում էր, և մաշված դուռը դողդոջ երգում էր մի հին երգ:

Եթե արևը չխոնարհվեր դեպի մայրամուտ, նա առանց հոգնության երկար կմնար այդ դիրքով և չէր հագնեա մրգերը քաղած և արդեն դեղնող ծառերի սոսափից: Շուտով կիջնի ձմեռ, և, ո՞վ գիտի, բացվող գարնանը նորից պիտի ի՞նքը բանա այգու դուռը, թե՞ մի ուրիշ ձևով:

Աշման խաղաղ օրին նրան հաճելի էր և՛ սիմինդրի տերևների խշշոցը, և՛ վագերի օրորը, և՛ հնձանի դռակի երգը:

Այդպես մի անգամ էլ՝ շատ տարիներ առաջ, ճռնչաց այգու դուռը: Էլի արև օր էր: Հնձանի սավերում՝ ուռենու կողովների մեջ, սև խաղողը շողշողում էր:

Ներսը՝ քարե տաշտի մեջ, Դիլան դային, մինչև ծնկները բաց ուռներով,

ճմլում էր խաղողը և արճագույն շիրան քարե տաշտից ծորում էր կավե կարասը:

Հնձանը շոգ էր: Ծմլում էր խաղողը, ինքն իրեն դնդնում էր կայտառ մի երգ, և քրտինքի կաթիլները գլորվում էին, ընկնում շիրայի մեջ: Երիտասարդ էր այն ժամանակ, երակներում արյունը եռում էր՝ իրքի թունդ գինի: Դռան ձայնին Դիլանը գլուխը դուրս հանեց: Այգում ոչ ոք չկար: Ու հանկարծ, երբ սիմինդրի մարգերում երևաց գլխի վառ կապույտ մանդիլը, ինքը պահվեց դռան հետևը:

Կարծես հավք էր քաքնվել անտառի մթին խորշում: Ապա վիզը երկարեց՝ ինչպես կարավը դեղ-

նած արտերում խշշյուն լսելուց, և մի ջահել կին դուրս եկավ սիմինդրի խիտ արտից: Դուրս եկավ, ճոճեց բարակ մարմինը՝ որպես եղեգ և կաքավի մանր քայլերով սուրաց դեպի հնձանը:

Սոնան էր՝ գառ մանդիլով նորահարսը, լույս առամներով այն աղջիկը, որ այնպես զրնգուն ծիծաղում էր, երբ առվակի մեջ կախում էր սպիտակ սրունքները, իսկ դրացու աղան՝ Դիլանը, ջուր էր ցնցողում նրա ողկույզի պես զանգուր մազերին:

Հարսը փափուկ քայլերով՝ ինչպես այծյամը ձյունի վրա, մոտեցավ հնձանին: Դռան մոտ զրնգացին Սոնայի շալե շապիկի արծաթ սուրմաները և ներս մտավ՝

ինչպես միամիտ հավքը վանդակի բաց դռնով:

Հանկարծ տեսավ նրան, ցնցվեց, ուստյուն արեց դեպի ետ, բայց մի կրակված ձեռք փակեց հնձանի դռակը:

- Բաղը մարդ կգա, Դիլան, - դողալով խնդրեց նա:

Ու չիմացավ՝ զինո՞ւցն էր, թե՞ հնձանն էր տաք. Դիլան դային չիմացավ: Սոնայի ականջին շշնջաց.

- Կա՛ց, անխի՛ղճ...

Շշնջաց ու պինդ-պինդ փաթաթվեց նրան: Այնքան դուրեկան էր նրա շույր վեր չարած, լաջվարդ հալավի հոտը, այնքան տաք էր հնձանը:

Սոնան օձի պես կեռունեռ արեց, փորձեց ազատվել նրա բազուկների օղակից, կարոտով խնդրեց, խոստացավ: Որպես եղեգ՝ ճոճվեց նրա դալար մարմինը և մեջքը խոնարհեց... Անիմաստ մաքառումից հոգնած՝ հարսը սրտաբուխ նրան ընծայեց իր մարմինը՝ որպես անարատ գոհ: Եվ նա ազահ համբուրեց հարսի կարմիր լար շրթունքը, անհագուրդ հիացավ ուկեղեղձան հյուսերով, որ ծվում և խշշում էին լուսեղեն լանջի վրա:

Հետո, քնը ջարդված հավքի պես, Սոնան ամաչկոտ դուրս թռավ հնձանից, մի անգամ էլ շորորաց այգու շաղոտ խոտերի վրա և ներսը թողեց լաջվարդ շապիկի բույրը:

Իսկ զրնգան սուրմաները կայտառ կոճակների նման ծափ էին զարկում:

* * *

Նրանք մանկության ընկերներ էին, և նրանց սերը ծնվել էր նույնքան աննկատ, ինչպես մի գիշերում բացվում է մուգ մանիշակը: Առունների ափին, այգիներում, դաշտերից խորձ կրելիս, ամառվա լուսնյակ գիշերներին խոտի դեզի մոտ՝ ամեն տեղ այդ սերը ծիծեռնակի պես ճովողում էր, մինչև հասունացան նրանք, և մի օր էլ մեծատուն հարևանի շենքով ներս մտավ Սոնան՝ հարսի քողը երեսին, արցունքից կարմրած աչքերը պայծառ՝ որպես լեռնային ծովակ:

Հարսանիքից չորս ամիս հետո, պատահամբ հանդիպել էին իրար այգիների ճանապարհին: Դիլանը նրան կանգնեցրել, հարցրել էր հալը, Սոնան թախիծով թրթվել էր ուր և արագ հեռացել:

Հանդիպումը բորբոքել էր նրան, բայց առաջվա նման մոտիկ լինելու ցանկությունը՝ իրքի խոր երկնքում նագով ճախրող թռչուն, երբեք չէր իջնում նրա շենքին:

Ու հանկարծ այդ հավքը թառեց նրա ուսին...

Ինչո՞ւ եկավ այգին, արդյոք Սոնան մանկության առվակի ջրերի՞ն էր կարոտել, թե՞ պատահամբ մոտեցավ հնձանի դռակին՝ մտածելով, որ ներսն էլ ամայի է՝ ինչպես այգում: Դիլան դային մինչև վերջը չիմացավ այդ:

Մի քանի անգամ մոտեցավ, կամեցավ նրա հետ խոսել, բայց Սոնան խույս

ավեց:

- Թո՛ղ, Դիլա՛ն, գնա՛ քեզ համար...

Եվ էլ իրար չտեսան:

* * *

Դիլան դային միայն զիշերը տուն գնաց: Ամբողջ օրը թափառել էր ձորում, եղել էր հարևանի այգու շրջակայքում, աղբյուրն էր գնացել, փողոցի անկյունում կանգնել էր, բայց ոչ մի տեղ Սոնային չէր տեսել:

Լուսնյակ զիշեր էր, երկինքն անամպ: Փշում էր զիշերվա հովը: Դիլան դային պառկեց դեզի գլխին՝ նոր հարած խոտերի վրա, ու քունը չտարավ:

Հազարավոր չորացած ծաղիկներ բուրբուն էին խոտի խորձերի միջից, և լուսնյակ զիշերով նրան այնպես էր թվում, ասես այդ նույն դեզի վրա պառկել էր Սոնան և խորձերի մեջ թողել լաջվարդի բույրը:

Լուսաբացին հավեցին աստղերը, զիշերվա լագուրը զուգնալվեց: Երբ ծաղիկներն արթնացան զիշերվա նիքից, և ցողը շողշողուն կաթիլներ շարեց նարնջագույն քարերի վրա, արևի առաջին շողերի հետ գյուղի դիմաց՝ դեղնած արտերում, զարթնեց կաքավը:

- Կախ-կղա, շախ-կղա...

Լսվում էր կաքավի թավ երգը: Ավելի վերև՝ անտառի խորքից, կանչում էր միր-հավը:

Դիլան դային վեր կացավ, ուսը գցեց կայծքարով հրացանը և երեսը դարձրեց դեպի սարալանջի անտառը, որտեղից կանչում էր միրհավը:

Միրտ չունեք իջնելու այգին, տեսնելու հնձանը:

Քայլում էր Դիլան դային շաղոտ խոտերի միջով, հնձած արտերն էր կոխ տալիս, ոսկեգույն ծղնուտները և գլուխը կախ բարձրանում դեպի անտառը՝ արա-հետի կեռմաններով և թփերի միջով:

Ահա ճամփի եզրին՝ մասրենու պառավ թուփը, նրա մոտ՝ տափակ քարը, որի վրա հովիվներն այժմ էլ աղ են ցանում ոչխարի համար... Խորձ էին կրում միասին՝ ինքը, Սոնան: Արևը խամձել էր աղջկա երեսը, ոսկեդեղձան հյուսերի ծայրը: Դեղին ծղնուտի փշրանքներ կային մազերի արանքում:

Կալից ձիերը քաշում էին, հասնում այդ քարին և ձիերը կանգնեցնում: Ինքը բարձրացնում էր Սոնային ձիու վրա, հետո իր ձին նստում և գնում արտերը խորձի:

Մի անգամ էլ Սոնան խնդրեց, որ միասին նստեն: Ու մի ձին հետքից քաշեցին: Առջև Սոնան էր նստել, հետևում ինքը: Մի ձեռքով սանձն էր պահում, մյուսով գրկել էր նրա բարակ մարմինը: Աղջկա ծամերը քսվում էին նրա երեսին:

Իսկ մյուս առավոտը, երբ այդ քարին հասան, և ինքն առաջարկեց նորից միասին մի ձիու նստեն, Սոնան հայտնեց, որ մայրը հանդիմանել է իրեն և

խառնիվ պատվիրել առանձին նստելու:

- Ինչո՞ւ:

- Ամոք է, - ասաց աղջիկը արդար ժպիտով:

Դիլան դային մոտեցավ մի դեզի, ձեռքը կոխեց խորձերի մեջ և տաքություն զգաց: Կեծացել էին խորձերը, զիշերվա խոնավությունից հասկերը տմկել էին:

Երբ ծանոթ արտին հասավ, հենվեց կայծքարով հրացանին, միտք անեց: Սոնան այստեղ մի ամառ քաղհան էր անում, կռանում էր ցորենների վրա, մատնե-րը փուշ էին մանում: Սոնան հնձվորի համար հաց էր բերում, քրտնում էր արևի տակ, և քրտինքից շապիկը փակչում էր լանջին:

Լինե՛ր, այնպես լինե՛ր, որ ինքը հնձվոր լինե՛ր, նրանց արտը հնձե՛ր, Սոնան հաց բերե՛ր իրեն, շապիկը քրտնե՛ր, և քրտնած նստե՛ր կողքին:

Ետ նայեց Դիլան դային, եկած ճանապարհին նայեց: Մարդ չկար. աշնան մերկ դաշտերն էին: Ու միայն մասրենու կարմիր թփերն էին, և փայլուն մասուր-ները՝ դեղնած տերևների արանքում:

Հանկարծ մի թփի հետևը լավեց կաքավի ձայնը:

- Կախ-կղա, շախ-կղա...

Դիլան դային զգույշ քայլերով, կուգելուգ մոտեցավ թփերին: Հնձած արտում կաքավները հավաքում էին ընկած հատիկները, կտցահարում թափված հասկե-րը: Մեկը չէր, շատ էին: Ցատկոտում էին, օրորում գեր մարմինները: Գարնան եր-կու ճուտեր մի հասկի համար կռվում էին՝ կտուց կտուցի:

Դիլան դային չոքեց, նշան բռնեց: Մի գեր կաքավ սպիտակ վիզը ձգեց, սկսեց չորս կողմը նայել: Մյուսները լռեցին, տապ արին ծղնուտների մեջ:

Քամին խշխշացրեց թփերը՝ ինչպես Սոնան՝ սիմինդրի երկար ցողունները... Ու խշշոցը կաքավներին հասավ թե չէ, իսկույն փռալով մի քանի հանգույց ա-րին օդում, իջան արև առած արտերի վրա:

Ճանապարհը շարունակեց: Քանի գնում թփերն ավելի էին շատանում, ար-տերի մեջ երևում էին հատուկներ կաղնիներ՝ ծոված, կռացած, կայծակից խամձված: Ասես պահապաններ էին կանգնել անտառի և արտերի սահմանում:

Արահետը բարակում էր: Վերջին արտերն էր կոխ տալիս: Անտառից հովը փչեց նրա դեմքին, ռունգերն ազախորեն ծծեցին անտառի խոնավ ու զով օդը:

* * *

Անտառը ծանոթ էր նրան, գիտեք, թե որտեղ է սիրում բույն դնել ու կանչել միրհավը՝ մրին անտառների ոսկեփետուր թռչունը:

Անտառի մեջ մամռոտ ժայռեր կային, արջաբներ, քամուց ընկած դարավոր կաղնիներ, որոնց վրա սունկերը շար էին ընկել: Ծառերի կիսաչոր ճղները մամ-ռոտել էին և կիսախավարի մեջ կարծես հետին ոտքերի վրա բոլորտ արջեր էին կանգնած:

Ժայռերին չհասած՝ դիմացից լավեց հրացանի պայքյուն:

Աղմուկից դրնգաց անտառը, դեղին տերևներից ցողի խոշոր կաթիլները մետաղի ծանրությամբ ընկան խազալի վրա: Մթնկա խորշում թալտաց գիշերահավը:

Ո՞վ պիտի լիներ: Կայծքարով հրացանի ձայն չէր: Իսկ գյուղում ուրիշ բերդան չկար:

- Տեսնես ո՞վ է որս անում,- մտածեց նա:

Տերևները խշշացին: Դիվան դային տապ արավ, պահվեց քարի հետևից: Միրհավն էր. հանգիստ քուջուջ անելով փախում էր արնագույն տոտիկները և կտուցով քրքրում լորենու փափուկ տերևները:

Դիվան դային թաքստոցից գլուխը հանեց նշանի, հրացանի փողը երկարեց քարի վրա: Բայց հանկարծ թռավ միրհավը, հետքից մի ուրիշը, ապա երրորդը, չորրորդը...

Զգույշ է միրհավը, դժվար է նրան խփել: Երբեմն այնքան մոտ է գալիս, ահա ուզում ես կրակել, բայց մի թեթև խշշոցից, մույնիսկ որսորդի խոր շնչառություներից, բացում է քևերը, թռչում է գնդակից արագ, ծղրտում, պտույտներ անում քանձր սաղարթի վրա և անձայն իջնում մի ուրիշ տեղ: Զգույշ է միրհավը. քուջուջ անելիս ձգում է վիզը, աջ ու ձախ կռանում և ապա նորից երկարում վիզը, չորս կողմը նայում:

Դիվան դային թաքստոցից դուրս եկավ, ճանապարհը շարունակեց: Արդեն անտառի խորքն էր. տեղ-տեղ ծառերն անանց պատնեշ էին կազմել: Տերևները հարյուրավոր տարիներ թափվել էին իրար վրա, արևերես չէին տեսել ու չէին փտել: Ծառերի բները թաղվել էին տերևների կույտի մեջ և ճյուղերը թխսամոր քևերի նման փռել ստվերում, կապույտ սունկների վրա:

Դիվան դային կոխ էր տալիս չորացած տերևները, թաղվում՝ ինչպես հարդի շեղջի մեջ, սայթաքում և, ճղներից բռնելով, ճանապարհը շարունակում:

Հասավ աղբյուրը, կռացավ, կուշտ ջուր խմեց: Քիչ հեռու իջավ լորենիների ձորը:

Ներքև, քարերի վրա, այնքան շատ միրհավ կար... Արևը տաքացրել էր մամռոտ քարերը, ոսկեփետուր միրհավը՝ քևերին սև պուտեր, թռչում էր քարից քար, կանչում, կացահարում հարևանին, էգի շուրջը պտույտներ անում:

Նշան բռնեց: Երբ քարը կայծ տվավ և կայծից բռնկվեց վառողը, հրացանի փողից բոց ու մուխ ելավ, ձորերը որոտացին ահավոր արձագանքով, ձորից թռան միրհավները՝ քևերը լայն, փափուկ բմբուլով, քևերը փռած աշնան արևի ոսկե շողերի տակ:

Միայն մեկը թալտաց, մամռոտ քարից վայր ընկավ թվուտների մեջ:

Դիվան դային վրա վազեց և վազելիս նկատեց, որ մի սպիտակ շուն, լեզուն

հանած, ցատկեց թփուտների կողմը: Որսկան շան շունչն ու Դիվան դայու ձեռքերը միասին ձգվեցին դեպի արնոտ միրհավը:

Նրա մատները դիպան դեղին բմբուլներին, բայց վիրավոր միրհավը հանկարծ քևին տվեց, թռավ վեր: Երկու փետուր օրորվելով վայր ընկան աշնան դեղին տերևների նման:

Դիվան դային ափսոսանքով նայում էր արնոտ միրհավի հետևից, երբ հանկարծ շատ մոտիկ լավեց ոտնաձայն: Ետ նայեց, աչքերը զարմանքից լայնացան և հրացանը բնագոյմամբ ձեռքից վայր սահեց ծառի հետևից:

Անտառապահն էր, աչքերը՝ կառ-կարմիր ածուխ...

Մոտեցավ, բղավեց, և մինչև ուշքի կգար, նրա մտրակը, օղը ճեղքելով, չափեց Դիվան դայու ուրը, մինչև թիակների ոսկորը, մրմուռը ծակեց՝ ինչպես եղինջի հարվածը բաց մսերի վրա:

Անտառապահը հարվածում էր նրան և գայրաճում, որ Դիվան դային փախցրել էր նրա զարկված միրհավը:

Անտառապահի որսկան շունը մեկ նայում էր տիրոջը, մեկ՝ Դիվան դայուն, մոռում էր, պոչը գետնով տալիս, մեկ բերանը բաց՝ հուզմունքից հորանջում, մեկ էլ անհանգիստ հոտոտում թփերը, որտեղ քիչ առաջ թալտում էր արնոտ միրհավը:

Անակնկալ հանդիպումը նրան շշմեցրեց... Նրանք արդեն հեռացել էին, երբ Դիվան դային ուշքի եկավ, նայեց նրանց հետևից, մտաբերեց շան կարմիր երակը...

Դիվան դային նստեց քարի վրա: Ցավից նրա դեմքը կծկվում էր: Մեջքը կարծես շիկացած շամփուրներով խանձել էին, աչքի տակը հարվածից տաքացել էր: Երկար միաբ արեց Դիվան դային՝ աչքը միրհավի երկու փետուրներին: Մի անհուն դառնություն և կսկիծ ավերեց նրա չքնաղ օրը:

... Արևը խաղում էր մայրամուտի ամպերի հետ: Անտառում լռություն էր: Միրհավը թռել էր հեռու... Մամռոտ քարի վրա երկու փետուր էր ընկած, դեղնագույն-սև պուտերով, իսկ թփի չոր ճյուղերին՝ արյան կաթիլներ:

Դիվան դային ձորով իջավ ներքև:

Երբեմն երազ էր թվում միրհավը, բայց մտրակի տեղերը մրմնջում էին, աչքի տակ ցավ էր գգում, ոտքերը դողում էին:

Մեղմել էր հրացանի տաք փողը՝ ինչպես միրհավի մարմինը, որին միայն մի վայրկյան շոշափեց և մատների ծայրով զգաց, որ բմբուլը փափուկ է: Միրհավի մարմինը՝ տաք բմբուլ՝ ինչպես Սոնայի մարմինը լաջվարդ շապիկի մեջ:

Տուն չգնաց: Քաղաքաբնակ արահետով իջավ այգին: Գոնչաց հնձանի դռակը, ներս մտավ, մեկնվեց քարե հատակի վրա:

Երբ առավոտյան արևի շողերը հնձանի դռակի ճեղքով փայլեց ներսում, Դի-

լան դային զարթնեց, տրորեց աչքերը և աչքի տակ ցավ զգաց: Ուռուցքը չէր անցել:

Այդ օրը նա քարե տաշտում ավելի զայրացած էր ճմլում սև խաղողը և չէր զգում, թե ինչպես քրտինքը գլորվում է ճակատից, կաթում պղտոր զինու մեջ...

Աշուն էր, պայծառ աշուն...

Հնձանի առաջ նստել էր Դիլան դային, գլուխը խոնարհել կրծքին ու միտք էր անում արևի տակ անցած-զնացած օրերի մասին:

Այդ աշնան հաջորդ ամառը Սոնան մեռավ երեխայի վրա և լաց լացին նրա մայրը, ամուսինը, բարեկամները: Ուրիշ աղջիկ զնաց նրա տեղը, Դիլան դային էլ կին առավ, բայց հիշողության մեջ հավիտյան անցինք մնաց Սոնան, հնձանը, լաջվարդ շապիկը, արծաթե սուրճանները:

Դիմացի բլրակի լանջին գերեզմանատունն է: Սոնայի գերեզմանաքարի վրա մամուռ կա, գրերը վաղուց լցվել են հողով, քարը թեքվել է մի կողքի վրա և թաղվել հողի մեջ:

Սոնային լաջվարդ շապիկով թաղեցին: Արդեն վաղուց փոխել են լաջվարդն էլ, ոսկե մամուռի նման մարմինն էլ...

Քանի աշուն էր անցել այն օրից, համարք չունի: Գիտի, որ ինքը զառամել է արդեն, քայլելիս հենվում է փայտին, աչքը չի տարբերում աշնան անտառի գույները, ականջը սուր չէ՝ մանրիկ ռոմաճայն լսելու:

Հնձանի առաջ խոխոջալով հոսում էր առվակը, գիշեր-ցերեկ ջուրն աղմկում էր, ջրի անվախճան և անքննելի զրույցն անում մամուռներին, քարերին...

Դիլան դային առվակի կողմը նայեց, ժպտաց: Նրա հիշողության խավար անդնդում բոցկլտաց այն օրը՝ ինչպես միայնակ աստղը մթին երկնքում: Այն օրը, երբ Սոնան սրունքները կախել էր առվակի վրա և ծիծաղում էր...

Ապա միտքը սահեց, արահետով անցավ դեպի անտառը:

Միրհավ կար անտառում, թռավ արնակոյու, երկու փետուր թողեց փափուկ մամուռների վրա: Միրհավի պես էր Սոնան, աչքերը խաղողի սև հատիկներ տարիներ առաջ, մի արևոտ աշնան, երբ իր ջլուտ ոտները պղնձաքարի ծանրությամբ ճմլում էին խաղողը, և անապակ զինին շիթ առ շիթ ծորում էր մատների արանքով...

Միրհավի պես թռավ Սոնան, հետքից թողեց ախրություն և դառնաթախած հուշեր:

... Դիլան դային վեր կացավ, ետ քաշեց հնձանի դուռը, երկաթե փակն ամբացրեց, մինչև մյուս գարուն: Ապա կռացավ, դժվարությամբ շալակեց չորացած ոստերի և ցողունների կապը և հոգնած ոտքերը ծերունու հուշիկ քայլերով փոխեց դեպի այգու դուռը:

Այգում էլ ոչ ոք չմնաց:

Միայն իրիկվա հովից խշշում էին սիմինդրի կոշտացած ցողունները՝ չորացած տերևներն անհանգիստ խաբվում էին այս ու այն անկյունում, քալրտում հուսահատ և անմռունչ պառկում սև գուրի մեջ:

ՉԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Անծանոթ բառերը դուրս գրիր և բառարանի օգնությամբ բացատրիր:
2. Ինչպե՞ս է կառուցված պատմվածքը. պահպանվա՞ծ է դեպքերի հերթականությունը:
3. Ո՞ր հերոսն է մանրամասն նկարագրված: Ինչո՞ւ:
4. Գտիր Սոնային նկարագրող ու բնութագրող բոլոր հատվածները:
5. Բնութագրիր Սոնային:
6. Համեմատիր պատմվածքում նկարագրված երկու աշունները:
7. Ի՞նչ կապ կա՝
 - ա) Սոնայի և միրհավի միջև (բոլոր առնչությունները գտիր),
 - բ) իրերի, բնության երևույթների նկարագրության և հերոսի անձնական ապրումների միջև:
8. Ինչպե՞ս են հակադրված
 - ա) բնությունն ու անտառապահը,
 - բ) գեղեցիկն ու ցավը,
 - գ) հուշն ու իրականությունը:
9. Բնութագրիր՝
 - ա) երիտասարդ Դիլան դայուն,
 - բ) ծեր Դիլան դայուն:
10. Պատմվածքի վերջին նախադասությունը բացատրիր:
11. Պատմվածքում ի՞նչն է իշխում
 - ա) խաղաղ տրամադրությունը,
 - բ) ափսոսանքն ու ցավը,
 - գ) բնության ու կյանքի նկատմամբ հիացումը,
 - դ) կարոտը,
 - ե) այլ մի բան:
12. Ո՞վ կամ ի՞նչն է մեղավոր այստեղ արտահայտված ցավի համար:
13. Պատմվածքում տրամադրությունն է իշխում, թե՞ խոհը: Պատասխանող պարզաբանիր:

Անապատում, միրածի մեջ մի բեղվին
Շողքն է տեսել մի աղջկա գեղեցիկ
Եվ փնտրում է հոգեխաղ՝ տենչագին
Ծով-կարոտով այն աղջկան գեղեցիկ:

Եվ ծարավոտ անապատում հրավառ,
Տատասկներում, արևի տակ բոցափայլ
Փնտրում է նա՝ նրան անվերջ, անդադա՛ր
Եվ մեռնում է վեհ սիրո մեջ հոգեզմայլ:

Եվ քնի մեջ՝ աննյութական, անվախճան,
Տեսնում է նա այնպե՛ս քնքո՛ւշ ու սիրուն
Շողքը չքնաղ՝ այն նագելի աղջկան
Եվ փնտրում է նրան հավերժ երագուն...

ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Անծանոթ բառերը դուրս գրիր և բառարանի օգնությամբ բացատրիր:
2. Ո՞ր պատկերներն են հուշում աղջկա աննյութեղեն, ոչ իրական լինելը:
3. Ո՞ր բառը կամ բառակապակցությունն է իր մեջ խտացնում ընդհանուր տրամադրությունը:
4. Դուրս գրիր բառերի խմբեր, որոնք նույն զգացողությունն են առաջացնում (ջերմության, կարոտի, աննյութականության, անընդհատության և այլն):
5. Ինչո՞ւ բանաստեղծությունը չի ավարտվում *Եվ մեռնում է վեհ սիրո մեջ հոգեզմայլ* նախադասությամբ: Ի՞նչ է տալիս շարունակությունը բանաստեղծությանը:

Էլի գարուն կգա, կբացվի վարդը,
Սիրեկանը էլի յարին կմնա,
Կփռվա՛վին տարիքը, կփռվա՛վի մարդը,
Բլբուլի երգն էլի՝ սարին կմնա:

Ուրիշ բլբուլ կգա, կմտնի բաղը,
Ուրիշ աշուղ կասե՛ աշխարհի խաղը,
Ինչ որ ե՛ս չեմ ասե՛ նա՝ կասե՛ վաղը.
Օրերը ծովս կըլին, տարին կմնա:

Հագար վարդ կբացվի աշխարհի մեջը,
Հագար աչք կթացվի աշխարհի մեջը,
Հագար սիրտ կխտցվի աշխարհի մեջը.
Էշխը կրակ կըլի՝ արին կմնա:

Ուրիշ սրտի համար կհաղվի խունկը,
Կբացվի շուշանը, վարդերի տունկը.
Գոգալը լաց կըլի, կընկնի արցունքը.
Գերեզմանիս մարմար քարին կմնա:

ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Անծանոթ բառերը դուրս գրիր և բառարանի օգնությամբ բացատրիր:
2. Ի՞նչ կրկնություններ կան բանաստեղծության մեջ.
 - ա) հնչյունների
 - բ) բառերի,
 - գ) բառակապակցությունների
 Ի՞նչ են տալիս դրանք բանաստեղծությանը:
3. Ի՞նչպիսի տրամադրություն է արտահայտված բանաստեղծության մեջ:
4. Ո՞րն է բանաստեղծության արտահայտած գաղափարը:

ԵՐԿԱՆԴ ՕՏՅԱԼ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԱՂԱ

Ամեն անգամ, որ մանկության կամ պատանեկության վերհիշումներ կունենամ, անխուսափելի կերպով դեմս կկանգնի Համբարձում աղան՝ շիտակ, չոր, երկայնահասակ մարդ մը, 50-են 55 տարեկան, բեղերուն ծայրերը կարած և դեպի բերանը իջած, երեսը միշտ նոր ածիլված, գլուխը խոշոր ֆես մը մինչև ականջներուն կեսը իջած, ձեռքը երկար թեզպի մը, որուն հառիկները երկուք առ երկուք կբաշէ անդադար: Իր հագուստը միօրինակ էր ամեն ժամանակ: Ան թրքական սեթրի մը՝ միշտ կոճկած, կանաչագույն բանթալոն մը, որ հագիվ կոշիկներուն կեսը կհասներ և հաստ չուխայի բաց գույն բաճկոն մը, զոր հագիվ տարին անգամ մը, պատեհություն կունենայինք տեսնելու, որովհետև, ինչպես ըսի, սեթրին միշտ կոճկած էր: Մասնավոր ուշադրությունս գրաված էր ժամացույցը՝ ոսկի մեծ, հնօրյա ժամացույց մը, որ քիչ անգամ դուրս կելլեր բաճկոնին գրպանեն: Այդ ժամացույցը պահված էր չուխայե պզտիկ պարկի մը մեջ, որպեսզի ոսկին չկորսնցնուներ իր փայլը և ամեն մեկանց ամփոփված ընկույզի փայտե տուփիկի մը մեջ, որպեսզի որևէ դիպվածական արկածն զերծ մնա: Այդպիսի խնամքով պահված ժամացույց մը բնականաբար ամեն վայրկյան դուրս չէր կրնար ելլել իր քաքստոցեն: Կհիշեմ, թե Համբարձում աղա ժամացույցը մեջտեղ կհաներ մասնավորապես, երբ որևէ մեկու մը ժամացույցը կեցած ըլլար, և հարկ տեսնվեր զայն լաբել և ուղղել: Երբեմն ալ, երբ բանի մը անձերու ժամացույցներուն մեջ անհամաձայնություն ըլլար, Համբարձում աղա կհաներ իր համբավավոր ժամացույցը և ուղիղ ժամը կըսեր. ամենքը կխոնարհեին Համբարձում աղայի ժամացույցին առջև:

Համբարձում աղան մեզի խնամի էր. հորաքրոջ, թե մորաքրոջ ամուսին կամ ասոնց մոտ բան մը, լավ չեմ գիտեր. միայն թե գիտեմ, որ հաճախ մեր տունը կգտնվեր, ուր մասնավոր հարգանքով մը կվարվեին հետը:

Մենք չէինք միայն այդ հարգանքն իրեն ընծայող. իր բոլոր բարեկամներն ու ծանոթները նույն հարգանքով ու ակնածանքով կվերաբերվեին Համբարձում աղային հետ: Լուրջ, կարևոր, պատկառելի անձնավորություն մը համարված էր: Իր մուտքը սրահե մը ներս միշտ հուզում մը, իրարանցում մը առաջ կբերեր. երեխաներն ու աղջիկները դուրս կելլեին, կիները իրենց սիկարետը կմարեին, ամեն մարդ ոտքի կկենար...

- Վեր հրամանեցեք, Համբարձում աղա:
- Համբարձում աղա, սանկ անկյունը նստեցեք:
- Համբարձում աղա, այս ի՞նչ պատիվ է մեզի ըրիք:
- Համբարձում աղա, Աստուծով առողջ ու հանգիստ եք...

Եվ Համբարձում աղա, բարի գալստյան այդ ողջույններուն մեջեն, հինավուրց

քրմապետի մը հանդիսավորությամբ, շիտակ, չոր, երկայնահասակ ու կոճկված, կանաչ-կամաչ կհառաջանար իրեն ցույց տրված տեղը՝ աջ ու ձախ բարևներ բաշխելով, ու կնստեր բազմոցին անկյունը, ծ ա լ ա պ ա տ ի կ , հնդկական կուռքի մը պես:

Համբարձում աղա շատ չէր խոսեր: Ինչ կըսեմ՝ շատ քիչ կխոսեր: Գլխու իմաստալից տատանումներ, ձեռքի նշանակալից շարժումներ, վերջապես միմիկ խոսակցություն մը իր նախընտրած ձևն էր՝ հ ա թ ե ռ ո թ յ ա ն մտնելու համար ուրիշներու հետ:

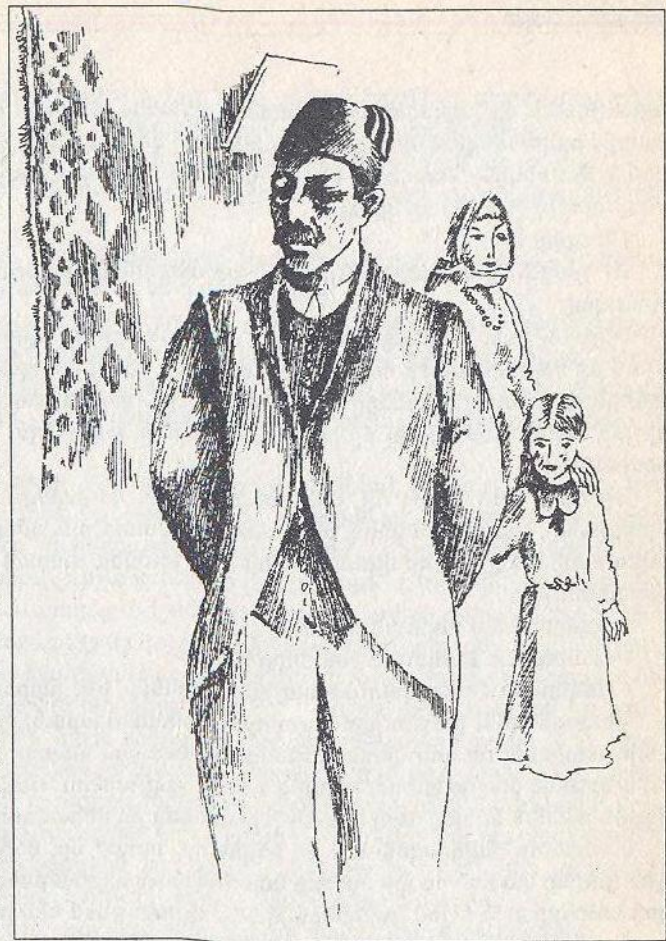
Երբեք չէինք տեսած իր խնդալը, ո՛չ ալ կատակաբանություն մը լաված էր բերեն: Ո՛չ միայն ինքը չէր խնդար, այլ նույնիսկ իր ներկայությունը ուրիշներու ծիծաղն ալ կստեղծեր շրթներու վրա:

Շատ անգամ մեզի կըսեին:

- Մի՛ խնդաք, Համբարձում աղա քովի սենյակն է...

Ու չէինք խնդար:

Մասնավորապես ցուրտ վարմունք մը ուներ աղոց նկատմամբ, որոնց հետ բնավ խոսք մը չէր փոխանակեր: Երբեք համբույր մը, պզտիկ զգվանք մը չէինք ընդունած իրմե: Մեր անհաշտ թշնամին էր անիկա. զոնե այդ տպավորությունը կըներ վրանիս և ասոր համար կատեինք զինքը: Իր երևումը տանը սենյան ներս՝

խորովիլակի մը ազդեցություն կգործեր վրանիս. ամենքս ծակեծակ կմտնեինք: Տարին երկու անգամ միայն պարտավորյալ կստիպվեինք մոտենալ իրեն՝ Ծնունդին և Չատիկին: Դողահար կերթայինք, և ինք լուրջ, ճնշող, հուղարկավորական սառեցուցիչ շեշտով մը կըսեր.

- Ապրիք...

Ու դուրս կվազեինք սենյակեն՝ կախաղանեն փախչող մահապարտներու շտապով:

Ինչպես ըսի, Համբարձում աղա ամենակարևոր, պատկառելի հեղինակություն մը համարված էր մեր շրջանակին մեջ. մարդ մը, որուն խոսքերը մեծ կշիռ ունեին, և դատաստանները վերաքննելի չէին. վերջապես առտնին Մոդոմոն մը՝ քիչ մը ավելի խոժոռ, քիչ մը ավելի անտանելի, քան «Երգ երգոց»-ի ենթադրյալ հեղինակը:

Չի կար որևէ հարց մը, անլուծելի խնդիր, դժվարություն մը, ամուսնական ծրագիր մը, էրիկ կնկա կռիվ, ընտանեկան գժտություն, դժբախտ արկած մը կամ ուրախալի դեպք մը, որ վիճաբանվեր կամ լուծվեր՝ առանց Համբարձում աղայի միջամտության:

- Համբարձում աղային ըսվեցա՞վ:

- Համբարձում աղային կարծիքը ի՞նչ է:

- Անգամ մը Համբարձում աղային հարցնեց՝ ի՞նչ խորհուրդ կուտա:

Կհարցնեին և խորհուրդը կուտար: Ամենահասարակ, պարզ, բնական, ողորմելի խորհուրդ մը գոր փողոցեն անցնող առաջին մարդը պիտի տար անմիջապես՝ առանց ճիգ մը ընելու, առանց ուղեղը չարչարելու: Մակայն Համբարձում աղային բերնեն ելելով՝ այդ խորհուրդը տեսակ մը վեհափառություն

կստանար, նվիրագործում մը կզգենուր, առած մը, վճիռ մը կըլլար անիկա, ֆոռմյով մը կամ դեղագիր մը, գոր նմանօրինակ պարագաներուն կգործածվեր, և գոր ամենքը ուշի ուշով կպահեին իրենց հիշողության մեկ խորշը:

Համբարձում աղա ինչպե՞ս ստացած էր այդ գերակշռությունն իր շրջանակին մեջ: Անձնական արժեք մը, կարողություն մը՝ բնական կամ ստացական, չունեիր. ընդհակառակը իրողություններն իրեն դեմ էին: Չախող և անխորհուրդ գործերով փչացուցած էր հորեմական հարստությունը և հիմակ անոր քափթփուկներովը կսպրեր: Գաղով իր մտային պաշարին՝ շատ խեղճ, շատ ողորմելի բան էր. հագիվ հասարակ ընթերցանություն մը գիտեր և կյանքին մեջ Նարեկ ու Մաղմուսեն ետքը «Մասիս» լրագիրը միայն կարդացած էր ու կկարդար: Այն բնական ուշիմությունն ու աչքաբացությունն ալ չունեիր, որով շատ անգամ տգետ մարդ մը սուր, դիտող ու ողջախոհ միտք մը կունենա: Բթամիտ մըն էր բառին բուն իմաստով:

Իր տված խորհուրդները, հայտնած կարծիքները, ըսի արդեն, ամենահասար-

յակ բաներ էին: Օրինակի համար, երբ էրիկ կնկան կռիվի մը առթիվ խորհուրդ հարցվեր իրեն, Համբարձում աղա հանդիսավորապես կպատգամեր.

- Նայեցե՛ք, որ ժամ առաջ հաշտեցնեք, ամոք բաներ են ասոնք, ամոք...

Եթե հայր ու որդու մեջ գժտություն կար, նույն հանդիսավորությամբ խորհուրդ կուտար.

- Ժամ առաջ տղան տարե՛ք, թող հորը ձեռքը համբուրե, հայրն ալ թո՛ղ տղուն ճակատը համբուրե, ամոք բաներ են ասոնք, ամոք...

Ու ամեն մարդ հիացած իրավունք կուտար իրեն, ու ամեն մարդ կհնազանդեր իր խորհուրդին: Ինչո՞ւ սակայն միևնույն խորհուրդները, ուրիշներու կողմեն տրված, անազդեցիկ կմնային, մինչդեռ, Համբարձում աղային բերնեն իյնալով, կազդեին ամենուն վրա: Հոս էր գաղտնիքը և միանգամայն Համբարձում աղային արժեքը:

Հիմակ՝ տարիներ ետքը, կմտածեմ այս տարծրինակ երևույթին վրա ու կուգեմ բացատրել զայն: Ըստ իս Համբարձում աղային գաղտնիքը իր արտաքին կերպարանքին մեջն էր՝ իր հագուստին, քալվածքին, ձև երուն, նստվածքին մեջ: Այսպես, օրինակի համար, միշտ կոճկված ըլլալը կարևոր ազդակ մըն էր իր ներշնչած ակնածանքին: Վերաբերուն կոճկված մարդ մը ավելի պատկառելի է, քան չկոճկվածը: Անորոշ հարգանք մը կզգանք զինվորականներուն, ոստիկաններուն, բարապաններուն, քրամվայի տոմսավաճառներուն, երկաթուղիի պաշտոնյաներուն, թղթաբերի ցրիչներուն հանդեպ: Ինչո՞ւ: Որովհետև ամենքն ալ կոճկված են: Երևակայեցե՛ք նույն մարդիկը՝ իրենց կոճակները քակած և պիտի զգամք, որ մեր հարգանքը արհամարհանքի պիտի փոխվի: Կոճակը ինքնին արդեն պատկառելի բան մըն է, որչափ խոշոր ու որչափ շատ ըլլա հագուստին վրա, այնքան ավելի ազդեցությունը մեծ է: Դիտված է, որ փայլուն ու խոշոր կոճակները մեծ տպավորություն կգործեն՝ մանավանդ կիներու վրա: Եվ հետո կոճակված հագուստ մը խորհրդավոր է միշտ և երազանքներու կմղե մարդս:

- Արդյոք ի՞նչ կա այդ կոճկված վերաբերմունքին տակ, - կխորհիս ակամա:

Եվ որովհետև չես կրնար լուծել զայն, անժանոթին տարտամ վախը կպատե քեզ կամաց-կամաց ու երկյուղածությամբ կնայիս անոր:

Քայլվածքը նմանապես մեծ դեր կխաղա: Կամաց, համաչափ քայլվածք մը անհունապես ավելի ազդու և տպավորիչ է, քան թեթև, ուստոստուն քայլվածք մը: Ասկե գատ, կամաց քայլող մարդիկ ամբողջ ոտքերնին հատակին վրա կկոխեն, նախ կրունկեն սկսելով ու աստիճանաբար մինչև մատներուն ծայրը երթալով և ապիկա առաջ կքերե կոշիկի հատուկ ձայն մը, տեսակ մը կոշկային երաժշտություն, որ զուրկ չէ մասնավոր ներդաշնակութեն մը և որ ամեն երաժշտության պես իր ազդեցությունն ունի մեր ականջներուն վրա, այնպես որ՝ կամաց քայլող մարդու մը ոչ միայն քայլվածքը կտեսնենք, այլ միանգամայն կըսենք զայն: Ու

այդ ձայնը՝ այդ կոռուտը միանալով քայլվածքին դանդաղության հետ, մեր ուշադրությունը կկեղծոնացնեն քաղտին ոտքերուն վրա, մեր աչքերը կսևեռին, կմագնիսանան դեպի հոն և երբ մարդը արդեն բազմոցին քով հասած ու նստած է, մենք դեռ չենք թոթափած այդ քայլվածքին մեր վրա թողած բուռն տպավորությունը:

Քիչ խոսիլն ալ մեծ դեր կխաղա մարդու մը կարևորությունը բազմապատկելու: Նախ քիչ խոսողը կխուսափե ամեն վայրկյան տխմարաբանություններ ըսելու վտանգէն, հետո իր խոսքերն ավելի արժեք կստանան իրենց սակավությանը համար. քաղաքատնտեսության մեջ մատուցումի ու խնդրանքի օրենք կըսեն ասոր, կարծեմ: Ժողովներու ու ընկերությանց մեջ շատ խոսողներուն այնչափ ուշադրություն չենք դարձներ, որչափ անոնց, որոնք հազիվ երբեմն կխոսին: Իսկ շարժ ու ձևով իր միտքը բացատրելու կերպը հիանալի միջոց մըն է հաջողության: Վիճաբանություն մը կա ակումբի մը մեջ և ձեր կարծիքը կհարցնեն վեճի նյութ եղող հարցին վրա, իբրև պատասխան՝ ձեռքով շարժում մը ըրեք, օրինակի համար, սանկ օղի մեջ կես շրջանակ մը գծեցեք և պիտի տեսնեք, որ ամեն մարդ գոհ պիտի մնա, որովհետև այդ շրջանակը ամեն մարդ իր ուզած կերպովը պիտի մեկնե, վկայություն մը պիտի համարի իր ըսածին և ջախջախիչ փաստ մը դիմացինին առարկությանց: Տղաքներու վրա նմանապես իրական ապտակի մը չափ ազդեցություն ունի օղին մեջ ձեռքի շարժումով ձևացած ապտակ մը, և աղջիկներ կան, որոնք ավելի կշիկնին, երբ մատներու ծայրով համբույր մը դրկենք իրենց, քան երբ մեր շրթներով ճմարտապես համբուրենք այտերին:

Չխնդալ... ահավասիկ նաև հեղինակավոր պատկառելի մարդ մը ըլլալու գլխավոր պայմաններէն մէկը: «Կխնդաք, ուրեմն զինաթափ եղաք» կըսեն ֆրանսիացիք և իրավունք ունին: Խնդալը տղայություն մըն է, խենթություն մը, մարդկային արժանապատվության և լրջության դասալքությունը: Խնդալող մարդու մը խոսքերուն երբեք կարևորություն չկրնար տրվիլ, որչափ ալ բանավոր, որչափ ալ իմաստալից ըլլան անոնք: Հին հունաց Աստվածները կխնդային և ասոր համար իրենց վարկը կորսնցուցին ու կործանեցան ամենքն ալ, մինչդեռ Եհովա երբեք չծիծաղիր, և ասոր համար մինչև այսօր կպատկառինք ու կվախենանք իրմէ:

Այսպես ուրեմն՝ ամփոփելով կարծիքս, սա եզրակացության կհասնիմ, քեզ համբարձում աղա եթե, հակառակ իր բացարձակ ոչնչություն մը ըլլալուն, կըրցած էր մեծ ազդեցություն մը ձեռք ձգել իր շրջանակին մեջ, պատճառը իր միշտ կոճկված ըլլալը, կամաց քալելը, քիչ խոսիլն ու բնավ չխնդալն էր:

Այդ, ինչպես կտեսնվի, շատ խաբխուլ, շատ կուսափուկ հիմերու վրա կառուցված էր Համբարձում աղայի հեղինակությունը և, բնականաբար, հիմնահատակ պիտի կործաներ օր մը:

Այդ օրը հասավ և Համբարձում աղա, խաղը ու խայտառակ, իր պատվանդանէն վար առնվեցաւ ողբերգախառն զավեշտական դեպքի մը առթիվ, ի մեծ գոհունակություն մեզ, տղոցս ու պատանիներուս, որ միշտ զինքը նկատած էինք իբրև անտանելի հակառակորդ մը:

* * *

Այս նշանավոր դեպքը պատմելն առաջ հարկ է, որ ընթերցողներուս ներկայացնեմ ուրիշ անձ մը, բոլորովին տարբեր Համբարձում աղայէն, գրեթե անոր հակապատկերը և որուն ձեռքով տեղի ունեցաւ Համբարձում աղային գերակշիռ ազդեցության վերջնական ջախջախումը:

Սերգիս աղա, այս էր նախախնամական մարդուն անունը, ազարակատեր մըն էր. Պոլսէն 6-7 ժամ հեռավորությամբ ծովեզրյա քաղաքի մը՝ Ռոտոսթոյի մեջ: Մեր ընտանիքին հիմնավորք բարեկամ, երբ Պոլիս գար, մեր տունը կիջներ, ուր օրերով հյուր կմնար: Ընդհանրապես ձմեռվան եղանակին կուգար, երբ ազարակին գործերը ավարտված էին, հունձքը ժողոված, ծախված ու դրամները գանձված: Հաճախ ամբողջ ձմեռվան երեք ամիսը մեզի կանցնէր:

Քառասուն, քառասունհինգ տարեկան, միջահասակ գիլուկ, կարմիր երեսներով, մշտափթիթ ծիծաղ մը դեմքին վրա, երջանիկ մարդ մըն էր Սերգիս աղան, չէն ու զվարթ բնավորությամբ, որուն ներկայությունը անընդհատ ուրախության ճառագայթում մը կսփռէր շուրջը: Սերգիս աղա ամուսնացած էր, յոթը զավակ ունէր՝ չորս աղջիկ և երեք մանչ. կայաշտեր իր կիներ, որ ազարակին հոգին էր և որուն կայարտեր իր գործերուն հաջողության մեծ բաժինը: Ուներ նաև երկու եղբայր, որոնց մին քահանա էր և ծերունի մայր մը, անուշ, խնդումներս պառավ մը, որ երբեք Ռոտոսթոյէն դուրս ելած չէր: Սերգիս աղային գործերը բարգաւաճ էին, ազարակը լավ եկամուտ կըրէր, և բոլոր ընտանիքը օժտված էր առողջությամբ մը, որ կրնար ամենեւնի համբերատար բժիշկին անգամ կատաղության մղել: Վերջապես Սերգիս աղա երջանիկ էր՝ որչափ երջանիկ կրնա ըլլալ մարդ: Ամեն անգամ Սերգիս աղայի գալուստը հաղթական մուտք մըն էր մեր տունէն ներս: Երբ դուռը բացվելով՝ Սերգիս աղան եկա՛վ, ձայնը կհնչէր, ամենքս բակը կվազէինք զինքը դիմաւորելու: Ա՛հ, այն աղմկալից ուրախությունը, խաղկան օվսանաները, որով կընդունէինք զինքը...

- Սերգիս աղա՛ն է, Սերգիս աղա՛ն է. - կաղաղակէինք ամենքս միաբերան:

- Վա՛յ, Սերգիս աղա, բարով եկար:

Ու ահա կալաշարէինք, կսեղմէինք, կընշէինք զինքը: Ամենեւնի պզտիկները արդեն իր ուտերուն վրա էին, քիչ մը մեծերը՝ թևերն կախված, ու ինք կհամբուրէր, կխաճներ, կապտակներ ամենուս երեսները:

- Տղա՛քս, աղե՞կ եք, ռի՞նա եք, առո՞ղջ եք...

- Սերգի՛ս աղա, կառքին մեջ ի՞նչ կա, ի՞նչ բերիր մեզի...

- Հիմա, հիմա կտեսնաք, համբերեցեք քիչ մը:

Ու ահա կառքը կսկսեին պարպել... որովհետև Սերգիս աղա միշտ խոշոր, լեցուն կառքով մը կուգար:

Ազարակեն բերած նվերներն էին՝ սերկևիլ, ճանճոր, տանձ, կաղիճ, ընկույզ, չամիչ, թուզ, փեսթիլ, կարագ, չոր սեր, բարձ պանիր, հետո տեսակ-տեսակ անուշեղեններ, զորս կինը պատրաստած էր, ապուխտ, երշիկ, օղի, վերջապես՝ ինչ-որ կար ազարակին մեջ:

- Սերգի՛ս աղա, խենթացա՞ր, ինչ պիտի ընե՞մք այսչափ բանը, ո՞ր պիտի դնե՞ք, - կաղաղակեին տանտիկիները՝ տեսնելով այդ անվերջանալի ծրարները: Սերգիս աղա խնդալով կպատասխաներ.

- Հոգ մի՛ ընեք, հոգ մի՛ ընեք, վաղը մյուս օր տղաքը բան մը չեն ձգեր:

Իրիկունը, երբ տան էրիկ մարդիկը կուգային, Սերգիս աղա արդեն գիշերանոցը հագած, վառարանին քով, օղիի ափսեին դիմաց «քեյֆ» կըներ:

Եվ բոլոր ընտանիքով՝ մեծ ու պզտիկ, կբողբվեին շուրջը, և ինք գոհ, անձնորյուր, կյանքով ու զվարթությամբ ուտեցած՝ կսկսեր խոսիլ, խնդալ, պատմել ազարակին ու իր քաղքին դրվագները, զորս կհամեմեր կատակաբանություններով: Սերգիս աղա չէր ուզեր, որ շուրջը տխուր դեմքեր տեսնե. ամեն մարդ պարտավոր էր, նույնիսկ բռնի կերպով, ծիծաղկոտ դիմակ մը անցնելու դեմքին, երբ իրեն քով գտնվեր: Իր սովորական խոսքերեն մեկն էր հետևյալը.

- Խնդացե՛ք պե... ամենքս ալ պիտի մեռնինք օր մը, ինչ ուրախություն որ ընենք, քովերնիս կմնա:

Այս էր իր հավատո հանգանակը, իր իմաստասիրությունը:

Քաղաքականությամբ չէր զբաղեր բնավ:

- Թագավորին տուրք կուտանք կոր, որ այդ բաներուն հոգ տանի, մենք ալ սիրտ չհատցնենք պարսպ տեղը, քեյֆերնիս նայինք,- կըսեր:

Ազգային խնդիրներու մասին ալ նույնը կմտածեր:

- Ատանկ բաները Պատրիարքին գիտնալիք բանն է, մեզի ի՞նչ, որ միտք հոգեցնենք, քեյֆերնիս նայինք...

Տխուր խոսքեր պետք չէր, որ ըլլար իր քով:

- Գոցեցե՛ք, գոցեցե՛ք այդ խոսքերը, ուրիշներուն պատահած դժբախտություններով մենք չտխրինք, Աստված կբարկանա ետքը,- կզոչեր:

Ժողովողին խրատները կարծես իրեն նշանաբան ընտրած էր.

«Քու սրտեղ տրտմությունը վերցուր ու մարմինեղ չարությունը հեռացուր»:

«Հացդ ուրախությամբ կեր ու զինիդ ուրախ սրտով խմե»:

«Միբա՛ծ կնկանդ հետ կյանք վայելե քու ունայնության կենացդ բոլոր օրերուն»

մեջ»:

Եվ այսպես, անհոգ ու անկնճիռ, Սերգիս աղա ամեն տարի կուգար մեզի, իր անսպառ ու հաղորդիչ զվարթությամբ մեր տունն ալ շենցնելով մեկ-երկու ամիս: Իր ներկայությունը բոլորին կնսեմացներ, Համբարձում աղա որ գրեթե կիպեր, կջնջվեր անոր առջև, տաք արևին ճառագայթներուն ենթարկված սառույցի կտորի մը պես:

Տասնվեց տարեկան պատանի էի, երբ ծնեմ մը նորեն հյուր եկավ մեզի Սերգիս աղան: Այդ տարին բացառիկ կերպով հաջող գացած էին իր գործերը, հրաշալի հունձք մը ըրած էր, մեծ աղջիկը նշաներ էր ռոտոսքոցի հարուստ աղաներեն մեկուն զավկին և ինքն ալ մանչ զավակ մը ունեցած էր, ութերորդը, որ քանի մը ամսն ի վեր ծներ էր: Երբեք այնքան ուրախ տեսած չէիմք զինքը: Ամիս մը կար, որ մեր տունը կգտնվեր և զալեն ի վեր ամեն օր կարծես տոնի մեջ էինք: Ամեն առտու՝ անկողնեն ելլելուն պես, օրվան ժամանցի ծրագիրը կպատրաստեք՝ կառքով պտույտներ, թատրոն, երեկույթ, կրկես և այլն:

Իզո՛ր անցքիները կըսեին.

- Սերգի՛ս աղա, ա՛լ այսօր տունը նստինք ու հանգստանանք:

- Չէ՛,- կզոչեր Սերգիս աղան անդդովելի, անհակառակելի շեշտով մը,- ես հոս զբոսնելու եկած եմ, և դուք ալ ինձի հետ պետք է որ զբոսնուք, երթալես ետքը ու զածնուղ չափ հանգստացեք:

Փետրվարի մեջն էինք և Միացյալ Ընկերություններուն մեծ պարահանդեսին օրը: Որոշված էր, որ ամենքս ալ դիմակավորյալ պիտի երթայինք: Առավոտ ի վեր Սարգիս աղա հագուստներ ու դիմակներ բերել տված էր Բերայի խանութներեն, զորս կփորձեինք ու կբարեփոխեինք:

Սերգիս աղա ուրախ-զվարթ կերթար կուգար, մեկիկ-մեկիկ ամենուն հագնելիք զգեստները կըններ, կզններ, ոմանցը չէր հավներ, կրկին մարդ կորկեր ու նորանոր զգեստներ բերել կուտար:

- Պետք է որ մեր զգեստներն ու դիմակները լավագույնը ըլլան,- կպոռար,- պետք է որ պարահանդեսին մեջ ամեն մարդ մեզմով զբաղի...

Ինք իրեն համար արաք շեյխի մետաքսե մեծաթժք հագուստ մը գատած էր՝ հոյակապ փաթեցով մը և հնօրյա դաշույններով ու դանակներով, որոնց վրա կիտվածներ բանված էին: Կուգեր, որ մեր միջեն մեկ քանիները նմանապես առաքական զգեստներով ծպտվին՝ իբրև իրեն հետևորդները: Մինչ իրիկուն տեսնեցին այդ պատրաստությունները: Վերջապես ամենուն հագնելիքները որոշվեցան, պատրաստվեցան, և Սերգիս աղա գոհ սրտով գնաց, անցավ իր օղիի ափ-

սեին դիմաց:

Սերգիս աղա սովորություն ուներ իր գավաթները «կենաց» պարպելու և մախ կսկսեր իրեններեն.

- Ասիկա հաճի մայրիկիս կենացը...

- Ասիկա կնոջս կենացը...

- Ասիկա Ջապելիս կենացը:

- Ասիկա Տրդատիս կենացը...

Երբ անոնք լմննային՝ կարգը կուգար մեզի: Սերգիս աղայի համար միջոց մըն էր այս՝ կրցածին չափ շատ խմելու օղին, որովհետև առարկելով թե այսինչին կենացը չէ խմած տակավին, և թե կրնար վշտանալ, օղիի գավաթը չէր թողուլ, մինչև որ կենացներու ամբողջ շարքը չավարտեր:

Հիմակ ուրիշ կենաց մըն ալ ավելացրած էր, այն էր նորածին մանչը.

- Այս ալ նոր ծնածին կենացը...

- Սերգիս աղա, անուր ի՞նչ պիտի դնես, - հարցուց մեծ մայրս:

- Տեսներք, դեռ չեմ որոշած:

- Բենիամին՝ն դիր:

- Բենիամին՝ն, - գոչեց Սերգիս աղա կեղծ բարկությամբ մը, - ի՞նչ ըսել կուգես, մի՞թե ալ գավակ պիտի չունենամ, որ Բենիամին դնեմ... Բենիամին շատ ատեն կա, շատ... դեռ ես ալ երիտասարդ եմ, կինս ալ, մենք ձեզի պես քաղաքը չենք ապրիր կոր. գեղը, դաշտերը մաքուր օդին մեջ կապրինք...

Եվ Սերգիս աղա խնդաց իր մաքուր, անմեղ ու լիառատ քաղաքով մը:

Ատեն-ատեն բնական, ինքնաբերական մաղթանք մը կթռչեր բերնեն:

- Փա՛ռք քեզ, Տեր՝, փա՛ռք քեզ Աստված...

Ու կենացները կայարպեր՝ սպասելով տան էրիկ մարդիկներուն, որոնք այդ իրիկունը քիչ մը ուշ մնացած էին:

Վերջապես եկան: Մռայլ ու տխուր՝ գետնահարկի սենյակը մտան, և հայրս ըսավ ինձի.

- Գնա՛, մայրդ վար կանչե կամաց մը:

Զգացի, թե չարաշուք բան մը տեղի ունեցած էր: Մայրս եկավ:

- Սոսկալի լուր մը, - ըսավ հայրս ձեռքը մամակ մը բռնած: - Սերգիս աղային կինը ուր օր առաջ հիվանդացեր է և երեկ առտու մեռեր է... եղբայրը գրեր է, որ անմիջապես իմացներք իրեն, որպեսզի տուն վերադառնա և թաղումին կարենա ներկա գտնվիլ...

Հարվածին անակնկալությամբ սահմոկած՝ լուռ ու ապուշ իրարու նայեցանք:

- Սպասուհին կանչե՛, սվոնք թող վերցնե, - ըսավ մայրս՝ լռությունը խզելով:

Իրա՛վ, այս միջոցին, այդ պարահանդեսի զգեստները չեմ գիտեր ինչ դժնդակ ու հանցապարտ կերպարանք մը առած էին:

- Ո՞վ պիտի իմացներ **ահուելի** դժբախտությունը Սերգիս աղային: Ոչ ոք սիրտ կրնե՛ր ատոր: Ու շվարած **իրարու** կնայեինք ամենքս:

- Վաղը առտու իմացներք և անմիջապես շոգենավ դնենք զինքը, - ըսավ հայրս:

Եվ սակայն պարահանդեսը կար... Սերգիս աղա պիտի ուզեր պարահանդես երթալ անպատճառ, եթե **գույժը** պահեինք իրմե: Անկարելի էր, որ առանց բանավոր պատճառի մը հրաժարե՛ր պարահանդեսեն՝ որուն պատրաստություններովը զբաղված էր օրերե ի վեր: **Չէ՛**, հարկ էր անմիջապես իմացնել:

Սակայն ամենքն ալ **վեհերություն** մը, գրեթե վատությամբ մերժեցին այդ ղեկարին պաշտոնը կատարել:

- Չէ՛, ես չեմ կրնար **իմաց** տալ... շատ կհուզվիմ:

- Ես ալ չեմ կրնար... **Չիղերս** թունդ կելլեն:

- Դուն էրիկ մարդ ես, **պետք** է որ դուն ըսես...

- Դուն ծեր կին ես, քեզ **ավելի** հարմար է...

Նույն միջոցին փողոցին դուռը զարկին:

- Համբարձում աղան է, - գոչեց ծառան:

Համբարձում աղա մտավ ներքնահարկի սենյակը՝ լուրջ, հանդիսական, համբաքայլ, ինչպես միշտ: **Դժբախտ** լուրը հաղորդեցին իրեն:

- Խեղճ Սերգիս աղա, **աս** ինչ սոսկալի փորձանք է եկավ գլխուն, - ըսավ Համբարձում աղա խորապես **հուզված**: - Պետք է անմիջապես մեղմությամբ իմացնել, - վճռեց:

- Ամա՛ն, Համբարձո՛ւմ **աղա**, մենք և ոչ մեկե՛րնիս պիտի կրնանք ընել ատիկա, կխնդրենք՝ դուն **իմացուր**, դուն կերպը գիտես հարկավ, ասանկ դժբախտություն մը մեծ զգուշավորությամբ և վարպետությամբ պետք է իմացնել, - աղաչեց մայրս:

Համբարձում աղա վայրկյան մը լուռ մտածեց, հետո տիրական շեշտով մը ըսավ.

- Աղե՛կ, ես հիմակ իմաց կուտամ պետք եղած կերպով, սա՛ եղորոր մամակը ինձի տվեք, դուք ալ վեր ելեք մատեցեք, բայց չխոսեք, մենակ մտիկ ըրեք, ասանկ բաները պետք է կամաց-կամաց և փափուկ կերպով իմաց տալ, չըլլա՛ խոսքի մեջ մտնել և ըսելիքներս խանգարեք:

- Շատ աղեկ, Համբարձո՛ւմ աղա...

- Դուք վեր ելե՛ք, մատեցե՛ք, ես ալ քիչ մը ետքը կուգամ:

Սերգիս աղա բազմոցին անկյունը առանձին մնացած էր. երբ ներս մտանք ուրախությամբ աղաղակով մը ընդունեց մեզի:

- Ո՞ր եք, աղբա՛ր, ժամ մըն է՝ իս մենակ ձգե՛ր եք, սանկ չի գաք, չնստի՞ք... Ուրախությամբ օր է այսօր... Եկե՛ք, ձեռքովս մեյ-մեկ օղի լեցնեմ ձեզի:

Կարելի չէ երևակայել ավելի ցավատանջ, ավելի դառնակսկիծ բան մը, քան այդ լուսինն Սերգիս աղայի ցույց տված զվարթությունը:

Քիչ հետո սենյակին դուռը բացվեցավ, և Համբարձում աղա երևցավ սենյակ վրա... անհշարժի սարսուռ մը անցավ ամենուս վրայեն:

- Վա՛յ, Համբարձում աղա, եկո՛ւր մայի՛նք,- գոչեց Սերգիս աղա,- աղեկ որ եկար, այս իրիկուն քեզ միասին պարահանդես պիտի տանինք:

Համբարձում աղա, դեպի բազմոցը առաջանալով, պատասխանեց ծանր ու տխուր ձայնով մը.

- Այսօր պարահանդեսի ժամանակ չէ: Սերգի՛ս աղա... Սողոմոն իմաստուն կըսե, որ ամեն բանին ժամանակը կա... լալու ժամանակ և կաքավելու ժամանակ... այսօր լալու և սուգ ընելու ժամանակ է ամենուս համար:

- Ի՞նչ կա, ի՞նչ եղավ,- հարցուց Սերգիս աղա՝ այդ խոսքերեն դող ելլած:

Համբարձում աղա նստավ Սերգիս աղային քով:

- Աշխարհի մեջ դժբախտությունն ալ մեզի համար է, երջանկությունն ալ,- շարունակեց,- երկուքն ալ Աստուծո՛ւն կուգան:

- Աստծու սիրուն, ի՞նչ կա, Համբարձում աղա...

- Եղածը մեծ բան չէ, անկե ավելի մեծ դժբախտություններ կրնան պատահիլ մարդու... այսօր եղբորմեղ նամակ առինք, խեղճ նորածին մանչդ, Աստված քեզի օրեր տա, մեռեր է...

Այս խոսքերուն վրա ամենքս ալ ապշած իրարու նայեցինք. արդյոք սխալ հասկցած էր... մեծ մայրս ուզեց միջամտել, բայց Համբարձում աղա, մատին ծայրը շրթներուն տանելով, լռություն պատվիրեց:

- Վա՛խ զավակս, վա՛խ զավակս, - հեծեց Սերգիս աղա՝ գլուխը օրորելով:

- Սերգի՛ս աղա, Աստուծո՛ւն եկած ամեն հարված պետք է համակերպությամբ ընդունենք,- առաջ տարավ Համբարձում աղա,- մեռնողը նորածին մանչդ չէ՛, այլ խեղճ Սաթենիկդ...

Սաթենիկ յոթերորդ զավակն էր՝ հինգ տարեկան:

Սերգիս աղային աչքերը լեցան:

- Սաթենի՛կս... վա՛խ յավրուս, վա՛խ հոգիս...

Եվ լռիկ հեծկլտաց:

Մենք, որ մինչև այդ օրը իրեն ոչ թե հեծկլտալը, այլ նույնիսկ տխրիլը չէինք տեսած, սրտի տարօրինակ սեղմումով մը կղիտեինք այս ողորմ տեսարանը:

- Քա՛ջ եղիր, Սերգի՛ս աղա,- շարունակեց անողոր Համբարձում աղան,- քա՛ջ եղիր, ամեն բան մեզի համար է այս աշխարհիս երեսը. մեռնողը Սաթենիկը չէ... շիտակը ըսե՞մ, Հակոբիկը է...

Հակոբի՛կ... իր յոթը տարեկան մանչ զավակը:

Սերգիս աղա այս անգամ բարձրագույն աղաղակ մը փրցուց.

- Հակոբի՛կս...

Եվ սկսավ հեծածայն կոծ մը, որ իր շնչառությունը կխանգարեր:

Վազեցինք ջուր, լեմոն և զանազան հոտեր բերելու:

Երբ քիչ մը ինքզինքը գտավ, Համբարձում աղա կրկին խոսք առավ.

- Հիմակ, որ քիչ մը հանդարտեցար, կրնաս իս մտիկ ընել: Սերգի՛ս աղա, ույժդ վրա՛դ ժողովե, կամք Տեառն օրհնյալ եղիցի... Մեռնողը Չարուհիդ է...

Չարուհի հինգերորդ զավակն էր, հազիվ տասնմեկ տարեկան:

Այս անգամ խեղճ տղու մը պես սկսավ լալ՝ երեսը քաշկինակի մեջ ծածկած:

Համբարձում աղա զավաթին մեջ քիչ մը վարդեջուր կաթեցուց և Սերգիս աղային տալով՝ ըսավ.

- Խմե՛ քիչ մը, այդպես լալով Աստծու դեմ կմեղանչես. եթե Չարուհին համար այսպես կուլաս կոր, հապա ի՞նչ պիտի ընես, երբ որ ըսեմ, որ մեռնողը Վահանն է...

- Վահա՞նը...

- Ափսո՛ւս, այո՛, խե՛ղճ Վահանը, մեկենիմեկ, ութը օրվան մեջ. Աստված քեզի օրերը տա, Սերգի՛ս աղա, Աստված մյուս զավակներդ պահե:

Վահան տասնհինգ տարեկան էր՝ կայտառ, աշխույժ պատանի մը և իր հորը եկելու աչքի լույսը:

Սերգիս աղա ոտքի ելավ լալագին ու սկսավ շուռ գալ սենյակին մեջ՝ ձեռքերը գլխին զարնելով:

- Վահա՛ն, սիրելի՛ զավակս, վա՛խ, վա՛խ, վա՛խ... Այս ինչ փորձանք էր

գլխիս եկավ...

Ու ջախջախված, ինքնակորույս ինկավ թիկնաթոռի մը վրա՝ Վահա՛ն, Վահա՛ն մըմնջալով: Հարվածը սաստիկ էր. Սերգիս աղա ընդերկար լացավ համր, անխոսուկ, ուսերը շարժելով:

Պահը մը արցունքով ողորուն գլուխը վեր առավ և ապա երեսը սրբեց և ըսավ Համբարձում աղային.

- Եղբորս գրած նամակը տո՛ւր կարդամ:

- Նախ սկե՛ խմե քիչ մը:

Եվ Համբարձում աղա իրեն երկնցուց վարդեջուրով խառնված ջուրի զավաթը: Հու՛մ մեքենական շարժումով մը առավ ու խմեց:

- Տո՛ւր նամակը...

- Կեցի՛ր,- պատասխանեց Համբարձում աղա,- նամակը տալե առաջ պետք է որ բուն ճշմարտությունը ըսեմ քեզի... մեռնողը Վարդուհին է...

Վարդուհին տասնյոթը տարեկան հրաշալի գեղեցկությամբ աղջիկը մըն էր և նույն տարի շրջանավարտ եղած էր Հոմ Սքուլի ամերիկյան վարժարանին:

- Հե՞...- բացականչեց Սերգիս աղա՝ ապուշ, խոսակցին երեսը նայելով:

- Այո՛, հանկարծ սիրտ չըրի ըսելու, խեղճ Վարդուհին է մեռնողը: Աստված ողորմի հոգուն, լույսերու մեջ պատկի, քիֆո եղեր է... Վաղը առտու կանուխ պետք է շոգենալ մատիս ու երթաս քաղումին հասնելու համար, Աստուծո ողորմությունը քող հետդ ըլլա, դուր հավատացյալ քրիստոնյա ես, այս տեսակ փորձություններու պետք է երկայնամիտ հոգիով համբերես... Հոր Երանելին միտդ բեր ու մխիթարվե՛...

Սերգիս աղա կրկին տագնապ մը ունեցավ, ցավին սաստկության տակ չկրցավ լալ ու սկսավ խեղդուկ, խոպոտ ճիչեր արձակել: Քացախով դաստակներն ու քունքը շփեցինք, քիթին հոտեր քաշել տվինք, երեսը ջուր սրսկեցինք:

Մեր խելքն ու միտքը այնչափ Սերգիս աղային խղճալի վիճակովը գրաված էր, այնչափ մտասուզված էինք իրմով, որ ուշադրություն չէինք դարձուցած Համբարձում աղային այն տարօրինակ եղանակին վրա, որով իր գուժականի պաշտոնը կկատարեր: Ասկե գատ, իր ազդած պատկառանքը և իր կարողության վրա ունեցած հավատքնիս տակավին այնքան զորավոր էր, որ մենե շատերը կկարծեին, թե գույժը իմաց տալու լավագույն ձևը այդ էր:

Եվ սակայն, պետք է անկեղծ ըլլալ, մեկ քանիներս սկսանք թերահավատիլ...

Սերգիս աղա սրափվեցավ մորեն, քայց դիմագծերը այն աստիճան ավիված, որ կարծես խեղճը ամիսներէ ի վեր տառապած էր:

- Նամա՛կը, եղբորս նամակը տո՛ւր, որ կարդամ, - գոչեց՝ խոսքը Համբարձում աղայի ուղղելով:

- Սերգի՛ս աղա, կաղաչեմ կաղատիմ, մյուս զավակներուդ արևուն համար ըլլա, ինքզինքիդ եկուր, հիվանդ պիտի ըլլաս...

- Նամա՛կը...

- Նամակը այն ատեն պիտի տամ, երբ միջի եղածը իմացնեմ...

- Դեռ ի՞նչ կա որ մեջը...

- Մեջը կա որ... մեջը կա, որ մեռնողը Վարդուհին չէ, ահա ճշմարտությունը: մեռնողը Վարդուհին չէ... Վարդուհին ողջ-առողջ է...

- Ո՞վ է հապա...

- Անկե մեծը... Տրդատը... մեծ տղադ... այո՛, Տրդատը, տասնութ տարեկան, խեղճ տղա... քիֆոեն... ութ օրվան մեջ, մեկեկիմեկ...

Սերգիս աղա այս անգամ լաց ու կոծը չվերսկսավ. մայվածքը խոլոր, խուլ ձայնով մը, որուն մեջ կարծես մարդկային շեշտ չէր մնացած այլևս, մոմոաց.

- Նամա՛կը, եղբորս նամակը տուր...

Համբարձում աղա, անայլալ, բազմոցին վրա նստած, իր գոհը կդիտեր:

- Նամա՛կը, նամա՛կը... - կաշխարեր խեղճը:

Վերջապես սպառնալից, վայրագ ոտքի ելավ ու դեպի Համբարձում աղային դիմեց:

- Տո՛ւր սա անիծյալ նամակը...

Համբարձում աղա հասկցավ, որ այս անգամ ճար չի կար, հարկ էր նամակը հանձնել, հետևաբար աճապարեց պարունակությունը իմացնելու.

- Ա՛ռ, կարդա՛, մեռնողը Զարեկն է... անդրանիկ աղջիկդ... մեղա՛, մեղա՛, Աստված ողորմի հոգուն...

Սերգիս աղա խելահեղ հասած էր Համբարձում աղային քով:

- Նամա՛կը... Հուտով նամակը տո՛ւր, - կոռնար ահռելի ձայնով մը:

Համբարձում աղա նամակը հանձնեց...

Սերգիս աղա սկսավ կարդալ...

Ճնշող, անձկագին լռություն մը կտիրեր բովանդակ սենյակին մեջ. շունչերնիս բռնած, ակնապիշ կդիտեինք տարաբախտ մարդը, որուն դեմքը չեմ գիտեր ինչ զահնդելի ձև մը առած էր: Երբեք կարելի չէր երևակայել մարդկային կերպարանքի մը ավերումն ու քայքայումը այսքան քիչ ատենի մեջ:

Հանկարծ աղաղակ մը արձակեց և ինկավ բազմոցի վրա: Իմացած էր քստմնելի ճշմարտությունը: Իր կինը՝ Թագուհի հանմն էր մեռնողը... այն, որուն վրա կառուցած էր Սերգիս աղա իր երջանկության ամբողջ շենքը: Իր օջախին պահապան հրեշտակը, ազարակին պարիկն էր, որ կանհայտանար, բովանդակ երջանկություն մըն էր, որ հանկարծ կջախջախվեր, կփշրվեր վերջնականապես, անդառնալիորեն...

Սերգիս աղա, երբ քիչ մը ուշաբերեցավ, երկար ատեն հանդարտիկ լացավ՝ կամաց-կամաց խոսելով ինքնիրեն, իր սիրելիներուն, մեռնողի հետ: Դեռ Համբարձում աղային խոսքերուն ազդեցության տակ՝ կրած հարվածեն անբանացած, իրեն այնպես կթվեր, թե զավակներն ալ մեռած էին, մայրն ալ մեռած էր, ամբողջ ընտանիքը ոչնչացած էր սոսկալի չարաղետքի մը մեջ, ու ինք միս մենակ կմնար աշխարհի երեսը...

- Թագուհի՛ս, զավակնե՛րս, մայրի՛կս, ա՛խ, իս ասանկ թողուցիք...

Լռեց: Մեկեն ինքնզինքին եկավ, քովը գտնված զավաթը պարպեց, կրկին ուշադրությամբ կարդաց նամակը, արցունքները սրբեց և ոտքի ելավ:

Նույն միջոցին Համբարձում աղա վառարանին քով կայնած կտաքանար՝ իրեն հանձնված ծանր պաշտոն մը հաջողությամբ կատարող մարդու մը սրտի գոհունակությամբ:

Սերգիս աղա դեպի անոր դիմեց և, երկու ձեռքով կոճկված սեթրիին օձիքներեն բռնելով, ձայնով մը որուն ահագնությունը տակավին ակնաչնչորես կհնչե կարծես՝ գոչեց.

- Ամօրե՛ն, ամաստվա՛ծ մա՛րդ... ամենեմ առաջ չըսեի՞ր, որ կնիկս՝ Թագուհին է մեռնողը... բոլոր զավակներս մեկիկ-մեկիկ մեռնուցիք, մայրս մեռնուցիք, ամենուն վրա արցունք թափել տվիր, ամենուն համար հոգիս արյունեցիր... ամօրե՛ն,

անաստված... ավանա՛կ մարդ...

Ու Սերգիս աղա, միշտ Համբարձում աղային օծիքներեն բռնած, այնքան ուժգին կերպով թոթովեց ու ցնցեց զայն, որ սեթրիին կոճակները քաղվեցան, օծիքը պատուվեցավ ու կոճակի վրա գետին տապալվեցավ:

Սերգիս աղա, գոհ ու քեթևացած, հանդարտ քայլերով դուրս ելավ սենյակեն ու քաշվեցավ ննջասենյակը:

Վազեցիքը Համբարձում աղային քով, որուն լեզուն բռնված էր հուզումեն: Վեր առինք գետնեն, խեղճ գլուխը բերինք ու ճամփու դրինք:

Ա՛լ իր ազդեցությունը, իր հարզը կորսնցուցած էր ամենուս քով: Իր քավալգլոր անկումին հետ ինկած էր նաև մինչև այն ատեն մեր աչքը կուրացնող կեղևանքը, ու կտեսնեինք, որ ամենահետին տխմարի մը, կատարյալ ավանակի մը պես կատարած էր իրեն հանձնված պաշտոնը:

Ատեն-ատեն կուգար նորեն Համբարձում աղան մեր տունը՝ միշտ կոճկված, միշտ սակավախոս, միշտ համրաքայլ: Իր հագուստը, իր խոսքերը, իր քայլվածքը միմիայն մեր ծաղրն ու հեգնությունը կշարժեին: Երբեմն խնդրի մը վրա իր կարծիքը կհարցնեինք, բայց միմիայն քիթին խնդալու համար և այնքան անպատկառորեն կխնդայինք, որ վերջապես դադարեցուց իր այցելությունները:

Վրեժնիս լուծած էինք:

թեզպիհ -	թզբեհ
սեթրի -	վերարկու
բանթալոն -	անդրավարտիք
տղոց -	մանուկների
առտնին -	տնային
«Երգ երգոց» -	Աստվածաշնչի մասերից
կզգենուր -	հագնվում, վրան առնում
կոճակները քակած -	կոճակները քանդած
մանչ -	տղա
կամք Տեառն	
օրհնեալ եղիցի -	Տիրոջ կամքն օրհնյալ լինի
թիֆո -	տիֆ (հիվանդություն)
կաշխարեր -	այստեղ՝ տառապում էր

ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Տրված արտահայտություններն արևելահայերեն դարձրու:

ա) *Էրիկ կնկա կռիվ, դժբախտ արկած մը կամ ուրախալի դեպք մը, երեսը ջուր սրսկել:*

բ) *Հագիվ տարին անգամ մը պատեհություն կունենայինք տեսնելու:*

.... *որպեսզի ունեցիվածական արկածն գերծ մնա:*

Մեր ուշադրությունը կկեդրոնացնեն քալողին ոտքերուն վրա:

Փշացուցած էր հորենական հարստությունը և հիմակ անոր թափփուկներովը կապրեր:

Ու կենացներ կպարպեր՝ սպասելով տան էրիկ մարդիկներուն, որոնք այդ իրիկունը քիչ մը ուշ մնացած էին:

2. Ի՞նչ իմաստով է գործածված *մասնավոր* բառը հետևյալ նախադասությունների մեջ.

Մասնավոր ուշադրությունս գրաված էր ժամացույցը:

Մասնավոր հարգանքով մը կվարվեին հետը:

3. Ի՞նչո՞վ էր արտահայտվում հարգանքը Համբարձում աղայի նկատմամբ:

4. Բացատրի՛ր տրված նախադասությունները.

ա) *Իր ազդած պատկառանքը և իր կարողության վրա ունեցած հավատքնիս տակավին այնքան զորավոր էր, որ մենք շատերը կկարծեին, թե գույժը իմաց տալու լավագույն ձևը այդ էր:*

բ) *Համբարձում աղա, անայլալ, բազմոցին վրա նստած իր զոհը կդիտեր:*

5. Պատմվածքում գտի՛ր՝

ա) հակադրված կերպարներ (արտաքիններ, բնավորություններ),

բ) հերոսների նկատմամբ պատմողի հակադիր վերաբերմունք,

գ) այլ հակադրություններ:

6. Գտի՛ր այն հատվածները, որոնք բնութագրում են Սերգիս աղային:

7. Տրված մտքերից ո՞րն է համապատասխանում պատմվածքին: Պատասխանի՛ր փաստարկված:

Սերգիս աղան այդպես է ներկայացվել՝ ընդգծելու համար՝

ա) նրան հասած հարվածի ողբերգական լինելը,

բ) այն միտքը, որ ամեն ինչ անցողիկ է,

գ) ճակատագրի անխուսափելիությունը,

դ) բացահայտելու համար Համբարձում աղայի ներքին դատարկությունը,

ե) Համբարձում աղային հակադրելու համար:

8. Գտի՛ր հատվածներ, որտեղ Համբարձում աղան ծաղրվում է:

9. Դո՛ւրս գրի՛ր յուրաքանչյուր կերպարը լավագույնս բնութագրող մեկական նախադասություն:

10. Փորձի՛ր ապացուցել, որ պատմողը՝

ա) զվարթ բնավորություն ունի,
բ) ճանաչում և հասկանում է մարդկանց:

11. Տրված մտքերից ո՞րն է համապատասխանում պատմվածքին: Պատասխանդ պատճառաբանիր:

Այս պատմությունն արվում է՝

ա) կյանքի և մահվան մասին մտածել տալու համար,

բ) մարդու իրական բնույթի և արտաքին տպավորության հակադրությունը ցույց տալու և ծաղրելու համար,

գ) Համբարձում աղային և նրա նման մարդկանց ծաղրելու համար,

դ) ծաղրելու համար այն հասարակությունը, որի մեջ Համբարձում աղան հարգանք էր վայելում:

Հովիվներն ազատ հեռու սարերում
Կրակ են անում, ձայնում են իրար:
Ես՝ կալանավոր աշխարհում արար...
Հովիվներն՝ ազատ հեռու սարերում:
Ու երկրից երկիր, գերումից գերում
Գնում են անդուլ՝ անհայտին ավար...
Հովիվներն ազատ հեռու սարերում
Կրակ են անում, ձայնում են իրար...

ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Անժանոթ բառերը դուրս գրիր և բառարանի օգնությամբ բացատրիր:
2. Ո՞ւմ է վերաբերում *ազատ* մակդիրը՝ *ազատ հովիվներ*՞ր, թե՞ *ազատ սարեր*՞:
3. Գտի՛ր հակադրությունները և բացատրիր:
4. Բանաստեղծության մեջ ինչպիսի՞ տրամադրություն է արտահայտված:
5. Ո՞րն է բանաստեղծության ասելիքը:

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃՅԱՆ
ԳԻՐՔ ԾԱՂԿԱՆՑ

*Մաշի ծնոս, դառնա ի հող,
Գիրս մնա հիշատակող:*

(միջնադարյան)

1

Շաղկները կրակներ են, պտուղները՝ ազնիվ քարեր,- մա աղպես էր տեսնում,- իսկ թռչուններն ու գազաններն զգեստավորված խեղկատակներ, խաղում են առակներ թագավորների, իշխանների, գյուղացիների կյանքից, այն, որ պատմել է իր տատիկը: Նրա համար քարափները խռոված նայում են, իսկ լեռներն ալիքներ են փոթորկված Վանա ծովի:

- Տեսե՛ք,- մին էլ ասում էր նա,- պատանին առյուծին նստած գնում է:

- Ո՞ր է... Ո՞ր է... - հետաքրքիր վրա էին վազում խաղընկերները:

Յույց էր տալիս Չվարթը դաշտի քարակույտերը և ծիծաղելով վազում էր, գնում փողոցը վայր:

Նայում էին ու ոչինչ չէին տեսնում դաշտի քարակույտերում: Եվ հետևիցն էին ընկնում, որ ծեծեն Չվարթին՝ խաբելու համար: Բայց նրան հասնում էին բլրի վրա մի ծաղկի գլխի կռացած: Ու մինչ պատրաստվում էին խփել նրան, նա, բավշն ծաղիկը ձեռքը վերցնելով՝ ծիծաղում ու ցույց էր տալիս:

- Վարդապե՛տը, վարդապե՛տը, գլխին վեղար՝ կունձիկ-մունձիկ գնում է վանք:

Ու կոմիկ շարժումներով տիկնիկի խաղ էր սարքում, տմբոմբացնում ծաղկի գլուխը, փայլեցնում ձեռքի վրա: Երեխաները, ծեծը մոռացած, ծիծաղում էին և հետո էլ զարմանքով նայում նրան:

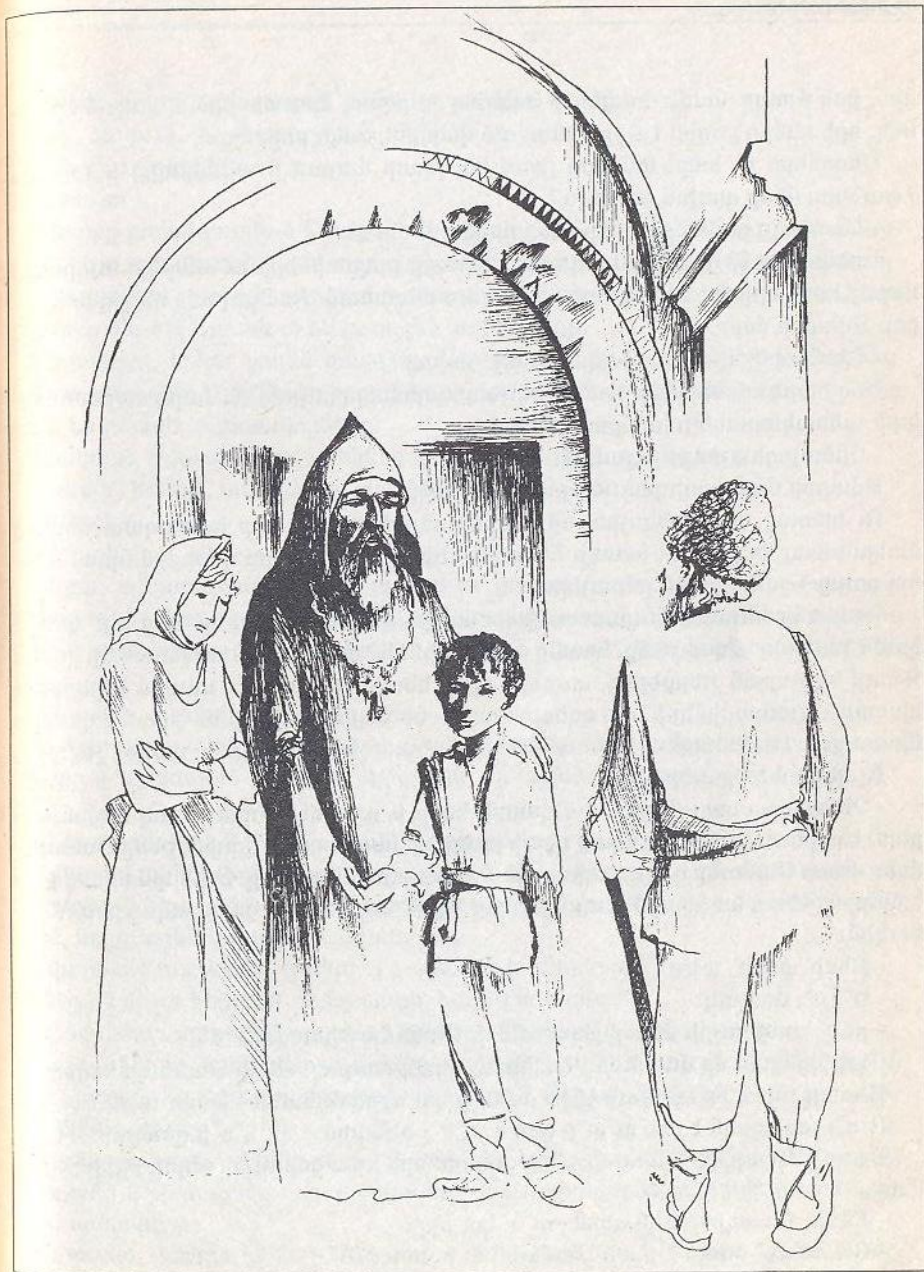
- Ի՛նչ տեսակ տղա է...

Պատահում էր՝ նստում էին քարափին: Արդեն Չվարթը պատմում էր.

- Գնացել էի ձորը, գետի ափը: Փրփուրների միջին մի աղջիկ ինձ փափսաց. «Արի՛, Չվարթ, արի, արի՛»: Գնացի, ինձ տարավ հեռու՝ գետի տակը: Պալատներ կային՝ նախշուն քարերով, մարգարիտներով...

- Մուտ ես խոսում,- գոչում էր ընկերներից միին, բամփում գլխին, և երեխաները կրկին հարձակվում էին վրան՝ խփելու, բայց Չվարթը փախչում էր առն: Հետևից քար էին նետում:

Իսկ տանը ծնողներին ու հարևաններին արդեն պատմում էր, որ ձորի միջով ոսկի ուղտեր անցան. մեկ ուղտի վրա կապիկ էր նստած՝ ակներեն աքաղաղը ձե-

նին, իսկ մյուսը՝ նառը, հագել էր ոսկեթել շուրջառ, նրա մեջքին էլ վարդն էր նստել, որի դեմքը լուսին էր՝ շրջանակած վարդի կրակե թերթերով։

Ծնողներն ու հարևանները լսում են, իրար նայում նշանակալից և տխուր։ Նրանցից մինը գլուխն օրորում է.

- Ասածո՛ւց գտնես փրկություն, գավակս։

Երեկոն մանիշակ ցանեց գյուղի, դիմացի քարափների ու անդնդի այգիների վրա։ Հետո, երբ Չվարթը քնած էր, հարևան պառավ Մանդուխտը դեմքը մոտեցրեց Չվարթի մոտը.

- Շե՛ն տիկին, տղադ ցավագա՛ր է, չարոց է։

Իսկ հարևան ծերունի Գաղիշոն՝ խստադեմ, սրբակյաց մի մարդ մարգարեական անհակառակելի խոսքով կտրում է.

- Ընծայեցե՛ք սուրբ Նշանին։

Չվարթի մայրը տխրեց։ Հայրը՝ մռայլվեց։

Ու հստակ այդ երեկոյին, մի հազարամյակ առաջ, երբ հարազատ ծղրիղը մտերմաբար ծղրում էր պատի ճեղքում, Չվարթի ծնողները վճռեցին նրան տանել սուրբ Նշան վանքն ընծայելու։

Գարունը հևում է Հայաստանի լեռնաշխարհում։ Օրը ջինջ աղբյուր՝ կոհակում է խաղաղ։ Չվարթենք, նրանց գյուղացիներն ուխտ են գնում լեռան մի վանք։ Գնում են շարան շարքերով, սայլերի վրա, հետևակ։ Նստել է սայլին Չվարթը և դիտում է գյուղացիների նոր զգեստները, և նրանցից մեկը նրան թվում է վագրենի հագած։ Ու ծիծաղում է վրան. «Ո՞ր կերթաս, չելերի վագր ես դառել, չելերի»։

Ու զնգում է նրա ծիծաղը։

«Չելերին» սառը նայում է Չվարթի հորը և գլուխն օրորում։ Իսկ մայրն աչքերն է սրբում։ Չվարթը սողաց դեպի լուծը, որ նստի սայլի գլխին, քեռի Մանուկի մոտ։ Քեռի Մանուկը գրկեց Չվարթին և ճիպտոր տվեց ձեռը։ Չվարթն սկսեց քշել եզներին։ Հետո հանկարծ մատն ուղղեց եզան աչքի մեջ և ցույց տվեց քեռի Մանուկին։

- Քեռի՛, քեռի՛, տե՛ս։

- Ի՞նչ է, ձագուկ։

- Տե՛ս՝ եզան աչքի մեջ գիշեր է։ Քեռի Մանուկը ծիծաղում է։

Սայլն ընկավ մի մարմանդ հովիտ ու սկսեց սուրալ։ Քեռի Մանուկը երգեց.

Աստղի ի՛ ի՛ կ մը երկնուց ի վա՛ն ա՛ն կու սիրե ձկնակն ի ծովո՛ւն...
Ո՛ր չ աստղիկն է վա՛ն ա՛ն գալու, ո՛ր չ ձկնակն ի վե՛ն ե՛ր գնալու...

Լսում է Չվարթը, և նրա աչքերը գոհարների պես ցուլում են հետաքրքրությունից։

- Քեռի՛, աստղիկը ձկնակին շա՞տ կու սիրե։

- Շա՛տ տ, - ձգում է քեռի Մանուկն ու հառաչում։

- Քեռի՛, ապա իսկի չպիտի՞ իջնա աստղիկը ձկնակին քով։

- Չէ՛, ձագուկ, չէ՛, - հառաչում է քեռի Մանուկը։

- Հեռո՞ւ է երկինքը։

- Հեռո՞ւ տ՛ւ...

Չվարթը խորասուզվում է մտքերի ծովը, թե ինչո՞ւ ձկնակն ինքը չի գնում երկինք։ Բայց այդ միջոցին նրա ուշքը գրավում է գետակը, որ հովի վրա իր կոհակները շուլալելով՝ ասեղնագործում է տասնյակ ժապավեններ։ Իսկ երկու կողմ ժայռերից ծիլ-ծիլ հյուսվում են լուսեղեն աղբյուրներ։

Թերակղզի, երկու կողմն անդունդ։ Սևավոր մի վանք նայում է այնտեղից՝ խիստ ու գեղեցիկ։ Երկինք է միտում նրա գմբեթը՝ նետաղեղի պես լարված։ Նրա շուրջն են խոնավել ուխտավորները։

Հանկարծ Չվարթը մատը մեկնեց վանքի պատին և դրդեց հորը.

- Հայրի՛, հայրի՛, տե՛ս՝ ծառի տակին ո՞վ է կանգնած նուրը ձեռին։

- Ո՞րտեղ...

- Պատի վրա, - և Չվարթը հետաքրքիր նայում է պատին։

Հայրը, ուխտավորները զարմանքով ու ցավով նայում են վանքի պատին։ Այնտեղ ոչինչ չկա։ Վանքն է բարձրաշեն ու սրբատաշ։ Գեղքվածների գծեր են խաղում պատի վրա։ Չվարթը մարդ է տեսնում այդ գծերում և զվարճացած ծիծաղում.

- Ա՛յ, ա՛յ, աչքերի վրա աղեղակներ...

Բայց շրջապատողները վախեցած են արդեն։ Հավաքվեցին մյուս ուխտավորները և երկյուղած նայեցին Չվարթին, որ աշխույժ մատով օդում կրկնում է գծերը.

- Նուրը տալիս է եղնիկին։ Տեսե՛ք եղջյուրները։

Ուխտավորները երեսները խաչակնքում են։ Չվարթի մայրն արտասվում է, իսկ հայրը խիստ ազդված, դողահար բռնում է Չվարթի ձեռը։ Վանահայրն է միայն, որ գոհունակ նայում է Չվարթին։

Չվարթենց հարևանը փսփսում է վանահոր ականջին.

- Աչքին միշտ կերևան, հայր սուրբ, հայնց ու երազ։

- Ծնորհաց աղբյուրին ապավեն լինենք, - մրմնջում է վանահայրը։

Հարևանները, համագյուղացիները սրտերն առնված նայում են Չվարթին և ափսոսում նրան։ Չվարթը պիտի մնա վանքում, նվիրվի վանքին։ Նա էլ չի տեսնելու իրենց տունը։

Ժամերգությունն սկսվեց։ Խորին անդնդից ասես ուղտերի զանգեր եղանակեցին, որոնց արձագանքը դողանջեց ներսից։ Ուխտավորները, բացի կանանցից, մտան սրբավայրը։

Սևացած, փոշոտ կամարները թուխ արծիվների պես քլաքաց իջնում են վե-

րևից: Անկյուններում արդեն մթնում են ստվերները: Կանթեղը թույլ դողում է բեմի խորքում, մշուշի մեջ լողացող աստղի պես: Սև ազգեստ վաճառականները կոկորդաձայն կոնչում են ինչ-որ աղոթքներ: Եվ անկյունները տխուր են, տխուր՝ մեռելի փակված աչքերի նման:

Ճնշվում է Չվարթի հոգին: Նա երկյուղով նայում է հատակին, չի համարձակվում աչքը վեր բարձրացնել:

Ժամերգությունը վերջացավ: Չվարթին տարան բեմ, մոտեցրին մի ահավոր հանգուցյալի, որի դեմքը կաշվե դիմակ էր, որը մեռելի մեռած մորուք ուներ և ոսկրե ձեռներ: Նրա այտը և մի աչքի տակն այրված էին մոմից: Նա շրջանակի միջից ահռելի նայում էր Չվարթին: Չվարթին մոտ տարան դեպի մեռելը.

- Համբուրե՛, համբուրե՛, - շշնջացին հետևից նրան:

...Ջրերի կոհակներ են խշխշում, խշխշում են երկար, հեռվից, խորքից: Մի մեծ ծուկ լաց է լինում, «Ո՛հ, վո՛ւշ, Չվարթս, տղաս, վո՛ւշ»:

Բաց է անում աչքերը Չվարթը՝ ի՞նչ է, ո՞ր է... Նրա գլխավերև նստած է հայրը, կողքին՝ մայրը, որ ծնկներին է ծեծում: Մի կողմ շարված են ուխտավորները, իսկ ոտների մոտ նստած է մի մարմարե ծերունի, որը հանգիստ նայում է Չվարթին և այդ հայացքով նա նման է, ա՛յ, հենց այն ծերունի ամպին, որ երկնակապույտի մեջ կորամեջք գնում է ուր որ:

Իրիկնադեմին Չվարթենք և բոլոր ուխտավորները քաշվեցին: Ամենքը գնացին, մնաց մթնած տուղտը, խավարած վանքը, սառնածոր աստղերը երկնքում: Անձուկ դառավ վանքի բակը, լռեց գերեզմանաքարի պես, և նրա մեջ բաղված աշխույժ թիթեղը՝ փոքրիկ Չվարթը:

Հեռուն, որտեղ գնացին Չվարթենք և գյուղացիները, հովիտն է՝ ցղված փիրուզե մշուշով: Դա հայրենիքի ճանապարհն է: Չվարթը տխուր նայեց այն կողմ և սրտաբեկ հառաչեց: Վաճառոր փոքրավորը նրան տարավ վաճառոր խուցը, ուր նա կծկվեց մի ոչխարենու վրա: Վաճառայրը նստեց ձիթաճրագի լույսի առջև, վերցրեց մի սևակաշի գիրք և, խոշոր աչքերը գրքին հառած, սկսեց կիսաձայն մրմնջալ: Նա ծովի էր նման, օտար ու մշուշոտ: Չվարթը նայում էր նրան և գրքին: Վաճառայրը կախ էր գցել նրա մի էջը, և երևում էր այդ էջի վրա մի ոսկեշող խամուք, կապույտ սյուներ և ծաղիկներ: Չվարթը տխրեց, երբ տեսավ ծաղիկները: Դա հիշեցրեց նրան իրենց դաշտերի ու ձորերի ծաղիկները: Հանկարծ ճրագի լույսը, ծերունին, գիրքը, բոլորը բեկբեկվեցին արտասուքի կաթիլի մեջ, որ բխեցին Չվարթի աչքից: Նա սկսեց հեկեկալ: Ինչո՞ւ բերին իրեն, բողին այս լռին ու օտար վայրում: Ե՞րբ պիտի տանեն իրեն: Այլևս չի՞ տեսնելու ծնողներին, քնկերներին: Իրեն թողեցին ու գնացին: Ամբողջ սրտով լաց եղավ: Գիշերը տաքություն եկավ վրան: Տեղիի մեջ սկսեց այրվել: Ջրեր սկսեցին խշշալ նրա սկանջներում, ծաղիկների մի հեղեղ եկավ, խոնկեց նրա աչքերում: Չոր շրթունքները

թաղում էր ջրերի մեջ, խմում անհագ ու որքան խմում էր, այնքան ծարավն այրում էր իրեն: Մի քանի օր ոչինչ չէր գիտակցում: Միայն մի ճերմակ ձմեռ՝ վաճառայրը, ցղվում էր խուցն ու ցրվում հետո: Ծերունին նայում էր նրան հանդարտ ու սպասում:

Եվ մի օր Չվարթը աչքերը բացեց: Սառը քրտիկներ ճակատին՝ նա հանգիստ շունչ քաշեց: Նա ապաքինված էր: Փոքրավորը նրան ապուր բերեց ու աղբյուրի սառնորակ ջուր:

Չվարթն ապաքինվեց, բայց և սկսեց գաղտնի մաշվել: Հայրենիքի բույրերը հողի ու ծաղիկների հետ գալիս, ցղվում էին վանքի գավիթը և նրան քաշում հեռավոր տուն, խաղընկերների մոտ: Մթնակապույտ հեռանում էին լեռները դեպի այդ տունը, ծիծեռնակները սլանում էին այն կողմ, լողում ամպերը, որ կարապետներ էին՝ վրան ճերմակ աղջիկներ հեծած: Նստում էր Չվարթի պարսպի տակ՝ անդնդի եզրին, և նայում իրենց տան կողմը, դեպի լեռներն ու դաշտերը: Մտերմաբար իջնում էր երեկոն, շոյում նրա վառվող աչքերը և Դունկիանոսը՝ փոքրավորը, նրան գտնում էր քնած՝ անդնդի եզրին: Չարթնեցնում էր և տանում խուցը:

Իսկ ձմեռը ձյան փաթիկներն աղավաղների պես ճախրում էին անդնդի վրա, և Չվարթը մտքովը նրանց հետ խաղում էր, խաղում ու հետո գալիս ու մտնում խուցը, ոչխարենու մեջ կծկվում, քնում:

Փոքրավոր Դունկիանոսը մի խեղճ ու կրակ երիտասարդ էր, բայց անսահման բարի, որ շատ խղճաց Չվարթին և կապվեց նրա հետ: Վաճառականների սառ հայացքներից սիրտը պաղած՝ Չվարթը նրան էր որոնում: Դունկիանոսի մեջ ջերմություն կար, կյանքի նշույլ: Նա էր միայն, որ սիրտ էր տալիս Չվարթին:

Նա Չվարթին սփոփում էր կարծես: Այնուհետև ոչխարենու վրա պառկած՝ Չվարթը հանգիստ էր դիտում ծերունի վաճառորը, որ անքուն, անդադար գրում էր մագաղաթի վրա: Ի՞նչ էր գրում նա, ի՞նչ մտքերի մեջ էր խորասուզվում այդ խորին ծերունին: Չվարթի մտքերը թափառում էին այդ ծերունու շուրջը, կորչում, կրկին դառնում նրան: Տարօրինակ մարդ էր վաճառայրը: Նա՝ այդ ինքնամոխի, խոր մարդը, վերին աստիճան հետաքրքրում էր Չվարթին: Ո՞վ էր նա իսկապես: Դունկիանոսը լսել էր և պատմում էր Չվարթին: Վաճառայրը նախկին ճարտարապետ է և փիլիսոփա: Նա կառուցել է վանքեր, լսարաններ ու պարիսպներ: Այժմ, երբ մարմնական ուժը պակասել է, մտել է վանք՝ փիլիսոփայությամբ զբաղվելու: Նրան արեղաները չեն հարգում, քանի որ նա հոգևոր տենչով չի եկել վանք, նա «հոգևորաց» չէ, այլ «մարմնավորաց» է:

Ի՞նչ է նշանակում այս: Չվարթն ավելի է վառվում հետաքրքրությամբ, որ հասկանա այդ մարդուն: Եվ ուսուցման ժամերին, երբ նա Դունկիանոսի հետ ծալապատիկ նստած էր լինում վաճառոր դիմաց՝ Չվարթն աչքերը լայն բացած, ուշակորույս ունկնդրում էր այդ անհուն մարդուն: Միայն դեռ լավ չէր ըմբռնում նրա

նորօրինակ, անյուր մտքերը: Նա միայն տեսնում էր իր առջև ծովի նման խորը մի էակի, որ խոսում է, խոսում է հենց ծովի պես, որին լսում ես անհագ տենչով, բայց չես հասկանում որի լեզուն. Չվարթն զգում էր ինչ-որ արբեցնող վերապագումն:

ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Անճանոթ բառերը դուրս գրիր և բառարանի օգնությամբ բացատրիր:
2. Ցույց տուր, որ Չվարթը՝
 - ա) ուրախ երեխա է,
 - բ) այլ կերպ է ընկալում աշխարհը,
 - գ) ճկուն և սուր միտք ունի:
3. Քննարկիր Չվարթի նկատմամբ՝
 - ա) երեխաների,
 - բ) մեծահասակ գյուղացիների,
 - գ) վանականների վերաբերմունքը:
4. Ինչո՞ւ Չվարթին վանահայրն ու Ղունկիանոսը հասկացան:
5. Ցույց տուր Չվարթի կերպարի զարգացումը: Քեզ համոզո՞ւմ է այդպիսի զարգացումը: Պատճառաբանիր պատասխանդ:
6. Ինչպիսի՞ն է պատմողի վերաբերմունքը վանականների նկատմամբ:
7. Ինչպիսի՞ հակադրություններ կան պատմվածքում.
 - ա) կերպարների,
 - բ) ընկալումների,
 - գ) պատկերների:
8. Դուրս գրիր այն համեմատություններն ու փոխաբերությունները, որոնք գեղեցիկ են համարում:
9. Վերնագրի՞ր այս հատվածը:

Խցից դուրս, բնության անհուն դահլիճում շքեղ հանդես է ելլել նային ջահը, և լեռներն ու անդունդները շքեղանում են հանդիսավոր լույսով: Թռչունները սրտապատառ ցնծությամբ ճախրում են օդում: Աշխարհը տոնում է ամենավսեմ բանը՝ կյանքը և նրա ուրախությունը:

Վանահայրը նստած է խցում, համրիչը քաշում փիլիսոփայորեն: Չվարթն ու Ղունկիանոսը, ծուկի ծնկի ծալապատիկ նստած, սերտում են ինչ-որ հատված: Մեղում տոգավով կտրում է լույսի ոսկի սյունը և լցնում խուցը կյանքի ուրախությամբ:

Հանկարծ արևի շողքը մթնեց դռան առջև: Ղունկիանոսը վեր նայեց և տեսավ դռան առջև մի բարձրահասակ մարդու: Սա իր սապատավոր մեջքը խոնարհեց դռան կամարի տակ, և զանգուր այծամորուքի ծայրը ցցելով ներս, նայեց Չվարթին արծվի հայացքով և խոնարհություն արեց վանահորը: Ապա տաղանդի գծերով կրթված ձեռքից նրան մի գիրք հրամցրեց. Ղունկիանոսն ու Չվարթը վզները երկարացրին, նայեցին գրքին: Վանահայրը բացեց գիրքը: Էջերի վրա բնագրի հետ մեջընդմեջով վանքի ու այլ շենքերի նկարներ կային՝ խստագիծ նկարած, ուրոն շուրջը ծաղկած էր: Արծվաքիթ մարդը, որ, ըստ երևույթին, աշխատել էր այդ գրքի վրա, սկսեց բանալ էջերը և բացատրել: Չվարթը հասկացավ, որ նա էր զարդարել գիրքը վանահոր համար:

- Գրել է և շենքերը նկարել է հայր սուրբը, իսկ Թադեն արտագրել, ծաղկել է էջերը,- շնչաց Չվարթի ականջին Ղունկիանոսն անհասկանալի բաներ:

Վանահայրն անդորր նայեց գրքին, հառաչեց և այս աշխարհից հեռացողի երազով նայեց գիրքը ծաղկողին:

- Այժմիկ պատրաստ եմ երթալ առ հարս, Թադեն՝, ահավասիկ վաստակք իմ և կտակ իմ:

Ծաղկողը՝ Թադեն, համբուրեց վանահոր աջը և դուրս գնաց:

Վանահայրը մեղմաժպիտ նայեց Չվարթին ու Ղունկիանոսին և սկսեց բարձրաձայն կարդալ իր հեղինակությունը: Նա տարվեց իր մտքերով և սկսեց այնպես կարդալ, որ չէր իմացվում՝ ի՞նչ համար էր ընթերցումը, թե՞ ուսուցանում էր Չվարթին և Ղունկիանոսին: - «Կառուցումն է աշխարհն և աշխատք շինողական», - շրջում է գրքի էջը վանահայրը և ոգում,- «Կառուցումն է քաղաքն, կառուցումն՝ խոսքն, կառուցումն՝ միտք»:

Եվ ցույց է տալիս երկինքը, երկիրը, վանքի շենքը, իր ճակատը, իր «միտքը»: Բացատրում է տիեզերական շինարարության արվեստը:

Չվարթը բոցավառվում է: Նրա աչքերում գծագրվում և գունավորվում են շքեղ պատկերներ: Չնգում են մուրճերը, և խստադեմ քարտաշները կտրում են ժայռե-

ընդ, խոհուն որմնադիրները կանգնեցնում են հողակապ քաղաքներ՝ երկնապաշտարարակներով: Փարթաւ պարտեզներ կախվում են անդունդների վրա:

- «Աշխատ առնե բնութիւնն, կառուցանե ծառն, շինարարե մրջյունն: Եղեր և դուք կառուցողք և շինարարք՝ որպէս մարդիկք երկրի, սիրեցեք աշխատք, զի կառուցումն և աշխատք սուրբ են»...

- «Չքանա բռնություն, փռշտանա գահք և քաղաքաւորությունք և մնա շինարարն»...

Խորանում է ծերունին Չվարքի աչքերում: Այլակերպվում է այդ հրաշքներով լի մարդը: Նրա մռայլ սքեմը հալվում է, և նրա տակից դրսևորվում է «երկրի մայրը», որի միտքն զբաղված է մի մեծ կառուցողական տենչով ու երագով: Չվարքը խցից դուրս է նայում «աշխարհին»: Եվ այդ անհուն շենքի մեջ, ուր թռչունները հյուսում են մետաքսե բներ, մրջյունները կառուցում են իրենց բնակարանները, ամբողջ աշխարհը ներկայացնում է որպէս մի հսկայական ճարտարապետական կառուցվածք՝ իր երկնքի աշտարակով, նրա վերև կախված արևի ջահով, լեռների սյուներով ու անդունդների միջերով:

Տանջվում է Չվարքը, գիշերները տապալկվում է անքնությունից: Տանջվում է մի անընթերցելի տենչից: Չգիտե՞ որտեղից է գալիս այդ տենչը, և ինչ տենչ է դա, ի՞նչ մեջ է, թե՞ դուրսը, այլ տեղ՝ չգիտե:

Ղուկկիանոսը նկատում է նրա տանջանքը և ուզում է օգնել նրան.

- Կարդա՛, Չվա՛րք, կարդա՛, - սիրտ է տալիս, հորդորում:

Չվարքը նայում է Ղուկկիանոսին երագով ու տխրությամբ:

- Ես անհմա՛ եմ, Ղուկկիանո՛ս, միտքս՝ տկար, ե՞րբ պիտի ես էլ իմանամ, թե ի՞նչ եմ:

- Համբեր՛ ունեցիր, Չվա՛րք, կգա տերը շնորհաց, կընդունես շնորհ և միտքը կվառվի:

- Ի՞նչ բան է շնորհ ընդունել:

- Ընդունելն այն է, որ նա քեզ կասի, թե ի՞նչ ես կամենում և ի՞նչ պիտի անես:

- Ո՞վ է տերը շնորհաց:

Անհասկանալի բաներ է պատմում Ղուկկիանոսը, այն, ինչ որ լսել է, բայց ինքն էլ չի հասկացել: Այդ տերը շնորհաց մի լույս է. այսպէս է լսել Ղուկկիանոսը վանահորից:

- Լո՛ւյս - վախենում է Չվարքը - չլինի՞ թե գա գիշերը, խավարի մեջ, միայնությամբ ժամին: Ծարունակ անհանգիստ մտածում է այդ էակի մասին:

Շրջում է այդ մտքերով Չվարքը անդնդի վրա, զարնանային արևը լուծվում է ժայռերի, ծաղիկների, ջրերի վրա, և Չվարքը նրանց արտաքին կերպարանքի տակ, նրանց մեջ բաներ է տեսնում, որ նրանց այլափոխում, դարձնում են շնչա-

վոր բանական էակներ, որոնց հետ ինքն իր մեջ խոսում է գաղտնի իրենից և գաղտնի լեզվով: Նա նրանց տեսնում է և ամենուրեք՝ ամպերում, պատերի վրա, խավարի մեջ: Նրանք շարժվում են, մարդու ձևեր ընդունում, խոսում իր հետ, ծիծաղում, կանչում իրեն:

Չվարքն ականա ձեռքով օդի մեջ գծում էր նրանց պատկերը: Բայց հենց մարմնացնում էր նրանց մտովի գծերով, օդի մեջ, նրանք խուսափուկ ու արագ անեանում էին, և նրանցից մնում էին ուրիշ բաներ՝ բառեր, կրակոտ բառեր, որ շնչում էին նրա ականջին:

Շշնջում, շշնջում և կորչում: Հետո կրկին ու կրկին...

Տանջվում է Չվարքը, տենչում ինչ-որ, ուր-որ...

Բարձրագմբէք, կամարակապ մի օթևան: Նրա տակին միայնակ կանգնած է Չվարքը և ունկնդրում լուրջյան: Գիշերը ծծումքի աչքերով երկնքից նայում է ներս գողտրիկ պատուհանների արանքով:

Խավար է օթևանում և տխուր: Միայն դուրսը, անդնդում անքուն գետն է վշշում, հովտում տնքում գիշերահավը: Հանկարծ օթևանի պատը, որը թվում էր անհուն, հեռվից, շա՛տ հեռվից, ճեղքվեց, և ներս հոսեց ո՞վ. ինքը՝ Չվարքը... Չվարքը չի զարմանում: Չէ՞ որ նրան նա տեսել է շատ անգամ - աղբյուրների ակունքներում, ցողի մեջ: Նա արեգակնափայլ աչքեր ուներ, որ վառվոռում էին գոհարների պէս: Այդ աչքերը այնպէս էին նայում, որ Չվարքը զարհուրեց: (Իր մեջ ահա այդպիսի զարհուրելի բան կա եղել...): Եվ չիշխեց վեր նայել նրան: Բայց մի ուժ դրդում էր Չվարքին նայել նրան: Եվ ահա, երբ նա աչքերը վեր բարձրացրեց, զարհուրած ընկավ հատակին: Երկար մնաց այդպէս ընկած, հետո ի՛նչ եղավ՝ չի էիշում Չվարքը: Միայն զգաց, որ էակը մոտեցավ իրեն և կռանալով ձեռքը դրեց նրա ուսին: Նրա կռանալն զգաց նրանով, որ նա շշնջում էր: Անբացատրելի էր այդ շշնջը, երգածայն անուշ:

Չվարքը լսում էր ու օրորվում: Երգի եղանակի պէս ձգվում էր այդ շշնջը: Չվարքը երևակայությամբ շրջում էր եղանակը, և սա ընդունում էր այն ընթացքը և այն բառերը, որ կամենում էր Չվարքը:

Չարքնեց Չվարքը: Դեռ գիշեր էր: Անուշ քունը հետ էր քաշում նրան: Միայն մի անգամ աչքերը բացեց Չվարքը և խցի դռան բացվածքից նայեց երկնքին: Լուսոտ աստղը հալած ոսկու պէս դողում էր լուսացող, հուն երկնակապույտի մեջ: Բայց այն հրաշալի շշնջը դեռ հոսում է նրա ականջում:

Հետո կրկին զարթնեց: Ծիծեռը սաղմոսում էր վանքի քիվերում: Դա նույն այն շշնջն էր, որ քաղցր բարբառում էր:

Չվարքը դուրս ելավ և գնաց անդնդի եզրը և սկսեց շրջել քարից քար: Արևի շողքերը դեռ նոր էին նկարում ժայռերի մռայլ սյուները: Գետն անդնդի միջով գնում էր իր օտար ճանապարհը: Նրա երգի մեջ ևս լսվում էր երագի այն շշնջ-

ՉՈ՛:

Հանկարծ Չվարթն անդրադարձավ՝ «ո՞վ էր նա»... չէ՞ որ ինքը չէր: Բայց և ինչպե՞ս երագու՞մ էր, քե՞ն նա ինքն է: Ո՞վ էր նա... Եվ նկատեց, որ ինքն է շնչացողը:

Եվ իմացավ, որ երագի էակը ինքն է: (Ախր, երկու էակ չկա միևնույնը...):

Եվ հանկարծ Չվարթը զարթնեց արթնության մեջ: Նա զգաց խոսքը: Նրա սիրտը մարեց մի անըմբռնելի տենչով: Նա տենչաց խոսել, խոսել բարձր, երգաձայն, հանդիսավոր, քեկուզ բազմության առաջ:

Եվ սկսեց մի ասք մրմնջալ կիսաձայն: Պատկերներ բազմաբովանդակ:

Վանականները հավաքված էին զարման արևի, պարսպի տակ և դիտում էին ձորը: Հանկարծ նրանք տեսան Չվարթին՝ անդնդի վրա երեքալիս:

- Գի՞նով է, կգահավիժի անդունդը,- ձայնեց արեղաներից մինը և վրա վազեց, բռնեց Չվարթին:

Չվարթը հրաբորբոք աչքերով նայեց նրանց և դողահար շրթունքները բաց՝ սկսեց հևալ: Նրան բերին վանահոր խուցի դուռը: Վանահայրը դուրս եկավ:

- Ի՞նչ ունես, հիվա՞նդ ես, որդյակ:

Բռնեց ճակատը: Տաք էր: Չվարթը հեռու էր ինչպես տենդի մեջ և երագով նայում վանահոր: Սա շոյեց նրա ճակատը և մեղմ հրամայեց:

- Խոսի՛ր, որդյակ, ասա մեզ բան, ի՞նչ է մտածությունը քո:

- Խոսի՛ր, խոսի՛ր,- պնդեցին արեղաները:

Չվարթը նայեց նրանց, վանահորը և հանկարծ փայլատակեց, սկսեց ոգել: Ավելի հստակ զգաց, որ ինքը պիտի խոսի այն, որով լիքն է ինքը, սիրտ առավ և կրակվեց աշխուժով: Նա սկսեց մի վեպ, քե՛ն ինչպես ինքը երագ տեսավ, ինչպես շնորհքն եկավ ու լցվեց իր մեջ, և որ ինքը կարող է ոգել, ինչ որ կամենա ամեն ոք: Նա ոգում էր հափշտակված, բառերը անարգել հոսում էին, նա ոչինչ չէր տեսնում:

- Գալիս է զարունը, ձայն տալիս հողին, զարթնում է հողը, ձայն տալիս բոլոր բույսերին: Չարթնում է ձնծաղիկը, ձայն տալիս մյուս ծաղիկներին, քե՛ն զարթեցե՛ք, զարթեցե՛ք, քանի՞ քնեք հողում, զարթեցե՛ք, լցրե՛ք աշխարհը ուրախությամբ:

Մար ու ձոր լցվում է ծաղիկներով:

Եվ՝ Ծափ է տալիս ծափածափը, ծիծաղում,

Աշխարհը թագ է բոլորում գլխին,

Ղատիճան հագնում է ծիրանի,

Ծարուրիկը սուրմա քաշում աչքերին:

Եվ՝ Սեր է աշխարհին, սեր են մարդիկ,

Սեր է արևն, սեր՝ ծաղիկն,

Սեր են հավքերն ամեն երկնուց,

Սիրով են ամենքը գեղեցիկ:

Վանականները լսում էին մթին քարերի պես՝ անարձագանք, սառն: Միայն նրանցից ամենաչարը՝ տխմարադեմ Ազարիան, դառն ու նախանձահույզ ձայնով հարցրեց, բողոքեց.

- Որպե՛ս խոսի սա զբանս զայն. զի չէ սա վարդապետ:

Վանահայրը սաստեց նրան.

- Մի՛ բանասրկիր: Միտք նորա ինքնաբուխ են և պայծառ: Եվ իմաստուն է պատանին այս, քան զվարդապետ:

Վանականները սաստված նայեցին Չվարթին և պապանձվեցին:

Եվ նկատեց Չվարթը՝ նախանձահույզ Ազարիան, որ դավ էր ուզում մյուսիլ իր դեմ, նախանձից դեղնեց: Մյուսները մռայլեցին, ոմանք ամաչեցին, իսկ ոմանք էլ շտապեցին խուսափել վանահոր աչքերից, քերևս նաև Չվարթից:

Վանահայրը արձակեց Չվարթին և վանականներին հրամայեց ցրվել իրենց խուցերը: Նրանք հեռացան դիտվ լցված դեպի Չվարթը: Նրանք ատեցին Չվարթին: Եվ ամեն պատահելիս հարձակվում էին վրան, կշտամբում, բարկանում: Չվարթը չէր հասկանում նրանց և ժպտում նայում էր նրանց և անցնում:

- Նա ծաղրի է մատնում մեզ,- փրփրալի ժայթքում են վանականները վանահոր վրա, որ նա իր պաշտպանության տակն է ատել մի խելագարի:

Սկսեցին հալածանք բորբոքել նրա դեմ: Բանասրկեցին նրան՝ «հերետիկոս է, չարի գործիք. դիվական գիրք է գրում նա, պետք է այրել այն»:

Վանահայրը լսեց այդ և շատ վշտացավ: Նա զգում էր իր մահը: Ո՞ւմ պիտի մնան իր կիսավարտ մտքերն ու գործերը, իր կառուցումների ոգին: Ղունկիանոսն անուսում է դեռ, Չվարթը՝ պատանի: Ո՞ւմ պիտի ավանդի իր կտակը: Չորս կողմը՝ խավար, անապատ:

Մի օր վանականները Ազարիայի գլխավորությամբ պաշարեցին վանահոր խցի դուռը: Եկան պահանջելու, որ արտաքսի Չվարթին, որովհետև նա պղծում է սրբավայրը դիվական մտքերով:

Վանահայրը դուրս եկավ խցից.

- Որո՞ իրավամբ, ամբարիշտներ,- բողոքի և վշտի ձայնով հարցրեց նա,- տեսե՛ք նրա շնորհքը, նրա մտքերը:

- Թող դուրս գա, խոսի կրկին, և մենք ցույց կտանք նրա մեղքը:

Վանահայրը դուրս կանչեց Չվարթին.

- Եկ, որդյակ, եկ արդարացիր:

Չվարթը դուրս եկավ և ժպտալով նայեց վանականներին:

- Ահա՛ դու առաջի մարդկանց ասա՛ մի բան, թող դատեն քեզ:

Չվարթը մտածեց մի փոքր և ասպա կերպարանափոխվեց: Նա սկսեց ոգել:

Ինչի՞ մասին եր այդ:

Բովանդակությունը այս էր.

Եկավ գարունը, ծաղիկները հորդեցին,
Մանիշակը ժողովեց բոլոր ծաղիկներին
Եվ դավ սարքեց վարդի հանդիման.
Վճռեցին սպանել վարդին, որ չլինի թե
Գա գարդարվի վարդն կարմիր,
Ամենքի ուշը գրավի իր վրան,
Ամենքը նայեն վարդին կարմիր,
Եվ իրենք աննկատելի մնան:
Հորոտ-մորոտ ձայնեց ձնծաղիկին,
Ձնծաղիկը՝ շուշանին,
Շուշանը՝ նունուֆարին,
Սուսանբարին, նարգիզին
Եվ ինչ որ ծաղիկ կար երկրի երեսին,
Որ գնան, կտրեն վարդն կարմիր:
Հանկարծ հնչեց ձայնը բլբուլի,
Եվ վարդը զարթնեց մեջն իր կանաչ վրանի,
Հանեց իր կանաչ կապան,
Հագավ վառ ծիրանին:
Ծաղիկները փախան, ցրվեցին. ոմանք ամոթից,
Ոմանք շփոթված, ոմանք սուգ մտան, կապտեցին,
Ոմանք երկյուղից դարձան դեղին:

Վարդը զարդարեց իր բուրաստանը, եկավ բլբուլը նստեց նրա մոտ, հարբեց
նրա անուշ հոտից ու երգեց բարձրաձայն, թե -

Սեր է ծառն, սեր ծաղիկն,
Սեր է հավքի ձայնն ի ծառին,
Սեր է վարդն, սեր բլբուլն,
Սիրով է նստել վրա վարդին:
Եթե չլիներ սեր իմ սրտիս,
Չէի կախվի վարդի փշին,
Եթե սերն ինձնից զատվի,
Ինձ կտանեն ցուրտն ու քամին:

Տենչում է վարդն բլբուլին, խնդրում է բլբուլին, որ համբուրի իրեն և ցույց է
տալիս սիրտը, մեջը դեղին: Դա իր վիշտն է: Եվ զանգատվում է.

Պիտի քաղեն տանեն իրեն
Եվ եփեն դեղ հիվանդներին.

Դրանից է սիրտը դեղին:

Չվարքը վերջացրեց և նայեց վանականներին. նրանց աչքերի սպիտակուց-
ները փայլում դանակների նման մերկացել էին իր դեմ:

Առաջ եկավ նախանձափրփուր Ազարիան, բացեց իր դառն բերանը և սկսեց
բանասարկել:

- Մարմնավորաց են բանք վարդիս, և սեր աշխարհի է:
- Պիղծ են բանք դորա,- մոմոացին մյուս վանականները:
- Սի՛ր բանասարկեք, մաքուր են մտածությունը պատանվոյն:

Սակայն Ազարիան չսանձահարվեց: Նա ապերաստան և կոկոզավիզ առաջ ե-
կավ.

- Դիվահար է, հարկ է սպանանել զնա և դևն, որ է ի նմա,- գոռաց նա դառնա-
շունչ և կատաղի եզան նման հարու տվեց Չվարքի վրա:

- Հեռո՛ւ, խավարի՛ ծնունդ,- բարձրացրեց ձեռը վանահայրը,- ո՞ր իրավամբ
սպանանես զանմեղն:

Բայց անհանգստացավ վանահայրը: Խռովություն էր բռնկվում: Պետք էր
փրկել պատանուն կատաղած մոլեռանդներից: Ի՞նչ աներ... Նա հավատով նա-
յեց Չվարքին:

- Կարո՞ղ ես խոսել բան մեկնության,- խոժոռ հրամայեց վանահայրը:

Չվարքը թափանցեց նրա հոգու տազնապի մեջ, մի վայրկյան թափառեց նրա
մտքերի աշխարհում և հետ եկավ լարված ու վստահ:

Ու սկսեց.

Ասե՛մ՝ ո՛վ է վարդն կարմիր,
Կամ ո՛վ են ծաղկունքն ամեն,
Կամ թե ո՛վ է բլբուլը քաջ,
Կամ թե ո՛րն է ձայն բլբուլի:

Ծաղկունք քահանայքն են հին օրինի, վարդը Հիսուսը, մանիշակը Հուդան, որ
դավեց նրան, և բլբուլը Գաբրիելն էր, որ փողը փչեց: Վարդն, որ հագավ ծիրա-
նին, Քրիստոսն էր, որ հարություն առավ, ծաղկունքը, որ թառամեցին, դեղնեցին,
զինվորներն էին, որ փախան նրա գերեզմանից:

Գոհունակ ունկնդրեց վանահայրը, վանականները պապանձվեցին: Չվարքը
հաղթել էր:

Սակայն Ազարիան Չվարքի աչքերում նկատեց մի շող, ճարտար մտքի ճար-
պիկ խաղ: Նա զգում էր, որ Չվարքի միտքը «մարմնավորաց» էր: Բայց իր բուր
միտքը չէր ծաղկում այնպես ճարտար, որ կարողանար հակաճառել: Խավարեց
նա քարայրի պես և հետ քաշվեց: Գնացին և մյուսները:

Այնուհետև ամբողջ օրը խցերից լսվում էին անեծքի դառնաշունչ ձայներ:
Վանահայրն անձկության մեջ էր: Չգու՞մ էր այս ամենի վախճանը:

Մի գիշեր երկար գրում էր նա իր գրքի շարունակության մեջ: Գրում էր իր կտակը: Նա դառնացած էր վանականների բանասերի և նախանձահույզ հալածանքից:

Նա իր կտակի մեջ ձաղկում էր մարդկային ազիպությունը, գովերգում էր ճշմարտությունը:

«Անձանա մարմինն իմ՝ որպես ծուխ, և մնան միտք իմ ճշմարտության: Դուր կգողանաք իմ մարմինը, ցրիվ կտաք՝ որպես խոլիվ, բայց իմ միտքը կմնա՝ որպես լույսն արեգական: Մի՛ դիպչեք ինձ, որդի՛ք խավարի, - սպառնում էր նա իր կտակի մեջ, - ճշմարտությունն եմ ես և ես վրեժխնդիր կլինեմ ձեզանից»:

Գրեց մինչև խորին գիշեր: Լուսաբացին զարթեցրեց Չվարթին և Դունկիանոսին, մոտ կանչեց, համբուրեց նրանց և ասաց, որ գնում է:

- Ո՞ր,- հարցրեց Դունկիանոսը, բայց և իսկույն հասկացավ և դառնորեն լացեց:

Վանահայրն իր նվիրական գիրքը հանձնեց պատանիներին և պատվիրեց լավ պահպանել: Եվ մեռավ:

Վանահորը թաղեցին բռնադատված շուքով, բայց խորին ատելությամբ:

Դունկիանոսը նրա գիրքը գաղտնի տարավ Թաղեի մոտ, և նրանք թաղեցին քարե գաղտնաբանում:

Հետևյալ օրը վանականները Չվարթին փակեցին մի մութ խցիկում և թույլ չտվին երգելու ծաղիկների երգը: Նրան այցելում էր միայն Դունկիանոսը: Չվարթը թախիծով նայում էր նրան և սկսում խոսել, ոգել իր վեպը: Դունկիանոսը լսում էր, լսում, և երկուսով մոռանում էին, որ բանալի մեջ էին: Միքում էր Դունկիանոսը լսել այդ վեպը:

Բայց մի օր էլ նրան արգելեցին այցելել Չվարթին: Այնուհետև Դունկիանոսը գալիս էր բանտի լուսամտից նայելու՝ գլուխը ծռած, արտում: Ժպտում էր Չվարթը և նայում երագով, կարծես անհոգ:

Եվ մեռավ Չվարթն այդպես, հոգում ծաղիկներ:

Ավերակ վանքի խարխուլ խցում արև շող կյանք է ծաղկում: Այնտեղ Թաղեն հողի հատակին արևի պես սփռում է գույներ, լույսեր, խաղեր: Առաստաղից կաշվե բարակ թելերից տախտակներ են կախ՝ վրաները մագաղաթ քաշած: Թաքախում է Թաղեն սուր գրիչը երանգապնակի մեջ. և արծվի աչքերը մագաղաթին՝ անշարժանում է, սպասում և հանկարծ, այծամորուքը կախելով մագաղաթի էջին, սրբությամբ ծաղկում է էջը: Պատանիներ այծյամի աչքերով նայում են իրենց վարպետին: Վախենում են նրանից և սիրում նրան: Թաղեն հրաշքներ է գործում իր գրչով: Քանի մոռալվում է նա, այնքան ժպտում են մագաղաթները: Այնտեղ է Դունկիանոսը: Նրա աչքերը գնում են կորչում այդ ծաղկած մագաղաթների ոսկու, լաջվարդի, նարնջի, հակինթի մեջ:

Հարցնում են՝ ի՞նչ գիրք է այս:

Թաղեն վեր նայեց: Նրա աչքերը խորն են հորիզոնի պես: Նա նոր տեսավ Դունկիանոսին և արթնացավ: Երագի մեջ էր:

Նա կրկին կռացավ մագաղաթի վրա: Նրա ուշքը մի սիրամարգի կողմն էր, որը սրճագույն գլուխն ու վիզը հոխորտ կարկառել էր վերև և գետնի վրա սփռել իր փետուրների ասեղնագործ գորգը: Մանվածապատ ծաղիկներ՝ հակինթների ու գոհարների ցուլով, խաղում են լուսանցքին: Իսկ վերևի աստեղալույս երկնքում այնպիսի մի երկնակապույտ է, որ կարծես մագաղաթը ճեղքել էր, և ինքը երկինքն էր նայում այնտեղից:

Աշակերտները լռիկ ու հնազանդ լցնում էին ծաղկող վարպետի շրջանակները հետևյալ մանրամասներով:

Երբեմն Թաղեն հայացքը շրջեցնում էր դեպի աշակերտները և իր նաղաշական հրահանգներն էր տալիս նրանց.

- Ոսկեծույլ նշողն ընդ նարնջին... Ծաղիկ ընդ ծաղկանց... բուրբակն ոսկեճանճան, կամարն երկնահան գույն... Պայծառ լաջվարդույթ, նոճին կանաչագեղ, քաղաղուխ վարդն. ա՛յս է կանոնն...

Գիշեր է: Թաղեի խցում Դունկիանոսը պատմում է Չվարթի կյանքը: Թաղեն լսում է: Մոլի է նա, հարբած՝ իր գույներով, բայց գիշերվա մթնում չի կարող ծաղկել: Քունը չի տանում, քունը փախցրել են երանգները, որ վառվում են խավարի սև պաստառի վրա: Բնությունն է միայն, որ նկարում է երկնքի էջի վրա, սփռում ծաղիկների թերթեր: Թաղեն լսում է:

Դունկիանոսը ոգեց Չվարթի երգը ծաղիկների մասին: (Խեղճ Դունկիանոս, միայն մի հատակ հիշողություն ունի այս աշխարհում և բարի սիրտ):

Նա ոգեց գեղջուկ ձայնով և անկեղծ շեշտով: Թաղեն ականջները սրեց: Լսեց, լսեց և գլուխն օրորեց.

- Երանի՛, երանի՛, երանի՛, անո՛ւշ է սրտին:

- Ծաղիկ՛ի Չվարթի վեպը, վարպետ,- ասաց Դունկիանոսը արտասովորով:

Վարպետը ցնցվեց:

- Ճշմարիտն ասացիր, վաղիվն իսկ կսկսեմ: Երանի՛ թե կարենամ:

Կրքոտված տանջվում է նաղաշը: Ծաղկում է Չվարթի վեպը վանահոր գրքի մեջ: Նայում է Դունկիանոսը նաղաշին խոնարհ ու ջերմեռանդ: Սա խառնում է գույներ գույնին, խառնում, թողնում ու կրկին, կրկին: Կրակներ են վառվում մագաղաթի ճակատին ու լուսանցքներին: Բոցագույն վագրեր թռել են նարնջենի եղնիկների մեջքին և պատրաստվում են հոշելու նրանց: Դողսհար է նկարում նա-

դաշը, նա քվում է մոլի, խելագար: Ինչ-որ հիվանդագին ջերմի մեջ, նա հատում է մոմի պես, նա որոնում է մի շատ դժվար նրբերանգ: Գույնը չի գտնվում: Նրա աչքերը մարեցին, կիսախուփ նայել սկսեցին կարծես մի անդունդ, որի հատակին վառվում է մի հազվագյուտ ծաղիկ, աներևակայելի նրբերանգով: Ու հենց այն է, գրիչը թաթախեց պնակի մեջ և դրեց մագաղաթի վրա, նրբերանգը փախավ՝ ինչ-պես չնաշխարհիկ թռչուն: Նաղաշը հոգոց հանեց և հուսահատ նայեց դռնից դուրս: Աշակերտները պապանձվեցին, նայեցին իրենց վարպետին և ակնածանքով սպասեցին: Նրանք ապրեցին վարպետի տանջանքը:

Հանկարծ նաղաշը սրտնեղած վեր կացավ և լուռ, լուսնոտի պես գնաց դուրս, անցավ գավիթը և հեռացավ:

- Գնաց երանգը գտնելու, գնանք հետևից:

Աշակերտները և Դունկիանոսն էլ նրանց հետ՝ դուրս եկան: Նաղաշը գնում էր դաշտը: Ամբողջ օրը թափառեց նա իր աշակերտների հետ: Մոտեցավ, նայեց նկարին: Հետո վերցրեց գրիչը: Պատանիները քարացան: Սրբազան լռության մեջ ժպտաց մագաղաթը:

Ոսկեհուր մի գիրք, լի լույսերով և իմաստությամբ: Բոցավառ կենդանաթռչուններ, ձկնագազաններ և ծաղիկներ շրջանակել են երկու վեպ. մեկը՝ որ խոսում է աշխարհի կառուցողական սկզբունքի, շինարարական աշխատանքի սրբության մասին, իսկ մյուսը, որ կրակե ժապավենի նման հոսում է էջե էջ՝ Ձվարքի վեպը ծաղիկների մասին:

Չյուն է թափվում լույսի նման: Բայց սև է վանքը, և մութ՝ նկուղը, որի մեջ բանտարկված է ձեռագիրների հետ մի գիրք և ոչնչանում է խոնավից: Ասում են՝ այդպես է լինում միշտ՝ ոչնչանում են մագաղաթները խոնավից: Այդ գրքում ծաղիկներ կան: Արդյոք քնե՞լ են ծաղիկները գրքի մեջ, թե՞ ոչնչանում են նաև նրանք:

Վանականները պորտաբույծ կյանք են վարում: Նրանք փքվել են գորտերի պես ու մոռացել Ձվարքին, վանահորը, Թաղեին և նրա աշակերտներին: Նրանք բոլորին քշել են վանքից, նրանք ցրված են ով գիտե ուր:

Գիշեր: Չմեղը մրկում է: Մրկում է Հայաստանի լեռնաշխարհում: Յուրտ է, երկինքը՝ սառն ապակի: Լեռների լանջերով գնում է Դունկիանոսը՝ մեջքին մի պարկ, ձեռին մի մրոտ մետաքսե կապոց: Նրա կարկամած ձեռները կապտել են, բայց նա մատները երկաթի պես գամել է գրքի կազմին, որ մետաքսի տակից սա-

ռը կծում է: Կսառեն այդ մատները, և նա գիրքը ձեռքից բաց չի թողնի: Նա փախել է մենաստանից: Միայն մի բան գիտե, որ գրքերն է ազատում: Միայն թե ազատվեն նրանք... Ո՞ր է գնում, ինքն էլ չգիտե: Աշխարհավեր մրքիկ է լեռնաշխարհում: Չորքեր են հոսում հովիտներում: Այրվում են քաղաքներ, գյուղեր, վանքեր, գրադարաններ:

Առավոտյան դեմ բուքը բերանքսիվայր ընկավ դաշտերի ու լեռների վրա: Մի խարխուլ լեռնավանքի դռան, որ մի ծեր վանական բաց էր արել, ձյան մեջ մի կիսաթաղ մարդ է երևում՝ պարկը մեջքին, կողքին մետաքսախառն մի գիրք, որ բացվել է և ժպտում կապույտ երկնքին:

Ծեր վանականը նայեց գրքին և վերցրեց դողահար:

Խավար մի ամպ շղարշում է գիրքը և նրա պատմությունը: Մի դարու պատմություն: Ոչինչ չի երևում ուրիշ: Մի փոքրիկ բացվածք միայն թույլ է տալիս ճշմարելու մի բեկոր:

Ջրնգում են ճանապարհները սուլթան Էլադրըմի հեծելազորների սմբակներից:

Կարկուտ-ամպի պես է գնում նա սրընթաց: Պապանձվել է երկիրը, Էլադրըմն է լսվում միայն:

Վանքի մի խցում նստել է մի ծերուկ, գրքեր է քննում խորասույգ: Խուլ է նա դեպի արհավիրքը: Կարդում է: Ներս են գալիս երկու զինվոր: Չի նկատում նրանց: Չայն են տալիս նրանք: Չի լսում: Չայրանում են զինվորները և նետահարում ծերունուն: Նա ընկնում է:

Մի փոքր անց, կրակն սկսեց լափել գրքերը: Դենճահտո՝ ծա՛նր, դա՛ռն: Մագաղաթները կշրտում են: Ջինվորները տաքանում են, զվարճանում գրքերի ճարճատյունից: Հետո հանգստացան, կշտացան, նայեցին չորս կողմ, ծերունուն: Նայեցին անչար աչքերով, երկյուղած: Ջգում են, գուր սպանեցին նրան:

- Ի՞նչ գրքեր են սրանք:

- Ո՞վ գիտե...

- Ասում են գիրքը զայրանում է, պատժում... Նրանց մեջ ճշմարտություն է գրած: (Խե՛ղճ զինվոր, միայն գրքի՞ մեջ, թե՞ նաև իր մեջ...):

Հանկարծ մի գիրք պայթեց ու բռավ մի կողմ կրակից: Դիպված չէ՞ր. մագաղաթ, յուղ, կրակ... Բայց ցնցվեցին և վրա ընկնելով կրակին՝ հանգեցին: Գրքերը մխալ սկսեցին ծանր, դառն:

Դուրս ընկան ճանապարհ:

- Գիրքը զայրացավ:

- Այո՛, գիրքը չի կարելի վառել:

Չորում սոսափեցին ուռիները, մտածեցին և կրկին սոսափեցին: Հետո պաղ գետի պես ձորավերևից հոսեց աշունը և գնաց ձորնիվայր: Սոսափին խառնվեց և մի ուրիշ սոսափ: Դա ջրաղացի բանդի մամուռն էր: Բաց թողեց ջրաղացպան Հակոբը բանդի ջուրը: Էլ կարիք չկա նավերից ջուրը հոսեցնելու:

Սով է համայն երկրում:

Հակոբը ուռենու տակ խորհուրդ արեց իր երիտասարդ որդու հետ.

- Գնա՛, Հուսիկ, Դամասկոս: Աղորիքները կանգնեցին: Գնա ցորեն՝ բեր, ցանեմ, կենդանությունը չմարի:

Հուսիկի կապույտ աչքերը թախծալի ժպտացին: Նա կրկնեց.

- Կենդանություն: Ինչո՞ւ:

Ու բերանարաց ժպտով նայեց հորը:

- Ի՞նչ ես հիմար մտիկ տալիս: Խելքդ զրո՞ւյսդ հավաքիր, երկիրը կործանվում է:

Հակոբը մտավ ջրաղաց, հանեց անկյունից մի ծաղկավոր խալաթ, հինգ մետաքսե թաշկինակ և հետո կաշվե մատներով շոշափեց ու քսակից հանեց երեսուն դահեկան:

- Տաք բահ եմ շինել՝ նրա գինն է: Խալաթը ծախելով՝ ճանապարհը կկտրես, մի քիչ էլ կբանես, կբերես, զարմանը մի բան գցենք հողին բերանը: Կենդանությունը չմարի:

Հուսիկը նայում է հոր աչքերին: Հայրը ազդում է նրան բնության նման: Նա ինչ-որ խորը, սարսափելի բան է ասում:

Հուսիկը ճանապարհի ընկավ դեպի Դամասկոս:

Գնում է Հուսիկը՝ մի կապույտ, տրամալի ժպիտ աչքերում: Հեռավորի կապույտը՝ հեռավոր հայրենիքի:

Հրաշեկ ճանապարհներ են կտրում երկիրը: Նրանք տանում են բուրալի հակեր՝ արմավի, ցորենի, փստոցի, սուրճի:

Գնում է Հուսիկը, կարծես աշխարհի վրայով և մտածում է: Եվ յուրովի ժպտում է չարածճիտքեն. «Ի՞նչ էր ասում հայրը՝ «Կենդանությունը չմարի»: Ո՞վ, ի՞նչը կփրկի մարդուն: Հո՞ղը. կխլեն: Ամիրա՞ն՝ իր գորքերով. նրա դեմ կանգնած են սելջուկների, թաթարների իշխանները, հեղեղ հեղեղի միջով գալիս են լավում, ջնջում իրար: Գուցե հարստությունը, բայց տեսավ Հուսիկը, թե՛ ինչպես մերկացան հարուստները, ոսկին գնաց, մնացին կմախքները: Ուրեմն ի՞նչը կպահի կենդանությունը, ո՞րն է վաճը կենդանության»:

Վե՛մը. ահա, թե ի՞նչ է որոնում Հուսիկի միտքը:

Ու երեքում է Հուսիկը քրտնախաշ, ազազիլ տատասկի պես արևի դեղին ծո-

վի մեջ:

«Ա՛յ, եթե մարդ թռչո՞ւմ դառնար, փախցներ իր հետ ոսկին, հացը, զգեստը, կյանքը: Բայց ի՞նչ օգուտ. անգղերն ու արծիվները երկնքում կրկնեին մարդուն և կհափշտակեին նրա բոլոր ինչքը»:

Ոսկեփռի քաղաքը հուրիքատում էր արևի լույսով: Մի հախտուն բազմություն եռում է այնտեղ: Հուսիկի աչքերը խայտացին, շլացան: Ահա մի կրակոտ երիտասարդ՝ բռնգե ձեռքերն օդի մեջ՝ ծռում է մի հրացայտ սուր: Պողպատը ցնցվում է ու շիտակվում օձի պես: Նրան շրջապատել են պղնձե երիտասարդները: Նրանք ծիծաղում են սաղաֆի ատամներով: Ուղտեր են չորել չինարների շուրջը, նրանց կողքին ցաք ու ցրիվ հակեր են ցորենի ու բյուր բարիքներով:

Նստեց հոգնած այդ հակերի մոտ, մեջքը տվեց չինարու բնին: Արևը կիզում էր նրան, տորը խեղդում: Նայում է շուկան շրջանակած տներին, մարդկանց. բոլորը խանձված են բարկ արևից: Կապույտակ ջրերի կոհակներ վետվետացին Հուսիկի աչքերում: Նա անգամ զգաց նրանց սառցի շրթերը իր պապակ շուրթերին: Քուն է գալիս աչքերին: Նայում է մշուշոտ հայացքով: Երկա՞ր էր նայում, բնե՞ր էր և զարթնե՞ր՝ չէր հիշում. նայեց և ահա տեսավ իր դեմ մի խոնաված բազմություն, որ ծիծաղելով իրար ձեռքից առնում և բարկ մատներով կոպիտ բացուխտի էին անում մի գիրք: Հուսիկը վեր կացավ՝ գրավվելով ինչ-որ ծանոթ բանով: Ի՞նչ է դա: Այո՛, այդ գրքի տեսքը: Նա տեսել է դրանցից: Մոտեցավ: Անգգույշ կոշտ եղունգներ քերում էին գրքի կողերը: Մի ուրիշ ձեռք խլեց գիրքը, և ինքն սկսեց տնոդել նրա սևակաշի արծաթ պատյանը: Հետո բացեց գիրքը և նայեց էջերին:

Գարուններ բացվեցին և մրգահաս աշուններ, երկինքներ սուտակ, բուրաստաններ, հրեղեն վարդեր, վարդեր ոսկեծույլ, և ծաղիկներ մանվածապատ, ջերմ, հափշտակված, հրճվալից: Հուսիկի աչքերում նկարվեցին իր լեռների, հովիտների մտերիմ գույները:

Ի՞նչ էր գրած այս գրքում, որ այդպես ջերմագին ծաղկազարդված էր: Գիրքը ծախում էին: Ծախողը մի արաբ զինվոր էր, բարեղեմ ու անհոգ: Նա ձեռք էր բերել այդ իրը արշավանքի ժամանակ և հիմարություն էր արել բերելու մինչև Դամասկոս... «Ինչի՞ն էր պետք»:

- Հը՞, ի՞նչ տամ,- բերանը ծիծաղով ծռում է մի ուրախ մարդ:

- Երեսուն դահեկան:

Գնորդը փոքրկազ, և գիրքը բռավ, ընկավ գետին, փռում մեջ: Մյուսները ոտներով խփեցին այս ու այն կողմ: Ձիվորը ծիծաղեց և գնաց, ծուլորեն վերցրեց գիրքը և բռնեց ձեռքին: Չվարձանում է, որ ինքը ծախում է, նրանք էլ չեն առնում:

Հուսիկը մոտ գնաց և գիրքը շոշափեց: Տաք էր արծաթը նրա մատների մեջ: Բացեց գիրքը: Նայեց նրան թեթև, հանդարտ: Աչքերը երևացին ծաղիկների միջից: Մի զարմանալի իմաստություն, մի հարատև կենդանություն բուրեց նրանց

միջից: Գիրքը հանգիստ էր մի մարդու մամ, որ գիտե կյանքի բոլոր օրենքները և կենդանության գաղտնիքը և չի վախենում մահից, սիրում է կյանքը և հավատով է ճակատագրի դեմ: Հուսիկը հեզելով կարդաց. «Ձի աշխատք սուրբ են»:

Հուսիկը հիշեց, հիմա միայն հիշեց իր գինեսեր ու զվարթ Սարգիս ապուսպապին, որի մասին ասել էին, որ մի առույգ որմնաղիլ էր եղել: Երգում էր եղել բանելիս, երգում աղետների օրերին և երբեք չէր ծերանում: Մի անգամ, գործից վերադառնալով, նա տեսել էր, որ իր տունը կողոպտել էին: Ցիպ մերկացավ ընտանիքը: Բայց Սարգիս ապուսպապը քահ-քահ ծիծաղել էր.

- Չեռքս չեն գողացել:

Ամենանեղ օրերին նա միշտ ասելիս էր եղել՝ կաշխատենք-կապրենք:

Այս էր ասել նաև նրա որդին՝ երևելի կառուցող, սրա որդին՝ և վերջինի որդին՝ Հուսիկի հայրը: Եվ ասել էր հայրը, լսել էր սրա հայրը, և սա էլ լսել էր իր հորից, որ ամենամեծ բանն աշխարհում աշխատանքն է:

- Աշխատանքը սուրբ է, - այսպես է գրած գրքում, - ասելիս են եղել Հուսիկի պապերը՝ բոլորն աշխատավոր: Կրկին կարդաց. «Ձի աշխատք սուրբ են»:

Ուրեմն սա այն գիրքն է...

Հուսիկի աչքերը վառվում են և միտքը կորչում հեռուն...

Նա հանեց իր դրամները և տվեց զինվորին: Սա վերցրեց, գիրքը աշխույժ խոթեց Հուսիկի բուռը և ծիծաղելով զնաց: Ծիծաղելիցն նրա հետևից մյուսները և զարմացած նայեցին Հուսիկին:

Սա երագում էր:

Մոտեցան ուրիշ օտար մարդիկ, նայեցին գրքին, Հուսիկին: Ու մինչ սա գիրքը դնում էր իր տոպրակը, մի ծանոթ ձայն սթափեցրեց նրան: Սողոմոնն էր՝ իր հայրենակիցը:

- Դու խելա՞ն ես, քե՞ հիմար: Փողդ տվիր գրքի՞ն:

- Հա՛, - կոտրած ժպիտով, փոքր-ինչ հիմար նայում է Հուսիկը Սողոմոնին:

- Ապա զարմանն ի՞նչ ես ցանկու:

Հուսիկը ապուշ նայում է, և աչքերում առկայծում է թախծալի մի շող:

Ըփռվա՞ծ է, քե՞ կատակ էր արեց:

- Հիմա զնա տուն, անխելք:

Կզնա տուն, և սովը նստած կլինի այնտեղ: Մոխրագույն մի անդունդ է ընկղմվում գիրքը: Ել ոչինչ չի երևում:

Ի՞նչ եղավ Հուսիկը, ինչպե՞ս վերապրեց սովը: Այսինքն՝ մահը: Խե՛նք, խե՛նք Հուսիկ...

Գրքի հիշատակարանում գրած է, քե ինչպես նա դրամը տվեց գրքի դիմաց... Երևի կարծելով, որ ցորենն անգամ կենդանություն չէ, որ անգամ նա չի փրկի իր կյանքը մահից:

Հիվանդ-երեխայի բարձի տակից (ահռելիորեն ծանր շարժվել, բայց անցել են կրկին դարեր) կյանքի հուսով նայում է նա՝ այն գիրքը: Ի՞նչ գիրք է, ոչ որ չգիտե անգրագետ հողագործի այս ընտանիքում: Նրան գտել են մի ավերակ տան մոխրանոցում: Ասում են՝ բժշկում է ամեն հիվանդություն: Երեխան հոգու հիվանդություն ունի...

- Էս ի՞նչ կարավան է, ո՞ր էսպես, Խոջա՛:

- Վենետիկ, ճենովա, քե բարին աջողի:

Խոջան կրել է, կարդում է անվերջ, շիկափուկ ճանապարհի եզրին: Ուղտերի բեռներում՝ որդան-կարմիր, տորոն, մորթիներ, ակնեղեն:

Կարավանն հանգչում է: Ուղտերը որոճում են:

Կարդում է Խոջան և վաճառում ճանապարհի թախիծը:

Սև դարերի խորքից գալիս է մի գիրք: Խավարի միջին թափառող լույսի է մման՝ դողդողում է, բայց գալիս է. քե ինչ վտանգներ է անցնում, չի տեսնում նա: Ո՛չ ծնեռ, ո՛չ խավար: Ո՛չ կրակն է այրում նրան, ո՛չ շողք խեղդում: Հրա՞ջքն է պահում նրան, քե՞ պատահմունքը: Բայց սերունդները խնամում են նրան, քաքցնում, փրկում և ավանդում նրան հեռուորդներին, ձեռքե-ձեռք անցկացնում դարերի փորձանքներից, անցկացնում հուր, սուր, ջուր:

Ժպտում է գիրքը: Միամի՞տ է նա, անհո՞գ է նա, խորամա՞կ է նա և գիտե իր գործը կարգադրել: Թե՞ իմաստուն է, հայտնի է իրեն իր ճանապարհի գիրք:

Նման արևի լույսին, որ անհոգ խաղում է փրփրած ծովի կատաղի ալիքների վրա: Դեղնում են ալիքները, կապտում, փրփրալի ժայթքում, գոչում, բռնցքում արևի դեմ, բայց նա ժպտում է: Վտանգ չի իմանում նա, ատելություն չի դիպչում նրան, ալիք չի փշրում նրան:

Հազար ձեռքեր պահել, շոյել, շոշափել են այս ծաղիկները՝ կյանքի գեղեցկությունը, հազար-հազար աչքեր նայել են նրանց հետևից սիրով ու թախիծով: Մոխրացել են հազար ձեռքեր, տենչալի աչքեր և մնացել է այս ջերմ գիրքը:

Բնաջնջվում է մի ամբողջ ժողովուրդ: Ոչ քե մի գիրք: Թնդանքներն ահեղ վի-

ճարկում են՝ «ճա կորա՞ծ է»... ո՛չ, «ճա փրկվա՞ծ է», «հրա՞շք է, քե փրկվի...»:

Մի կարմիր հողմ փոքրկալի քերթում է ոսկելույս քերթերը գրքի, որ ընկած մի մեծ ճանապարհի վրա՝ ճայում է նրան մտերմորեն: Նա փրկված է իրեն միշտ փրկող ժողովրդի հետ:

Երկաթե գրադարաններում լռում են դարերը: Մի ալեհեր գլուխ հակված է պատմության անդունդը և խոր հովտում տեսնում է ծաղիկներ, ծաղիկներ, ծաղիկներ...

ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ:

1. Անժանոթ բառերը դուրս գրիր և բառարանի օգնությամբ բացատրիր:
2. Ներկայացրո՛ւ Թադեի աշխատանքը և բնութագրիր նրան:
3. Բնութագրիր Հուսիկին: Համեմատիր նրան և Ջվարթին:
4. Դուրս գրիր մարդկանց մեկ բառով տրված բնութագրումները: Զո կարծիքով ո՞րոնք են ավելի դիպուկ: Պատճառաբանիր:
5. Փորձիր խմբավորել ստեղծագործության հերոսներին:
6. Ցույց տուր գրքի անցած ճանապարհը: Ի՞նչ է խորհրդանշում այն:
7. Ո՞րն է ստեղծագործության հիմնական ասելիքը:
8. Ինչո՞ւ ստեղծագործությունը ժամանակային այդքան լայն ընդգրկում ունի:
9. Դուրս գրիր այն համեմատություններն ու փոխաբերությունները, որոնք գեղեցիկ են համարում:
10. Այս ստեղծագործության մեջ ինչպե՞ս են ներկայացված հայ ժողովրդի պատմության դրվագները:
11. Վերնագրի՞ր հատվածը:

ԼԻԼԻԹ

Աստված, երկինք ու երկիր և բոլոր կենդանիներին ու բույսերը իր արարչական մի սոսկ խոսքով ստեղծելուց հետո, առավ անասունների ոտքի տակ ընկած հողից մի կտոր և նրանից ստեղծեց մարդուն:

Ստեղծեց նրան, որ սքանչանա իր վեհ գործերի վրա և փառավորեւ աստվածային անունը:

Եվ բնակավայր տվեց նրան Եդեմի դրախտը:

Նորաստեղծ Ադամը հիացավ Աստծու հրաշալիքների վրա: Մեկ-մեկ նայեց անասուններին, քոչուններին և զանազան բույսերին, զարմացավ և փառաբանեց մեծ վարպետի անունը:

Եվ իրեն զգալով մեծակ ու անընկեր՝ սկսեց ձանձրանալ, սաստիկ ձանձրանալ:

Աստված, տեսնելով Ադամի մենակությունը, խոսեց ինքն իր հետ.

«Եկեք ստեղծենք Ադամի համար մի քնքուշ ընկեր, որ մարդը միայնակ չլայելե դրախտի հրապույրները»:

Եվ բռնեց դեպի վեր սուրացող կրակը և նրա բեկբեկում, ճախրում բոցերից ստեղծեց անդրանիկ կնոջը՝ Լիլիթին:

Եվ նայելով իր ստեղծածին՝ հիացած ասաց.

«Բարի է, որովհետև գեղեցիկ է»:

Ապա կոչեց Ադամին իր մոտ: Լիլիթի փոքրիկ ձեռքը դնելով նախամարդու ափի մեջ՝ ասաց.

- Ադամ, ահա քեզ ընկեր՝ գեղեցիկ Լիլիթը: Իրար աչքերի մեջ տեսեք ձեր պատկերը և իրար սրտերի մեջ սիրեցե՛ք միմյանց: Աճեցե՛ք և բազմացե՛ք:

Ադամ, քո բոլոր օրերիդ մեջ հետև իր Լիլիթին, և դո՛ւ, Լիլիթ, հնազանդ եղիր Ադամին:

Լիլիթ ուշի-ուշով նայեց Ադամին, և կավի հոտ զգաց իր հոտոտելիքը: Եվ զգաց, որ Ադամի հայացքը հողի ծանրությամբ իջավ իր մազերի և ուտերի վրա: Ու հապճեպով ձեռքը դուրս քաշեց Ադամի ափի միջից:

Ադամ նայեց Լիլիթին և գեղեցկություն մի անհուն ծավալվեց ու խորացավ իր առջև, որ դյուրում էր ու քաշում իր հոգին դեպի ահավոր անդունդը՝ ոչնչացնելու համար:

Եվ հիազարհուր աչքերը գոցեց:

Եվ երբ աչքերը նորից բացեց, շրթները հազիվ կարողացան իրարու գալ.

- Փա՛ռք քեզ, Աստված, դու ստեղծեցիր ամենագեղեցիկը և կատարյալը քո արարածների մեջ:

Դու հյուսեցիր պսակը քո հրաշագործ տիեզերքի:

Փա՛ռք քեզ անսահման ու հավիտյան:

Երբ Լիլիթ լսեց նրա խոսքերը, զլուխը քնքուշիկ քեքեց դեպի աջ ուսը, և առաջին գոհունակ ժպիտը փայլեց չքնաղ դեմքի վրա:

Ադամ, մղված մինչ այդ իրեն անձանոք մի զգացումից, ուզեց կրկին բռել Լիլիթի ձեռքը: Սակայն Լիլիթ բոցի պես խույս տվեց Ադամի մոտից:

Ադամ զգաց, որ իր սիրտը կապված է Լիլիթի լուսաշող կրունկներին՝ անբաժան ու անմեկին: Եվ հետևելով Լիլիթին՝ տեսավ նրան կանգնած ոսկեվառ լճակի ափին, ուր նազում են ձյունափետուր կարապետներ:

Լիլիթ հիացումով դիտում էր գեղանի կարապետներին: Նրանց ճկուն, սլացիկ պարանոցները կախարդել էին իրեն:

Եվ քաղցր ձայնով կանչեց կարապետներին. ու երբ Լիլիթ ծունկի եկավ նրանց փայփայելու, հանկարծ ջրերի վրա տեսավ մի հրաշալի, մի հրաբողբոջ պատկեր և, երբ հասկացավ, որ այդ իր ցուրն է, սքանչացավ իրենով և հպարտացավ:

Կրծքի վրա քափքվված մազերը հյուսեց և բողեց, որ հյուսերը ծփան ուսերի և քիկուների վրա: Եվ հիացած, և նորից հիացած, այում էր իր պատկերին և չէր հագեցնում:

Կապույտ երկինքն իր արևով և դրախտից մի կտոր ցոլացած էին լճակի հայելու մեջ:

Եվ տեսավ Լիլիթ, որ արևը այնքան հրեղեն չէ, ինչքան իր աչքերի կրակը, և երկինքը այնքան խորունկ չէ, ինչքան իր աչքերի հունը: Ինքն է ամենակատարյալը դրախտի մեջ, և լիճն ու դրախտը լցված են իր դեմքի լույսով:

Մինչ այդ՝ մի գույզ հակինթե քիթներ՝ ադամանդե քեներով, եկան և նստան նրա քաղցրաբույր մազերի վրա: Լիլիթ նայեց և ժպտաց:

- Ի՛նչ գեղեցիկ կլինեք, եթե սրանք միշտ մազերիս վրա մնային...

Եվ իսկույն ծաղիկներ քաղեց, որ հազար գույներով փայլում էին ու բուրում իր շուրջը, և շարեց վարսերի մեջ:

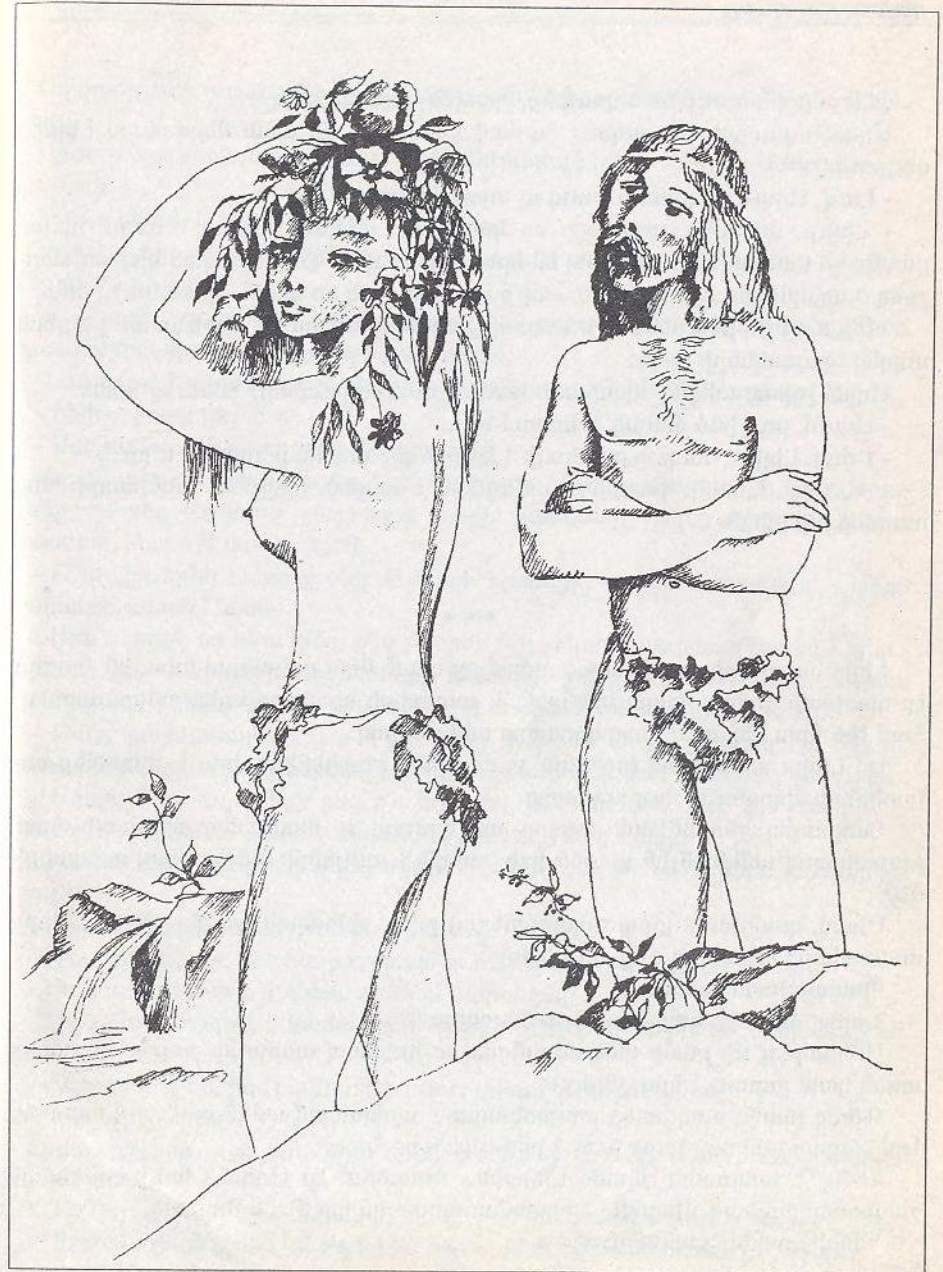
Ադամ, որ հեռուն կանգնած՝ հափշտակված դիտում էր ընկերին, մեկեն սիրտ առավ մոտենալու նրան:

Լիլիթ երբ տեսավ, որ Ադամի ցուրը խառնվեց իր պատկերին, գայրացած ոտքի ելավ և աչքերի ցասկոտ հուրը վառեց նրա վրա:

- Լիլիթ, հրեշտակներից չքնաղս,- բոթովեց Ադամ,- այդ ի՞նչ ծաղիկներ էին, որ դու քաղեցիր...

- Սրա՞նք, հրաշալիքներ են սրանք, դու չես հասկանում,- Ադամի խոսքը արհամարհանքով կտրեց Լիլիթ:

- Ո՛չ, հոգիս, ես գիտեմ Եդեմում այնպիսի վայրեր, ուր Ստեղծողն անգամ տակավին ուռք չի դրել: Այնպիսի ամնման ծաղիկներ,, անպատմելի բույրերով ու գույներով, այնպիսի լուսատերև ծառեր՝ ամենահամեղ պտուղներով զարդարուն:

Չէ՞իր կամենա՞ հիմա երթայինք, շրջեինք այն վայրերը ...

Աղամ այնպիսի փառաբան ծայրով ասաց, որ մի պահ մեղմացավ Լիլիթի զայրույթը:

- Լա՛վ, Աղա՛մ, կերթանք, բայց ոչ այսօր. հետո, հետո:

- Լիլիթ, նազելիս, այո՛, երբ որ կամենաս, սակայն, գիշեր է գալու հիմա, գնանք իմ տաղավարը, որ շինել եմ հրաշագեղ սոխակների բներին կից՝ ամենաշքեղ ծաղիկներով պարուրված: Քնի՛ր այնտեղ, իսկ ես կիսկեմ քո անուշ քունը:

- Ո՛չ, ո՛չ, թո՛ղ ինձ մենակ: Ես այսօր շատ հոգնած եմ, - և թեթևասահ քայլերն ուղղեց պուրակների խորը:

Աղամ չզիտցավ՝ ի՞նչ պատասխաներ: Լուռ և զլխաքարշ հետևեց նրան:

- Աղա՛մ, թո՛ղ ինձ մենակ, խնդրում եմ ...

- Բայց, Լիլիթ, հազար ցանկալի՝ Լիլիթ, ե՞րբ տեսնենք իրար և ե՞րբ ...

- Վաղը, - Աղամի խոսքը հրամայաբար կտրեց Լիլիթ և ակնթարթի մեջ սուզվեց թփերի մեջ:

* * *

Լիլիթ աղբյուրի մոտ նստած, ականջը դրած նրա բյուրեղյա նվազին՝ նայում էր դրախտի աստղազարդ երկնքին, և աստղերի հրաբորբ ողկույզները արբեցնում էին նրա սիրտը մի խորհրդավոր տենչանքով:

Եվ Լիլիթ աստղերով հարքած՝ քուն մտավ ծաղիկների վրա և զարթնեց սոխակների սիրահույզ դայլայլներից:

Ցնորագեղ շնորհներով ծագեց արշալույսը և ծավալվեց դրախտի վրա՝ թաթախելով ամեն չնչին գուղձն իսկ շողերի և գույների անճառ կախարդանքի մեջ:

Աղամ, զամբյուղը լցրած պտուղներով ու ծաղիկներով, քայլեց դեպի Լիլիթի տաղավարը և հեռվից ձայնեց Լիլիթին:

Պատասխան չառավ:

Նորից ձայնեց, նորից ոչ մի պատասխան:

Անհամբեր՝ մի քանի անգամ անցավ ու դարձավ աղբյուրի շուրջը՝ հայացքը ամեն կողմ լարած: Լիլիթ չերևաց:

Գնաց լճափ, թափառեց պուրակներում՝ արպտելով ամեն թուփ ու մացառու: Կրկին դարձավ աղբյուրի մոտ: Լիլիթ չկա՛ր ու չկա՛ր:

«Ի՞նչ է պատահել նրան՝ Լիլիթին, - մտածում էր Աղամ, - երևի անձանոթ չավիղներ բռնելով՝ մխրճվել է հեռավոր պուրակների մեջ և մոլորվել»:

Պիտի որոնել, որոնել նրան:

Եվ զամբյուղը թողնելով աղբյուրի մոտ, ուր Լիլիթի տաղավարն էր՝ գնաց որոնելու:

Ամբողջ օրը թափառեց Աղամ՝ բարձր ձայնելով Լիլիթի անունը: Սակայն ոչ մի արդյունք:

Երեկո եկավ, և իջավ գիշերը:

Աղամ, անկարող լինելով խավարի մեջ գտնել դարձի արահետները՝ հոգնած քնեց մի ծառի տակ:

Եվ միայն լուսադեմին, երբ կաթնալույսով ողողված էր երկինք ու դրախտ, Աղամ կարողացավ վերագտնել եկած ուղին:

Վազ տալով, շնչասպառ և դեռ չհասած աղբյուրին, հեռվից ձայն տվեց.

- Լիլիթ, բարի լույս:

- Սակայն մի՛ եկ մոտս. դեռ չեմ վազվել:

Աղամ, լսելով Լիլիթի ձայնը, երեկվա կրած ամբողջ տանջանքը նույն սրությանը ապրեց: Սրտում զայրույթը ոտքի կանգնեց: Ուզեց Լիլիթին խիստ կշտամբել, սակայն զսպեց իրեն:

- Ո՞ր էիր երեկ ամբողջ օրը: Այնքան որոնեցի, այնքան որոնեցի... - Մեղմ եղանակով ասաց Աղամ:

- Երե՛կ, երեկ ես եկա լիճը, քեզ չտեսա. դու չեկար, - պատասխանեց Լիլիթ, - ապա մի քիչ վազվեցի այժյամների հետևից, ընկա նոր անձանոթ վայրեր: Սքանչելի սոխակներ կային. նրանց երգով տարված՝ մնացի մինչև երեկո:

- Բայց զարմանալի է: Դու ե՞րբ եկար լիճը. մի ոտքս այստեղ էր, մյուսը՝ այնտեղ: Եվ վերջապես դրախտում այնքան թափառեցի: Ո՞ր էիր, որ քեզ չգտա:

- Սակայն ես սպասեցի քեզ թե՛ այստեղ, թե՛ լճափում, իսկ դու չկայիր ո՛չ այստեղ, ո՛չ այնտեղ, - կտրուկ ձայնով պատասխանեց Լիլիթ:

Աղամ մի պահ լռեց: Աղամ մտածում էր՝ մի՞թե չնկատեց Լիլիթին, անկարելի է, բայց ...

Եվ համակերպված, հաշտ սրտով ասաց.

- Գեղեցիկ Լիլիթ, հիանալի պտուղներ եմ բերել նախաճաշիդ համար:

- Սակայն սպասի՛ր, մազերս դեռ չեմ հարդարել:

- Եվ չքնաղ մազերիդ համար արշալույսի ցողերով թաթախեմ ծաղիկներ եմ բերել:

- Շնորհակալ եմ, ես էլ ունեմ: Մի քիչ էլ սպասի՛ր, հիմա կգամ:

Եվ սպասեց Աղամ:

Լիլիթ, բոցերի պես թովռուն, եկավ կանգնեց Աղամի առջև՝ ոտքը հազիվ գետնին առած:

- Օ՛հ, նորից նույն հիանալի պտուղները, որ գտա տաղավարիս առաջ:

- Միշտ նույն գեղեցիկ տեղերից եմ բերել: Հիմա պիտի գնանք, չէ՞, հոգիս:

- Կերթանք, դեռ ժամանակ կա,- ասաց Լիլիթ և նստեց նախաճաշիկի:
Աղամ տեղ բռնեց Լիլիթի ձախ կողմը և սրտի գեղումին ազատ ելք տալով՝
- Ախ, Լիլիթ,- ասաց,- իրավ որ դու անգույն ես: Մենակությունը հոգիս հանեց:
Եվ կարոտով գրկեց Լիլիթի մեջքը և ամբողջ հոգով սեղմեց Լիլիթին իր
կարոտած կրծքին:

Լիլիթ փախավ Աղամի գրկից և, հեռուն կանգնած, լացի ձայնով ասաց.
- Աղամ, շատ կոպիտ ես գրկում. կռկռես ջարդեցիր:
Եվ քիկունքը դարձնելով Աղամին՝ խռոված կանգնեց Լիլիթ:
Եվ նրա քիկունքը ավելի ոսկերոց էր, քան արշալույսի շքեղահյուս ծիրանին,
որով զարդարվում է դրախտը:

Աղամ նայեց, և հոգին նվաղեց. և փափկությամբ բռնեց Լիլիթի ձեռքը և նրա
աչքերի մեջ հավելավ խոսեց.

- Լիլիթ, կյանքս, ներքի ինձ: Լիլիթ, հոգո՛ւս հոգի, այդպես լուռ ու տխուր մի՛
նայիր ինձ. ժպտա՛, խոսի՛ր: Ախ, ինչպե՛ս կուզենայի հազար ականջ ունենայի,
որ քաղցր ձայնիկդ հազար անգամ լսեի և նորից չհագնեայի:

Լիլիթ նստավ: Չգվեց մի լարված լուրջություն:

- Աղամ,- խզեց լուրջությունը Լիլիթ,- Աստված քեզ վաղո՞ւց է ստեղծել:

- Այո՛, նազելիս:

- Ի՞նչ էիր անում դրախտում:

- Թափառում էի մեն-մենակ և ինձ համար ընկեր էի որոնում անբան
անասունների մեջ:

- Մի՞թե չգտար քեզ նմանը,- հարցրեց՝ աչքերի խորամանկ խաղով զննելով
Աղամին:

- Ո՛չ, Լիլիթ: Գրա համար Աստված քեզ ստեղծեց ինձ համար:

- Ինձ քեզ համար ստեղծե՞ց... հա՛, հա՛, հա՛...- ծիծաղեց Լիլիթ բարձր ու
զվարթ:

Աղամ վիրավորվեց: Իջավ մի դառն լուրջություն:

- Այո՛, այո՛,- սրտաբեկ խոսեց Աղամ,- Աստված քեզ ստեղծեց, որ մենակ
չապրեմ, որ ընկեր լինեմք... կյանքս հատնում է քեզ համար, իսկ դո՞ւ... դու չես
խմանում, որ առանց քեզ դրախտն անտանելի է ինձ համար, և կյանքը՝ միայն
տառապանք... Աստծուն հաճելի չէ այս. եթե լսե, սաստիկ կբարկանա:

Եվ դողաց նրա ձայնը. արցունքները քրթուցին ձայնի մեջ:

Լիլիթ նայեց Աղամի խղճալի դեմքին և լիահնչյուն քրքիջ արձակեց: Սակայն
մի պահ: Ապա հայացքը նրա քաղցրացավ, Աստծու անունը զգաստացրեց նրան:

- Բայց, Աղամ, ինչո՞ւ ես լալիս, ինչո՞ւ ես այդպես խոսում: Չի՞ որ միշտ բարի
եմ եղել քեզ հետ:

Եվ հրացայտ մատներով փայփայեց Աղամի անկարգ մորուքը:

Անձայր գորովով լցվեց Աղամի սիրտը: Պատրաստ էր ընկնելու Լիլիթի
նստերը և թողություն խնդրելու:

- Լավ, Աղամ, սիրելիս,- փաղաքուշ ձայնով դիմեց Լիլիթ,- բռնի՛ր այս թոչո՜ղ
ծաղիկը ինձ համար:

- Սա քիթն է, ծաղիկ չէ:

- Միևնո՛ւյն է, բռնի՛ր:

Աղամ վազեց քիթնի հետևից և չկարողացավ բռնել:

- Ուզո՞ւմ ես՝ բռնեմ իսկույն,- ասաց Լիլիթ և, ճախր առնելով օդում, ականբարթի
մեջ բռնեց քիթնին:

- Տեսա՞ր, Աղամ: Բայց ի՞նչ դանդաղաշարժն ես եղել դու:

- Օդի միջով քեզ պես չեմ կարող ուստոստել,- պաշտպանեց իրեն վիրավոր-
ված շեշտով Աղամ,- բայց շատ արագ կարող եմ վազել:

- Այդ էլ չես կարող,- հակառակեց Լիլիթ,- մի՛ պարծենար:

- Կարող եմ,- պնդեց Աղամ,- արի՛ փորձենք:

- Չուր մի՛ հոգնիր:

Աղամ նորից պնդեց:

- Շատ լավ,- ասաց Լիլիթ,- եթե ինձ բռնես, դրախտի ամենից քաղցր պտուղը
կտամ քեզ:

- Ո՞րն է այդ, որ դու գիտես, ես՝ ո՛չ, թեև դրախտի բոլոր պտուղները ճաշակել
եմ արդեն,- զարմացած հարց տվեց Աղամ,- ի՞նչ է անումը:

- Համբույր:

- Համբո՞ւյր,- զարմացական ու հարցական կրկնեց Աղամ:

- Այո՛, համբույր՝ շրթների հատնումը ուրիշ շրթների վրա: Զգիտե՞ս:

Աղամ խորհում էր, թե որտեղի՞ց այդ գիտեր Լիլիթ, ե՞րբ և ինչպե՞ս... Եվ
վարանոտ նայեց Լիլիթին: Իսկ Լիլիթ անխոս նայում էր Աղամի աչքերին, և
սակայն նրա բոցալեզու հայացքը կրակե ճառագայթներով անցավ Աղամի
քիթերի միջով և բռնեց Աղամի հոգին մորենու պես:

Հասկացավ Աղամ և սրտական համաձայնեց:

Վազում էր Լիլիթ կայտառ ու քեթև, Աղամ ոգևորված վազում էր հևիկի:

Թաքնում էր Լիլիթ քիթերի տակ, ապա ցատկում էր վեր, կանգնում էր մի պահ
և հնչում ծիծաղով ասում. «Արի՛, արի՛, բռնի՛ր, սպասում եմ»: Եվ կարմիր շրթները
համբույրի բողբոջ կազմած՝ սպասում էր:

Աղամ խելակորույս կանգ առավ:

- Աղամ, Աստված քեզ ինչո՞ւց ստեղծեց,- հարց արավ Լիլիթ՝ նրան
մոտենալով:

- Հողից, բայց իր պատկերի նման:

- Հողի՞ց, հողի՞ց... հա՛, հա՛, հա՛,- ծիածաղում էր ու ծաղրով ծիծաղում,- դրա

համար այդպես ծանրաշարժ ես, հաստ ու կոպիտ:

Աղամ բորբոքվեց ու բարկացավ. և բոլոր ուժերը հավաքած՝ վազ տվեց, վազեց Լիլիթի վրա և քիչ մնաց բռներ նրան ու ճմլեր իր գրկում, սակայն մատները դիպան միայն մազերին: Իսկ Լիլիթ ակնթարթի մեջ արտույտի պես նետվեց վեր ու սլացավ թավուտների մեջ՝ զվարթ ծիծաղով ու բարձր ձայներով.

- Աղամ, վաղն արի՝ գնանք դրախտը շրջելու:

Աղամ հաղթված և ամոքահար՝ երկար ժամանակ մնաց բևեռված և աչքերը անթարթ ծովացած Լիլիթին պարփակող թավուտների վրա:

Արշալույսին Աղամ եկավ և դեզերեց աղբյուրի շուրջը: Սպասեց, մինչև Լիլիթ՝ ծաղիկներով պճնված, հազար նագանքներով երևաց:

- Ուրեմն ասում ես՝ գնանք քո գոված վայրերը,- անփույթ ասաց Լիլիթ:

- Օհ, անմահ Լիլիթ, գովքը ոչինչ հնչյուն է. պիտի աչքովդ տեսնես այն գերահրաշ պուրակները, աղբյուրները, լճակները, որ հասկանաս դրախտի շքեղությունը:

Եվ Աղամ ցույց տվավ գնալիք ուղին:

- Ո՛հ, այսպես գնանք,- ասաց Լիլիթ՝ մատնանշելով Աղամի ցույց տվածի հակառակ կողմը:

- Ներիք, նագելիս, սա՛ է ճանապարհը,- մեղմով առարկեց Աղամ:

- Այսպես գնանք,- կրկնեց Լիլիթ:

- Անգին Լիլիթ, այդ ճանապարհը լավը չէ այնքան: Ես գիտեմ բոլոր շաղկոտները,- և ցույց տվա՞մս է ամենագեղեցիկը: Ներիք, որ ասեմ, քե դու չգիտես:

- Ո՛հ,- զայրացած ասաց Լիլիթ,- և վերջապես ես այս եմ ուզում. եթե չես գալիս, ես մենակ կեքթամ:

Եվ ոտք դրեց իր կամեցած ուղին:

Աղամ կրո հետևեց նրան: Մի պահ գնալուց հետո՝ Աղամ համարձակվեց ասելու.

- Չբնա՛ղ Լիլիթ, աղաչում եմ. հիմա էլ փորձիր իմ ասած ճանապարհը:

- Փռա լավ,- զիջեց Լիլիթ,- բող քո ասածը լինի: Արդեն միշտ քո ասածն է լինում:

Ճանապարհի ավերին հազարաբույր ու հազարաբույր ծաղիկները բյուր-բյուր ձևերով՝ պճնազարդել էին բուրաստանները: Երազանման քիթեռների բույլերը ճախր էին առնում կանաչի ու կակաչի մեջ Լիլիթի շուրջը: Պուրակներում բանաններն ու անանասները բոլորել էին լճակները, ուր ցուլացալու ձկներն էին խայտում նունուֆարների ու լուռսների հույլերի մեջ:

Սաղաթթախիտ սավերների տակ արծաթյա և ծիածնավառ սիրամարգերն էին ճեմում զմրուխտահավերի և ծիրանահավերի հետ: Մարգից մարգ ոստոս-տում էին դրախտահավերն ու քնարահավերը:

Դարաստանների վրա, բուրալից օդում անուրջների պես ցանուցիր թափա-ռում էին երփնավառ թռչունները և երգում էին հազար դայլայներով, հոգեհմա գեղոններով իրենց սերն ու տենչերը:

Ոսկեկեղև ծառերից կախված էին հեշտագրգիռ պտուղները՝ կախարդիչ գույ-ներով ու ձևերով:

Լիլիթը պոկում էր սիրտն ուզածը և հիացած ճաշակում: Հափշտակված էր Լիլիթ դրախտի տեսարաններով. անթարթ նայում էր շուրջը, ետ դառնում և նորից նայում:

- Հոգյա՛կս,- ասաց Աղամ,- ահա այնտեղ է իմ տաղավարը:

Սակայն Լիլիթ անուշադիր՝ չսեց Աղամին և քայլում էր զմայլած ու վերացած:

Նա թռչունների պես ոստոստում էր, քան քե քայլում, լուսակաթ ոտները գետնին չէին հպում:

Իսկ Աղամ ծանր ու հաստատուն քայլերով հետևում էր նրան՝ աչքերը չհեռացնելով նրա կրակե բոցերի պես ծփծփացող, ճաշանչագեղ մազերից:

Զգացումի հզոր ու անգուսպ մի ալիք մղում է Աղամին գնալու և Լիլիթի ոտների տակ փշովելու, և Աղամ, արագացնելով իր քայլերը, մոտեցավ Լիլիթին, վախով բռնեց նրա հրեղեն արմուկից և հոգեսպառ ասաց.

- Ի՛մ չքնաղ ընկերս, նայի՛ր հեռուն՝ ի՛նչ վսեմ է:

Լիլիթ աչքի ծայրով անտաքերը նայեց հեռուն:

Եվ հեռուն երկնածիզ լեռներն էին սուզվել կապույտ լուռքյան մեջ՝ արծաթացող ձյունապսակներով: Սյունաբարձ ապառաժներից զլխավայր նետվում էին ջրերը և ահագնագոչ դողողով լեցուն անձավները, ուր խարտյաշ այծյամներն էին հանգիստ առնում:

Լեռների ոտների տակ սնդուսի ծովն էր հևում, ուր լուսափետուր որորները քնքշորեն խփում էին իրենց կուրծքը ոսկեծայր կոհակներին և սուրում էին դեպի հեռավոր զմրուխտաշող կղզիները: Այնտեղ երփնաթերթ ծաղիկներն էին խնկում և բարձրուղեղ արմավենիներն էին օրորվում գուրգուրող հովերի մեջ:

- Տեսա՞ր, հոգիս, ինչ գեղեցիկ է: Ես չէի՞ ասում,- շնչաց Աղամը և գործով գրկեց Լիլիթի մեջքը:

- Վատ չէ, բայց իմ ասած ճանապարհը նույնպես լավն էր,- ասաց Լիլիթ և, ոստում անելով, թռավ Աղամի գրկից դուրս և կանգնեց ավին մոտակա առվակի, որ զվարթ ծիծաղով թավալվում էր խայտաբղետ ավազահատիկների վրա:

- Օհ, ի՛նչ սիրուն եմ այս մանր քարերը, ի՛նչ սիրուն գույներ ունեն՝ կարմիր, կապույտ, կանաչ, ոսկե... Աղամ, տուր ինձ այդ խիճերից մի քանի հատ:

- Լիլիթ, այս ի՞նչ են որ: Ես գիտեմ, որոնք փայլում են արևի պես, քափանցիկ են ջրերի պես և կարծր են ու շատ զեղեցիկ:

- Ա՛... Ո՞ր են նրանք, Ադամ, սիրելիս, ո՞ր են հիմա:

- Նրանք շատ հեռու տեղ են գտնվում՝ խորունկ, անհուն ձորերի մեջ, ժայռերի ծերպերում, հեռու հեռուներում:

- Ե՞րբ կրեքես, ասա՛, Ադամ,- և Լիլիթ քնքշությամբ ձեռքը դրեց Ադամի ձեռքի վրա:

- Եթե հաճելի է քեզ, նազելիս, այսօր կգնամ և վաղը կրեքեմ,- ասաց Ադամ ուրախացած, որ առիթ ունեցավ Լիլիթին հրճվանք պատճառելու:

- Գնա՛, Ադամ, հիմա իսկո՛ւյն գնա. ի՛նչ լավն էս, Ադամս,- և ավի հակադարձ կողմով փափկությամբ շոյեց Ադամի ճակատը:

Ադամ սրտի տրոփյունով մեղմիկ առավ Լիլիթի շուշանագեղ ձեռքը և դրեց շրթներին: Համբույրի անուշությունը ձորեց Ադամի սրտի մինչև հատակը...

Ապա կարտաի հայացք ձգելով Լիլիթի վրա՝ արագ վազ տվեց, մինչդեռ Լիլիթ աչքերի հրեղեն խաղով, ուր անուշ խոստումներ կային, երթաս բարով մաղթեց Ադամին:

Լիլիթ սակավ ինչ հանգչելուց հետո ուրիշ շավիղներով ուղի ընկավ դեպի իր տաղավարը: Հանկարծ գլուխը ցից բռնած մի օձ հանդիպեց նրան:

Լիլիթ նայեց օձի աչքերին, օձը՝ Լիլիթին: Եվ երկուսն էլ կանգնած մնացին. երկուսն էլ թովված էին մեկ մեկով:

Լիլիթին այնպես հրապուրիչ էր օձի վետվետուն, գալարուն մարմինը՝ ողորկ, սուր և նետվող: Նրան այնպես թվաց, թե այդ թափանցեց իր մարմնի միջով:

Երկար և երկար նայում էր Լիլիթ, սակայն օձը, վախեցած նրա հայացքի կայծակից, սուլեց և ակնթարթի մեջ անհայտացավ կարկառների մեջ:

Մինչդեռ Ադամ շնչասպառ վազում էր՝ շուտով հասնելու զեղեցիկ քարերի ձորը: Երբ հասավ, եռանդով սկսեց հավաքել երգչներանգ խիճերը:

Առանց հոգնելու և վհատելու՝ մագլցում էր ժայռերը և ծերպերից ատամներով պոկում էր քարերը՝ վիրավորելով մատներն ու ոտքերը, բայց ոգի առած այն հեռապատկերով, թե ինչպիսի՛ հաճույք պիտի ընծայե չքնաղ Լիլիթին:

Ինքնին զարմանում էր, որ Լիլիթին տեսնելու վայրկյանից սիրտը լցված էր մի հեշտալի և քաղցր զգացումով. և դրախտն այն օրվանից հազար անգամ ավելի զեղեցիկ է դարձել. և իր ամեն ապրած վայրկյանը իմաստ ունի և անարտահայտելի հրապույր...

Ադամ, բեռնավորված ծանրալի զամբյուղով, վերջալույսին հեկիհե հասավ

լճակը, ուր Լիլիթ անհամբեր սպասում էր Ադամին:

Նա գրկած ուներ մի թավշամորթ կատու, որին շոյում էր անընդհատ՝ ժամանակը կարճելու համար:

- Լիլիթ, հոգեթու՛յ Լիլիթ, ահա եկա և բերի,- գոչեց Ադամ:

Լիլիթ, որ Ադամի ցուլը տեսել էր ջրի վրա, իբրև թե հանկարծակիի եկած՝ ետ դարձավ դեպի նա:

- Ադամ, դո՞ւ ես:

- Ների՛ր, հոգիս, որ ավելի շուտ չկարողացա գալ: Շատ հեռու էր: Վաղո՞ւց է՝ սպասում ես ինձ:

- Ո՛չ, Ադամ, նոր եկա: Չէի ուզում գալ, գլուխս ցավում էր. հենց այնպես եկա: Բերի՞ր քարերը, տեսներ:

Եվ զսպած անհամբերությամբ աչքերը նետեց զամբյուղի մեջ.

- Օհ, ի՛նչ գոհարներ են, ի՛նչ շքեղ են, ի՛նչ շքեղ,- հիացած ձայնեց Լիլիթ:

- Գոհա՞ր է սրանց անունը: Դու որտեղի՞ց գիտես,- զարմանքով հարցրեց Ադամ:

- Այո՛, այդպես է, ես գիտեմ. Ադամ, սիրելիս, ե՛կ համբուրեմ քեզ, ինչքան բարի ես:

Եվ Լիլիթ, չկարողանալով զսպել ուրախությունը, կատուն բաց թողեց գրկից, թռավ և համբուրեց Ադամի ճակատը:

Ադամ խելքը կորցրած փռվեց Լիլիթի ոտների տակ և ապշած դիտում էր նրան, որը, քնքուշ մատները խրելով զամբյուղի մեջ, խաղում էր գոհարների հետ, առնում էր ավի մեջ, անհագ նայում, ժպտում էր ինքնին, նորից լցնում էր զամբյուղը և նորից վեր առնում:

- Ի՛նչ հրաշալի աղամանդներ են՝ սպիտակ հիանալի ճառագայթներով: Ի՛նչ կարմիր հակինթներ են. ի՛նչ մաքուր կանաչ գմբուխներ են, ի՛նչ սուտակներ, ի՛նչ շափյուղներ. ո՞րն ասեմ, ո՞րն ասեմ. և ինչքա՛ն շատ են, շա՛տ են...

Եվ Լիլիթ խաղում էր գոհարներով, սփռում էր վարսերի մեջ և նորից հավաքում, մինչև լիարտինը բարձրացավ ծառերի հետևից և լուսավորեց դրախտի ամեն մի թուփ ու մացառ, ծիլ ու տերև:

Լիլիթ նստել էր նռնենու տակ: Լուսնյակի նուրբ շողերը լուսեղեն քարերի պես ծրարել էին նրա դեմքը: Ադամի սիրտը թռչունի պես թրթռում էր կրծքի տակ և ուզում էր բերանից դուրս թռչել:

- Լիլիթ, անճամ՛ն Լիլիթ, դու իմաստուն ես. ասա՛ ինձ, այս ի՛նչ զգացում է, որ բույն է դրել հոգուս մեջ քեզ տեսնելու վայրկյանից: Ուզում եմ հալչել լույս ոտներիդ տակ, ուզում եմ համբուրել կոխածդ հողը, ուզում եմ արևը պսակ դնել գլխիդ վրա և աստղերով սալարկել քո ուղին:

Լիլիթ լսում էր Ադամին, և մեղմ ծիծաղը հավաքվում էր իր շրթների շուրջը:

- Ասա՛, ամենաչքնա՛ղ Լիլիթս, ի՞նչ է այս զգացումը, որ երբ մտաղ եմ լինում, դրախտը ավելի չքնաղ է դառնում, և կյանքը ավելի անուշ, իսկ երբ հեռու եմ լինում քեզից՝ դրախտը դառնում է ազեղ և ամայի, և կյանքը՝ դառն ու ծանր:

Քնած թե արթուն՝ երազներս միայն քեզնով են լցված: Դու ապրում ես սրտիս և աչքերիս մեջ:

Լիլիթ ծիծաղելով, սակայն ցուրտ ձայնով ասաց.

- Սե՛ր է, Ադա՛մ, սե՛ր է դրա անունը:

- Սե՞ր... որտեղի՞ց գիտես դու...

- Սեր՝ նվիրական և ահավոր անուն: Սեր, այո՛, Աստված էլ նույնն ասաց՝ սիրեցե՛ր իրար: Եվ ես սիրում եմ քեզ, Լիլի՛թ, հազար-հազար սիրելի Լիլիթ. ես քեզ սիրում եմ:

Եվ ինչպե՞ս կարող եմ քեզ չսիրել՝ դու չքնաղ ես, հրաշագեղ, հրաշագեղ, բյուր անգամ հրաշագեղ:

Եվ գիտեմ հիմա, որ սերն է բոլոր իրերի հոգին, սերն է, որ թռչունների բերանը հովերի ու աղբյուրների անուշ մրմունջն է դրել: Սիրուցն է, որ քո անցած շավիղներից մեխակի և խնկածաղիկների բուրմունքն եմ առնում:

Եվ գիտե՛ս, Լիլի՛թ, փոթորկով բռնկված ծովը, որ լեռնաչափ ալիքներով ծեծում է երկրի ժայռերը, ավելի թույլ է ու թալուկ, քան իմ սերը, որ անգուսպ ուզում է ոտներիդ տակ ծուկնի գալ և լուրջան մեջ հատնել:

Ուզում եմ քեզ օծել համբույրներովս, և հոգվոյս համբույրների մեջ դալկանալ ու չքանալ: Ախ, այնպե՛ս, այնպե՛ս սիրում եմ քո հոնքերը, նազելի՛, ցանկալի՛ Լիլիթ:

Քո հոնքերը ծիածանի պես կամար են, ծիածանի պես կամար են կապել քո հոնքերը աչքերիդ երկնքի վրա:

Քո աչքերի երկնքի մեջ ծիր-կաթիններ եմ տեսնում, ուր հազար-հազար արևներ են հրդեհվում:

Հազար-հազար արևներով բոցավառ աչքերդ կիզում են հոգիս, հոգիս կիզում են: Թող աչքերիդ մեջ նայելով մոռանամ ինձ, մոռանամ դրախտն ամբողջ՝ աչքերիդ մեջ նայելով:

Եվ համբուրեց Լիլիթի աչքերը, և համբուրեց հոնքերն ու թարթիչները:

Լիլիթ անտարբեր էր Ադամի գուրգուրանքի հանդեպ: Լիլիթ մտազբաղ էր:

- Ադա՛մ, ի՞նչ կա դրախտից այն կողմը:

- Այնտեղ երկիրն է՝ չոր ու տառասկոտ: Թող կորչի երկիրը. ես սիրում եմ քո պարանոցը, Լիլիթ: Քո պարանոցը բարձր է ու սպիտակ, ավելի բարձր ու սպիտակ, քան ցարասիները, որ նուրբ ու քնքուշ հասակով կանգնել են դրախտի դռների վրա:

Եվ Լիլիթ աչքերի ծիծաղով՝ երկարացրեց պարանոցը, և Ադամ համբուրեց

պարանոցը, և նորից համբուրեց տենչանքով:

- Ադա՛մ, ո՞վ է ապրում երկրի վրա:

- Սատանա՛ն է ապրում, Լիլի՛թ, սակայն թող կորչի սատանան: Ես սիրելով սիրում եմ քո բերանը, Լիլի՛թ: Դրախտի հրաշալիքն է քո բերանը, Լիլի՛թ...

- Ադա՛մ, ո՞վ է սատանան,- ընդհատեց Լիլիթ նրա սրտի զեղումը:

- Աստծու հակառակորդն է նա: Հրեշտակ էր նա հրեղեն և՛ խմաստուն, և՛ զեղեցիկ, սակայն ըմբոստացավ Աստծու դեմ. ուզեց նրան հավասարվել: Եվ Աստված պատժեց նրան. երկնքից ներքև թոթափեց նրան իր ընկերներով՝ հավիտյան նգովելով նրանց: Եվ թո՛ղ նգովված լինեն նրանք:

Ես սիրում եմ քո բերանը, անսպառ ու անհուն հրապույրների, անանուն վայելքների նեկտարն է քո բերանը, ուսկից ոսկի մեղուն ամենաքաղցր մեղրն է շինում:

Քո լեզուն բոլոր սոխակների սիրատարփ երգն ունի, և բոլոր թռչունների ճովողյունից ավելի անուշ է քո լեզուն: Քո շրթների մի քաղցրանուշ համբույրով ես ողջ դրախտը վայելած կլինեմ, լիաճոխ ճաշակած կլինեմ ողջ տիեզերքն ու հավիտենականը քո շրթների մի-միակ համբույրով...

Եվ Ադամ տարփակեց շրթերը կարկառեց՝ Լիլիթի բերանը համբուրելու, սակայն Լիլիթ ձեռքով գոցեց Ադամի բերանը և, ուժգին ետ մղելով նրան, իսկույն մի ցունցով ոտքի ելավ:

Ադամ թալկացած ընկավ գետին:

- Քուս տանում է,- ասաց Լիլիթ.- վաղը կսպասես ինձ լճափին:

Եվ թռչունի քայլերով բռավ, սուզվեց գիշերային սավերի մեջ:

Ադամ խավարած աչքերով հետևում էր հեռացող, կայծկլառող, փայլուն Լիլիթին:

Ադամ առավոտ աչքերը բացեց, տեսավ գլուխը գետին, և Լիլիթ չկար: Կարծեց, թե երազի մեջ էր: Աչքերը նորից գոցեց, սակայն Լիլիթ նորից չկար:

Հանկարծ միտքն ընկավ Լիլիթի վերջին խոսքերը:

Արագ քայլերով շտապեց լճափ և, աչքերը սևեռած դախտի բոլոր շավիղներին, սկսեց սպասել:

Ամեն մի եղնիկի քայլով սիրտը թունդ էր ելնում, ամեն մի գեփյուռով, որ թփերը իրար էր բերում, ալեկոծվում էր նրա սիրտը: Այսպես անհամբեր սպասեց մինչև վերջապույս, և Լիլիթ չեկավ:

Ադամ հուսաբեկ փովեց սեզերի վրա՝ թարթիչները գոցած, որ Լիլիթին երազե: Լսեց մի մրմունջ ափի եղեգների մեջ. կարծեց, թե մի սիրտ մորմոքում էր այնտեղ:

Շտապով ոտքի ելավ, կտրեց մի եղեգ, մի երկու ծակեր բացեց ցողունի վրա և սկսեց նվազել:

Այս նվազ չէր, այլ Ադամի սիրավատ սերն էր ինքնին, որ շիթ-շիթ ծորում էր եղեգնափողի միջից՝ դարձած արցունք ու տենչանք, տենչանք ու տրտունջ։
Եվ երգում էր նա.

- Լիլիթ, Լիլիթ, դու իմ ճակատագիր:
Առանց քեզ ի՞նչ է անմահությունը:
Դու հեշտանքի դրախտն ես, Լիլիթ,
Հրաշքների և հմայքների միակ դրախտն ես դու:
Երազն ես դու, հիացքն ու դյութանքը, Լիլիթ,
Դու չճաշակված գաղտնիքն ես, Լիլիթ,
Արևադայուն ես դու, Լիլիթ,
Բոլոր տանջող ու ապրեցնող հրապույրների արևադայունը:
Անհաղթելի կինն ես դու, Լիլիթ,
Լիլիթ, հավիտենական Լիլիթ...

Գիշերն անքուն թափառեց Ադամ՝ երգելով իր ցավագին կարտոը, որ կիզում էր նրա սիրտը։ Եվ մյուս օրն ամբողջ Լիլիթ նույնպես չէր քնաց։ Օրն ամբողջ թափառում էր Ադամ ու հառաչում։ Այրվում էր ու պապակում, և դրախտի ոչ մի սառն աղբյուր չէր կարող զովացնել նրան։

Ադամ որոշել էր՝ երբ Լիլիթին տեսնի, ծանր խոսքերով կշտամբե նրան, հանդիմանե կոպիտ ձևով և նույնիսկ սպառնա Աստծու անունով։ Այնպես տառապած էր Ադամի հոգին, այնպես խիստ տառապած։

Վերջապես հանկարծ թփուտների խորքից երևաց Լիլիթ՝ բոլոր սեքսեթներով, իր մարմնի բոլոր շնորհներով պերճացած։

Ադամ խենթի պես ցատկեղ դեպի Լիլիթ՝ վայրկյանի մեջ մոռանալով ամեն քնն ու որոշում։

Եվ տեսավ Լիլիթին աշխույժ ու կայտառ, վազում էր մի գալարում ու սևափայլ օձի հետևից՝ աչքը չհեռացնելով օձից։

Ադամ բոլոր շնչով ձայնեց և հետապնդեց նրան.

- Լիլիթ, կանգնիր, ո՞ր ես գնում, կանգնիր։

- Քե՞զ ինչ՝ ուր եմ գնում, ինչո՞ւ ես հետևում ինձ, - բարկացալտ պատասխանեց Լիլիթ։

- Ինչպե՞ս քե՞զ քեզ ինչ։ Չէ՞ որ Աստված ուզեց, որ հետևեմ քեզ, և դու հնազանդիս ինձ...

- Ես քեզ հնազանդ։ Դու ո՞վ ես, ո՞վ։ Կորի՛ր աչքիցս, կո՛շտ հողի կտոր, - արհամարհոտ գոչեց Լիլիթ և բոցերի պես օղի միջով սուրաց, անհայտացավ։

Ադամ, համբերությունը հատած, ուղղակի գնաց Աստծու մոտ զանգատի։

- Տե՛ր իմ, այս ի՞նչ ընկեր տվիր ինձ, - ասաց Ադամ զսպած բարկությամբ, քո հրամանին երբեք չամսաց նա. չհնազանդեց ինձ։ Հրապույրում է ինձ, տոչորում և ապա ծարավ թողնում, հեռանում։ Այրվում եմ, երբ հեռու եմ լինում նրանից, այրվում եմ նորից, երբ մոտն եմ լինում նրա։ Չար կրակ է նա, կիզող կրակի կտոր, տանջվում եմ, հատնում եմ ես...

Աստված հանգստացնելով Ադամին՝ ճանապարհ դրեց։ Եվ կոչեց Լիլիթին իր մոտ։ Սակայն Լիլիթը չեկավ Աստծու ձայնի վրա։ Աստված սրտմտած ուղարկեց Սեմոյի և Սանսեմոյի հրեշտակներին, որ գտնեն, բերեն իր արոտքը անհնազանդ Լիլիթին։

Լիլիթին բերին։ Նա աչքերը խոնարհած կանգնել էր Աստծու առաջ։ Արարիչը սաստեց նրան՝ ասելով.

- Ես ստեղծեցի Ադամին հողից և քեզ կրակից, որ իրար լրացնեք։ Պիտի սիրես և մանավանդ հնազանդ լինես նրան՝ քո ամուսնուն, որովհետև ես քեզ նրա համար ստեղծեցի։ Եթե չհնազանդես, զիտցիր, որ խիստ կպատժեմ... Գնա՛ հիմա Ադամի մոտ, այդպես եմ կամենում ես...

Վտակի ափին՝ ուռենու տակ, տխուր նստել էր Լիլիթ։ Թախծանուշ դեմքը մարգարիտի պես գունատ, ճակատը բազուկին հենած։ Եվ մազերը պնդող դրախտավարդերի պսակը թառամել էր արդեն...

Ադամ, որ սպասում էր նրա դարձին, եկավ, նստավ նրա կողքին և, վախով բռնելով նրա ցուրտ ձեռքը, ամբողջովին գուրգուրանք դարձած՝ շնչաց մեղմիկ.

- Լիլիթ, հոգո՛ւս հոգի, ինչո՞ւ ես տխուր, ինչո՞ւ ես այդպես տխուր։ Ինչո՞ւ չես ժպտում, ի՞մ գեղանուշ։

Ա՛խ, արևափայլ իմ Լիլիթ, ինչո՞ւ ես լուռ։ Մի՞թե չգիտես, որ քո սիրով եմ միայն ապրում. եթե սիրտս քամես, սերդ կծորե այնտեղից, միայն քո սերը և ուրիշ ոչինչ։ Տիեզերքի չափ սիրում եմ քեզ, տիեզերքի չափ...

Եվ բոլոր փափագով համբուրեց Լիլիթի մազերի ծայրը և փաղաքշանքով համբուրեց մազերն ու աչքերին քսեց նրա ոսկեհուր մազերը։

Սակայն Լիլիթ լուռ էր և անտարբեր՝ անթաթ աչքերի հայացքը հեռուն ցրված։

- Լիլիթ, նազելի՛ս, զնանք իմ տաղավարը, ամենահամեղ պտուղներից սեղան եմ պատրաստել։ Ծաղիկներից սքանչելի նեկտար եմ հավաքել և մեղուներից՝ քաղցրագին մեղր։ Եվ վարդերից նմջարան եմ հարդարել քեզ համար։ Գերերջանիկ անուրջներով պիտի քնես, և ես մինչև լույս պիտ հսկեմ քո ոտներին տակ։

Արշալույսից առաջ սրինգս նվագեմ պիտի, որ թռչեն-զան քնքուշ տխրակներն ու դեղձանիկները, քիթներն ու դրախտակաքավները։ Երգեն ու պարեն և

զվարճացնեն քեզ:

Ասկայն Լիլիթ լուռ էր ու անտաքեր:

Ադամ գրկեց նրա նուրբ մեջքը, ոտքի կանգնեցրեց և, քեռի վրա առած, տաքավ իր տաղավարը:

Հոգնած էր Լիլիթ սրտի հուզմունքից: Նրա վրա ազդել էր Աստծու բարկացայտ հայացքը: Եվ կամագուրկ պատկեց ծաղկահյուս ննջարանում:

Ադամ նրա գլուխը դրեց իր ծունկերին և, հիացած ու հափշտակված, դիտում էր նրա բյուրեղային մերկությունը՝ ծիրանավառ վարդերի թերթերի վրա ընկողմանած:

Լիլիթ գոցել էր աչքերը և՛ հեզ էր, և՛ խոնարհ՝ ինչպես վիթերը, որ երկնչում են ծաղիկների սոսափյունից անգամ: Եվ գունատ էր մարգարիտի պես:

Ադամ փափայտում էր Լիլիթի մարմինը և ինքնին մրմնջում:

- Սիրելով, սիրելով սիրում եմ քո մարմինը, որովհետև չքնադակերտ է քո մարմինը:

Եվ լուսացայտ է քո մարմինը, ավելի լուսացայտ է, քան կայծակի բռնկումը գիշերների մթության մեջ:

Եվ բոլոր անթերի շնորհների սավառն է քո մարմինը, և անմահ պարտեզն է քո մարմինը բոլոր սարսուռների և տենչերի հրեղեն:

Բայց մանավանդ բուրումնավետ է քո մարմինը, քան Եդեմի այծյամների մուշկը, բուրումնավետ է ու երազաբեր, քան հասմիկներն ու հակինթները բոլոր, նարգիզներն ու նարդոսները բոլոր, քան նրանց բոլոր անուշաբուրումները, որ խնկում են և անուրջների մեջ սուգում դրախտի արախետները:

Եվ նորից ավելի բուրումնավետ է քո կուրծքը, քան երկնացող բրաբխոնները և քան բալասանն ու ստաշխը, որ ծորում են դրախտի ծառերից՝ օծելու համար Աստծու քայլափոխները:

Լիլիթ գոցել էր աչքերը, անտաքեր էր և անուշադիր և չէր լսում Ադամի ձայնը:

- Լիլիթ, աստվածային Լիլիթ, թույլ տուր համբուրեմ քո շրթները: Բո շրթների միայն մի անհուն համբույրով ես ողջ դրախտը վայելած կլինեմ: Լիաճոխ ճաշակած կլինեմ ողջ տիեզերքի հավերժությունն ու անեզությունը քո շրթների՝ անանուն, անգին, անմահ համբույրովը միմիակ...

Ադամ մոռացել էր ինքն իրեն, և ոչինչ բան գոյություն չունեի այլևս իրեն համար:

Եվ հանկարծ թափով գալարվեց Լիլիթ՝ ազատելով իրեն Ադամին հյուծող, արյունոտող համբույրներից, ցատկեց և թռավ տաղավարից դուրս և անհայտացավ գիշերային դրախտի բավիղների մեջ:

Ադամ ընկել էր ուշաքափ մինչև լույս:

Երբ ուշքի եկավ, հիշեց, որ Լիլիթ փախավ գիշերվա մթին:

Սրտաբեկ ոտքի կանգնեց:

Փորձեց նորից գտնել Լիլիթին՝ մի անգամ էլ աղերսելու, որ իրեն չլքե:

Ցավալլուկ և պաղատագին կոչեց Լիլիթի քաղցր անունը և լսեց միայն իր ձայնի ունայն արձագանքը:

Ամենուրեք որոնեց նրան՝ լճափներում և աղբյուրների շուրջը, պուրակներում և այրերի մեջ: Եվ ոչ մի տեղ չգտավ, չգտավ Լիլիթի հետքը:

Երկար պահերով նստում էր Լիլիթի ապրած վայրերում և աչքերը գոցում էր՝ Լիլիթին տեսնելու համար:

Եվ իր տեսիլների մեջ Լիլիթն ավելի ցանկալի էր ներկայանում, ավելի ցանկալի և անմահ փափագելի:

Եվ տեսիլների միջից սթափվում էր Ադամ սրտի կսկիծով, և խենթի պես վագում էր ու վագում...

Արդեն հասել էր դրախտի սահմաններին, որտեղից այն կողմ ծավալվում էր ամայի և խուպան երկիրը:

Հոգնած էր շատ: Նստեց հանգստանալու:

Եվ գլուխն առած ավերի մեջ՝ ողորմ էր իր տառապալից վիճակը և խորհում էր այրող հուշերով Լիլիթի անմոռաց և խուսափուն հրապույրների մասին, երբ, ինչպես թե երազի միջից, լսեց Լիլիթի ուրախ լուսածիծաղը, որ զարնան ողջույնի պես թունդ հանեց նրա սիրտը:

Աչքերը հույսով դարձրեց ծիծաղի կողմը... Եվ տեսավ մի ահավոր պատկեր, որ սև շանթի պես խավարեցնելով ու կիզելով՝ անցավ իր հոգու խորքով:

Տատասկոտ և մռայլ երկրի կողմից, դրախտի ցանկապատի վրա տեսավ մա սատանայի գլուխը սևափայլ աչքերով՝ չար ու նենգ:

Տեսավ մա սատանայի պարանոցից կախ ընկած Լիլիթին՝ տարփաբույր մեկոններով վարսերը պսակված:

Եվ անհուն ցանկությամբ համբուրում էր Լիլիթ սատանայի շրթները: Եվ ծիծաղում էին միասին գոհ ու երջանիկ:

Ադամ՝ նախանձից խելագար, մռնչաց կատաղի:

- Լիլիթ, Լիլիթ, Լիլիթ, այդ դո՞ւ ես...

Լսեց, սակայն, հաղթական սատանայի ահեղ քրքիջը, որ ամպի պես որոտալից ճալթեց իր գլխին:

Եվ տեսավ մույնպես, որ սատանան, գրկած Լիլիթին, մխրճվեց երկրի մեջ...

Եվ կուրացան Ադամի աչքերը, այլևս ոչինչ չտեսան...

Խենթացած թափառում էր Ադամ, առանց դադարի, դրախտի մեկուսի վայրերը:

Ամայի էր դարձել դրախտը, և թռչունների երգերը ձանձրացնում էին նրան:

«Լիլիթ, Լիլիթ, ախ, Լիլիթ», - հառաչով ու լալով կոչում էր նա, և հառաչելով անցնում էր նրա լացը ծառերի տերևների միջով՝ կիզելով ծառերի տերևները:

Գիշերները խռովահույզ երազների մեջ տեսնում էր շարունակ դավաճան Լիլիթին՝ միշտ սատանայի գրկում:

Անհույս էր Ադամի հոգին և, նզովելով Աստված ու անմահություն, մահ էր տեսնում:

Եվ Աստծուն լսելի եղան Ադամի հառաչանքները. կարեկցեց նրան, և ինքն իր մեջ սուզված խորհեց, որ անկարելի էր վերև սլացող հուրը ընկերացնել երկրին կառչող հողին:

Եվ թմրություն բերեց Ադամի վրա և նրա կողից ստեղծեց մի նոր ընկեր՝ Եվային, որ իր ծագումի բերումով հնազանդ լինի Ադամին, կարողանա սիրել միայն նրան և մխիթարել մանավանդ:

Ադամ, երբ աչքերը բացեց, տեսավ իր մոտ նստած մի նոր ընկեր՝ ո՛չ Լիլիթի պես կատարյալ և հրեղեն գեղեցիկ, սակայն դարձյալ գեղեցիկ, բայց հողաբույր, բայց մարդկորեն:

Վե՛րջան մոտեցավ Ադամին, գլուխը դրեց նրա ուսին և մեղմիկ ժպտաց՝ նվիրված աչքերով նայելով Ադամի տխուր, երազուն աչքերին:

Սակայն Ադամ՝ նստած Եվայի կողքին, երբ լսում էր վարդենիների շրշյունը՝ նրա մեջ Լիլիթի շունչն էր առնում: Դրախտի բույրերի մեջ Լիլիթի բույրն էր զգում և տխրակների երգերի մեջ՝ Լիլիթի ձայնը:

Երբ բարի Եվան զգվում էր Ադամին և իր սև մազերով ծածկում էր Ադամի դեմքը, Ադամ տեսնում էր սակայն Լիլիթի ոսկեհուր վարսերը միայն, որ ծածկում էին բոլոր հորիզոնները:

Երբ փոքորիկ էր լինում և մրրիկ, նա տեսնում էր Լիլիթին իր մոտով շեշտակի անցնելիս, և երբ կայծակն էր ճեղքում երկինքը, Լիլիթի հրեղեն սերն էր այդ, որ ճեղքում էր Ադամի հոգին:

Երբ գոցում էր բիբերը, իր սրտի մեջ տեսնում էր Լիլիթի անհուն գեղեցիկ պատկերը, երբ նայում էր աստղերին, աստղերի մեջ տեսնում էր Լիլիթի աչքերը և անհուն արևի մեջ՝ ամբողջ Լիլիթին...

«Եվա» էին հնչում նրա շրթները, սակայն «Լիլիթ» էր արձագանքում նրա հոգին:

Եվ երբ ճիգ էր անում Լիլիթին մոռանալու, գրկում էր հավատարիմ Եվային,

կրծքին սեղմում և համբուրում. նա այդ ժամանակ Լիլիթին էր սեղմած տեսնում իր կրծքին, Լիլիթին համբուրում, Լիլիթին զգում, միայն Լիլիթին...

Եվ ապրեց Ադամ՝ սպասելով ու տենչալով միշտ Լիլիթին, և մեռավ Ադամ՝ հառաչելով ու երազելով միմիայն Լիլիթին:

ՅԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Անծանոթ բառերը դո՛ւրս գրիր և բառարանի օգնությամբ բացատրի՛ր:
2. Նկարագրի՛ր Լիլիթին՝ օգտագործելով ստեղծագործության պատկերները:
3. Նկարագրի՛ր դրախտը՝ օգտագործելով ստեղծագործության պատկերները:
4. Գտի՛ր պատկերներ, որտեղ երևում է, որ Լիլիթը կրակից է ստեղծված:
5. Գտի՛ր պատկերներ, որտեղ երևում է, որ Ադամը հողից է ստեղծված:
6. Լիլիթին՝
ա) մեղադրի՛ր,
բ) արդարացրո՛ւ,
գ) բնութագրի՛ր:
7. Ինչո՞ւ Լիլիթը հրապուրվեց օձով, սատանայով:
8. Ստեղծագործության մեջ ինչո՞ւ են անհրաժեշտ՝
ա) Եվայի կերպարը,
բ) օձի կերպարը,
գ) սատանայի կերպարը:
9. Գտի՛ր տողեր, որտեղ Աստված արդարացնում է Լիլիթին:
10. Ո՞րն է ստեղծագործության ասելիքը:
11. Դուրս գրի՛ր պատկերավորման այն միջոցները, որոնք քեզ շատ են դուր գալիս՝
ա) համեմատություններ,
բ) փոխաբերություններ,
գ) մակդիրներ:

Ա

- արլակատ - ծակ փաստարան՝ (արև մտ.) մեկին արդարացնելու, պաշտպանելու և այլնի համար, իբրև թե հիմնավոր, բայց ըստ էության անմիտ փաստարկներ բերող մարդ
- աղամորդի (հնց.) - մարդ
- ալախտսիկ - քաղցրախոս, քաղցրաձայն
- ակնակտո - քանկագին քարերով զարդարած
- ակաղծուն - ակաղծ (բնատ.) հոծ, խիտ, լիքը, խուռն
- ահյակ - ծախ
- ահագնագոչ - 1. սպառնալից՝ ահարկու ձայնով
2. երկյուղից արձակած գոչյուն
- աճյուն - 1. մոխիր 2. հող, փոշի (փտած մարմին)
3. դիակ 4. (փխբ.) շիրիմ
- ամբառնալ - վեր բարձրանալ
- ամբարիշտ - 1. (կրոն.) պաշտամունք՝ կրոն չունեցող, անհավատ, 2. անգութ, դաժան, վայրագ
3. կռվասեր
- ամիկ - մեկ տարեկան արու ուլ
- այվան - կամարասրահ, սրահ
- անանց - 1. չանցնող, չվերջացող 2. անցում չունեցող
3. չմարող, չվերացող
4. (փխբ.) անհաղթահարելի
5. (փխբ.) չմոռացվող, անմոռաց
- անբռնազրոսիկ - բնական
- անդրի - արձան, մարդու քանդակապատկեր
- աներկբա - երկբայություն՝ կասկած չհարուցող, անկասկածելի

- անգուգական - նմանը չունեցող, անհամեմատելի
- անթատակ - անութի տակը, թևի տակը, կոնատակ
- անկեզ - 1. չկիզված, չայրված 2. (փխբ.) չոչնչացող
- անհագուրդ - 1. չհագեցող, անկուշտ 2. չբավարարվող
- անձուկ - 1. նեղ, նեղվածք 2. անբավարար
3. (փխբ.) սրտնեղություն, մեծ կարոտ
- անշեջ - 1. չմարող
2. մշտաբորբոք, անմար, անմոռաց
- անշեջ հուր - մշտավառ կրակ
- անպաճույճ - պաճուճանք, զարդարանքի, պարզ, համեստ
- անութ - 1. թևի տակը, կոնատակ 2. (բսբ.) տերևի ու ոստի, ցողունի ու բնի միացման փոսը
- ապատիա - հոգեկան անտարբերության հիվանդագին վիճակ
- ապերասան - 1. երասան՝ սանձ չունեցող, անսանձ
2. (փխբ.) անգուսպ, կատաղի
3. (փխբ.) սանձարձակ, անպատկառ
- ապիկար - անկարող, ապաշնորհ, անընդունակ
- առեղ - 1. սայլի թափքի երկու կողմերի հաստ ձողերը 2. անվի լիսեռի ծայրը
- արբունք - 1. սեռական հաստնություն
2. (փխբ.) առույգություն, զորություն
3. արբեցում

Բ

- բամբիշ - 1. թագուհի, իշխանուհի
2. մեծ՝ ավագ տիկին
- բան - 1. խոսք 2. միտք, գաղափար
3. գործ, աշխատանք
4. ասացվածք, արտահայտություն
5. իրողություն, իրադարձություն
6. անցք, դեպք, փորձանք

- բանավոր - 1. բերանացի 2. գրի չառնված, բերնեքերան փոխանցված 3. (հնգ.) բանական, խելացի 4. (հնգ.) խորհող, մտածող
- բանասարկել - 1. խոսք խառնել, խառնակություն գցել 2. զրպարտել, չարախոսել
- բավիղ - 1. լաբիրինթոս 2. (փխբ.) խճողված՝ խառնաշփոթ հանգամանքների՝ մտքերի և այլն ցանց
- բարեպատեհ - շատ պատեհ՝ հարմար, տեղին, ժամանակին
- բարիտոն (երժշտ.) - 1. տղամարդու ձայն, բասի և տենորի միջինը 2. աղայիսի ձայն ունեցող երգիչ 3. նվագախմբի պղնձե փողային գործիք
- բարձրադեղ - աղեղները՝ ճյուղերը բարձր
- բեղվին - անապատաճրնակ՝ քոչվոր արար
- բենեֆիս - 1. ներկայացում՝ հոգուտ մասնակցողներից մեկի 2. ներկայացում՝ դերասաններից մեկի պատվին
- բիլ - երկնագույն կապույտ
- բռնադատել - բռնությամբ՝ ուժով ստիպել, հարկադրել
- բրաբիոն - 1. շքանարգիզագգիների բնտանիքին պատկանող գեղազարդային բույս 2. (հնգ.) հաղթանակի ծաղկեպսակ
- բրիշակ (ժղ.) - ավերակ, ավերված
- բուլվար - զբոսայգի
- բուրաստան - բուրավետ ծառերի ու ծաղիկների տնկարան

Գ

- գեղոն - գեղգեղանք
- գեղուղեշ - 1. գեղեցիկ ճյուղերով 2. (փխբ.) գեղեցիկ ու բարձր, սլացիկ
- գերերկրային - ոչ երկրային, գերբնական, արտակարգ, չնաշխարհիկ

- գոթական - գոթական ոճով կառուցված
- գոթական ոճ - Եվրոպայի ուշ միջնադարյան ճարտարապետական ոճ, որը բնութագրվում է սրածայր կամարներով, սրակամար դռներով ու լուսամուտներով և բազմաթիվ մանր, սրածայր, աշտարակներով
- գորով - բուռն սիրո և զթության զգացմունք, խանդադատանք
- գոս - 1. չոր, չորացած 2. (փխբ.) անպտուղ, ապարդյուն
- գրանդ - արքունական բարձր ազնվականի ժառանգական տիտղոս Իսպանիայում, ինչպես և այդ տիտղոսը կրող անձ
- գուռ - 1. խորունկ փոս, հոր 2. խորունկ ցեմենտապատ փոս հնձանում, որի մեջ լցվում է ճմլած խաղողի հյութը 3. ջուր պահելու տաշտածև հարմարանք
- գուղձ - 1. հողի կոշտ, հողակոշտ 2. (հնգ.) մի բուռ հող

Դ

- դաշնակ - 1. եղանակ, երգ 2. (բնատ.) ներդաշնակություն
- դաշն - 1. ներդաշնակություն 2. ախորժալուր, քաղցր
- դարաստան (հնգ.) - ծառաստան
- դեգերել - 1. մի բանով զբաղվել, ժամանակ անցկացնել 2. քափառել
- դեկադենտ - անկում, անկումայնություն
- դեղձան - 1. բաց դեղնագույն, խաբտյաշ 2. դեղձանիկ՝ փոքրիկ գեղեցիկ թռչուն
- դեռատի - մատաղահաս, նոր հասունացող

- դեսպան - 1. պետության դիվանագիտական ներկայացուցիչ մի այլ երկրում
2. պատգամախոս
3. (փխբ.) (քնստ.) լրաբեր, սուրհանդակ
- դոժ (պատմ.) - հասարակապետության նախագահի կոչումը միջնադարյան Վենետիկում և ճենովայում
- դրանիկ - 1. (պատմ.) արքունի պաշտոնյա
2. պալատական

Ե

- երեսփոխան - պատգամավոր
- երկնասույգ - (քնստ.) երկնքի մեջ սուզված
- երկնչել - վախենալ, երկյուղ կրել

Զ

- զազիր - 1. զարշանք՝ զգվանք առաջացնող, զարշելի
2. կեղտոտ, ստոր
- զամբելս - 1. հիրիկ 2. շուշան
- զապքին - 1. թուրքական ոստիկան
2. թուրքական ոստիկանատուն
- զորանցք - 1. այն տեղը, որով անցնում է զորքը
2. զորահանդես
- զվարթուն - 1. զվարթ, ուրախ
2. (հնգ.) արթուն, ուշքը վրան
3. (հնգ.) հրեշտակ

Է

- էշխ (գվռ.) - 1. եռանդ, ավյուն, ոգևորություն 2. սեր
- էրիկ - (արևմտ. և գվռ.) 1. կնոջ մարդը, ամուսին
2. տղա մարդ

Ը

- ընդունայն - 1. ունայն, դատարկ 2. իզուր

Թ

- թարախ - մատուցարան
- թականալ - 1. ուշաքափվել 2. ուժասպառ լինել
3. թառամել
- թալլել - թալանել
- թալուկ - 1. թուլություն, ուժասպառություն
2. տապից՝ շոգից թառամած (բույսերի)
3. ուշագնաց 4. (փխբ.) դալուկ, դալկահար
- թավաչի (հնգ.) - քաղաքներում վարձու գոմ պահող մարդ
- թերմացք (ժղ.) - մեկի կերածի կամ խմածի մնացորդները

Ժ

- ժեներալ (հզվդ.) - գեներալ բառի ֆրանսիական արտասանությունը

Լ

- լակոնական - 1. կարճատև 2. կարճ ու կտրուկ
- լամպատ - նույնն է՝ լապտեր
- լաջվարդ - մուգ և պայծառ երկնագույն
- լոտոս - հարսնամատազգիների ընտանիքին պատկանող ջրային բույս՝ գեղեցիկ ծաղիկներով և ուտելի պտուղներով
- լուսակերտ - 1. լույսից կերտված
2. լուսավոր՝ վեհ, հոյակերտ
3. լույսով ողողված, պայծառ

Խ

- խազնա - գանձ

խաթա - փորձանք

խահվե - սուրճ

խամ - 1. անփորձ, անվարժ 2. չվարժեցրած

խամուք - լծկանի վզին անցկացվող աղեղ, որ բաղկացած է փայտյա կմախքից և դրան փաթաթված փափուկ կաշվից կամ թաղիքից

խարան - 1. այլևայլ ձևի մետաղյա հարմարանք, որով անասունների մարմնի որևէ մասը խարանում՝ դադում են՝ իբրև տարբերակիչ նշան 2. նույնպիսի հարմարանք, որով հանցավորի մարմինը խարանում էին 3. խարանված մասը՝ նշանը՝ վերքը

խարջեղ - ծախսել, մսխել

խև (զվռ.) - խենթ

խնկապատար - խնկավետ, խնկալից

խոլ - 1. կատաղի, մոլեգին 2. բուռն, ուժգին 3. կուպիտ, կոշտ 4. հորդառատ 5. տգեղ, այլանդակ

խոլաբար - խոլ՝ կատաղի կերպով, կատաղորեն

խոնչա (զվռ.) - 1. մատուցարան 2. փայտե կոր սեղան

խոնջենք - հոգնություն, հոգնածություն

խոշորկեկ (արևմտ.) - քիչ խոշոր, խոշորավուն

խորդալ - 1. կոկորդից կամ քթից աղմուկ հանել, խռռալ 2. փնչալ, փնչոց հանել

խորշակ - 1. տաք քամի 2. (փխբ.) աղետ, չարիք

Շ

ծագեծագ - մի ծայրից մինչև մյուսը

ծավի - 1. բաց կապույտ 2. (փխբ.) թույլ, աղոտ

ծերատ (ժղ.) - 1. ծայրը կտրած՝ հատած 2. (փխբ.) կիսատ, թերատ

ծիծաղուն - 1. ծիծաղաղեն 2. ծիծաղ արտահայտող

3. (փխբ.) շողշողուն, փայլփլուն

Կ

կաթնահունց - 1. կաթով հունցած խմորեղեն 2. կաթով հունցած

կանթեղ - 1. լուսավորության սարք կամ հարմարանք յուրի ճրագի, վառած մոմի կամ էլ. ջահի ձևով 2. (փխբ.) լուսավորություն, լույս

կարեվեր - 1. ծանր վերքեր ստացած 2. խոր վիշտ պատճառող 3. (փխբ.) ուժգին, սաստիկ

կարկաժ (զվռ.) - 1. դդում 2. (փխբ.) գլուխ, գանգ

կարկառ - 1. իրար վրա դիզված քարերի կույտ 2. ժայռի դուրս ցցված մաս 3. (փխբ.) քարերի ծայնի նման, չոր, անախորժ

կեզ (հզվղ.) - 1. կիզող, այրող 2. շատ շոգ

կենտահազ (զվռ.) - մեկ-մեկ հազալը

կերոն - 1. մեղրամոմից պատրաստված մեծ մոմ 2. ջահ

կինտո (զվռ.) - նպարավաճառ, փերեզակ

կոկոզավիզ (հնգ.) - վիզը՝ պարանոցը գոռոզաբար ձգած, վիզը տնկած, գոռոզ

կոծապար - կոծի, սգի պար

կոդմանոց (հնգ.) - կցաշենք

կոնտրալտո - (երժշտ.) կանաչի ամենացածր ձայնը

կոտոր - 1. կտոր 2. կոտրված

Հ

համայիլ (սնոտ.) - կախարդություն պարունակող գիր

հայրեն - հայկական ժողովրդական տաղաչափության մի տեսակը

հանց (զվռ.) - որպես, իբրև

հապճեպ - 1. շտապ 2. արագ

- հատնել - 1. սպառվել, վերջանալ
2. (արևմտ.) թուլանալ, նվաղել
- հարամզաղա (զվռ.) - 1. ապօրինի ծնունդ
2. (հյիյ.) խարդախ, սրիկա, նենգ
- հելուզակ - ելուզակ՝ ավազակ
- հեծծել - վշտից հառաչանքներ արձակել, ախ ու վախ
անել 2. ողբալ, սգալ
- հեշտալի - 1. շատ ախտըծելի՝ ցանկալի
2. հեշտանքով՝ կրքով լի
- հեշտօրոք - մեղմ օրոքվող՝ պարտորոք, դյութիչ
- հիագարիոր - հիացած և զարհուրած
- հիր - 1. ծիրանագույն, կարմրավուն, դեղին
2. երկնագույն կապույտ
3. եռագույն մանուշակ, գառմանուշակ
- հծծել - 1. անձայն խոսել, փսփսալ 2. շնչալ
- հոգեհմա - հոգին հմայող՝ գերող, հոգեթով
- հոգեվարք - 1. մահվան տազնապ, հոգին ավանդելու՝
մեռնելու րուպեները 2. (փխբ.) հոգեկան՝
մտավոր լարում
- հովատակ - արու ծի
- հույլ - 1. խումբ, բազմություն 2. փունջ

Ձ

- ձաղկել - 1. ծեծել, խարազանել 2. (փխբ.) խատորեն
պարսավել, քննադատել՝ վատարանել
- ձեռնաքաշություն - գողություն

Ղ

- ղալլան - զլզլակ (ծխելու սարք, որի մեջ ծուխը
անցնում է ջրով լի անոթով ու մաքրվում)
- ղենջակ (հնց.) - 1. գոգնոց 2. շորի կտոր, որն օգտագործում
են որպես սրբիչ

- ղիամաք - սառնամանիք
- ղոչաղ - կտրիճ

Ճ

- ճեպ (հին, բնատ.) - շտապելը
- ճեպել - 1. շտապել, աճապարել 2. սլանալ
- ճխալ - 1. ցնձալ 2. ուրախ ու բարձր ծիծաղել 3.
թրթռալ, բերկրանքից արագորեն բաբախել

Մ

- մակաբույծ - 1. (փխբ.) ձրիակեր, ուրիշի աշխատանքով
ապրող, պորտաբույծ 2. (փխբ.) կեղեքիչ,
հարստահարիչ
- մաղծոտ - 1. մաղձ պարունակող 2. զայրացկոտ,
բարկացկոտ 3. (փխբ.) թունոտ
4. (փխբ.) չարություն՝ նախանձ
արտահայտող՝ պարունակող
- մայիլ մնալ - զմայլվել, հիանալ
- մարել - 1. հանգցնել 2. (փխբ.) վերանալ, ցնդել
3. նվաղել, ուշքը գնալ 4. թուլանալ,
մեղմանալ, նվազել
- մանդիլ (հնց.) - գլխաշոր
- մանկլավիկ - 1. (պատմ.) ազնվատոհմ երիտասարդ, որ
ծառայում էր քազավորի պալատում և
սպասարկում նրան 2. (փխբ.) մեկին
ստրկամտորեն ծառայող մարդ
- մասունք - 1. (եկեղ.) եկեղեցական սրբերի կմախքի
մասեր, որոնք ըստ կրոնական
պատկերացումների, հրաշագործ գորություն
ունեն 2. (փխբ.) առհասարակ՝ շատ
քանկազին՝ սրբազան բան
- մատնեհատ - ալոտի վրա գոյացող փոսիկ (խոսելիս,

- ժպտալիս)
- մատուռ - 1. որևէ նահատակի կամ մարտիրոսի թաղված տեղում կամ նրա հիշատակին կառուցված փոքրիկ եկեղեցի
2. փոքրիկ աղոթատեղի
- մելամաղձիկ - 1. ընկճված տրամադրության մեջ գտնվող
2. մելամաղձոտ խառնվածքի տեր (մարդ)
- մենակեցիկ - միայնակ ապրող
- մզլել - հնամալուց՝ խոնավությունից կամ շոգից փչանալ, բորբոսնել
- մեկոն - խաշխաշ բույսը
- միթել - 1. մթել՝ առանց երեսի վերմակ 2. վերմակի, ներքնակի, բարձի այն տապրակածի կտորը, որի մեջ լցնում են բուրդը կամ բամբակը
- միրած - (փխբ.) խաբուսիկ՝ ցնորական երևույթ
- մշտաբոր - միշտ բորող, հոսող
- մոլի - 1. մոլեգնած, կատաղի 2. (փխբ.) վատաբարո 3. բուռն, սաստիկ, թունդ
- մոլորաշրջիկ - (բնատ.) թափառաշրջիկ
- մով - կապույտ, մավի
- մորմոք - կսկիծ, մրմուռ
- մտմտութ - 1. հոգս, մտատանջություն 2. մտածմունք 3. մտածելը
- մրահոն - սև հոնքերով, սևահոն
- մրբկել - 1. մրբիկ առաջացնել
2. (փխբ.) հուզել, ալեկոծել
- մուճակ - մի տեսակ ոտնաման, չուստ
- մուշկ - բուրավեա յուղային նյութ, որ ստացվում է մշկայծյամի մշկագեղձերից

- նախանձախնդիր - մեծ եռանդով մի բան պաշտպանող, որևէ բանի ջերմեռանդ պաշտպան
- նախաստեղծ - ամենբից և ամեն ինչից առաջ ստեղծված
- նաղաշ (զվռ.) - նկարիչ, զարդանկարիչ
- նարգիլ - գլգլակ՝ ծխելու սարք
- նացիոնալիզմ - ազգայնամոլություն, ազգայնականություն
- ների - արու այծ
- նշխար (եկեղ.) - 1. բոլորակ կամ բարակ ու տափակ անբրիժմոր հաց, որով հաղորդություն են տալիս հավատացյալներին
2. կտոր, փշուր, փշրանք (հացի)

- շահոքրամ - խաչածաղկավորների ընտանիքին պատկանող ծաղկաբույս
- շահպրակ - խաչածաղկավորների ընտանիքին պատկանող ծաղկաբույս
- շամբ - 1. ճահճուտ, եղեգնուտ
- շափյուղա - կանաչ կամ կապույտ թանկագին քար
- շեյթան (զվռ.) - 1. սատանա 2. (փխբ.) խորամանկ մարդ 3. (փխբ.) հրահրիչ, դրդիչ
- շիջել - 1. հանգչել 2. (փխբ.) մեղմանալ, թուլանալ
- շնորհ - 1. պարգև, նվեր 2. ձիրք, բնատուր շնորհք 3. (փխբ.) բարեհաճ վերաբերմունք 4. (հնց.) շնորհք
- շողակաթ - 1. շող կաթեցնող, որից շող է կաթում՝ ծորում 2. վրան շող կաթած, ընկած

- ոգել - 1. արտասանել 2. երգել, գովերգել, ներբողել 3. ոգեկոչել

ոգևար - 1. հոգեվարքի մեջ գտնվող 2. (փխր.) մարտո, անհետացող, չքացող

ողջերբ - 1. մեկին որևէ տեղ ճանապարհելու բարեմաղթություն՝ բարի ճանապարհի 2. մեկին որևէ տեղ ճանապարհի դնելու առթիվ կազմակերպված հրաժեշտի հավաքույթ

որմ - պատ

որոտընդոտ - 1. որոտի ծայնով, դրդոյունով 2. դրդոյուն

որոք (կենդր.) - ձկներով ու միջատներով կերակրվող ջրլող թռչուն

Չ

չնաշխարհիկ - 1. արտակարգ գեղեցիկ, աննման 2. դյուրիշ, շատ քաղցր

Պ

պայազատ - 1. ազնվական տոհմի ժառանգ (թագաժառանգ, իշխանական տան ժառանգ) 2. ազնվական, ազնվատոհմ անձ

պատվելի - 1. պատվավոր, հարգելի 2. (հնգ.) ուսուցչի հարգական տիտղոս 3. բողոքական քահանա

պատրանք - 1. խաբուսիկ հույս՝ խոսք՝ ներշնչում 2. անիրական երազանք 3. սուտ բան, խաբեություն

պուպրիկ - երեխայի խաղալիք, տիկնիկ

Ջ

ջանգյալ - անտառ

ջանք անել - եռանդուն կերպով աշխատել

ջլուտ - 1. մկանուտ 2. (փխր.) ամրակազմ, ուժեղ

մարմնով

Ռ

ռամպա (քատր.) - առաջաբեմի երկարությամբ ձգվող ցածր տախտակապատ, որ հանդիսատեսներից ծածկում է բեմը լուսավորող պարագաները և լապտերները

ռուբայաթ (գրկն.) - քառյակ

Ս

սալվի՝ - սոսի, չինարի

սապր - հալվե՝ 1. շուշանագգիների բնտանիքին պատկանող բազմամյա բույս 2. հալվա

սաստ (բնստ.) - 1. սաստում, կարգադրություն 2. պատիժ, պատուհաս 3. սաստիկ, անեղ

սարդար (պատմ.) - պարսկական գործի հրամանատար, գորավար

սաքու (ժղ.) - պատին կից սարքված երկայնական բախտ կամ լայն կիսապատ՝ վրան պառկելու, նստելու, ինչպես և զանազան բաներ դնելու համար

սեգ - 1. (բսբ.) հացագգիների բնտանիքին պատկանող խոտաբույս 2. սովորաբար կարճ ու հավասար խուզված խոտ պարտեզներում

սեպ - 1. ձող, որ գործածվում է զանազան բաներ ճեղքելու համար 2. առհասարակ գետնի մեջ խրված ցից 3. բարձր ու սրակատար լեռ՝ ժայռ 4. (փխր.) շեշտակիորեն բարձրացող

սեփ-սև - բոլորովին սև, չափազանց սև

սկեպտիկ - 1. ամեն ինչի կասկածող՝ ամեն բանի քննադատաբար վերաբերվող մարդ

2. կասկածամիտ մարդ
- սյուր - 1. մեղմ, դուրեկան քամի, հով, զով զեփյուտ
2. շունչ
- սնդուս - 1. ողորկ ու փայլուն երեսով գործվածք
2. (փխբ.) սնդուսի նման ողորկ ու փայլուն
3. սնդուսից պատրաստված
- սոթտել (ժղ.) - 1. շորի փեշերը՝ թևքերը հավաքել, քշտել
2. հավը փետրել 3. (փխբ.) կողոպտել, պլոկել, թալանել
- սպառսպուռ - իսպառ, բոլորովին, մինչև վերջ, ամբողջապես
- ստաշխ - արևադարձային մի քանի բույսերից
ստացվող կնդրուկի նման անուշահոտ նյութ
- ստատիստ - երկրորդական՝ անխոս դեր կատարող
դերասան թատերական ներկայացման մեջ
- ստեպ - 1. շտապ, արագ, շուտափույթ
2. սրբնթաց, սրարշավ, ճեպընթաց
- ստերջ - 1. չծննդաբերող, ծնունդ չունեցող՝ չտվող, ամուլ, անպտուղ 2. (փխբ.) բերք չտվող, անբերրի
- սրբագան (եկեղ.) - սուրբ, աստվածային համարվող
- սույլ (բնատ.) - 1. սույլոց 2. սույլոց հանող
- սուրմա (գվռ.) - մետաղյա փոքրիկ զարդ՝ հագուստի կամ գլխանոցի վրայից կախելու համար
- սփածանելի (հնգ.) - 1. գոգնոց 2. վրան զցելու շոր

Վ

- վայրահակ - դեպի ցած հակված՝ թեքված
- վարոց - անասուններ քշելու ճիպոտ՝ փայտ
- վատույժ - վատուժ՝ ուժը պակաս, թույլ, տկար
- վեմ - 1. միակտոր պինդ քար 2. սալաքար
3. (փխբ.) հիմք, հիմունք

- վերուստ (հնգ.) - 1. վերինից 2. երկնքից, Աստծուց
3. բնությունից, ի բնե
- վիթ - այծ՝ ամանման կենդանի, որ շատ գեղեցիկ
ու բարեկազմ մարմին ունի, անտիլոպների
մի տեսակը

Տ

- տաճիկ - 1. տրագավազ (ձիերի և ուղտերի մասին)
2. թուրք
- տապար - 1. կացին 2. (պատմ.) միասայրի կամ երկսայրի կացնածև ռազմական զենք
- տմարդի - 1. մարդուն ոչ վայել, անազնիվ,
անմարդկային 2. ապերախտ, երախտամոռ
3. ստոր, նամարդ 4. անգութ, չար
- տրագեղիա - ողբերգություն
- տրտմաշուք - (բնատ.) տրտում հանդիսավորություն
ունեցող, հանդիսավոր տրտմությամբ
- տրուբադուր - 1. (պատմ.) միջնադարյան երգիչ
Հարավային Ֆրանսիայում, թափառող
բանաստեղծ 2. (փխբ.) որևէ բան
փառաբանող՝ գովաբանող մարդ
- տուղտ - 1. (բսբ.) տուղտագգիների ընտանիքին
պատկանող բույս 2. այդ բույսի փարթամ
երփներանգ ծաղիկը

Յ

- ցարասի - կեչի

Փ

- փաղփաղել - 1. փայլել, շողշողալ, ճառագայթներ
արձակել 2. շողալով երևալ
- փիբուզ - կապույտ կամ կապտականաչ գույնի

անթափանց բանկագին քար
 փղձուկ - հուզմունքի բուռն պոռթկում
 փուտ - 1. փտելը 2. փտած տեղ
 3. (փխբ.) թերութիւն, պակասություն

Ք

քարվանսարա - 1. իջևանատուն 2. (փխբ.) կեղտոտ՝ աղտոտ տեղ
 քեցխուղա (պատմ.) - գյուղի իշխանավոր, մեծավոր
 քեն - 1. վրեժխնդրության զգացմունք մեկի նկատմամբ, ոխ 2. թշնամանք, ատելություն
 քթթել - աչքը ճպել, թարթել

Օ

օրհասական - 1. մահաբեր, սպանիչ 2. ճակատագրական, կյանքի ու մահու խնդիր հանդիսացող, վճռական՝ բախտորոշ նշանակություն ունեցող

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԴԱՆԻԵԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՀՈՒՆՉՔ ԿԸ ԺՈՂՎԵՄ.....	5
ԵՂԻՇԵ ՉԱՐԵՆՑ ԳԻՇԵՐԸ ԱՍՔՈՂՋ ՀԻՎԱՆԴ, ԽԵԼԱԳԱՐ.....	7
ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՍԱՆՅԱՆ ՔԱՌՅԱԿՆԵՐ.....	8
ՍՏԵՓԱՆ ՉՈՐՅԱՆ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՍԱՆՅԱՆԻ ՄԱՍԻՆ.....	11
ՄԻՍԱԸ ՍԵՏԱՐԵՆՑ ՉՈՒՐԵՆ ԴԱՐՉԻՆ.....	13
ԵՂԻՇԵ ՉԱՐԵՆՑ ԱՇՈՒՂ ՄԱՅԱԹ-ՆՈՎԻ ՆՄԱՆ.....	15
ԳՐԻԳՈՐ ՉՈՀՐԱՊ ՉԱՔՈՒՂՈՆ.....	16
ԱՎԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ ՎԱՀԱՆ ՏԵՐՅԱՆԻ ՄԱՍԻՆ.....	22
ԱՎԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ ՄԻ ՄՐԱՀՈՆ ԱՂՋԻԿ ՏԵՍԱ.....	25
ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՍԱՆՅԱՆ ԳԻՔՈՐԸ.....	26
ՀԱՄՈ ՍԱՀՅԱՆ ԱՌԱՎՈՏ Է, ԱՐԵՎ.....	41
ՌՈՒԲԵՆ ՍԵՎԱԿ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՎ.....	42
ՆԱՐ-ԴՈՍ ԵՍ ԵՎ ՆԱ.....	43
ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐՅԱՆ	

ԼճԱԿ.....	57
ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐՅԱՆ ՉՍՌԱՆ ԳԻՇԵՐ.....	59
ԵՂԻՇԵ ՉԱՐԵՆՑ ՔԱՍԻՆ.....	64
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՇԻՐՎԱՆՉԱԴԵ ԱՐՏԻՍՏԸ.....	67
ՎԱՀԱՆ ՏԵՐՅԱՆ ԵՐԿՈՒ ՈՒՐՎԱԿԱՆ.....	108
ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵՅԱՆ Կ ԱՆՉՐԵՎԵ, ՏՂԱՍ.....	109
ԱՎԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ ՍԱԱԴԻԻ ՎԵՐՋԻՆ ԳԱՐՈՒՆԸ.....	110
ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՇԻՐԱԶ ԹԱԳԱԴՐՈՒՄ.....	115
ԱՎԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ ՀԱՎԵՐԺԱԿԱՆ ՍԵՐԸ.....	117
ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԱՆ ԿԱՆՉԸ.....	121
ՆԱՀԱՊԵՏ ԶՈՒՉԱԿ ՀԱՅՐԵՆՆԵՐ.....	136
ՀԱՍԱՍՏԵՂ ԵՐՆԵԿ ԱՅՆ ՕՐԵՐՈՒՆ.....	137
ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՎԹՅԱՆ ԱՆԿԵՉ ՄՈՐԵՆԻ.....	147
ՎԱՀԱՆ ՏԵՐՅԱՆ ՄՇՈՒՇԻ ՄԻՋԻՑ.....	149
ՎԻԼՅԱՄ ՍԱՐՈՅԱՆ ԻՄ ՍԻՐՏԸ ԼԵՈՆԵՐՈՒՄ Է.....	150

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ ՍԻՐԻՈՒՍԻ ՀՐԱԺԵՇՏԸ.....	193
ԵՂԻՇԵ ՉԱՐԵՆՑ ՏԱՂ ԱՆՉՆԱԿԱՆ.....	195
ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ ՄԻՐՀԱՎ.....	197 +
ԱՎԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ ԱՆԱՊԱՏՈՒՄ ՄԻՐԱԺԻ ՍԵՉ.....	206
ԵՂԻՇԵ ՉԱՐԵՆՑ ԷԼԻ ԳԱՐՈՒՆ ԿԳԱ.....	207
ԵՐՎԱՆԴ ՕՏՅԱՆ ՀԱՄԱՐՉՈՒՄ ԱՂԱ.....	208
ՎԱՀԱՆ ՏԵՐՅԱՆ ՀՈՎԻՎՆԵՐՆ ԱԶԱՏ.....	225
ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃՅԱՆ ԳԻՐՔ ՇԱՂ ԿԱՆՑ.....	226
ԱՎԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ ԼԻԼԻԹ.....	249
ԲԱՌԱՐԱՆ.....	268

ՄԱՐԻԵՏ ՄԻՍՈՆՅԱՆ
ՍՈՒՍԱՆ ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

8-րդ դասարան

Խմբագիր՝	Արփիկ Համբարձումյան
Նկարիչ՝	Ալբերտ Հովսեփյան
Գ.եղ. խմբագիր՝	Արտակ Բաղդասարյան
Տեխ. խմբագիր՝	Հայկ Սարգսյան
Էջադրող՝	Արմեն Պատվականյան
Սրբագրիչներ՝	Արփիկ Համբարձումյան Հովհաննես Այվազյան

Ստորագրված է տպագրության 25.07.1996թ.
Թուղթ տպագրական N2: Չափեր՝ 60x84 1/16: Տպագրությունը՝ օֆսեթ:
Ծավալը՝ 18 տպ. մամուլ: Տպնքանակը՝ 15000

ՀՀ կրթության եւ գիտության նախարարության
«ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ» հրատարակչություն
Երեւան, Ս.Վրացյանի 73

Տպագրված է «Տարոն» ՓԲԸ տպարանում
Երեւան, Խաչուկի 48:

«ՆՈՐ
ԴՊՐՈՅ»

ՀԻՄՆԱԿԱՆԱԿԱԿՈՒՄ

ԵՐԵՎԱՆ
1996